

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

CSATÁRY GYÖRGY

**UGOCSA VÁRMEGYE
II. RÁKÓCZI FERENC ÁLLAMÁBAN
1703–1711**

PoliPrint – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Ungvár–Beregszász, 2008

Jelen monográfia a Rákóczi-szabadságharc történetének ugocsai eseményeit dolgozza fel. A szerző túlnyomórészt az újonnan feltárt forrásanyagoknak köszönhetően számos új adatot vissz be a tudományos vérkeringésbe, amelyek segítségével bemutatja a független magyar állam kiépítésének állomásait.

A könyvből megismerhetjük Ugocea vármegye azon társadalmi, nemzetiségi, gazdasági és katonai problémáit, amelyek befolyásolták az 1703–1711 közötti országos eseményeket.

A kiadvány Ugocea múltján keresztül mutatja be Magyarországot és vidékünk történetét.

A kiadásért felel: *Orosz Ildikó, Soós Kálmán*

Korrektúra: *G. Varcaba Ildikó*

Tördelés: *Garanyi Béla*

A kiadvány megjelenését a Szülőföld Alap támogatta.

ISBN: 978-966-7966-64-5

Készült:

PoliPrint Kft.

Ungvár, Turgenyev u. 2.

Felelős vezető: Kovács Dezső

TARTALOM

Előszó	5
I. Bevezetés	7
1.1. A téma kiválasztásának szempontjai	7
1.2. Módszerek, prioritások	7
1.3. A beregszászi levéltár forrásanyaga	8
1.4. Historiográfia	9
1.5. Ugocsa vármegye természeti viszonyai, a táj	11
II. Ugocsa vármegye társadalma	13
2.1. Közigazgatás	13
2.2. Tisztviselők	14
2.3. Bírák és esküdtek településenként	18
2.4. Birtokviszonyok	21
2.5. Ugocsai nemzetiségek a XVII. sz. végén –XVIII. sz. elején	24
2.6. Valláspolitiká	27
III. Ugocsa vármegye a Rákóczi-szabadságharcban	32
3.1. Társadalmi mozgalmak Ugocsában 1698–1703	32
3.2. Az 1703. évi hajdúküzdelmek a vármegyében	47
3.3. Ugocsa vármegye és a szatmári vár ostroma. 1703–1705	55
3.4. A báró Perényi-család II. Rákóczi Ferenc szolgálatában	68
3.5. Adók	79
3.6. A hadállítás és a lakosság	100
3.7. Közmunkák	115
3.8. Erdélyi menekültek Ugocsában 1706–1711	119
3.9. Sószállítás. A tiszaujlaki lerakat	125
3.10. A salánki tanácskozás 1711-ben	129
IV. Összefoglalás, következtetések	133
V. Illusztrációk	137
5.1. Ugocsa vármegyei térképek	137
5.2. Rákóczi-emlékhelyek Ugocsában	139
VI. Okmánytár, regeszták	148
VII. Forrás és irodalomjegyzék	264

ELŐSZÓ

A Rákóczi-szabadságharc története a magyar történetírás talán legnépszerűbb témája, de ettől függetlenül számos új alternatívát, különböző megközelítési módokat biztosít kiapadhatatlan forrásanyagának köszönhetően a kutató számára. Szakmai megbeszéléseim alkalmával felvetődött a régió – a mai Kárpátalja területét magába foglaló egykori vármegyék (Ung, Bereg, Ugocsa) – 1703–1711. évi történeti forrásainak feldolgozása. Máramaros vármegye e sorból azért maradt el, mert iratanyaga ma Romániában van. A rendelkezésre álló kárpátaljai forrásokat alapul véve úgy döntöttünk, hogy kísérletet teszünk csupán egy vármegye történetének a vizsgálatára. Megállapításunk azért is bizonyult aktuálisnak, mivel egy vármegye iratanyagát feldolgozó, hasonló szintű tanulmány még nem készült sem Magyarországon sem vidékünkön.

A Kárpátalján őrzött Rákóczi-kori iratanyag számbavétele és feldolgozása már évekkel ezelőtt elkezdődött, és kisebb-nagyobb megszakításokkal ma is folytatódik. Szerkesztés és kiadás stádiumában van az Ung vármegyei főispáni hivatal Rákóczi-kori okmánytára, továbbá Bereg vármegye meglehetősen szegényes, témánkhoz tartozó dokumentumainak feldolgozása, valamint a Munkácsi Görög Katolikus Püspökség levéltárának témánkhoz kapcsolódó csekély anyaga is. A vármegyei forrásanyag kiegészítésekképp kiadásra került a máramarosi öt koronaváros Rákóczi-szabadságharcra vonatkozó irathagyatéka.

A Rákóczi-dokumentumok feltárásához természetesen hozzájárultak a Kárpátaljai Állami Levéltárban eltöltött éveim, az itt szerzett tapasztalatok alapos rálátást biztosítottak a dokumentális örökség egészére. Levéltári forrásfeltáró munkálataimat az Ungvári Állami Egyetem történészprofesszorának, Váradi-Sternberg Jánosnak (1924–1992) vezetésével kezdetem. Később PhD doktori disszertációm témavezetőjétől, R. Várkonyi Ágnes professzor asszonytól kaptam biztatást és értékes szakmai tanácsokat a munka folytatásához. Jelen kötetünk a doktori disszertációm adatbázisából táplálkozik, annak valójában átdolgozott, okmánytárral bővített változata.

Köszönet illeti a kárpátaljai és magyarországi levéltárosokat, könyvtárosokat, akik az adatgyűjtés különböző szakaszaiban hozzájárultak kutatásaim eredményes folytatásához. Továbbá itt szeretném megköszönni szüleimnek és feleségemnek a kutatómunkám idején tanúsított megértést és segítséget.

Dr. Csátáry György

I. BEVEZETÉS

1.1. A téma kiválasztásának szempontjai

A Rákóczi-szabadságharc Ugocsa vármegyei eseményeinek vizsgálata mellett a következő szempontok alapján döntöttünk.

1. Ugocsa volt a XVII. század végén és a XVIII. század elején a hajdúszabadságért vívott harcok egyik központja. Ezen a tájon mutatható ki a hegyaljai felkelés résztvevőinek utolsó felbukkanása 1697 őszén, valamint itt követhetjük nyomon az 1698. évi jobbágyemmozdulások fejleményeit.¹

2. A Kárpátaljai Állami Levéltár beregszászi részlegén e vármegye iratanyaga a leggazdagabb a Rákóczi-korra vonatkozóan.²

3. Ugocsa vármegye³ a zászlóbontástól a fegyverletételig – Magyarország és Erdély határának közelében – a szabadságharc gazdasági bázisa, a hadsereg és a közeli várak hadellátója.⁴

4. Ebben a régióban kezdődött el Rákóczi államának kiépítése, intézményrendszerének létrehozása, anyagi-személyi bázisának kialakítása.

5. Az ellenállási hajlamot illetően jellemző a történész, Esze Tamásnak a megállapítása: „Ugocsa kezdettől fogva kuruc vármegye, a legkurucabb valamennyi között ...”⁵

1.2. Módszerek, prioritások

Ezen kötet megírásának háttérmunkálataként elvégeztük az Ugocsa vármegyei iratanyag (Kárpátaljai Állami Levéltár, Beregszász) számbavételét, amely közel háromszáz eddig ismeretlen dokumentum szövegét juttatja be a magyar történetírás vérkeringésébe. Ezért kötetük jelentős része a forrásokkal való munka idején összegyűjtött új adatokra helyezi a hangsúlyt.

Eredeti tervünk szerint – a bőséges iratanyagnak köszönhetően – tisztán a vármegyei forrásanyag alapján kezdtem készíteni a kéziratot. A régiótól vagy a témától való jelentékeny kitékintéseket is kizártam, ami részben szűkítette mozgáskörömet. Közben az általános, a tudomány számára újat már nem mondó megállapításokat igyekeztem mellőzni, inkább az ismeretlen források kiaknázására törekedtem. Így a levéltári források alapján megírhatóvá vált a vármegyéből történő hadellátás menete, a közmunkák végzése, az erdélyi menekültek vármegyén belüli állapota, a Perényi-család tagjainak szerepe, a sószállítás, valamint az ugocsaiai részvétele a hadműveletekben című fejezetek. Ezen témakörök adják tanulmányom alapjait.

¹ Lásd: A Kárpátaljai Állami Levéltár (KÁL), Ugocsa vármegye főispáni fondjának (F. 674) vonatkozó iratanyagát, ami feltáratlan. Továbbá: Esze, 1954. 160–163. o.

² Az Ugocsából ránk maradt iratok száma meghaladja a 300-at. Esze Tamás a vármegye iratanyagát — Esze, 1951. Különlenyomat, 4. o. – szegényesnek ítéli, mivel azt nem ismerhette. Csupán a Komáromy András (Komáromy, 1901. 396–411. o.) által kivonatossan közreadott 58 dokumentum tartalmi összefoglalója állt rendelkezésére.

³ Az ország törpe vármegyéje, mivel területe csupán 1190,63 négyzetkilométer volt.

⁴ Ez kiderül a vármegyei iratanyagból. A szovjet–ukrán levéltári rendszerbe foglalt jegyzéke kiadva: Csátáry, 2002. 9–46. o.

⁵ Esze, 1951. Különlenyomat. 54. o.

A vármegyei társadalomtörténet teljes értékű feltárásához azonban nem állt elegendő forrás rendelkezésünkre, amit egyrészt a vonatkozó források hiányával, másrészt pedig a jelenlegi kárpátaljai kutatások nehézségeivel magyarázhatunk. A szabadságharc első hónapjai történetének rekonstruálása – iratok hiányában – szintén csak a meglévő szakirodalom segítségével volt lehetséges. Ugocsa vármegye történetére vonatkozó feldolgozások híján a szomszédos Bereg vármegye vonatkozó anyagaiból is merítettünk. Felhasználtuk azokat a forrásokat is, amelyeket a XIX. század folyamán publikáltak. Amint bebizonyosodott, ezek a források azért is fontosak számunkra, mert némelyik eredetije már nincs korábbi lelőhelyén.

A témakörök tagolására vonatkozóan megjegyzendő, hogy a vonatkozó vármegyei iratok – amelyek 1703 szeptemberével kezdődnek – csoportosítását úgy látszott célszerűnek megoldani, hogy 1705 decemberéig összevonjuk egyes témakörök tárgyalását, amelyeket 1705 elejétől kezdve külön vizsgálunk. Ez azzal magyarázható, hogy az iratokban a szatmári ostrom végéig rendszerint több témakör is említődik, amelyek szerves egészet alkotnak. A kapitulálás után pedig némiképp tematizálódnak, „szakosodnak” a vármegyéhez beérkező levelek, rendeletek. Ez nyilván azért volt így, mivel Ugocsában sem épült ki 1705 elejéig egy hatékony államigazgatási-hadellátó rendszer, az ezredparancsnokok és a fejedelem is csupán rendeletekkel irányította a felszabadító háborút.

A forrásokat illetően megjegyzendő, hogy Ugocsa vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek csupán töredéke ismeretes számunkra. Jellemző, hogy hasonló a helyzet Ung és Bereg vármegye jegyzőkönyveit illetően is.

Évekkel ezelőtt az Ugocsa vármegyei Rákóczi-kori levéltári anyagot lehetőségeinkhez mérten megkíséreltük felkutatni, amihez támpontokat adott a meglévő iratokon kívül Lehoczky Tivadar és Komáromy András írásos hagyatéka. Felmérve a hiányokat kijelenthetjük, hogy az egykori teljes levéltári anyag csaknem egészét sikerült rekonstruálni.

1.3. A beregszászi levéltár forrásanyaga

Az egykori Szovjetunió által évtizedeken keresztül folytatott nagyhatalmi politika egyik súlyos velejárója volt a határon túli területek magyar lakosságának elszigetelése az anyaországtól. A szovjet éra idején szigorú korlátok közé szorították a levéltári kutatásokat, ami azt eredményezte, hogy a levéltári források, kiváltképp a magyar történelem kutatása is háttérbe szorult. A hivatalos és személyes kapcsolatok leszűkítése e téren nem tette lehetővé a Rákóczi-szabadságharc Kárpátalján található forrásanyagának tanulmányozását sem. A korlátozások miatt mindinkább nehézségekbe ütközött a külföldi szakemberek levéltári munkája. Ismeretes, hogy évtizedeken keresztül belügyminisztériumi felügyelet alá tartozott többek között a beregszászi levéltár is.

A Rákóczi-szabadságharcot a magyar történelem nemzeti győzelmeit és súlyos megpróbáltatásokat egyaránt felvonultató, a közép-európai politikára hatást gyakorló függetlenségi küzdelemként tartjuk számon, amelynek helyi vonatkozású részleteinek feldolgozásával és tudományos értékelésével még adós történetírásunk. Eredmények születtek szép számmal, de a vizsgálódások kevésbé terjedtek ki olyan vármegyék területeire, amelyeknek iratanyagát az egykori Szovjetunió, 1991-től pedig Ukrajna levéltáraiban tárolják.

A Kárpátaljai Állami Levéltár beregszászi iratanyagai között a Rákóczi-korra vonatkozó iratok a következő öt fondban találhatók:

1. Ung vármegye főispánjának iratai, F. 4, Ungvár
2. Bereg vármegye főispánjának iratai, F. 10, Beregszász
3. Ugocsa vármegye főispánjának iratai, F. 674, Nagyszőlős
4. A máramarosi öt koronaváros (Huszt, Visk, Técső, Hosszúmező, Máramarossziget)

levéltára, F. 61, Técső⁶

⁶ A máramarosi öt koronaváros Rákóczi-kori anyaga publikálva: Csatáry, 2003. Itt a koronavárosok levéltárában őrzött 15 Rákóczi-szabadságharc korabeli dokumentumot közöltük.

5. A Munkácsi Görög Katolikus Püspökség levéltára, F. 151, Ungvár.⁷

A megnevezett fondok állagaiban számos olyan irat található, amelyek a szabadságharc katonai-politikai vezetőinek az aláírásával vannak ellátva. Így a fejedelem saját kezű aláírásával 164, Károlyi Sándoréval 97, Bercsényi Miklóssal 40, Eötvös Miklóssal 70, Palocsay Györgyével 25, Krucsay Mártonéval 20 dokumentum maradt ránk. A dokumentumok száma közel 900, s ezeknek jelentős része ismeretlen történetírásunk előtt.⁸

Az ugozsai levéltár iratanyagainak viszontagságos története összehasonlítható a kisebbségi sorba szakadt magyar közösség sorsával, ezért az alábbiakban rávilágítunk annak lényeges mozzanataira. A levéltár többszöri átrendeződésen ment keresztül a történelmi-politikai változásoknak köszönhetően. Amikor 1850 decemberében közigazgatásilag egyesítették Bereg és Ugozsa vármegyét, az ugozsai irattárat Beregszászba szállították. Itt az iratcsomók több mint tíz évig álltak összezsúfolva és rendezetlenül. Egy 1860. október 20-án kelt rendelet értelmében a két vármegyét újból önállósították. A levéltárat a következő évben szállították vissza. A hivatalnokok joggal sérelmezték a szállítás módját, a rendszerezés hosszú éveket vett igénybe. 1919 tavaszán a Tanácsköztársaság leverése után a román csapatok garázdálkodása révén a Nagyszőlősen őrzött ugozsai levéltárból tűnt el két Rákóczi-zászló és egy gazdag éremgyűjtemény. A trianoni békediktátum után Ugozsa jelentős része a Csehszlovák Köztársaság kötelékébe került. Ekkor vették tervbe, a közigazgatási beosztásnak megfelelően, egy központi kárpátaljai levéltár felépítését Ungváron. Az ugozsai iratanyagot Ungvárra szállították, ahol rendszertelenül őrizték az évek során. A központi levéltár nem épült fel. Így az 1939-es márciusi visszarendeződés alkalmával újból darabonként válogatták szét a vármegyék a saját dokumentumaikat. Az iratrendezés során dicséretes munkát végeztek ekkor a terület levéltárosai: Jaross Gyula ungvári főlevéltáros, illetve Tar Zoltán⁹ majd kis ideig Bekény István nagyszőlősi levéltárosok.¹⁰ Miután a szovjet hadsereg bevonult Kárpátaljára, 1945 őszén megalapították a központi levéltárat, amelyben a mai napig őrzik többek között a témánkra vonatkozó iratokat is.¹¹

1.4. Historiográfia

(Rákóczi-szabadságharc ugozsai eseményei az ugozsai helytörténetírásban)

A szabadságharc eseményeinek részleteivel csupán érintőlegesen foglalkozott az Ugozsa vármegyére vonatkozó szakirodalom. Legelőször Szirmay Antal¹² (1747–1812) rövid adatszerű közlés erejéig említett e korból eseményeket, a levéltár anyagait azonban nem használta. Elismeréssel szólhatunk azonban e témát illetően a szomszédos Bereg vármegye történetkutatójáról, Lehoczky Tivadarról¹³ (1830–1915), aki átvizsgálta a vármegye Rákóczi-kori iratanyagát, és számos dokumentumot publikált az 1860-as évek elején, a *Vasárnapi*

⁷ Ezen öt levéltár anyagának Rákóczi-iratainak regesztái publikálva: Csatóry, 2002. 9–46. o.

⁸ Csatóry György: Rákóczi-okmányok a levéltárban (a KÁL beregszászi részlegének iratairól) Kalendárium, Ungvár, 1991. 24–26. o.

⁹ Tar Zoltán (1877–1941) munkásságára vonatkozóan lásd: Szénássy Barna, Tar Zoltán emlékezete. Gyöngyösi Irodalmi Társaság Évkönyve. V. kötet, 1918–1942. 88–89. o.

¹⁰ Szinai Miklós–Szűcs László: Bekény István (1916–1997). Nekrológ. Levéltári Szemle, 1997. 4. szám 66–67. o.

¹¹ Részletek egy kéziratból, Csatóry György: A Kárpátaljai Állami Levéltár története (1945–1995)

¹² Szirmay, 1805. A Zemplén vármegyei történetírót, Szirmay Antalt családi kapcsolatok fűzték az ugozsai Szirmayakhoz. Kéziratban maradt „A Szirmay nemzetségnek eredete, ágazattya és viszontagságai 1812” című munkája.

¹³ Lehoczky Tivadar, Bereg vármegye történetírója. Életéről és tevékenységéről lásd: Kobály, 1990; Csatóry, 2001.

Újság¹⁴ hasábjain. Mivel a Bereg vármegyei levéltári anyag már akkor is hiányos volt, a gazdagabb ugoicsai iratanyagot használta a vármegye Rákóczi-kori történetének a megírásához.¹⁵ A következő tudós, aki egyértelműen a legtöbbet tett a vármegyei Rákóczi-kori dokumentumok feldolgozásában, a péterfalvai születésű dr. Komáromy András (1861–1931), a Magyar Országos Levéltár főlevéltárosa. Az 1901-ben megjelent írásában – az ugoicsai levéltár 1681–1711. évi iratanyaga alapján – egyes dokumentumok tartalmi kivonatait adta közre.¹⁶

Bőségesen merített a Komáromy-hagyatékból az 1937-ben Szabó István¹⁷ (1898–1969) által kiadott *Ugoicsa megye* című kötet, amelyben a szerző megírta a nemzetiségek történetét ebben a régióban. Alapos munkájában csupán utalásokat tesz a Rákóczi-szabadságharc történéseire, felhasználja a XVII. század végi (1670-től) és a szabadságharc utáni évek (1715–1720) összeírásait. Leginkább azonban az 1565., 1575., valamint az 1775. évi adatokat aknázza ki és hasonlítja össze elsősorban népességmozgás és a demográfiai hatások szempontjából. Kitérő forráselemzések alapján megrajzolta a vármegye jobbágyságának és nemességének rétegződési folyamatát, a vagyoni változásokat. Alapvető társadalomtörténeti következtetéseket tárt fel. A mű szerzői előszavában méltatja Komáromy András érdemeit: „Kegyelettel hajlok meg néhai dr. Komáromy András emléke előtt.” Hangsúlyozza, hogy Komáromy előmunkálatai nem voltak hiábavalóak.

Az 1940–50-es években az általunk jól ismert, politikai okok miatt a levéltári kutatások legalábbis a magyar történelmet illetően megszakadtak. Megemlítendőek a Magyarországon megjelent forrásközlemények, amelyek többek között ugoicsai személyeket és eseményeket is tárgyalnak. Ezek közül Esze Tamás történész számos kötetét és tanulmányát említhetjük.¹⁸

A Szovjetunióban történt politikai változások – az ún. „Ottyepel” (olvadás) – után az Ungvári Állami Egyetem tanára, Váradi-Sternberg János¹⁹ prof. tanulmányozhatta a beregszászi levéltár Rákóczi-dokumentumait. A neves tudós nem csupán a szakma részére készített tanulmányokat a szabadságharc történetéről, hanem a sajtó útján a helybeli olvasó közönséget is tájékoztatta eredményeiről, amivel végeredményben lerakta a háború utáni kárpátaljai magyar történetírás alapjait.²⁰

Államközi egyezmény alapján a kor elismert tudósának, R. Várkonyi Ágnes²¹ professzornak az 1970-es években szintén sikerült adatokat gyűjteni a KÁL-ban, amit a későbbiekben publikált is.²²

¹⁴ Lehoczky Tivadar: Vasárnapi Újság, Történelmi kalászatok, 1862–1863. évf. Lásd az irodalomjegyzéket.

¹⁵ Lehoczky, 1881. 198–240. o.

¹⁶ Komáromy András levéltáros, történetíró. Vonatkozó munkája: Komáromy, 1901. 397–411. o., Sajnos ezen iratok egy része már nincs a levéltárban, így ezért is hézagpótlók a tartalmi kivonatok. Komáromy nevéhez fűződik ezenkívül egy, az ugoicsai nemes családok történetéről írt összefoglaló kézirat, ami ugyan nem került kiadásra, de értékes adatokat tartalmaz a szabadságharc résztvevőire vonatkozóan is. (A kézirat ma az OSzK Kt-ban található: Quart Hung. 3161, 3769) Legutóbb lásd: Kobályné-Homoki, 2001

¹⁷ Szabó, 1937

¹⁸ Esze, 1955; Esze, 1952. Különlenyomat. 1–11. o.; Esze, 1954. 152–169. o. A további műveket lásd a felhasznált irodalom jegyzékében.

¹⁹ Dr. Váradi-Sternberg János (1924–1992), az Ungvári Állami Egyetem professzora. Életét és munkásságát lásd: Váradi-Sternberg János születésének 70. évfordulója tiszteletére. Bibliográfia, Ungvár, 1994.

²⁰ Váradi-Sternberg János a Rákóczi-korral kapcsolatosan Ugoicsa vármegyéről : 1) Váradi, 1959. 97–120. o. 2) A hős jobbágyvezér szellemében (Esze Tamás). Adalékok az ugoicsai mozgalmak történetéhez, Kárpáti Igaz Szó. 1966. szeptember 25. 3) Tallózások a kuruc korra vonatkozó anyagok között. Kárpáti Igaz Szó, 1966. október 2. 4) Az ugoicsai kurucok, Kárpáti Igaz Szó /Kulturális melléklet–Új Hajtás/ 1988. június 19, 4. o. 5) A Rákóczi-szabadságharc első győzelme a Tiszánál. Kárpáti Igaz Szó, 1989. március 24. 6) A tiszai átkeléssel kezdődött. Kolhoz a Tiszaháton /A tiszapéterfalvai Határőr Kolhoz hetilapja/ 1989. július 16. 7) Kegyelmes Urunk hadaiban. Tiszaháti településeink hajdani lakói Rákóczi hadseregében. Kolhoz a Tiszaháton, 1989. július 16. 8) Salánk a Rákóczi-szabadságharcban, Kárpátalja/a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség hetilapja/ 1991. május 11.

²¹ R. Várkonyi Ágnes műveinek bibliográfiája (1951–1997). Összeállította: Thoroczkay Gábor, Emlékkönyv születésének 70. évfordulója tiszteletére. Budapest, 1998. 623–641. o.

²² Ugoicsai forrásokra hivatkozva: Várkonyi, 1980. 11–31. o.

Figyelembe véve az említett tanulmányokat kijelenthetjük, hogy csupán a századfordulón történtek kísérletek az iratanyag teljes ismertetésére, de rendszerbe foglalt közreadásuk máig nem történt meg. Leszámítva az általunk publikált dokumentumokat²³ az ugcasai levéltári anyag publikációs szempontból szinte érintetlen.

Megemlítendőek ezenkívül az ukrán–ruszin szakirodalom e témára vonatkozó tanulmányai – Lelekács M.²⁴ és Melnyik V. M.²⁵ tollából –, amelyek a szabadságharc ruszin résztvevőinek szerepét domborítják ki a magyar állam függetlenségéért vívott harcban rendszerint hiányos forrásbázissal és egyoldalú megvilágításban.

A szabadságharcra foglalkozó tudományos igényű – témánkhoz tartozó – ruszin nyelvű tanulmányok közül egyről tudunk, amely a ruszinokat idegen népként mutatja be a Rákóczi-szabadságharcban. Ez a munka Micjuk O. nevéhez fűződik, aki egyértelműen visszavetíti XX. századi nacionalista nézeteit a XVIII. század elejére.²⁶

1.5. Ugocsa vármegye természeti viszonyai, a táj

A természeti viszonyok, a domborzat nagyban befolyásolja az adott terület gazdasági mutatóit, a vízi és közutak állapota pedig érzékenyen rányomja a bélyegét a szállítás, így a hadviselés körülményeire is. Ezért szükségszerű az általunk vizsgált régió földrajzi adottságait is számba venni.

A vármegye földrajzi fekvése a hegyekről a sík vidékre való átmenetet mutatja. Terjedelmesebb nyugati része a Nagy-alföldhöz tartozik, míg a kisebbik részt a Keleti-Kárpátok előhegyei és folyói foglalják el. Meghatározó természeti környezetet alakított ki a patakok és a folyók sokasága, amelyek itt érik el először a sík vidéket. Jellegzetes természeti zónákat hozott létre a nagy árterületet kisajátító Tisza völgye, ami teljesen kettészelte a vármegye területét, nagy kiterjedésű szigeteket hozva létre. Ezek a területek a folyó partvidékével együtt voltak a legtermékenyebb földek, de folyamatosan ki voltak téve az áradások szeszélyeinek. Ettől függetlenül ide települtek a vármegye falvai is, amelyek életére erősen rányomta bélyegét a folyóhoz való alkalmazkodás. A magas nedvességtartalom negatívan hatott az állatokra is, olykor járványokat idézve elő. A folyók változtatták medrüket, és az eredeti folyástól olykor 5-8 kilométer szélességben sajátítottak ki területet. A Tisza szigeteket morzsolta fel és újakat hozott létre, ami változtatott a falvak határain is. A vármegye északi felén a Borsova és a Szalva, a délin pedig a Batár, a Hódos, az Éger és a Túr tette posványossá az amúgy is szűkös termőföld területeit. A két terjedelmes mocsárvidék szegélyén két jelentős kiterjedésű település – északon Salánk, délen pedig Túrterebe – terül el, amelyek már a hegyvidékhez állnak közel.²⁷

A vármegye mocsaras vidéke keleti irányban hirtelen megy át hegyvidékbe, amelyet a keleti oldalon összeszűkülő s innen gyorsan szélesedő Tisza-völgy két részre tagol. A jobb parton a Nagyszőlősi-hegység, a balon az Avas-hegység terül el, amelyek a Kárpátok előtt végigvonuló Vihorlát-Gutin vulkanikus hegyhez tartoznak. A hegyvonulat közötti Tisza-völgy volt az ugcasai településrendszer magja. Itt állott a vármegyének nevet adó első település, Ugocsa, és a vidék megtelepítését megindító királyi uradalom központja, Királyháza.²⁸

²³ Csatáry, 1993. 39–74. o., továbbá: Csatáry, 2000. 111–120. o.

²⁴ Lelekács, 1938. 60–62. o.

²⁵ Melnik, 1957.

²⁶ Micjuk, 1936. 117–124. o.

²⁷ Szabó, 1937. 31–34. o. (Szabó István (1898–1969) a történelemtudományok doktora, a Debreceni Egyetem tanára. Agrártörténettel és nemzetiségűtörténettel foglalkozott. Az Agrártörténelmi Szemle szerkesztője volt. Életrajzát lásd: Magyar néprajzi lexikon, Budapest, 1981. IV. kötet. 527. o. Nekrológ. Balog István Ethnographia, 1969.)

²⁸ Szabó, 1937. 33 o.

Magának az Ugocsa elnevezésnek a magyarázata már Komáromy András, Fényes Elek és utóbb Kristó Gyula²⁹ munkáiban is nyomon követhető. Az Ugocsa nevet mindenképp az Ugocsavár vonatkozásában veszik vizsgálat alá. Fényes Elek a Nagyszőlős melletti Kankó várát vélte az egykori Ugocsavárnak. Később erre a történészek egyértelműen rácsófoltak. Ugocsa vármegye nevét a Szászfalu határában egykor létező Ugocsa településről nyerte, amely egy magyar személynév szláv birtokragos alakjának felel meg. Ugocha, Ugucha, Hugucha alakban fordul elő 1313-ban, Péter szőlősi és ugocsai plébános választásának érseki megerősítésében és 1332–1337-ben a pápai tizedjegyzékben. Nevében valószínűleg az első királyi ispán nevét őrzi s ez esetben az is feltételezhető, hogy az ispán lakhelye Ugocsa volt. Központi szerepét azonban hamar elvesztette, mert a XIII. század második felétől már Királyházán van az ispánok székhelye, ezzel együtt az ugocsai királyi uradalom központja. Arra pedig, hogy az egykori Ugocsa településen valaha vár lett volna, nincsenek adataink.³⁰

A hegyvidék természetesen más életlehetőségeket biztosít, mint a sík vidék. A hegyeket ruszin és román (oláh) lakosság lakta, amelyeknek ide való fokozatos betelepülése a XVIII. század második felében fejeződött be. A domborzati viszonyok elsősorban állattenyésztésre nyújtottak lehetőséget. Egyidejűleg foglalkoztak a viszonylag jól jövedelmező sófuvározással is, mivel a mezőgazdaság képtelen volt ellátni a lakosságot. A zsúfolt nemesi vidék szűk községi határai, a mocsár és a hegyvidék falvainak kedvezőtlen természeti adottságai nem tudtak minden életszükségletet biztosítani. Ezért a XVII–XVIII. században gyakori jelenség, hogy a lakosok a közeli Szatmár vármegyei Avasháton s a Tisza széles máramarosi völgyeiben béreltek szántót vagy kaszálót. A lakosság egy része pedig aratni, csépelni járt el más vidékekre.³¹

²⁹ Komáromy, 1894. 492–519. o.; Fényes, 1838. 414 o.; Kristó, 1988. 427. o.

³⁰ Az Ugocsa névvel kapcsolatosan: Keresztyén, 1991. 33–34. o.

³¹ Szabó, 1937. 34–35. oldl; Továbbá: Fényes, 1939. 410–424. o. Ugocsa vármegye XVIII. századi leírását lásd: Pók, 1998. 5–17. o.

II. UGOCSA VÁRMEGYE TÁRSADALMA

2.1. Közigazgatás

Ugocsa vármegye, a történelmi Magyarország törpe vármegyéje két szolgabírói járásból állt, amelyekett a Tisza folyó választott el csaknem két egyenlő részre. A két járást Tiszán-inneninek és Tiszán-túlinak nevezték el. Területe 1190 négyzetkilométer volt. A települések a következőképp oszlottak meg a járásokban a XIX. századi adatok szerint.

A Tiszán-inneni járás települései Nagyszőlős központtal

Kiscsongova (Zavadka)	Nagycsongova (Borzsavszke)
Egres (Olesnyik)	Fakóbükk (Bukove)
Fancsika (Fancsikovo)	Feketepatak (Csornij Potyik)
Karácshalva (Karaecin)	Alsókaraszló (Zarecsje)
Felsőkaraszló (Greblja)	Tizakeresztúr (Perekresztye)
Nagykomját (Veliki Komjati)	Kiskupány (Mala Kopanya)
Mátyfalva (Matyijevo)	Ölyvös (Vilhivka)
Rakasz (Rokoszovo)	Kisrákóc (Malij Rakovec)
Nagyrákóc (Velikij Rakovec)	Rosztóka (Rosztoka)
Salánk (Salanki)	Alsósárad (Nyizsnyeje Bolotnoe)
Felsősárad (Sirokoje)	Sásvár (Trosznik)
Szirma-Tizaszirma (Drotinci)	Nagyszőlős (Vinogradiv)
Szőlősvégárdó (Pidvinohragyiv)	Ilonokújfalu (Onok)
Tiszaújhely (Nove Szelo)	Tiszaújlak (Vilok)
Verbőc (Verbovec)	Veresmart (Velika Kopanya)

A Tiszán-túli járás települései Bökény (Halmi) központtal

(A csillaggal jelölt falvak és városok ma Romániához tartoznak, a többi település Ukrajnában van. Lásd a térképeket a függelékben.)

Akli (Klinove)	Fertősalmás (Zabolotyje)
Feketeardó (Csornotiszove)	Bábony* (ma Kisbábony-Babesti)
Batár, Batarcs* (Batarci)	Bocskó* (Bocicau)
Bökény (Bobove)	Csarnató (Cserna)
Csedreg* (Cidreag)	Csepe (Csepa)
Farkasfalva-Tizafarkasfalva (Vovcsanszke)	Forgolány (Gyevicsne)
Kisgérce* (Gherta Mica)	Nagygérce* (Gherta Mare)
Gödényháza (Gugya)	Gyula-Szöllősgyula (Julivci)
Halmi* (Halmeu)	Hetény (Hetinya)

Hömlöc (Holmovec)	Királyháza (Koroleve)
Tiszakirva (Kriva)	Komlós* (Comlausa)
Kökényesd* (Porumbesti)	Nevetlenfalu (Gyakovo)
Rákospatak (Horbki)	Szárazpatak-Avaspatak* (Valea Seaca)
Péterfalu (Petrovo)	Sósújfalu (Novoszolica)
Szászfalu-Tiszaszászfalu (Szaszove)	Tamásvárálja* (Tamaseni)
Kistarna (Hizsa)	Nagytarna* (Tarna Mare)
Tekeháza (Tekovo)	Turterebes* (Turulung)
Tivadar-Tivadarfalva (Fedorove)	Tölgyesfalva (ma Királyháza része)
Turc* (Turt)	Veléte (Veljatin)
Veréce (Verjace)	Dabolc* (Dobolt)

2.2. Tisztviselők

Főispánok

Csáky István gr. (1669–1725)

1697. december 24 – 1698. március 12. között Ugocsa vármegye főispánja. Apja gr. Csáky István (1635–1699) országbíró és Lónyai Margit fia. 1688-ban kapitány Miksa Emánuel magyar huszár ezredében. 1697. december 24–1698. március 12. között Ugocsa vármegye főispánja.³² Bercsényi Miklós sógora volt. 1702. november 16-tól 1711-ig Bereg vármegye főispánja is. Mind a két vármegyében főispáni tisztet tölt be. 1703-ban Károlyi Sándorral együtt szervezte a vármegyei nemességet a tiszaháti felkelők ellen. Részt vett a dolhai csatában. 1703. június 10-én átveszi Kende Mihály kapitánytól a tiszabecsi tervezett támadás vezetését.³³

1705 elején – a szatmári vár kapitulációja után – csatlakozik Rákóczihoz. Bercsényi a fejedelem figyelmébe ajánlja: „Jószágának restitúcióját kívánná szegény, s valami gazdálkodó accomodatiót, kiben, tudom seríny volna: pizmogna, tapodna. Fő-Commissáriusnak kellene tenni a Tiszántúl.” 1705 januárjában, a Hadi Commissariatusság átszervezésével nevezte ki Rákóczi főcommissariusnak. A Rákóczi hűségére tért grófról 1711-ben kiderült, hogy „az egész felkelés alatt magánál őrizte Glöckelsperg és gr. Löwenburg császári tábornok protectionális levelét hű császári mivoltáról, de hasonló biztosító levelek a szabadságharc éveiben gyakoriak voltak. Rákóczi Bercsényi kedvéért generális commissariusá tette.”³⁴ 1705 júniusától hadi commissarius és főadminisztrátor, szeptember 30-tól szenátor. 1705-ben aláírja a konföderáció szövetséglevelét mint Berg és Ugocsa vármegyék örökös főispánja.³⁵ 1706. február 15-től Szepes vármegye főispáni adminisztrátora, ezen év március 9-től templom-commissarius Dunántúlon, május 20-tól a Dunántúlon gazdasági és hadbiztosítói teendőket lát el.³⁶ 1707. november 5-től a bányauji bizottság elnöke. 1708. november 22-én a sárospataki országgyűlésen a számvevő bizottság elnöke. Ezután Rákóczi táborának hadbíróságán dolgozik mint főcommissarius. 1711 után kir. főpohárnokmester.³⁷

1711-ben rövid lengyelországi emigráció után amnesztiával hazatért. 1713. július 13-tól Bereg vármegye főispánja. 1725. december 17-én hunyt el.³⁸

³² Heckenast, 2005. 93–94. old

³³ Köpeczi, 1958, 337. o.

³⁴ Bánkúti, 1980. 172, 177. o. Forrás: Újvár 1705. január 28. AR I. oszt. 314–315. o.

³⁵ Századok 1870. 340. o.

³⁶ Heckenast, 2005. 94. o.

³⁷ RTü, II. kötet 539. o.

³⁸ Heckenast, 1993. 71. o. Heckenast, 2005. 94. o.

Perényi Imre id. (1657 után–1735)

Báró Perényi Gábor és br. Kornis Anna fia. Házastársa csicsókeresztúri Torma Kata majd csebi Pogány Krisztina. 1698–1699-ben Abaúj vármegye örökös főispánja. A huszti vár 1703. augusztus 17-ei kapitulációja után az itt tartózkodó Perényi Imrét Rákóczi főispánná nevezte ki. Thaly Kálmán szerint egészen a szatmári vár kapitulációjával csatlakozó Csáky István Rákóczihoz való csatlakozásáig viselte a főispánságot. 1703. november 13-án fejedelmi biztos Bihar vármegye tisztújításán Debrecenben. 1704. február 8.: tisztújítási biztos Szabolcs vármegyében. 1705. március 1.: Rákóczi főemberszolgája, 1707 közepétől Abaúj vármegye örökös főispánja. 1714. október 6.: Ugocsa vármegye főispánja, 1735-ben hunyt el.³⁹

Alispánok

Újlaky István

Alispán, a vármegye tisztviselőinek vezetője. Ezen tisztséget 1699-től kisebb nagyobb szünetekkel egészen haláláig (1708) betöltötte. A források vármegyei követként is említik, mivel országgyűléseken és különböző tárgyalásokon ő képviselte a vármegyét. 1703. november 30-án már kurucként említődik.⁴⁰ A II. Rákóczi Ferencet fejedelemmé választó országgyűlésen Újhelyi Ferencsel képviselte Ugocsa vármegyét.⁴¹ Komáromy András megállapítása szerint: „Újlaky István az egykori harminczados kezdetől fogva ellensége volt a nemzeti ügynek s az 1705-ben kihallgatott tanúk vallomása szerint a felkelést mindig kárhoyztatta, a fejedelem híveit és a vármegye tisztjeit szidalmazta, becstelentette, a nemességen hatalmaskodott, a táborban lévő embereket gyalázta. stb.stb. Mindazonáltal holta napjáig megmaradt az alispáni székben.”⁴²

1705. Újlaky István, de ez idő közben lemondván lett helyette Megyeri János. Ettől függetlenül ő írja alá a konföderáció szövetséglevelét mint alispán.⁴³

1707. szeptember 15-ei rendeletében maga a fejedelem is megfeddte, mivel a Máramarosból Munkácshoz irányított munkásokat és szekereket a rakasziak kifosztották és Sztojka László nemest elfogták. Őt Újlaky fogságba vetette. Rákóczi szigorúan megparancsolta neki, hogy a foglyot engedje el, mert különben megbünteti. „Újabbán és utolszori Parancsolatunk által Serió Parancsollyuk mind említet Sztojka Lászlónak, s mind a Nemes Vármegyék olly elégséges satisfiott vetessen, hogy leg kisebb panasz is iránta előnkben ne jöjjön... ha mi böcstelenség esik rajta s egyéb arántis méltó büntetésein currál egyedül maga nyakasságának tartcsa.” Rákóczi figyelmezteti a nemességre vonatkozó törvények betartására. „Csudálljuk azt is, hogy Kegyelmed vagy az Haza Törvényeit eddig meg nem tanulta, hogy az Nemes ember fogva tartásának meg büntetés szokot, vége lenni,... Kegyelmedet ob actum majoris potentiae az jön Téli Quartély idején erigálandó Confoederált s Haza Törvényes Táblájára evocaltassa... legelősszöris azon causát revideálttuyuk és büntetését is ugy hozván az Törvényes igasság executioban vetetni elnem mulattuyuk.”⁴⁴ 1708. augusztus 23. és december 20. között hunyt el mint alispán.⁴⁵

³⁹ Thaly, 1885. III. kötet. 45. o., Heckenast, 2005. 334–335 o.

⁴⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 495, folio 5 (Az irat valószínűleg 1705-ből származik) Heckenast (Mészáros)-2005. 443. o.

⁴¹ Komáromy, 1893, 119. o.

⁴² Komáromy, 1901.406. o. Az alispán fizetése 1704 elején 200 forint volt. Lásd ugyanott. 399. o.

⁴³ Doby, 1878. 697. o., Heckenast, 2005. 443. o.

⁴⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 470, folio 5; 1707. szeptember 15. Terebes

⁴⁵ Heckenast, 2005. 443. o.

Megyeri János

1697–1698 között Ugocsa vármegye alispánja. Két alkalommal, 1701-ben és 1705-ben helyettesítette Újlaky István alispánt.⁴⁶ 1704. január 3-án Ugocsa vármegye követe Sennyei Istvánhoz.⁴⁷ 1706 júniusában is viseli ezt a beosztást.⁴⁸

Krucsay Márton

A zempléni eredetű nádíói Krucsay családból származik. Krucsay István senatoriális secretarius bátyja. 1689-ben Szabolcs vármegyei főszolgabíró, 1699-ben Szabolcs vármegye alispánja. Az 1703. évi kuruc támadás elől Kassára vonul vissza és 1704 őszén, Kassa kapitulációjakor csatlakozik Rákóczihoz. 1705-ben lett a vármegye alispánja, egy ideig. 1705. május 20-tól 1706 közepéig tiszántúli districtualis commissarius. 1705. június 3-tól ecsedi inspector. Később a Tiszántúl főkomisszáriusa. 1706–1710 a Rákóczi-birtokok jószágigazgatója. 1706 elején Nádaskay György ezredének vicecolonellusa. 1707-ben Tarsi nevű jószágot kapja Rákóczitól.⁴⁹ 1710. március 7-től az Udvari Gazdasági Tanács tanácsosa. Felesége Ferenczy Éva. 1730. szeptember 2-án a Szepesi Kamara számadásra szólította fel egykori jószágigazgatóságával kapcsolatosan, az ügyek tisztázása végett Károlyi Sándor segítségét kéri, ekkor már beteg. 1732. november 20-án Kisvárdán hunyt el.⁵⁰ Számos rendelete található Ugocsa vármegye levéltárában.

Ujhelyi Sándor

1706, 1716–1718, 1722, 1726. években Ugocsa vármegye alispánja. 1712-ben Ugocsa vármegye követe a pozsonyi országgyűlésen.⁵¹

Ujhelyi László

1706-ban és 1736-ban Ugocsa vármegye alispánja.⁵²

Csató (Csathó) Gáspár

Gyermekkora óta szolgálja a Rákóczi családot. 1682. szeptember 27-én aulae vicecapitaneus Thökölynél. 1693-ban Ugocsa vármegyei szolgabíró. 1697–1709. között Ugocsa vármegye másodalispánja, 1704 elején makovikai commendáns.⁵³

Az 1706. évi mustrakönyvben a lovas nemesek között szerepel, ugyanis három lóval és egy szolgálival jelenik meg a mustrán Megyeri János kapitány parancsnoksága alatt.⁵⁴ 1706. február 26-án Ugocsa vármegye helyettes kapitányaként írja alá a vármegye kiáltványát a szabadságharc ügye melletti kiállásról.⁵⁵ 1706. szeptember 26. körül Ugocsa vármegye alispánja az ordinarius viceispán halála óta, vármegyei dézsmás, udvarbíró.⁵⁶ 1707–1708-ban az ugocsai iratokban többször említődik a vármegye követeként, a vármegyének substitutus (helyettes) kapitányaként,⁵⁷ valamint a vármegye helyettes alispánjaként.⁵⁸ 1715-ben Ugocsa vármegye követe a pozsonyi országgyűlésen.⁵⁹ A forgolányi születésű Perényi Imre diáriumban olvashatjuk róla: „Csathó Gáspár emeritus viczispán curiáját felgyújtották és mindenét elrabolták.”⁶⁰

⁴⁶ Doby, 1878. 697. o.

⁴⁷ Heckenast (Mészáros)-2005. 285. o.

⁴⁸ Lehoczky, 1881. 221. o.

⁴⁹ Esze, 1955. 358–359; Nagy Iván, VI. 471. o.; AR. I. oszt. I. kötet, 34. o. Heckenast, 2005. 254. o.

⁵⁰ Heckenast, 2005. 254. o., RTü, II. kötet 555. o.

⁵¹ Heckenast, 2005. 443. o.

⁵² Doby, 1878. 697. o.

⁵³ Heckenast, 2005. 94. o.

⁵⁴ MOL. P-396. Károlyi – levéltár. Mustrakönyv 1706. folio 646.

⁵⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 454, folio I. Csatáry 1993. 34. o.

⁵⁶ Heckenast, 2005. 97. o.

⁵⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 454, folio.1; 1706. február 26. Nánás

⁵⁸ MOL. G. 29. 89. csomó V. 3. e/D, folio 177 1708. szeptember 10-én Tekeházán tartott tanúkihallgatás alkalmával Lénárth Imrének Jakab Jánossal szemben elkövetett testi sértése ügyében.

⁵⁹ Heckenast, 2005. 97. o.

⁶⁰ Komáromy, 1903. 442. o.

Ilosvai György

Ilosvai Zsigmond fia, felesége csebi Pogány Kata. 1703 júliusában csatlakozik Rákóczihoz. 1705–1706-ban udvari főkornétás. 1707-ben a hadi rendek követe az ónodi országgyűlésen. 1708 őszén Újlaky István halála után a megye substitutus viceispánja. 1709. január 7-től-1710 decemberéig Ugocsa első alispánja. 1711-ben Máramaros vármegye alispánja.⁶¹ Csató Gáspárral 1708-tól a szabadságharc végéig töltik be az alispáni tiszteket.⁶²

Szolgabírák

Jászay Péter ordinárius (rendes, kinevezett) szolgabíró⁶³

Tatay Gábor ordinárius szolgabíró⁶⁴

Szendy Zsigmond szolgabíró, szőlősvégardói. Fegyverrel és egy lóval volt jelen az 1706. évi mustrán a vármegyei lovas nemesség között.⁶⁵

Duka Péter ordinárius szolgabíró.⁶⁶

Vármegyei ülnökök

Oroszi Ferenc hites assessor (ülnök)⁶⁷

Gacsályi István hites assessor (ülnök)⁶⁸

Csáky Ferenc szolgabíróként említődik 1705. április 10-én.⁶⁹

Jegyzők

Újhelyi István

Apafi udvari embere, Tofaeus püspök beszédeinek kiadója, a szabadságharc első felében Ugocsa vármegye jegyzője. Ő volt az, aki 1703-ban figyelmeztette Rákócziat az általa kedvelt vadászatok veszélyeire, a magyar történelemben fellelhető analogikus esetekre, amikor lovas vagy egy fenevad oltotta ki az urak életét. Továbbá elvárta a fejedelemtől, hogy ne csak a fegyveres harc vezetője legyen, hanem a tudományra és a könyvekre is gondoljon.⁷⁰ 1705. február 28-án levelet írt a fejedelemnek az ugoicsai Tisza-hidak javításáról, mivel a szatmári vár ostroma idején többet elrontottak. Emiatt a kapcsolatot csak nagy nehézségek árán tudják fenntartani ezen a tájon. A fejedelmi kancellária válaszában Újhelyit bízza meg a hidak felújításával, továbbá csónakok készítésével is.⁷¹

⁶¹ Heckenast, 2005. 201. o.

⁶² Doby, 1878, 697. o.

⁶³ Szolgabíróként említődik a szécsényi országgyűlésen vagy az otthon felesküdtöttek között. KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 495, folio 2. Továbbá: KÁL, F.674, op. 8, od. zb. 441, folio 1, 1705. április 10. Komáromy, 1893. 121. o.

⁶⁴ KÁL, F. 674, op.8, od. zb. 441, folio 1; A vármegyei szolgabíró fizetése 1704 elején 100 forint volt. Lásd: Komáromy, 1901. 399. o.

⁶⁵ MOL. P-396. Károlyi-levéltár. Mustrakönyv 1706. folio 646

⁶⁶ MOL. G. 29. 89. csomó V. 3. e/D, folio 177

⁶⁷ KÁL, F.674, op. 8, od. zb. 441, folio 1, 1705. április 10; MOL. G. 16, 27. cs. 1.2.d. folio 428

⁶⁸ Ugyanott.

⁶⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 421, folio 1–2, 1705. április 10.

⁷⁰ Köpeczi-Várkonyi, 1976. 134–135, 295. o. Levele Rákóczihoz: 1703. december 5. Ungvár. OSZK Kt Fol. Hung. 1389. II. kötet 1703. folio 214; A tiszaujhelyi Újhelyiek történetét lásd: Kempelen, 1931. 447. o.

⁷¹ MOL. G. 19. 40. doboz, folio 315 1705. február 28. Tiszaujhely

A történész Esze Tamás azt feltételezi, hogy 1684-ben még Erdélyben tartózkodik. 1688-tól 1704-ig Ugocsa vármegye jegyzője. „Stephanus Ujhely juratus notarius cottus de Ugocsa.” 1697. március 18-án „Stephanus Ujhelyi de eadem sedriae cottus de Ugocsa notarius”. 1702. február 28-án Újhelyi István Nemes Ugocsa vármegye hites notarius.⁷² Vármegyei jegyzőként levelezést folytatott Károlyi Sándorral, Pekry Lőrincsel.⁷³ 1704. januárjában a fejedelemhez felterjesztett folyamodványát a vármegye gazdasági és hadállítására vonatkozóan mint „Nemes Ugocsa Vármegye követjtje” írja alá.⁷⁴

Megjegyzendő, hogy nem tévesztendő össze egy azonos nevű prédikátorral: „Újhelyi Istvánnak volt egy azonos nevű prédikátor kortársa, aki éppen Tiszaújhelyi lelkipásztor volt, kit az egyházi törvények elleni vétsége miatt tisztétől megfosztották. Ungvári prédikátor volt a felkelés kitörésekor, Rákóczi több ízben felkereste. A fejedelemhez 1703. december 5-én írt levele kiadva a Csikesz Sándor Emlékkönyvek II. kötetében” (Bp. 1941. 166–168. o.) Bár elfogatása miatt az ungvári ecclesián a tractus excommunicálta, [kiátkozta] még 1707-ben is ott szolgált. Rákóczi 1707. január 1-jén 100 tallért adományozott neki. Irodalmi működése jelentéktelen, néhány üdvözlő verset írt.⁷⁵

2.3. Bírók és esküdtek településenként⁷⁶

Akli bíró: Domokos János, esküdt (hűtös ember): Orosz András⁷⁷

Almási bíró: Almási László, esküdtek: Almási Mihály, Barcsa János. Itt három ember lakott.⁷⁸

Alsógercei esküdtek: Kolla Gergely, Bojta Simon, Karalson István, Paluska Péter⁷⁹

Alsókaraszlói bíró: Babics Tamás, esküdtek: Pap Demeter, Zán János⁸⁰

Alsósáradi bíró: Dobos Lukács, esküdtek: Csépes János, Fekete László⁸¹

Batári esküdtek: Törő István, Kovács Tamás. A faluban ekkor öt ember lakott.⁸²

Batarcsi bíró: Kis László, esküdt: Bandra Péter⁸³

Bocskói: esküdt: Hannos Lőrincz, Lemes Gergely. Ekkor (1705. április 10.) a falut három ember lakta.⁸⁴

Bökényi bíró: Biri Lukács, esküdt: Orosz Simon⁸⁵

Csarnatói esküdt: Sorbán Gergely⁸⁶

⁷² Esze, 1943. 336. o. A vármegyei jegyző fizetése 1704 elején 180 forint. Lásd: Komáromy, 1901. 399 o. 1704. január 10.

⁷³ Nagy Iván, 1857. XIV. kötet 387. o.

⁷⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 412, folio 1-2 1704. január

⁷⁵ Esze, 1943. 336. o.

⁷⁶ A vármegyei falvak bíráinak és esküdtjeinek névsorát alapvetően a vármegye beszolgáltatásainak jegyzékéből KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 1–8. 1705. április 10. állítottuk össze. Ezen lajstrom hasonmása jelentéktelen eltérésekkel a MOL-ban is megtalálható: MOL. RszL. G. 16, 27 cs. 1. 2. D. folio 428–433.

⁷⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 4, 1705. április 10. Szőlősvégárdó

⁷⁸ Ugyanott, folio 5

⁷⁹ Ugyanott, folio 6

⁸⁰ Ugyanott, folio 2

⁸¹ Ugyanott, folio 2

⁸² Ugyanott, folio 5

⁸³ Ugyanott, folio 4

⁸⁴ Ugyanott, folio 4

⁸⁵ Szathmári János 1705-ben bökényi prédikátor. Komáromy, 1893. 121. o. Továbbá: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 5

⁸⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 3

Csedregi bíró: Kovács János. Itt ekkor három ember lakott.⁸⁷
Csepei esküdt: Domonkos Pál⁸⁸
Egresi bíró: Lengyel János, esk. Szűcs Demeter, Rákos János, Ruzska Péter⁸⁹
Fancsikai bíró: Puskás Ferenc, esküdtek: Csengeri István, Batári Pál⁹⁰
Farkasfalvai bíró: Virág János⁹¹
Feketeardói bíró: Paládi Péter, esküdt: Paládi István⁹²
Feketepataki bíró: Simon István esküdtek: Nagy György, Kádár Amos, Gál Ambrus⁹³
Felsőgércei esküdtek: Fejes Miklós, Bura Gábor, Bura László⁹⁴
Felsőkaraszlói bíró: Tarpai László, esküdtek: Halász Gergely, Zán András⁹⁵
Felsősáradi bíró: Lute János, esküdtek: György András, Dömeckzi János⁹⁶
Forgolányi bíró: Dobos András⁹⁷
Halmi bíró: Varga Gáspár, esküdt: Porcsos István⁹⁸
Heteni bíró: Boczó Simon, esküdt: Pap Illyés⁹⁹
Karácsfalvai bíró: Petrik János mint „Főbb Bíró” említődik¹⁰⁰
Kereszturi bíró: Székely István esküdtek: Kósa István, Varga András¹⁰¹
Királyházai bíró: Sütő vagy Márton István, esküdt: Orosz Román¹⁰²
Kirvai bíró: Vajnági Lőrincz, esküdtek: Rosánkai Mákszin, Orosz Illyés¹⁰³
Kiscsongovai bíró: Komjáti Orbán, esküdtek: Komjáti János, Molnár János¹⁰⁴
Kiskupányi bíró: Kádár János, esküdtek: Keneh Sándor, Zanyai Pál¹⁰⁵
Kistarnai bíró: Vrása Tivadar, esküdtek: Muszka Tamás¹⁰⁶
Komjáti bíró: Lengyel Ferenc, esküdtek: Kövesdi László, Kocsis Ferenc¹⁰⁷
Komlói bíró: Kopcsa László, hadnagy: Banyas Miklós¹⁰⁸
Kökényesdi bíró: Bányai János, esküdt: Huszti András¹⁰⁹
Mátyfalvai esküdtek: Szász István, Hegedős István¹¹⁰
Nagycsongovai bíró: Szalvai Jakab, esküdtek: Pap Ferenc, Fedő Ferenc¹¹¹
Nagyszőlői főbíró: Sonkolyos István, esküdtek: Mádi István, Kovács István, Mik-
lós Kovács¹¹²

⁸⁷ Ugyan ott, folio 5

⁸⁸ Ugyanott, folio 5

⁸⁹ Ugyanott, folio 1

⁹⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 1

⁹¹ Ugyanott, folio 4

⁹² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 4

⁹³ Ugyanott, folio 2

⁹⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 421, folio 1-2; Ugyanott. od. zb. 441, folio 6

⁹⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 2

⁹⁶ Ugyanott, folio 2

⁹⁷ Ugyanott, folio 4

⁹⁸ Ugyanott, folio 5

⁹⁹ Ugyanott, folio 5

¹⁰⁰ Ugyanott, folio 1

¹⁰¹ Ugyanott, folio 2

¹⁰² Ugyanott, folio 4

¹⁰³ Ugyanott, folio 3

¹⁰⁴ Ugyanott, folio 2

¹⁰⁵ Ugyanott, folio 3

¹⁰⁶ Ugyanott, folio 3

¹⁰⁷ Ugyanott, folio 2

¹⁰⁸ Ugyanott, folio 4

¹⁰⁹ Ugyanott, folio 5

¹¹⁰ Ugyanott, folio 2

¹¹¹ Ugyanott, folio 2

¹¹² Ugyanott, folio 1; 1703. augusztus 17-én Komáromy András Orosz Ferencet említi főbíróként. Lásd: OSzK Kt. Quart Hung. 3175, folio 399

Nagytarnai bíró: Kocsán Tamás, esküdtek: Dán János, Ivackó Simon¹¹³
Nevetlenfalvi bíró: Nagy Ferenc, esküdt: Orosz Ferenc¹¹⁴
Ölyvösi bíró: Szopkó Péter, esküdtek: Szocska Gergely, Ricsanszki Péter¹¹⁵
Péterfalvi bíró: Kőbe István,¹¹⁶ esküdt: Orosz Mihály¹¹⁷
Rakaszai bíró: Juhász Ferenc, esküdtek: Lipi Sándor, Zányai Péter, Csuga Péter¹¹⁸
Rákóczi bíró: Kopa Mátyás, esküdtek: Kurta Gergely, Csziló Simon¹¹⁹
Salánki bíró: Duda Jakab, esküdtek: Barta Mihály, Gecse János¹²⁰
Sásvári bíró: Nagy Pál, esküdtek: Varga István, Kósa András¹²¹
Szárzapat bíró: Bannai Mihály, Méhes Tamás, Méhes Tivadar¹²²
Szászfalvi bíró: Kassai János, esküdt: Gál György¹²³
Szirmai bíró: Velétei Tamás, esküdtek: Nagy Ferenc, Szádvár István¹²⁴
Szölősvégardói bíró: Pusztai István, esküdtek: Erdélyi Márton, Turda Miklós, Polyánkai János¹²⁵
Tekeházai bíró: Kelemen András, esküdt: Jakab Mihály¹²⁶
Tiszaújfalvi főbíró: Kati István, esküdtek: Varga István, Vincze János; Az 1705. március 26-ai állapot szerint főbíró: Szabó András, második bíró: Ács Miklós, Esküdtek: Varga István, Vincze János, Molnár Mihály, Kovács János. Vincze András és Modis Péter nemesek, Gecsei Pál prédikátor, Munkácsi Sándor kis bíró.¹²⁷
Turci esküdtek: Dán István, Dán Mihály, Bordás Simon, Dán László¹²⁸
Túrterebsi bíró: Orosz András, esküdt: Dallos Ferenc¹²⁹
Újfalvi bíró: Dienes Demeter, esküdtek: Kozma János, Bródi Illyés; Újfalvi hadnagy: Szitkik Mihály. Egyidejűleg említődik mint bíró: Farkas Mihály¹³⁰
Újhelyi bíró: Petrus András, esküdtek: Vincze János, Turda András¹³¹
Várallyai esküdtek: Kovács András, Apagyai Gábor, Elek Mihály¹³²
Velétei bíró: Dolhai János, kis bíró Magyar János, hadnagy: Fejér Gergely¹³³
Verbőci bíró: Szennyes János, esküdtek: Guti Mihály, Katona András¹³⁴
Verécei bíró: Kis Mihály, esküdt: Szidik János¹³⁵
Veresmárti bíró: Zányai Ferenc, esküdtek: Medve Simon, Szalvai Mihály, Csonka János¹³⁶

¹¹³ Ugyanott, folio 3

¹¹⁴ Ugyanott, folio 5

¹¹⁵ Ugyanott, folio 2

¹¹⁶ Péterfalván Kőbe István 1706- ban a falu bírója. Lásd: P. 396 Károlyi levéltár, Mustrakönyvek, folio 649

¹¹⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 4

¹¹⁸ Ugyanott, folio 3

¹¹⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 2

¹²⁰ Ugyanott, folio 1

¹²¹ Ugyanott, folio 1

¹²² Ugyanott, folio 4

¹²³ Ugyanott, folio 4

¹²⁴ Ugyanott, folio 1

¹²⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 1

¹²⁶ Ugyanott, folio 4

¹²⁷ Ugyanott, folio 1

¹²⁸ Ugyanott, folio 6

¹²⁹ Ugyanott, folio 5

¹³⁰ Ugyanott, folio 2,3

¹³¹ Ugyanott, folio 2

¹³² Ugyanott, folio 5

¹³³ Ugyanott, folio 3

¹³⁴ Ugyanott, folio 2

¹³⁵ Ugyanott, folio 4

¹³⁶ Ugyanott, folio 3

2.4. Birtokviszonyok

a) Nemesség

A XVIII. század kezdetén uralkodó birtokviszonyok megértéséhez a rendelkezésünkre álló korábbi évszázadok vonatkozó adataiból kell kiindulnunk. Az ugocsai összeírások és elsősorban a nemzetiségi összetételre vonatkozó kimutatások jelentős részének felkutatása és közreadása Szabó István nevéhez fűződik. Szabó mélyreható kutatásokat végzett a társadalom különböző rétegeinek kialakulására és századokon átnyúló változásaira vonatkozóan.

A legszámottevőbb birtokosok közé sorolhatjuk a vármegyében elsősorban a Perényieket, a Csarnavodai Surányiakat, a Rozsályi Kunokat, valamint az Újhelyieket, akik együttesen a XVI. század második felében a vármegyei jobbágyság több mint 80 százalékát mondhatták magukénak. A vármegyei birtokviszonyok a XVII. század második felében is jelentős átalakulásokon mentek keresztül. Ennek eredményeként a Csarnavodaiak és a Rozsályi Kunok birtokai is utód nélkül maradtak, és így szétforgácsolódtak vagy a leányági kiterjedt rokonság kezére jutottak.¹³⁷

A salánki uradalom nagyrészt a Rozsályi Kunok leányágának leszármazottaihoz, a Barkóczyakhoz került. E tekintetben jellemző az 1775. évi adat, amely a Perényieket, az Újhelyieket és a Károlyiakat tünteti fel a legnagyobb birtokosoknak. A Perényiek 794 jobbággyal, 287 zsellérral, 59 ház nélküli zsellérral rendelkeztek, míg az Újhelyiek 117 jobbágyot, 31 zsellért és 13 ház nélküli zsellért tartottak nyilván. Továbbá a Károlyiak ugocsai birtokrésze 86 jobbágyot, 78 zsellért és 2 ház nélküli zsellért foglalkoztatott. A három család így 1467 embert foglalkoztatott, ami 53 %-át tette ki a vármegye jobbágyságának. Az évszázadok folyamán leginkább a Perényi-birtoktest őrizte meg egységét, miközben fokozatosan gyarapodott mind területben, mind a jobbágyok lélekszámában. Folyamatosan szállhatott a birtok nemzedékről nemzedékre a családban. Szabó István megállapítása szerint: „Kisebb mértékben ugyan, de öt évszázad szakadatlan folyamatában ugyanezt az állandóságot szemlélhetjük az Újhelyi-birtokok sorsában is. Az alig változó Perényi és Újhelyi, valamint a Barkóczi-Károlyi „jóságokat” leszámítva, a vármegye egészére vonatkozóan a birtokviszonyokban lényeges változások álltak be. Ennek eredményei elsősorban a középbirtokok nagymérvű megszaporodásával magyarázhatóak. A XVII. század végére túlsúlyba kerül a birtokosok számát tekintve a 10-30 jobbágyfőt foglalkoztató középbirtokos.”¹³⁸

A XVII. századi összeírások ugyanúgy, mint annak előtte, csupán pillanatfelvételt nyújtanak a birtokosok vagy a jobbágyok számáról, amelyből messzemenő következtetéseket kockázatos levonni, logikus tendenciákat pedig lehetetlen nyomon követni. Egyes családok – mint például a Dálnokyak, a Székelyek, Teteyek, Werbőczyek – utódok nélkül maradtak. A Károlyiak fokozatosan a nagybirtokosok sorába emelkedtek. A Szirmaiak egy része elhagyta Ugocsa vármegyét. A Szatmárból ideszármazott Vetésyek a kisbirtokosok alsó rétegei közé kerültek. Az új birtokszerzőket elsősorban családi kapcsolatok, a leányágon örökölt jussok vezették a vármegyébe. A szomszédos Szatmár vármegyéből származtak át az Egryek, az Eötvösök, a Lónyaiak, a Ráthonyiak stb. Bereg vármegyéből az Ilosvayak és a Komlósiak, míg Máramarosból a Pogányok, a Dobsák, a Sztojczák települtek át. Zemplénből a Nagyidayak és a Bayak költöztek ide. Ez a néhány név csupán érzékeltetése a szüntelen mozgásnak, amit a tulajdonviszonyokban figyelhetünk meg. Ki melyik ősi család rokonsága révén tett szert Ugocsa vármegyei birtokra azt a helybeli és szomszédos vármegyék kutatói kimutatták.¹³⁹

A birtokosok jelentős része nemcsak Ugocsában, de a szomszédos vármegyékben is rendelkezett vagyonnal. Jellemző ez a középbirtokosokra is, de ezek az állapotok rendszerint egy-két nemzedékre terjednek ki, és generációkon keresztül arra törekednek, hogy földjeik egymáshoz közel legyenek.

¹³⁷ Szabó, 1937. 162–167. o.

¹³⁸ Szabó, 1937. 168–170. o.

¹³⁹ Az érintett családokra vonatkozóan lásd: Komáromy, OSzK. Komáromy, 1889. 108. o.; Újabbán: Mészáros, 1996. 2sz. 235–245. o.; Petrovay, 1895. 31, 81. o.; Petrovay, 1896. 19, 66. o.

A birtoktalan kisenemességről 1670-ből kaphatunk viszonylag hiteles képet. Ekkor készült ugyanis az egytelkes, tehát a birtoktalan nemesekről az első ránk maradt összeírás, ami a katonai terhek kivetése céljából készült. Ez az adatbázis áll közel az általunk vizsgált időszakhoz, ezért a teljesség igénye nélkül néhány részletére is kitérünk.

Az egytelkes nemesség száma 1670-ben. Ugocsa egyes falvaiban így alakult

Bökény 10	Gödényháza 33	Szirma 17
Csepe 6	Halmi 7	Szőlősvégardó 4
Csoma 20	Hetény 3	Tiszakeresztur 9
Dabolc 18	Mátyfalva 9	Tiszaújhely 3
Fancsika 10	Nagyszőlős 6	Tiszaújfal 8
Farkasfalva 5	Nevetlenfalva 2	Tivadar 19
Feketeardó 2	Péterfalva 40	Túrterebes 2
Fertősalmás 27	Sásvár 7	Verbóc 4
Forgolány 24	Szászfalu 1	

A vármegye nemessége közül az 1725–1728-ban tartott nemességi vizsgálatok alkalmával csupán 45-en tudták dokumentálni jogállásukat. Többen arra hivatkoztak, hogy a nemeslevél elveszett a háborúk, a tatárjárás idején, ennek ellenére többnyire őket is beiktatták.¹⁴⁰

A vármegyei kisenemesség földjei éppen az ún. kisenemesi falvakban (Tiszaújfal, Verbóc, Ardó, Fancsika által bezárt terület, valamint Rakasz környéke) rövidültek meg a létszámcsökkenés miatt. A vármegye többi részében 1670–1754 között csupán szórványosan találunk birtoktalan kisenemeseket. Azokban a falvakban, ahol „vagyontalan” kisenemesek éltek, többnyire uradalmi majorsági központok voltak, mint Feketeardó, Halmi, Királyháza, Kökényesd, Túrterebes. Ezzel magyarázható, hogy az itt lakó egytelkes vagy armalista nemesek az uradalmi központban szolgáltak, s földesúri terhek alól mentesített telkeikhez is éppen ilyen szolgálatok jutalmaként jutottak. Az 1670. évi nagyszőlősi egytelkes nemesek között szereplő Hatos Márton nagyszőlősi udvarbíró volt. Az ugyanitt szereplő Ramnasztai elődje pedig Perényi Ferentől, a földesúrtól inscriptióban [felirat] kapta nagyszőlősi kuriális telkét. A vármegye egytelkes vagy armalista nemeseinek a száma az 1670. és 1774. évi összeírások tükrében jelentősen csökkent. Hasonló összeírások hiányában arra következtethetünk, hogy ez a csökkenés már legalább egy évszázaddal korábban elkezdődött. A fent említett kisenemesi vidéken az 1670. évre megmaradt 17 faluban 231 egytelkes nemest számoltak össze. Ugyanilyen arányú csökkenő tendencia mutatkozik, hogyha ezekben a falvakban a birtokos nemességet is ide csatoljuk. Így tesz ki ez a szám 1670–1672-ben 251-et.¹⁴¹

A kimutatások szerint a kisenemesség soraiból egészen kevesen kerültek ki birtokosok. A kisenemesség a birtokosokkal együtt a XVI–XVII. században fokozatosan cserélődik, újabb és újabb nevek bukkannak fel a lajstromokban. Az ilyen csere tehát nem felhalmozódott és terjeszkedésre ösztönző erőkről, hanem az ellenkezőjéről, pótlást követelő erő- és vérvesztéséről tanúskodik.

A kisenemesi falvak társadalmi rétegeinek változása abban különbözik egymástól, hogy egy-egy faluban milyen mértékben nyert pótlást az eltűnő réteg. A pótlás kérdése viszont elsősorban a helyenkénti családi és vagyoni viszonyok szerint alakult, mert az új réteg túlnyomó részben leányági kapcsolatok révén lépett be a tágabb családi s ennek révén a falu nemesi közösségébe. Ezen rokonsági ág hanyatlásával párhuzamosan az életben maradók kezében a vagyon integrálódási folyamata indult meg. Az integrálódás élesen kirajzolódik a kisenemesi, illetőleg a várjobbágy eredetű Farkasfalván, ahol a XVII. század elején még tizenkét név alatt éltek nemes családok, de 1670-ben a faluban egytelkes nemesek már csak négy név alatt találhatóak, ugyanakkor már jelentős számú jobbágyság van jelen. Ezen jobbágyok a falualapító kenéz családok leszármazottai. Farkas Fábián,¹⁴² a Wesselényi-mozgalom után pártot ütő putnoki

¹⁴⁰ Szabó, 1937. 172–173. o.

¹⁴¹ Szabó, 1937. 175. o.

¹⁴² Farkasfalvi Farkas Fábiánról egy mondát ismerünk, amely a kárpátaljai régész és múzeumigazgató Jankovics József (1878–1955) gyűjtéséből származik. Innen azt tudhatjuk meg, hogy Farkasfalván terjedelmes birtokai voltak. A történet kurucvezérként említi Farkas Fábiánt, akit ellenségei sikertelenül üldöznek. Publikálva: Kobály, 1998. 123–124. o.

főkapitány birtokán élt. A Farkas Fábiántól elkobzott farkasfalvi birtokon 1672-ben 20 telkes jobbágy élt. Az integrálódás tovább haladt, s a XVIII. században már nem lakta más a falut, csak a birtokos Farkasok 1-2 tagú családja és jobbágyaik. Így e kis település mintegy hat évszázad után a kezdeti társadalmi állapothoz érkezett vissza. A faluban egy kúria állt és körülötte a jobbágyság portái. A kismemesi vidék falvai közül hasonló, bár nem oly messze-
menő integrálódási folyamat ment végbe Bökényben, Csepén, Hetényben, Sásváron és Szirmán. A kismemesi vidék többi falvaiban a birtokok felaprózódása figyelhető meg. Az ilyen fejlődés útján haladó falvak csoportjába a jobbágy eredetű Csoma, Forgolány, Péterfalva, Tivadar, Gödényháza, Dabolc és Fertősalmás tartozott, amelyekben a XVIII. században is változatlanul számos kismemes élt. E szűk határú kis falvak nemes lakossága sokszor már nem is a jobbágyság, hanem a zsellérek anyagi színvonalához volt közelebb. Telkeik rendszerint negyed vagy éppen nyolcad nagyságúak voltak, ahol alig tudtak állatokat tartani. Itt a nemesek döntő többsége a földművelésből élt. A XVIII. század elejére kicserélődött rétegek helyébe itt is leányági rokonság kerül be a szegényes kúriákba. A leányág révén parasztjobbágyok foglalják el a nemesi telkeket, mert a szegény nemesek gyermekei gyakran házasodtak össze a körülöttük lakó jobbágygazda gyermekeivel. Az anyjuk révén nemesi kúriában ülő parasztutódok a kúria révén a nemesi közösség tagjai lettek, s néhány nemzedék után származásuk minden emléke elmosódott.¹⁴³ Fertősalmáson a következő helyzet állt be: „A század vége felé a nemesek már úgy elsokasodtak, hogy az 1695. évi dézsma lajstromban Almás mint curialis helység szerepel és mindössze a zsellér háztartás találtatott benne, 1715-ben pedig már csak 3 paraszt család lakott a faluban ide nem értve a szolgálakat és más szegédményeseket.”¹⁴⁴

A nemesség rétegződése után ezeket a falvakat igen érzékenyen érintették a XVIII. századi nemességi vizsgálatok. Elkezdődött a királyi jogok, a fiági megszakadások után jogtalanul átszállott örökségek felkutatása. Mindezek nemcsak azokat állították súlyos kérdés elé, akik valóban jogtalanul ültek a birtokban, s ennek révén esetleg a nemes kiváltságaiban is, hanem az ősi birtok szerzőinek jogos utódait is, mert jogcímük gyökerei hat évszázad távolságába nyúltak vissza, ennek bizonyítására azonban nem álltak rendelkezésükre a megfelelő dokumentumok. Gödényháza kivételesen kedvező helyzetben volt, mivel utoljára a Rudolf király által 1604-ben megerősített adománylevelét felmutathatta. A nemességvizsgálatok során számos, addig nemesi szabadságban élő család jobbágysorba került, a csomai kúriális község pedig teljesen kiesett a nemesi szabadságból. A pervesztes csomaiak ekkor tűntek el a faluból, helyükre új telepések, ruszin parasztok költöztek. Dabolc, Fertősalmás, Forgolány, Péterfalva és Tivadar nádori adományt szerzett, így megmaradhatott birtokában.¹⁴⁵

b) Jobbágyság

A jobbágyok sorsa szintén viszontagságosnak bizonyult. Szabó István jellemzése szerint a XVII. század második felétől a XVIII. század közepéig „időnként rendkívül megfogyott a jobbágyság.” A veszteségeket csak lassan tudták pótolni, elsősorban betelepítések révén. A vármegye jobbágylakosságának megfogyatkozása egyértelműen kimutatható az 1715. évi országos összeírás adataiból.¹⁴⁶ Az 1567/74. évben a dica kivetésekor 1634, 1715-ben pedig 1054 jobbágyfőt számoltak össze. Itt az önálló jobbágyháztartások kerültek nyilvántartásba, akik között ott vannak a földnélküli és házatlan zsellérek is. 1716-ból a vármegye síkföldi részéről dézsmajegyzékek is rendelkezésünkre állnak, amelyek alapján közölhet-

¹⁴³ Lásd: Szabó 1937, 177–178. o.

¹⁴⁴ Komáromy, OSzK. Kt. Quart Hung. 3175.. Községek I. A–U Fertősalmás, 241.o.

¹⁴⁵ Lásd: Szabó 1937, 179. o.

¹⁴⁶ MOL, Mikrofilmár. Ugocsa vármegye 1715. évi összeírásának anyagai falvanként. 3121. teleres.

jük, hogy 314 jobbágyot jegyeztek fel.¹⁴⁷ A fogyás diagramját Szabó István a 28 sík vidéki település dézsmadatai alapján és a vármegye területi egészére vonatkoztatva állíthatta össze. Az említett mintegy százötven év jobbágyadatait összevetve kijelenthetjük, hogy a jobbágylakosság létszáma jelentősen csökkent. A létszámcsökkenés ellenére a jobbágyoknak terheit továbbra is viselni kellett. Így történhetett, hogy az adók elől a jobbágyok más falvakba szöktek, más esetben pedig maga a földesúr költöztette el őket, ami tovább súlyosbította az otthon maradtak helyzetét.

A XVII. század utolsó évtizedeiben a vármegye területét új bevándorlók hulláma érte el. A népességnövekedést a vármegye vezetése a bevándorlóknak nyújtott kedvezményekkel segítette. A vármegye jobbágyszabályzata szerint: „az elhagyott házakba szállók egy évig, akik pedig épületek nélkül, üres telekre ülnek, 3 évig minden teher alól mentesek lesznek.” A bevándorlás némiképp javított a lakosság létszámán, az újonnan jöttek pótolták az elszökötteket és az elpusztultakat. A további évtizedek összeírásai azonban azt mutatják, hogy az új lakosság legnagyobb része viszonylag rövid időn belül tovább vándorolt. „Ezekben az évtizedekben minden forrongásban és mozgásban volt a megyében s ezt az állapotot mi sem jellemezhetné jobban a jobbágynévsoroknál, melyekben évenként új ismeretlen rétegek kerülnek szemünk elé, ezek az új elemek azonban nagyobb részben néhány év alatt ismét eltűnnek.”¹⁴⁸

A Rákóczi-szabadságharc ismét emberi és anyagi erőfeszítéseket követelt a vármegyétől. A helyzetelemzések bekerültek a vármegye II. Rákóczi Ferencnek írott leveleibe is, amelyekben a falvak hanyatlásának is hangot adtak.¹⁴⁹ Megjegyzendő, hogy a XVII. század végén a jobbágylakosság folyamatos átrétegződésen ment keresztül, a betelepülések pedig szintén felgyorsították a birtokviszonyok változásait. Ebben az időben éri el a vármegyét a ruszin és a román lakosság térhódításának legújabb hulláma, amit a vármegye vezetése a jobbágyok létszámának csökkenése folytán támogatott. Ezek a lakosságmozgások az Északkeleti-Felvidék egészére jellemzőek, hasonló áttelepülések vannak folyamatban Máramarosban és Beregben is. A lakosság intenzív mozgása csak a XVIII. század utolsó negyedében szűnik meg.¹⁵⁰

2.5. Ugocsai nemzetiségek a XVII. sz. végén XVIII. sz. elején

a) Magyarok

Nemzetiségi tekintetben Ugocsa vármegye élénk változatosságot mutat. Ez az a vidék, ahol érintkezik a magyar–román–ruszin nyelvhatár. Szabó István kutatásainak eredményei azt mutatják, hogy a XVII. század folyamán végig tart az a folyamat, melynek eredményeképpen a magyar nemzetiségű lakosság létszámában visszaszorul a ruszinokkal és a románokkal szemben. A magyarok nem tömbben, hanem szétszórtan éltek a vármegye területén, elsősorban a sík vidéken. A XVI. század végén még a sík vidéket teljesen a magyarok lakták, mivel ebben az időben szívódnak fel az addig erőteljesen jelenlévő szászok. Így a természetes földrajzi határok egyben nemzetiségi határokat is jelentettek. A XVIII. században már elmosódik ez a nyelvhatár, és főként a ruszinság kezd dominálni. A XVI. században még negyven falu volt magyar többségű, de másfél évszázad múlva a magyarság már csak tizenöt településén őrizte meg számbeli fölényét.¹⁵¹ Egyes településeken ugyanakkor a

¹⁴⁷ Lásd: Szabó 1937, 194–195. o.

¹⁴⁸ Ugyanott, 204. o.

¹⁴⁹ Követutasítás a fejedelemhez küldött Szányi János részére. 1709. március 20. Szirmai közgyűlés jóváhagyásával. Komáromy, 1901. 408–410. o.

¹⁵⁰ Lásd: Szabó, 1937. 196–204. o.

¹⁵¹ Lásd: Szabó, 1937. 209. o.

nemzetiségi jelleg többször is változott. Például Feketeadó, Királyháza, Nagyszőlős magyar alapításúak voltak, majd szász hospesek telepedtek rájuk. A XVI. századra újból visszanyerték magyar jellegüket, továbbá a XVIII. században ezekben a falvakban a ruszinok kerülnek túlsúlyba.

Érdekes folyamat megy végbe a kismemesi falvakban, ahol a nemesség rétegződése és elszaporodása miatt a lakosság csaknem egészét tette ki. Gödényházán, Tivadaron, Péterfalván a nagyszámú kismemesség közé csak egy-egy nem magyar eredetű — ruszin, esetleg román – család került be. A többi Tisza menti magyar faluban nem volt ilyen nagyszámú kismemesség, és itt (Csoma, Farkasfalva, Hetény) az egész közösség nemzetiség szempontból rendszerint a román vagy a ruszin felé tolódik el a századok folyamán. A déli sík vidéken a XVIII. században is nyolc település (Bábony, Halmi, Kökényesd, Tamásváralja, Gyula, Akli, Dabolc, Fertősalmás) őrizte meg magyar jellegét, a velük szomszédos falvakban is a magyarok részaránya a domináns.

A Tisza menti sávától északra a magyar jobbágyság létszáma erősen csökkent. Az itteni hét helység közül Feketepatakon, Salánkon, Verbőcön maradt meg a magyar többség. Fancsikán, Karácsfalván, Mátyfalván, Szőlősvégárdón azonban kisebbségbe szorult. A részarány a más nemzetiségűek javára tolódott el a Tisza-völgy, valamint az északi és déli sík vidék néhány településén is. A szabadságküzdelmekben, a tatárjárás során és részben járványokban kipusztult magyarság helyébe más nemzetiségűek léptek. Szabó kimutatta, hogy az általa vizsgált XVI–XVIII. századi adatok alapján a magyarságot érzékeny vérveszteség érte, és a más nemzetiségűek túlsúlya a magyarság rohamos fogyásának és nem csupán azok betelepülésének vagy szaporodásának köszönhető. Bizonyítja, hogy a természetes szaporodás nem volt hatással erre a folyamatra, „az elfogyás teljesen a rendkívüli pusztítások rovására írható.”¹⁵² Ezenkívül figyelembe kell vennünk a magyar lakosság folyamatos ki- és bevándorlását a vármegyéből a szomszédos Beregbe és Szatmárba. Ezt nemcsak az elhagyott porták betelepítésével, hanem a szomszéd vidék családi kapcsolatai révén történő térfoglalással is magyarázhatjuk. Az Ugocsa vármegyében birtokos Perényieknek és Vayaknak Abaujban és Szabolcsban is voltak birtokaik, ahonnan szintén érkeztek betelepülők. Szabó István érdekes megállapítást tesz a magyar lakosság ugocsai életképességéről és a ruszinok terjeszkedéséről. Következtetései szerint a XVI. század második felétől a XVIII. század második feléig a nagy pusztítások ellenére a magyarság háromszorosára növelte létszámát, igaz, a ruszin lakosság részaránya még erőteljesebben nőtt. Ez azzal is magyarázható, hogy a pusztító hadjáratok idején a ruszin lakosság védett, erdős vidéken lakott, ami menedéket nyújtott számukra. Ezzel szemben a sík vidéki magyarok portáit az aktuális támadók számos alkalommal tönkretették. A hegyvidék peremébe ékelődött magyarok már sokkal kevesebb vérveszteséget szenvedtek a természet nyújtotta körülmények folytán. Ezen a vidéken kevésbé volt jellemző a migráció.¹⁵³

b) Ruszinok

A XVI–XVIII. század folyamán ebben a régióban a ruszin nemzetiség térhódítása a jellemző, akik a részben kipusztult magyarság sorait pótolták. A magyar jobbágycsaládfők létszámában csökkenés figyelhető meg, míg a ruszinoknál tizenháromszoros növekedés mutatható ki.¹⁵⁴ A lakossággyarapodás egyaránt magyarázható a természetes szaporulattal és a betelepéssel is. Az 1715. évi összeírás segítségével kimutatható a sík vidéki és hegyvidéki

¹⁵² Lásd: Szabó, 1937. 232. o.

¹⁵³ Lásd: Szabó, 1937. 226 o.

¹⁵⁴ Szabó, 1937. 234. o. Állításait Szabó bőséges számadatokkal is alátámasztja, ennek részletezésétől azonban eltekintünk.

paraszság létszáma közötti eltérés. A sík vidéki Halmiban 13, Kökényesden 11, ugyanakkor a hegyvidéki Rákócon 58, Velétén 78 jobbágycsaládot számoltak össze.¹⁵⁵ Az itteni lakosságra nézve a legnagyobb fogyást az 1657. évi lengyel betöréstől az 1717. évi utolsó tatárjárásig terjedő időszak jelentette. Erre a legválságosabb hat évtizedre is érvényes a sík vidéki lakosság látványos fogyása és a hegyvidékiek számának gyors növekedése. Adatokkal ugyan nem bizonyíthatjuk a vármegyében, leginkább a Rákóczi-szabadságharc idején pusztító járványok áldozatainak a számát, de elképzelhető, hogy az eldugott hegyi falvakban, az elszigeteltség miatt, a pestis is kevesebb áldozatot követelt. A sík vidék ebben az esetben is kiszolgáltatottabb volt a megközelíthetőség és az intenzívebb népességmozgás miatt. Nagy biztonsággal megállapítható, hogy a hegyvidéki ruszinság a XVII. század végére saját területét kinötte, ami társadalmi feszültségeket is okozott. Ezen folyamat hatására válik intenzívvé a ruszinság tömeges áttelepülése a korábban magyarlakta vidékekre. A sík vidékre települők utánpótlását Bereg és Máramaros vármegyék ruszinsága biztosította. E folyamatnak hosszú távon nem volt jelentős hatása, mivel: „A síkvidékre leszálló ruténség első rajaiból azonban kevesen maradtak meg új otthonaikban. A súlyos megpróbáltatások, amelyek itt rájuk vártak, sokakat visszafordítottak a hegyek nyugalmasabb vidékeire.”¹⁵⁶ Jellemző, hogy csak az 1717 utáni immár nyugalmas években települnek szét a vármegyében háborítatlanul és végérvényesen.

c) Románok

A román lakosság elsődleges lakóterülete az Avas-hegység Erdély felőli oldala, ahol már a XIV. század közepén megtelepedtek. A XVIII. század folyamán Turc, Batarcs, valamint Kis- és Nagygerce rendelkezett egyértelműen román jelleggel. A román lakosság keveredési pontjai a Tisza felől velük érintkező ruszin falvakban figyelhetők meg: Komlóson, Szárazpatakon, Nagytarnán és Bocskón. Szabó megállapítása szerint: „Azt a körülményt, hogy a XVIII. században különböző források Nagytarnán és Szárazpatakon egy időpontban is hol a rutén, hol az oláh nyelvet jelölik meg a lakosság rendes- vagy anyanyelveként, csak úgy lehet megmagyarázni, ha feltételezzük, hogy e helységekben mind a rutén, mind az oláh nyelvnek erős tábora volt...”¹⁵⁷ A jelzett ún. keveredési vonal alapján tisztán kivehető a románok végső térfoglalási határa, ami azt mutatja, hogy e nép a ruszinokkal ellentétben nem vett részt a sík vidék újratelepítésében. A románok még a szomszédságukban lévő Turterebesen sem foglalták el a magyarság kihalt területeit. Megmaradtak eredeti településrendszerük keretein belül, ami azt eredményezte – miként a hegyvidéki falvakban általában megfigyelhető – hogy az évtizedek folyamán jelentősen megnőtt a lakosság száma. Köszönhető ez – a ruszin lakossághoz hasonlóan – a hegyvidék oltalmazó szerepének. Ennek alapján alakulhatott ki az 1715. évi összeírás idejére, hogy például Turcon 45, Batarcon 33, Kisgercén 26 jobbágycsaládot számolhattak össze, így ezek a környező magyar falvakhoz képest igen csak népes településeknek számítottak¹⁵⁸.

A Rákóczi-szabadságharcban a ruszinság és a románság részarányához képest viszonylag kis számban vett részt. Ezt a megállapítást a korabeli katonalajstromok hűen tükrözik.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Az 1715. évi összeírás falvankénti adatai (Ugocsa vármegye): MOL Mikrofilmtár, 3121. tekercs.

¹⁵⁶ Szabó, 1937. 243. o.

¹⁵⁷ Ugyanott, 251. o.

¹⁵⁸ Az 1715. évi összeírás falvankénti – Ugocsa vármegye – adatai: MOL Mikrofilmtár, 3121. tekercs.

¹⁵⁹ Az ide kapcsolódó vizsgálódásokat lásd Az Ugocsaiak Rákóczi-hadseregében című fejezetben.

2.6. Valláspolitikai

A Rákóczi-szabadságharc nem tartozik a vallásháborúk közé, de a protestánsok és a katolikusok közötti konfliktusok ebben a szabadságharcban is meghatározó szerepet játszottak. Az évszázados konfliktusokra a fejedelemlen kellett megoldásokat találni, ami nehéz feladatnak bizonyult. A vallási ügyekhez szervesen kapcsolódott megannyi szociális és gazdasági probléma és nem utolsósorban a katonaság egysége is. A katolikus vallású fejedelemlen óvatosan kellett eljárnia, nehogy olykor a protestánsoknak kedvező rendeleteivel elidegenítse magától a katolikusokat, másrészt nem hagyhatta figyelmen kívül, hogy katonaságának zömét a protestánsok alkották. Nem engedhette, hogy a vallási konfliktusok veszélyeztessék a konföderáció egységét.

Rákóczi számos rendelete, a szécsényi országgyűlés (1705. szeptember), a rózsaszeleji zsinat (1707 eleje), az ónodi országgyűlés (1707. július) és megannyi tanácskozás a vallási konfliktusok rendezését tűzték ki célul, de a felek számára elfogadható törvények csak nagy nehézségek árán jöttek létre.

Lipót császár és király erőszakos ellenreformációs tevékenysége megnehezítette a protestáns vallásgyakorlást.¹⁶⁰ A császár nem tartotta be a protestánsok szabad vallásgyakorlatát biztosító törvényeket, akadályozták az istentiszteleteket, a szentségek kiszolgáltatását, iskolákat bezárták, üldözték a protestáns egyházi személyeket.¹⁶¹ Rákóczi ugyan katolikus volt, de ősei nemcsak hogy protestánsok voltak, hanem az egyházukat erősen védtek és rendszeresen támogatták. Ennek az örökségnek próbált megfelelni. Jelenleg nem célunk ismertetni a szabadságharc egyháztörténelmi szerteágazó problematikáját, csak az általunk felkutatott csekély számú források segítségével szeretnénk rávilágítani a kérdés néhány térségbeli jellemzőjére.¹⁶²

Rákóczi vallásos természetét igazolja, hogy amikor 1703. június 14-én átlépte a magyar határt, már a következő napon írt Vajda Jakab ungvári tiszttartónak: „Ha lehetséges az ungvári pátert hozzám küldje, mint hogy hitem pap nélkül sokáig hitem nem enged.” Ezt a levelét elfogták, ezért nem kaphatott Ungvárról papot. Ezután Esze Tamás és Kis Albert vállalkoztak arra, hogy katolikus papot hoznak Rákóczi táborába. Éjszaka felkeltették P. Sárhegyi Mátyás beregszászi plébánost és közölték vele a fejedelem akaratát: „Mindgyarast készüdjön, mivel a fejedelem hivatja magához maga mellé mint udvari pátert és nekik parancsolatjuk vagy, hogy semmiképpen el ne hagyják; hanem elvigyék magokkal.” A plébános azonban míg rá vártak, a hátsó kijáraton megszökött, nem kívánt Rákóczi pátere lenni.¹⁶³

A fejedelem hadserege által elfoglalt területeken a reformátusok erősödtek meg, de olykor őket sem kímélte a hadsereg. Az ugocsai két település (Nagyszőlős és Salánk) hajdumozgalmainak felszámolására kirendelt Pap Mihály ezrede erőszakoskodott még a prédikátorokkal is. Ugyanis Diószegi Dániel éppen ilyen tartalmú panasszal fordult a fejedelemhez.¹⁶⁴

Rákóczi az 1704 elején kelt és a keresztény világhoz intézett kiáltványának a 16. pontjában leszögezi: „Bizony a vallás háborgatása, melyet mind az ország s mind az impériumi

¹⁶⁰ Ráday, 1955. 10. o.

¹⁶¹ Ráday, 1955. 148. o.

¹⁶² A református papok közül a következőket ismerjük ebből az időszakból: Feketepatakon–Dömsödi János 1709-ben (177. o.); Tiszaújhelyen – Csahólczi Miklós, esperes 1692-től és 1712-ben (179. o.); Tiszaújlakon–Gecsei Pál 1704-ben (180. o.) Forrás: Emlékkönyv, 2005.

¹⁶³ Esze, 1943. II. 93. o. Továbbá: Esze, 1941. 9–10 o.

¹⁶⁴ Diószegi Dániel 1704. január 15-én mint nagyszőlősi prédikátor kéri a fejedelemtől az elszenvedett sérelmek orvoslását. A diószegi mustrán Ilosvai Bálint mezei lovas ezerének káplánja. Lásd: Extractus instantiárium 1536. számú bejegyzés fasc. 71.; Esze, 1943. II. 78. o.

törvények helyben hagyának, hogy azzal a meg-rontatott haza szabadságát tsufohassák. ... a vallás színe alatt az egyenletlenségnek magvait hintik, alattomban ereje el-fogadtatván, tapasztallyuk az országnak romlását.”¹⁶⁵

Rákóczi 1704. augusztus 12-én Szegeden pátenst adott ki a vármegyék számára, a templomok és az iskolák védelmére, amely eljutott Ugocsába is. Rákóczi itt figyelmeztet, mennyire fontos a vallási béke a szabadságharc idején: „hogy azért a szép edgyesség a Hit és vallások között megmaradván, annak alkalmatosságával a Nemes Ország lakosi edgyemáshoz való Sinceritással [őszinteséggel] forgassák Nemzetséges fegyvereket”. A rendelet fő mondanivalóját a vármegyének négy pontban fogalmazta meg. 1) A településeken körzetekben, várakban „az Hitnek és vallásnak szabados exercitiuma [gyakorlata] legyen”. A templomok és az iskolák a béke kedvéért a jelen tulajdonban maradjanak. Az iskolákban mind a két egyházi felekezet oktasson. 2) Az egyházi adókat továbbra is maradéktalanul fizessék a régi rend szerint. 3) Felsorolja az egyházi szolgáltatásokat (temetés, keresztelés, esketés...), amelyeket a maguk hite szerinti papoknak fizessenek. 4) Temetés alkalmával – fizetés mellett – a harangozás joga mindenkit megillessen. A záró részben Rákóczi kinyilatkoztatja: „A Nemes Ország továbbra való dispositiojaig, [rendelkezéséig] Templomokat, Scholákat sehol senkinek is akár férfi akár asszony renden valók magok hatalmával elfoglalni meg nem engedünk.”¹⁶⁶

A szécsényi országgyűlésen szeptember 21-én kezdték tárgyalni a vallási ügyeket. A fejedelem felhívására a protestáns rendek a következő napon nyújtották be sérelmeiket és követeléseiket, illetve a templomok megosztására vonatkozó javaslatukat, amire a katolikusok ellenirattal válaszoltak. Hosszas vita után, csak Rákóczi közbelépésére kötöttek egyezséget. Rendezték a templomok ügyét, vegyes vallásügyi bizottságokat rendelve a helyszíni eljáráshoz.¹⁶⁷ Megszületett az öt törvénycikk, amelyben helyreállították a két protestáns egyház szabad vallásgyakorlatát.

Csécsei János 1705-ben készült naplója is azt említi, hogy a szécsényi országgyűlést azért hívták össze, hogy „a vallást illető versengések elcsillapításának”.¹⁶⁸

Az október elsején megerősített paragrafusok alapján biztosították a három bevett vallás (a katolikus, az evangélikus és a református) szabad gyakorlatát, az egyik vallásról a másikra való áttérést. A templomok elosztásánál érvényesítik a többségi elvet, de védelmet biztosít a kisebbségeknek is. A háromtagú vallásügyi bizottságok, amelyekben képviselve volt a már említett három vallás, járták az országot, megvizsgálták a településeken élő lakosság vallási számarányát. Ung Bereg, Ugocsa, Szatmár és Szabolcs vármegyéket vizsgáló bizottság tagjai a következő személyek voltak: Orosz Ádám katolikus, Kazinczy András református, és Róth János evangélikus.¹⁶⁹ A bizottságok munkájának eredményeképp mindenütt a nagyobb felekezet kapta a templomot, vagy a nagyobb templomot és a hozzá tartozó javadalmakat. A kisebbik felekezet támogatást kapott templom paplak vagy éppen iskola építéséhez. A bizottságok működése nem volt zavartalan, mivel a földesurak saját jogukat szerették volna érvényesíteni birtokaikon. Ettől függetlenül Rákóczi valláspolitikája előremutató volt a vallási türelem megteremtése terén. Esze Tamás történész szerint Rákóczi rá volt kényszerülve ezekre a lépésekre, a megbékélést akarta ezzel is elősegíteni.¹⁷⁰ Rákóczit a katolikusok engedékenységével vádolták, a reformátusok pedig katolikus léte miatt gyanakodtak rá, amikor a fejedelem nem hagyta, hogy évszázados túlkapásokat, törvénytelenégeket toroljanak

¹⁶⁵ Ráday, 1955. 104. o.

¹⁶⁶ Lehoczky, XXXIV. Lásd még a Szécsényben elfogadott törvénycikkekről: Zsilinszky, 1887. 353, 366. o.

¹⁶⁷ Ráday, 1955. 327–328. o.

¹⁶⁸ Ladányi, 2005. 71. o.

¹⁶⁹ Zsilinszky, 1887. 354. o.

¹⁷⁰ Esze, 1943. II. 49. o.

meg általa a reformátusok. A katolikusok¹⁷¹ arra törekedtek, hogy a vármegyéenkénti vizsga után egyenlően osszák el az egyházi épületeket, javadalmakat. Ezt a javaslatot a protestáns rendek nem fogadták el, mivel számarányukra nézve ez igazságtalan lett volna.

A szécsényi országgyűlésen résztvevő protestáns rendek az 1705. szeptember 26-án kelt beadványukban a következőket követelték: a törvényekben biztosított vallásszabadság helyreállítását; a földesúri jognak a vallás, lelkiismeret feletti hatalmának eltörlését; szabad vallásválasztást; vegyes vallású községekben a templom a nagyobb számú felekezetnek adassék; az odafutott nép ne számítson bele a lélekszámba; a kisebbségnek is legyen joga templomot építeni; ahol két templom van, a népesebb felekezet kapja a nagyobb templomot; a vallásügyi megállapodás a konföderáció főnnállásáig tartson; hatálya terjesztessék ki a Dunántúlra is. A megállapodás eredményeként született meg a 13–17. törvénycikk.¹⁷² Az országgyűlés alkalmával megírt privilegiális levél megyéenként elemezte a protestáns egyház helyzetét. Ugocsa vármegye utasítását a szécsényi országgyűlésre ismerjük, de annak tizenegy pontja nem említi vallási feszültséget vagy ezzel összefüggő követelést.¹⁷³ Ez arra is utalhat, hogy Ugocsában tudták kezelni ezeket a konfliktusokat, bár tagadhatatlan a Perényiek és a parasztság közötti vallási feszültség. Az országgyűlésen Ugocsára vonatkozóan a következőket jegyezték fel: „Ezen nemes vármegyében is maradgyanak, a mint most vannak a templomok cum pertinentiis [tartozzanak], de Nagy Szőlöst pro reformatorem ecclesia et parochia tisztességes és alkalmas hely excindáltassék [szakítottassék].”¹⁷⁴

A nagyszőlősi katolikus statusok a szécsényi országgyűlés után levelet küldtek Rákóczihoz, amelyben a helvét hitvallásúak ellen tiltakoztak, akik ugymond a templomot és dézsmájukat elsikkasztották. Itt „Az Ugocsai Katolikus Statusok” jogukat a törvényes adóztatásra kinyilatkozták és régi királyaink privilégiumaival is készek azt bizonyítani. A levél dátum nélküli és egyértelműen a forrongó problémákra utal.¹⁷⁵

„Az egész sereg – alig tizedrészt kivéve – kálvinista volt, s a papjaink iránt mutatott tiszteletlenség még a pártomat követő főurak szemében is az egyház rombolásának és üldözésének látszott.” Itt nyilván a fejedelem egybe vette a kálvinistákat és az evangélikusokat. Ha kijelentése nem is alapszik pontos statisztikai adatokon, de egyértelmű, hogy a hadsereg, kiváltképp az első években a tiszaháti református lakosságra épült. Az egyházakkal szembeni toleranciája érzékelhető a következő megjegyzéséből is, „nem helyeslem, hogy lelkiismereti kérdésekben erőszakot alkalmazzunk – azzal vádoltak, hogy a katolikusellenesek pártját támogatom, és hogy vallásom csak színlelt és tettetett”.¹⁷⁶ A fejedelem azonban a törvényekre hivatkozva védte ki az efféle kritikákat.

1707. szeptember 25-én Sárospatakon kelt rendeletében Rákóczi az egyházi személyekkel kapcsolatosan kijelentette, hogy ők is a nemesi rendhez tartoznak. Továbbá, hogy

¹⁷¹ 1687-től az ugocsai római katolikus főesperesség az egri, 1804-től a pedig a szatmári püspökséghez tartozott. A reformáció elterjedése után csupán a XVIII. század folyamán erősödött meg újra. Településenként a következőt közölhetjük: a fancsikai anyakönyv 1756-ban kezdődik, a halmi plébánia 1862-ben állt vissza, a királyházi plébánia 1560-ban szűnt meg és 1727-ben állíttatta vissza báró Perényi Ferenc, Kókényesd plébániáját 1736-ban állíttatta vissza báró Perényi Gábor, Nagyszőlősön a báró Perényi család 1693-ban visszaállíttatta a Ferenc-rendiek templomát és zárdáját. Az eredeti plébániát csak 1863-ban szervezték újra, Nevetlenfalu plébániáját 1790-ben állíttatta vissza Téglásy József, egri kanonok, Szőlősvégardóban 1754-ben állítja vissza a plébániát Perényi Zsigmond, Tiszaújlak 1735-ben és Turterebes 1744-ben állítja vissza plébániáját, az utóbbi kegyura a báró Perényi család. Forrás: Szatmári, 1904.

¹⁷² Sinkovics, 1968. 813–816 o.

¹⁷³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 426, folio 1-5. 1705. szeptember 10. Tiszaújlak

¹⁷⁴ Ráday, 1955. 371. o.

¹⁷⁵ MOL. G. 16. I. 2. b. 26. csomó, 55. folio

¹⁷⁶ Emlékiratok, 1979. 60. o.

dica és az élelmiszeradótól mentesek, csupán a pénzbelit kötelesek fizetni. A dokumentum szerint a rendelet kiadásának előzménye, hogy mind a három vallás képviselői sérelmezték a sokféle adó fizetését miután a természetbeni adózásra is kényszerítették őket a megyei vezetők. Rákóczi szerint: „Az olly Parochusokat és Helvetica vagy August Confession lévő Praedikátorokat a kik csupán csak az Halgatoktul Provineáló jövedelembül élnek, semminémü Naturálékbéli Contributiokra, ne concurraltassanak.” Ezután hangsúlyozza, hogy azok a parókiák, akelyek rendelkeznek rendszeres jövedelemmel, azoknak köteleességük adózni.¹⁷⁷

Rákóczinak a régióban nemcsak a katolikus-református konfliktussal, hanem a ruszin lakosság vallásával a görög és görögkeleti katolikusok¹⁷⁸ igényeinek kielégítésére is figyelmet kellett fordítani. A görög hitvallásúaknak címzett levelei ezirányú erőfeszítéseit igazolják.

Rákóczi a görög katolikus püspökség levéltárában ránk maradt levelében elrendeli, hogy a birtokán élő görög katolikus papok De Camelis József¹⁷⁹ püspöknek engedelmességedjenek.¹⁸⁰ Majd 1705. április 9-én oltalomlevelet ad ki a munkácsi görög papok vagyonának védelméről.¹⁸¹ Rákóczi oltalmába fogadta a hadai zaklatása ellen panasszal élt Bizánczi György kállói parohust.¹⁸² József császár és király viszont megtette az ellenlépéseket, 1707. augusztus 20-án dekrétumot adott ki, amelyben előjogokat biztosított a ruszinoknak az iránta tanúsított hűségükért.¹⁸³ Ismeretes, hogy ezek az ígéretek nem leltek támogatásra a ruszin lakosság körében.

De Camelis halála után, 1707-ben Rákóczi főkegyúri jogánál fogva Kaminszki Pétert (Petroniust)¹⁸⁴ nevezte ki a munkácsi görög katolikusok püspökévé. Ő volt az a Kaminszki, akiről az Emlékirataiban Rákóczi így emlékezik meg: „Érkezésem (a fejedelem Skoléba érkezése előtt) hírére előjött egy Petronius Kaminszki nevű derék öregember – az orosz szerzetesek szomszédos kolostorának főnöke, aki engem valaha még mint gyermeket a karján hordozott –, örömkönnnyeket ontott látomra, nem tudott betelni látásommal, és elkísért egészen a határig. A következő években sok jó szolgálatot tett nekem, követem volt a moszkvai cárnál, és elnyerte a munkácsi, orosz hitű püspökséget.”¹⁸⁵ Kaminszki kinevezésével megakadá-

¹⁷⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 23. 1707. szeptember 25. Sárospatak

¹⁷⁸ A felszabadító harcok idejéből a következő görög katolikus lelképásztorokat ismerjük: Alsókaraszlón–Makaróvszky Bazil 1693 körül (150. o.); Felsőveresmarton/Velika Kopanya – Kopánszky Gergely 1703 körül. (186. o.); Ilonokújfaluban (Onok) – Pekárcsik Ignác 1690-től (201. o.); Magyarokmájton – Bazil 1710 körül (223. o.); Nagyszőlősen – Lukács és Ignác 1703 körül (240. o.); Rakaszon – Kerehiczky János 1710 körül (256. o.); Tekeházánm – Bilovár-Bellevári András 1710 körül (273. o.) Lásd: Bendász, 1999.

¹⁷⁹ De Camelis József életévei (1641 – 1706), 1690-től püspök. Rákóczi a szabadságharc kezdetétől fogva támogatta működését. A görög származású De Camelist a helyi óhitűek és a galíciaiak ellensúlyozására helyezték a Habsburgok a püspöki székbe. Kieszközölte I. Lipót király rendeletét az uniált papok felszabadítását a jobbágyság alól. Védelmet biztosított a görög papoknak. Alapítványt hozott létre a keleti papok iskoláztatása érdekében, illetve aktív könyvkiadói tevékenységet folytatott. Életét és tevékenységét lásd: Udvari, 1994. 175–177. o. továbbá: Ї́ññĕĕĕ Ĥ. ĩřĕĕ Ęĕĕĕ āĕ Ęřĕĕĕĕ. Ęĕĕ ĕĕĕĕĕ, 1893. 111–119. o.

¹⁸⁰ KÁL, F.151, op.1, od. zb. 182, folio 1; 1704. szeptember 11. Gyöngyös. Közölve: Hodinka, 1911. 420–421. o.

¹⁸¹ KÁL, F.151, op.1, od. zb. 190, folio 1; 1705. április 9. Eger

¹⁸² KÁL, F.151, op.1, od. zb.186, folio 1; 1705. szeptember 24. Szécsény

¹⁸³ KÁL, F.151, op. 1, od. zb. 202, folio 1; 1707. augusztus 20. Bécs

¹⁸⁴ Kaminszki Péter (?– 1710. szeptember) a munkácsi kolostor előljárója volt. Rákóczi diplomáciai küldetésekkel bízta meg Lengyel- és Oroszországban. 1707. február 28-án nevezte ki Rákóczi püspökké, de kinevezését sem a pápa, sem a király nem ismerte el. Ettől függetlenül a fejedelem államában ő tevékenykedett püspökként. A pápa ekkor Kaminszki ellensúlyaként Vinniczki György, przemysli püspököt nevezte ki a munkácsi püspöki székbe. Ezenkívül – Lehoczky Tivadar szerint – még egy püspököt, Filipovics Polikarpot is kinevezett a pápa. Lásd: Lehoczky, 1904. 21. o.

¹⁸⁵ Emlékiratok, 1979. 18. o.

lyozta Hodermarszki József¹⁸⁶ püspöki tevékenységét, aki a ruszinság elszakadását segítette a római keresztény egyháztól.¹⁸⁷ A pápa persze nem erősítette meg ezeket a püspököket, de az 1707-ben felterjesztett József király jelöltjét, Hodermarszki Józsefet sem.¹⁸⁸ Így a Rákóczi-szabadságharc idején három püspök is „működött” de a hatalmi háromszögnek köszönhetően nem fejthettek ki számottevő tevékenységet. Rákóczi állama idején természetesen a fejedelem jelöltjének kedvezett a hatalmi helyzet, aki haláláig, 1710 szeptemberéig ténylegesen püspök volt. A püspök kinevezésének joga sokéves vita tárgya volt a Habsburg Birodalomban. Ezzel kapcsolatban figyelmet érdemel a kijeji metropolitának a befolyása, hiszen Rákóczi tőle is kérte a püspök elismerését. A Habsburgok törekvése abban állt, hogy „a pravoszláv lakosságot elszakítsa a határokon túli hittestvérektől, mivel e kapcsolatok további fennmaradását veszélyesnek ítélte saját uralma szempontjából.”¹⁸⁹

Rákóczi a magyar állam kiépítésének érdekében mindvégig a vallási türelem létrehozására törekedett a katolikusok és a protestánsok között. A felekezetek közötti feszültség teljes feloldása azonban csak egy független magyar állam keretei között valósulhatott volna meg. Reális tervek voltak ezek, hisz erős alapul szolgált ezekhez az átalakításokhoz az erdélyi vallások közötti tolerancia jogi háttere.

¹⁸⁶ Hodermarszki Józsefet (?–1716) nagyszombati képzése után 1701-ben szentelik fel, miután a bazilita rend tagja lett. Az 1707. évi munkácsi püspöki kinevezését az egrí püspök sem ismerte el, ami számos konfliktushoz vezetett. 1715. december 15-én hivatalosan is leváltják, de csak 1706-ban, immár súlyos betegen mond le Bizánczi György (1637–1733) püspök javára.

¹⁸⁷ Fabiny, 1980. 379. o.

¹⁸⁸ Hodermarszkyt a császár azzal a szándékkal nevezte ki püspökké, hogy felláztítja a ruszinokat a kurucok ellen és megöleti Rákóczit. Egy proklamációban felhatalmazta, hirdesse ki: ha a ruszinok fegyvert fognak Rákóczi ellen, olyan szabadságot kapnak, mint a rác határőrök. A Hadi Tanácsnak azon az ülésén, ahol ezt elhatározták, jelen volt az osztrák jezsuita rendtartomány magyar provinciálisa, s a hadjárat megindításának költségét ő fedezte. Az első támadás 1707 decem berében ugyan nem sikerült, de a különös háborúskodás éveken át tartott. Lásd: Esze, 1980. 291. o.

¹⁸⁹ Lásd: Iszlamov, 1980. 152. o.

III. UGOCSA VÁRMEGYE A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARCBAN

3.1. Társadalmi mozgalmak Ugocsában a XVII. század végén

Vizsgálódásunk kronológiai kereteit a szabadságharc évei adják, de az előzmények jobb megértése végett vázoljuk az 1698. évi ugocsai mozgalom eseményeit és kiterjedését. Ily módon megismerkedhetünk a vármegye társadalmának hangulatával közvetlenül a szabadságharc előestéjén. A vármegyei események az 1703. év előtti megmozdulások fényében kerülnek megvilágításra.

Ugocsa vármegye népeinek gazdaság- és társadalomfejlődésének nehézségei, az elszegényedett nemesség helyzete, az egész régió egyházi és társadalmi életének problémái a XVII. század végén mind megoldásra vártak. A mélyreható gondok orvoslását az ausztriai uralkodóház nem vállalta fel. A megoldások lehetősége csak egy új, független magyar állam keretein belül jöhetett volna létre.¹⁹⁰

Az ugocsai szabadságharcos mozgalmak előzményei már évekkel a szervezett függetlenségi háború előtt kimutathatók. A hegyaljai felkelés¹⁹¹ után a thökölyánusok ellenállási mozgalma Ugocsa vármegye térségére helyeződött át. 1697 őszén a hegyaljai harcok után egy maradék csapat vonult át a vármegyén Moldva felé Thökölyhez. Ekkor támadták meg Újhelyt, Újlakot, Nagyszőlöst és Fancsikát. A tisztviselők és a nemesség elleni fellépés okai elsősorban azok ellenséges megnyilvánulásaiban keresendők a hegyaljai események idején. Ezeket a megmozdulásokat a hegyaljai felkelés utórezgéseként is értékelhetjük, ami éppen e térségben nyilvánult meg a legerőteljesebben. Az eseményeket Ugocsa vármegye egykori főjegyzőjének, Reviczky Imrének¹⁹² a feljegyzései alapján ismerjük: „Vévén Nemes Kamara commissióját, hogy Sigerius Uram dolgai iránt inquisitiót peragálltam, [vallatást hajtottam végre] die 6 ta 8 bris dél után Uylak felé (semmi féle hírt praevie [előzőleg] nem halván) vévén utamot, épen Uyhely kertek alatt kuruczok kezében akadtam, a kik engem el fogván, hat lovamot, fegyveremet, s ruhámot el vévén, csak egy ingbe hadtak, s azonnal le akartak vágni, de Isten másképen rendelvén, sok hurczolódás után magokkal el vitték, (s már az előtt Uylakot, Uyhelyt felvervén), Fancsikát s Nagy Szőlöst is fel verték, valamit házomnál talál- tak, feleségemet is el fogván útban velem együtt, mindenemet el vitték. A cassában volt eő Fölséghe pénze Hung. Fl. 252 „73, azt is egészen el vittik, úgy a dézmabeli Püspök Uram eő Nagysággha pénzét is. Én nékem a parte (minden ládát fel hasogatván), többet ezer forint- nál kárt tettek. Le telepedvén osztán harminczad háznál, a még a boromba tartot, azt itták erőssen, sőt máshonét is hordattak bort. Már épen vérat előtt eszve veszet a kapitányok (Német Márton volt, ki is itt fogva vagyon) Tarjáni nevő hadnaggyal, én azt látván, hogy kardra kelnek, kivöl levő katonákat s istrásákat be hittam, s még őket csilapítoták, adégh én feleségemmel együtt kezükbül elabáltam. Die 7 ma 8 bris osztán estve felé a szakmári hadak Keresztúrnál őket fel verték, hatot vagy hetet elevenen el fogtak benne, a mieink közül csak

¹⁹⁰ Lásd: Várkonyi, 1969. 679–718. o.

¹⁹¹ A témára vonatkozóan: Benczédi, 1953. Legújabban lásd: Tamás, 2000; Vallomások, 1979. 72–76. o.

¹⁹² Reviczky Imre 1662-ben született Árva vármegyében. 1692-ben Debrecenben a harmincados helyettese. Később Nagyszőlőstre helyezik tricesimatornak (harmincadszedőnek), 1695–1703 között itt működik. 1698-tól egyben Ugocsa vármegye főjegyzője is, nagyszőlősi harmincados. A szabadságharc előtt Szatmár várába menekült, ahol a felszabadító harc történetének megírásához leveleket, dokumentumokat másolt át, diáriumot írt.

ketten estek sebben. Már az kurucság egészen Máramarosba be ment, most Remeténél vagonon, innen a Tiszán Moldva felé, vagy Temesvár felé veszik utyokat, a mit a hírért hozták.”¹⁹³

A kamarai tisztviselők munkája, mint például Reviczkyé, veszélyessé vált ebben a térségben. A felkelők korábbi visszaéléseik miatt üldözték őket, akit pedig kézre kerítettek, Reviczkyhez hasonlóan, bosszút álltak rajta. A Reviczky-jelentésben említett Sigyerius tiszaujlaki sőfelügyelő viselkedéséről sokatmondó adatok maradtak fenn. Ugyanis a kincstár kárának igazolása ügyében Salánkon 1698. január 7-én Ugocsa vármegye vizsgálatot tartott, ahol a tanúk elmondták, hogy miért kegyelmeztek meg Reviczky életének. „Azt tudták az katonák, hogy Sigyerius légyen, eő gyalanta eölték volna meg, met sok ember vádolta Sigyeriust, hogy mindent ront és fojtogat, de emelet az Reviczky mellet még minden szóllot, hogy ne bántsuk” — mondta az egyik tanú Tót Miklósnak, özvegy Barkóczy Györgyné jobbágyának. „Éllete nem maradt volna meg semiképen, ha az feleségének sok szép reménkedése s raitunk való esedezése nem használt volna neki, az is, hogy meg miolta haloták, hogy el fojtuk, minden falu reménkedet érte, hogy sok jót téssen az szegénységgel.”¹⁹⁴

1698 nyarán az itt kibontakozó felkelés egyértelműen a nemesség ellen irányult. A felkelők megtámadták a Perényiek nagyszőlősi kúriáját, elfogták Perényi Farkast, Rákóczi későbbi ezereskapitányát. A megmozdulások menetéről a Károlyi Sándornak, Szatmár vármegye főispánjának anyósa, özvegy Barkóczy Györgyné Koháry Judit és felesége, Barkóczy Krisztina által írt levelekből tájékozódhatunk.¹⁹⁵

A hajdúszabadság megszerzéséért folytatott vármegyei jellegű fellépésekkel párhuzamosan a Habsburg-ház Magyarországot rendeletekkel irányította. Az udvar ekkor önkényesen megemelte Magyarország adóját, ami elviselhetetlen teherként nehezedett a vármegyékre és városokra. Az 1698. szeptember 10-i bécsi tanácskozáson országgyűlési határozat nélkül döntöttek 4 millió Rh. forint kivetéséről, ami a dupláját jelentette az azelőtti évinek. Ebből a tárgyalások eredményeképpen a nemességre csupán 250 ezer „jobbágyságra pedig 350 ezer lett előirányozva. Az adózók köre – az 1696. évi összeírás alapján – jelentősen kibővült. A teljes jobbágyok mellett adót fizettek a zsellérek, libertinusok a taxás nemesek és az armalisták is.”¹⁹⁶

A XVII. és XVIII. század fordulóján végbement és jelen témánkat képező társadalmi megmozdulásoknak egyik meghatározó okát is az adópolitika elfogadhatatlanságával magyarázhatjuk.

Reviczky Imre 1698. július 6-án kelt jelentéséből kiderül, hogy a támadás július 2-án, illetve 4-én történt Nagyszőlős, Karácsfalva, Tiszaújhely, Mátyfalva és Szőlősvégardó településeken. Ennek lefolyásáról azt írja, hogy 1698. június 4-én éjszaka a hegyekben rejtőző rablók – akik alatt a társadalom által perifériára szorított embereket kell értenünk – egyesülve, zászlókkal együtt gyalogsági menetben elérték Nagyszőlős határait. A városban lázítani kezdték a népet, miután ezek segítségével megölték egy földesurat és Reviczky saját felettesét. Kifosztották a 30. ezred állomáshelyét és számos büntetést hajtottak végre, ami még a tettesek fiatal korával sem igazolható. Hasonló bűncselekményeket hajtottak végre július 2-án is Karácsfalva, Újhely, Mátyfalva lakosaival együtt. Valójában ekkor fegyvereken, kenyéren, szalonnán, ruhán és boron kívül mást nem zsákmányolhattak. Perényi Farkas és Újhelyi János még ellenálltak, de hamar lefegyverezték, majd elengedték őket. Ilyen támadások történtek Ugocsa és Máramaros vármegyék hegyvidéki részein, amelyeket a hegyekbe elbujdosott emberek követtek el.

¹⁹³ Esze, 1954. 161. o. Reviczky Imre beszámolója a Szepesi kamarához 1697. október 14. Kamarai levéltár: Representationes, informationes et instantiae.

¹⁹⁴ Esze, 1954. 162. o.

¹⁹⁵ Koháry Judit levelei: 1698. szeptember 24. és 28., Barkóczy Krisztina levelei: 1698. szeptember 24., október 3., 5. és 11. P 398, Károlyi-nemzetség levéltára: Missiles és Lad. 6: no 228, 230, 231 és 235

¹⁹⁶ Várkonyi, 1969. 686–687. o.

Ők a büntetés miatt féltek hazatérni földesurukhoz, ugyanakkor nem akartak tovább szolgálni nekik. Végül Reviczky leszögezi, hogy naplóját mindenképpen megőrzi ebben a nehéz helyzetben is.¹⁹⁷

Az 1698. évi megmozdulásokról részleteket olvashatunk egy 1705. szeptember 10-én, Tiszaújlakon kelt országgyűlési utasításban, ahol a vármegye terheinek enyhítése céljából elevenítik fel a hét évvel azelőtti eseményeket. Újhelyi István terjedelmes instructióban a vármegye elleni pusztításként értékeli a „Tokaji feltámadás” után a vármegyén keresztül Törökországba tartó „praedáló Magyarok” átvonulását. Újhelyi a következőkről számolt be: „Hasonlóképpen nagy rontást, pusztítást tettenek közöttünk, mind a Tokaji fel támadáskor rajtunk által ment praedáló [fosztogató] magyarok kiknek nem vétettünk. Az után ugyan itt in Anno 1698 Vármegjénkben támadott lator emberek, invasor grassator malefactorok, [erősza-kos elfoglaló, dorbézoló] gonosztevő kiknek feje s coriphaeusa [vezére] volt Fekete Pataki Pati Mihálj nevü paraszt ember, ki is gonosz complexivel, [büntársaival] urak fő emberek s nemesség házaira rohanni éjjel s fényes nappalis, minden javainkban praedat tenni, életün- ket is halálra keresni nem irtózott, a kit a nemesség közzül kaphattak vertek taglották vagdal- ták sarczoltatták, javaival nem az német hanem az szenvedő igaz lakos Magyar nemességnek meg rakodván Török Országra mentenek, nem régen kerülvén elő Pati Mihálj is szemünk láttára inulté [bosszúlatlanul] csapong széllé.”¹⁹⁸ A sérelmek hét év után is hatottak, de az idézett sorok vesztenek realitásukból, ha figyelembe vesszük, hogy épp Újhelyi István írta, aki még a Rákóczi-szabadságharc idején is ellenségesen viselkedett a felkelőkkel.

A megmozdulás veszélyeiről értesít a Szepesi Kamara 1698. szeptember 23-án kelt dekrétumára adott válaszirat is. Ebben a következő tényekről olvashatunk: „Tudomásunkra jutott az a veszély, amely az Ugocsa megyét elfoglaló rablókkal kapcsolatos. Ők kihasználva az uralkodó ideiglenes nehéz helyzetét kezdik felszámolni a parasztgazdaságokat. Reviczky aláhúzza, hogy mindent nem jegyzett fel, amit hallott a pihenés közben kihallgatott „rablók- tól.” Szándékaik, ami a templomok bezárását és a földek lefoglalását jelentette a nemesség- től, heves vitát váltott ki közöttük, ezért ezek a tervek nem valósulhattak meg.” Végezetül leszögezi, hogy ezeket az információkat nem egyenes, hanem közvetett forrásokból szerezte. A hírek véletlenül vagy egykori foglyok által jutottak el hozzá.¹⁹⁹

Az ugocsai fellépést támasztja alá az a levél is, amelyet válaszul írtak bizonyára a szatmári vár parancsnokának a vármegyéből. A levélből arra következtethetünk, hogy ez a csapat már nem a hegyaljai felkelés után szétszóródott töredék, bár Thököly katonáinak nevezik magukat. A felkelők vezetője Csáni János főkapitány volt, akinek az országból való távozása után is folytatódott az elégedetlenek mozgalma.

„Arbitráljuk illendőnek lenni – írja Csáni János főkapitány hat tisztársával egyetem- ben – hogy az mi Felséges Római Imperátor ellen való rebelálásunknak [lázadásunknak] okay detegáltassanak [felemlégessenek]. Rebellálásunknak oka nem az Felséges Rómay Imperator, nem az eő Felsége vitézi, mert azok ki szabot praebendájokat [természetbeni járandóság] kivánták és vötték megh, ... hanem az magyar hazában levő megh hizalkodot nadájok, urak, kik sok szegénjeknek keresménjkekel nadály mógyára megh hizalkodtanak. ...Mert eők az

¹⁹⁷ Esze, 1954. 162. o. Ez utóbbi kijelentése Reviczkynek arra enged következtetni, hogy valóban törté- netírói vénákkal lehetett megáldva.

¹⁹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 426, folio 4, 1705. szeptember 10. Tiszaújlak. Az országgyűlésre készített utasításban hívja fel Újhelyi a környező vármegyék követeit: „Hogy azért a praemittalt Andrási Zacharias, Török István és Pati Mihálj s complexei, úgy több effélék, törvénytelen hatalmas cselekedeteit és Istentelenségeit a Nemes Ország exemplariter [példásan] megbüntettesse.” Pati Mihály később hazatérve Törökországból hadnagyként harcolt Rákóczi oldalán, Majos János ezredében. Lásd: F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 3. 1704 nyarán összeállított lajstrom.

¹⁹⁹ Esze, 1954. 163. o.

Felséges Romai Imperatornak gratiáját [kegyelmét] magoknak vendikálták [tulajdonították] és az közönséges igátul magokat immunitálván, [mentesítvén] az szegénjek njakában fordétották. ... Azt, amit az quantum [adó] és az vármegyékre limitáltatott [kiszabott] summa [összeg] és portio [adó] kívánta volna,... két szerte megh nehezéteték ... az magok erszényében szorétoták.”²⁰⁰ Reviczky szerint a császárról és a német katonaságról való beszédük azonban nem őszinte, mert a kegyelemmel élni nem akarnak. Barkóczy azt írja róluk, hogy most a nemességet és az adószedőket üldözik, mivel teljesen éhhalál fenyegeti a föld népét. Csáni emberei kirabolták a gyűlölt Perényiek kúriáit Nagyszőlősen, a vármegyéből való távozásuk idejét nem tudjuk pontosan meghatározni de Barkóczy Krisztina 1699. június 9-én már a tolvajok hírének megszűnéséről írt. Reviczky Diáriuma azonban vészjóslóan figyelmeztet az elkövetkező év szegénylegény, praedones vagy éppen kuruc mozgalom veszélyeire. Hogy kik voltak ezek a „praedones”, akik bizonyára már Csáni csapatát is növelték, erre rávilágít Ugocsa vármegyének egyik folyamodványa, melyben szökött jobbágyoknak mondja ezeket a társadalomtól leszakadt elemeket.²⁰¹

A következő tényező, ami az ugocsaiai ellenállását növelte, a Perényiek agresszív megnyilvánulása a nemesség elleni erőszakkal szemben. Perényi Miklós szóban többször is ellenséges kijelentéseket tett jobbágyaira, akik később Rákóczi brigadérosaként sem kedvelhették. A főnemesség közül kikerült számos katonai parancsnokkal szemben fennmaradt a bizalmatlanság, ami növelte a társadalmi feszültséget.²⁰²

Ugocsa vármegye tekintetében – a Rákóczi-szabadságharc előzményeit tárgyalva – részleteiben is teret kell szentelnünk az egyes települések hajdúszabadságért vívott harcának. Ezzel párhuzamosan rávilágítunk a mozgalom kulcsszereplőinek történelmi szerepére, akik a későbbiekben kibontakozó felszabadító harc idején rendszerint kiemelkedő katonai vagy közigazgatási tisztségeket töltötték be.

A szabadságharc előestéjén Ugocsában is számos család megélhetése került veszélybe, megélhetésük egyre nagyobb nehézségekbe ütközött. Magyarázható ez az adók méltánytalan növelésével, a végvári hajdúszabadságot immár felbomlasztó császári rendelkezésekkel,²⁰³ különösen a Rákóczi-birtokokon gyakorivá vált gazdasági jellegű törvénytelenésekkel. Bizonytalanra vált a református egyház papjainak, prédikátorainak és fiaiknak az egzisztenciája is. Sorsukat illetően jellemző, hogy a birtokosok mindenáron jobbágyosorba kívánták őket kényszeríteni. Ebből kifolyólag többen közülük a bujdosók közé kerültek, ahol íródeákokká lettek és ők alakították ki a zömmel református bujdosók katolikusellenes mentalitását.²⁰⁴

A jobbágyok a végváriak példájára a fegyveres szolgálatért szerették volna elérni szabadságukat, hajdúszabadságukat Bocskai hajdúhoz hasonlóan akarták kivívni, ahol hadnagyaik vezetése alatt szabad életet éltek, adót nem fizettek, földesurat nem szolgáltak. Egyetlen kötelességük volt, fegyverrel szolgálni a hazát, ezért pedig személyes vagy kollektív szabadságjogokat vártak el.²⁰⁵ Ilyen szabadságra vágytak a Felső-Tisza-vidék vármegyéinek jobbágyai is, amelyre az 1703. évi ugocsaai megmozdulások tárgyalásánál is kitérünk.

Az ország északkeleti peremvidéke a XVII–XVIII. század fordulóján fokozatosan a

²⁰⁰ Lásd: Esze, 1954. 163–164. o.

²⁰¹ Lásd: Ugyanott. A praedones és hasonló kategóriák elemzését lásd: Rác, 1969.; Esze, 1955. 8. o.; Várkonyi, 1954, 15–73. o.

²⁰² Esze, 1951. Különlenyomat, 58. o. Perényi Miklós szerepét a szabadságharcban lásd a családjára vonatkozó fejezetben.

²⁰³ Várkonyi, 1969. 679–718. o.

²⁰⁴ Reformátusok a kóborlók között irod: Esze, 1948, 31–32. sz.; Esze, 1953. 7–8. o. Köpeczi–Várkonyi, 1976. 134, 295. o. (Újhelyi István prédikátorról)

²⁰⁵ A hajdúszabadságról irod: A hajdúszabadság kérdésére az ugocsaai eseményeket érintve lásd: Esze, 1975. 5–17. o. Rác, 1975. 18–23. o. Szendrey, 1975. 24–31. o.; Pach, 1954. 7–8. o.

nemzeti felszabadító harc bölcsőjévé vált. Az itteni erdőségekben viszonylag zavartalanul mozoghattak az egykori végvárok elszegényedett vitézei, a hegyaljai felkelés résztvevői, Thököly egykori vitézei, valamint a jobbágyi sorból menekülni kívánók egyaránt.

Bécs elsősorban a vármegyékhez intézett rendeleteivel akarta volna elérni, hogy megregulázzák a „lézengőket” és a „kóborlókat”. Ilyen jelzőkkel illették a császári és vármegyei rendeletek egyaránt a korabeli társadalom peremére kényszerülteket. Elsősorban Bereg vármegye levéltárából ismerjük Lipót császárnak ezen latin nyelvű rendeleteit.²⁰⁶ Az általuk szervezett fellépésekről először Esze Tamás kutatásaiból szerezhettünk tudomást. „Egész kötetet betöltő sorozatot állíthatunk össze ama bécsi rendeletekből, amelyek régi törvényekre hivatkozva kiirtásukat rendelik el. A század utolsó évtizedeiben hihetetlen mértékben elszaporodnak a hegyek és az erdők mélyén lappangó emberek. Forrásaink különböző elnevezésekkel illették őket, vagabundi, latrones, praedones, faex himinum – mind a bujdosókat jelöli. A hazájában hazátlanná vált, korábbi társadalmi helyzetéből kiszakadt szegény kóborlót, aki él ahogyan tud.”²⁰⁷ Sokszor nehezen lehet eldönteni, vajon útonálló bujdosnak-e a hegyekben, vagy pedig lézengő ellenállók lappanganak, mert az a mód, ahogyan éltek és megszerezték a mindennapra valót, nem különbözött. A zsvány-szegénylegény és a kuruc szegénylegény között az a döntő különbség, hogy a zsvány csak magára gondol: jól akar élni. A kuruc a közösség, a haza sorsán is tündöklik: jobb állapotot akar élni. Egyéni sorsának javulását a haza sorsának javulásától várja.²⁰⁸

Az erdőségekben bujkáló elemek megfékezésére nemcsak központi, de vármegyei szinten is hoztak különböző határozatokat. Ezek közül – elemzés céljából – itt kiemelünk egyet, ami a térségben uralkodó állapotokon kívül rámutat Ugocsa vármegye közgyűlésének állásfoglalására ebben a kérdésben. Ezt az utasítást a vármegye közgyűlése adta ki 1701. május 20-án nemzeti András Zakariás fancsikai birtokos részére, akit a „rablók” elfogatására kiküldtek. Az instrukció a következőket foglalta magába: I. „Harmincz válogott jó fegyveres és vármegyénkbéli emberekből álló gyalogokat hovahamarább szerezzen össze eő kegyelme ... és nemes vármegye főbb tiszteinek őket prestállya [adja, szolgáltatassa]. Előtte levő nemes vármegye főbb tiszteinek dispositiojából azokkal mind a latrok persecutiojára, [üldözésére] mind a közönséges szolgálatokra, valahára az alkalmatosság hozza s a szükség kívánnya, hova rendeltetnek s küldtettenek.”²⁰⁹

Az 1702. évben újabb ugocsai forrongásokról értesülhetünk, amelyeknek okát nem csupán a jobbágyok sérelmeiben, hanem egy sókereskedő, Esze Tamás elleni eljárásban kereshetjük. A sókereskedéssel kapcsolatos problémák – a kincstári monopóliumok bevezetése után (1699) – nemcsak Máramarosban, de a környező vármegyékben is rendkívül kiéleződtek. Érzékenyen érintették Szatmár, Ung, Ugocsa és Bereg lakosságának jövedelmeit is, mivel ezekből a vármegyékből tömegesen keresték kenyerüket a máramarosi sóbányákban. „A monopoltársaságok, kiváltságokat élvező csoportok önkényes árszabásaikkal nagy drágaságot idéztek elő, sokkal károsabb volt azonban az, hogy lefoglalták a belső piacokat és a lakosság legkülönbözőbb rétegeit jórészt kiszorították onnan.”²¹⁰

Esze Tamás – születésénél fogva tarpai jobbágy – élete és tevékenysége teljesen egybeforr a kibontakozó felszabadító harccal, szereplése kiterjedt az ugocsai térségre is. Itt

²⁰⁶ KÁL, F. 10, op. 1, od. zb. 340, folio 1. Ugyanott: od. zb. 341, folio 1–2. 1697; Ugyanott: od. zb. 356, folio 1–2. 1701; Ugyanott: od. zb. 359, folio 1–2. Ebben a rendeletben Lipót a román nemzetiségű Pintye Gregor elfogatását szorgalmazza. Ezek a körlevelek bizonyára eljutottak Ugocsába és a környező vármegyékbe is.

²⁰⁷ Esze, 1953. 8. o.

²⁰⁸ Esze, 1953. 8–9. o.

²⁰⁹ Lehoczky, XIX.

²¹⁰ Várkonyi, 1969, 712. o.

tűnik ki még 1702 kora őszen a tiszaujlaki sóház elleni támadásban. Esze sókereskedő lévén szekerével a tiszai sólerakó helyről Debrecenbe szállította áruját. A tiszaujlaki sótiszték azonban jogtalanul azzal vádolták meg, hogy lopott sót árul.²¹¹ Az alaptalan vádak ellen még a Szatmár vármegyei főispán, Károlyi Sándor pártfogása sem segíthetett, aki írt a Kamarának, hogy ártatlan, hogy lopott sót nem találtak nála.²¹² A sótiszték ezt figyelmen kívül hagyva az összes marháját elhajtották Tiszaujlikra. Nem használt a sértett igazának bizonygatása sem, meg sem hallgatták. Ekkor fordult szembe a hatóságokkal. Családját és ingóságait biztonságos helyre, Debrecenbe költöztette. A továbbiakban erőszakos fellépésének segítségével szerzi vissza vagyonát. Társaival együtt visszajött a tiszaujlaki határba, ahol „a maga marháit a sótiszték marhái közül kiszaggatta és elhajtotta”. Megtámadta a tiszaujlaki sóházat, egy embert megölt és a sóház pénztárát kirabolta. Ez a támadás a bécsi udvar reakcióját is kiváltotta.²¹³ 1702. október 17-én a császár Szatmár vármegyének címezve rendeletet adott ki, hogy a katonaság segítségével fogják el és példásan büntessék meg a sóházat felprédáló parasztságot.²¹⁴ Eszét hónapokon keresztül tartó üldöztetés után sem tudták elfogni. Sorsa a későbbiekben összeforrt az erdőségekben bujkáló emberekkel, így Kis Alberttel, aki a váradi börtönből szökött meg, de Károlyi Sándor szatmári főispán szolgálatában is állt.²¹⁵ 1702 telén Esze Tamás és Kis Albert már a beregi erdőkben bujkáltak hasonló sorsú honfitársaikkal.²¹⁶

Közben az európai politika – az örökösödési háború révén – közrejátszott az erdőkben bujdosók mozgalmának kibontakozásában. Esze Tamás és Kis Albert a toborzás hallatára Bereg vármegyénél jelentkeztek, ahol Bagossy Pál hajdúezredébe sorozta be őket. A vármegye látván kettőjük nagy tekintélyét a bujdosók között toborzással bízták meg őket. Ezután szabadon járhattak és szervezkedhettek a vármegyékben. Károlynak, aki ismerte e két embert, feltűnt a buzgóságuk és felterjesztést tett az elfogatásukra. Lipót császár²¹⁷ azonban elutasította a toborzók elfogatását. Amikor pedig Bagossy Pál ezereskapitány is gyanút fog a túlbuzgó toborzáson, Esze és Kis 1703. március 3-án körül húsz-huszonöt emberrel megszöktek a harctérre induló ezredből. Az Ebergényi és a Deák Pál- ezredből is csatlakoztak hozzájuk.²¹⁸ Debrecen mellett is mintegy 80 ember vált le a vonuló ezredekéről. Ezek a szökevények alkották a későbbiekben a felkelők magját. Amikor az ezredek elvonultak, Esze és csapatai előjöttek a beregi erdőkben. Bereg vármegye hatósága előtt kinyilatkoztatták, nem szándékok mások bántalmazása, „élni fognak úgy, amint az idő enged.”²¹⁹ Ezalatt azonban a felkelés módozatait fontolgatták, ki szerették volna használni az országban előállt politikai helyzetet egy újabb mozgalom elindításához. Az országból az európai hadszínterekre kivont katonaság jelentős hatalmi űrt hagyott maga után, császári katonaság csak a várak helyőrségeiben maradt az országban. Esze és Kis Albert arra a megállapításra jutottak, hogy az új nemzeti felszabadító harcnak nagy tekintélyű vezérre van szüksége. Továbbá, hogy a nemességet is be kell vonni a mozgalomba. Március közepe táján a beregi erdőkben sor került a bujdosók tanácskozására. A jobbágyszármazású Eszén és Kisen kívül itt jelen voltak

²¹¹ Esze Tamásra vonatkozóan lásd: 1) Esze–Köpeczi, 1952. 2) Esze–Tarpa, 1966; 3) Molnár–Somogyi, 1966. 4) Kinevezésére vonatkozóan: Mészáros, 2001. 303. o. 5) A szabadságharc kezdeti vezetőit, azok társadalmi állapotát illetően lásd: Várkonyi, 2002. 231–232. o.

²¹² Kovács, 1988. 34. o.

²¹³ Walther, 1874. 321. o.

²¹⁴ Géresi, V. 1897. 2. o.

²¹⁵ Esze, 1952, 2. o.

²¹⁶ Kis Albert 1703 előtti tevékenységéről lásd: 1) Walther, 1874, 316–322. o., Kovács, 1988, 29–30. o.

²¹⁷ Lipót császár 1702. december 9-én kelt rendelete (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Levéltára. IV. A. 1 Acta pol. Fasc. 4. N.46.)

²¹⁸ Esze, 1952, 2. o.

²¹⁹ Pásztor, 1945. 113. o. Esze, 1952. 3. o.

az elszegényedett nemesség képviselői is, mint például Pap Mihály, hatvan év körüli, beregi származású, Nagy Márton Szatmár vármegyei nemes, aki a hegyaljai felkelést követően börtönbe került. Továbbá Bige György, akinek apja már az első kuruc támadások idején az ellenállókhöz csatlakozott. A tanácskozáson döntöttek a felszabadító mozgalom vezérének személyéről, miszerint II. Rákóczi Ferencet próbálták a felkelés ügyének megnyerni.²²⁰ A fejedelem maga is bujdosásban élt ekkor Lengyelországban. 1701 őszén – felesége segítségével – szökött meg Bécsújhely börtönéből, ahová császárelenes szervezkedés vádjával zárták be. Magyarország önállóságát a Habsburg-ház legnagyobb ellensége – XIV. Lajos francia király – segítségével szerette volna megvalósítani, de árulás révén börtönbe került. Szökése után Lengyelországba menekült, mivel itt voltak megbízható rokonai és baráti kapcsolatai, valamint erős – a felkeléssel szimpatizáló – ún. francia párt volt jelen a lengyelországi országgyűlésben. Ide menekült a megtorlás elől gr. Bercsényi Miklós, Ung vármegye főispánja, aki Rákóczi társa lévén a szervezkedésben még a császári elfogató parancs megérkezése előtt átlépte a lengyel határt.²²¹ A császárpárti lengyel politika megnyilvánulásai miatt nekik is bujdosniuk kellett. 1702. február végétől a lengyelországi francia párt egyik támogatójánál, Sieniawski Adam belzi palatinus házában, Brzezanban tartózkodtak, Rákóczi mint hadmérnök, Bercsényi pedig segédjeként. A lengyel kapcsolataik ellenére sem lehettek itt biztonságban. Lowichban meglátogatták Radziejowski érsekprímást, a itől Du Héron, Franciaország lengyel nagykövete pártfogást kért Rákóczi számára. Több helyen megfordultak, végül a belzi palatinusnál találtak menedéket. Érzékeny veszteség érte a fejedelmet 1702 novemberében, amikor Du Héront Ágost lengyel király kiutasította az országból.²²² Közben a beregi erdőkben bujdosók úgy döntöttek, hogy Pap Mihályt²²³ és Bige Györgyöt²²⁴ küldik Lengyelországba a fejedelem felkeresésére. Akkor még azt sem tudták, hogy Rákóczi hol tartózkodik, életben van e még.

Pap Mihály birtokos nemes volt, ennek bizonyítéka, hogy a későbbiekben Rákóczihoz küldött folyamadványában birtokainak lefoglalása miatt tett panaszt. Ebből a levélből az is kitűnik, hogy a követség több tagból állt, és hogy Szolnoki László kint is maradt a fejedelem szolgálatában. Pap kétszer volt Rákóczinál követségben. Pap követségét azonban megkérdőjelezi magának a fejedelemnek az *Emlékiratokban* feljegyzett sorai, amelyeknek értelmében Bigével egy orosz pap jött, aki a kalauz szerepét is ellátta.²²⁵ Bige és Papp a határon való bolyongásuk alatt megtudták, hogy magyarok tartózkodnak Brzezan várában.²²⁶ Itt találnak rá a fejedelemre és Bercsényi Miklósrá,²²⁷ akiknek előadták a küldetésükről szóló levelet. Rákóczi meglepődve vette tudomásul a híreket, de határozott ígéretet nem tett a felkelőknek. Nagy reményeket nem táplált, de biztathatta és szervezettségre inthette a követséget.²²⁸ Rákóczi nem érezte magát biztonságban, miután Ágost lengyel király szövetséget kötött Lipót császárral.²²⁹

²²⁰ A beregi szervezkedésre vonatkozóan lásd: Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei, RTü I. 76–78. o.

²²¹ Köpeczi-Várkonyi, 1976. 96–103. o.

²²² Thomasivskyj, 1912. 122. o.

²²³ Papp Mihályt a történész Esze Tamás benei birtokosnak tekinti. Életrajzát lásd: Esze, 1955, 421–422. o. Viszont munkácsi nemesként is említődik. Életrajzára és tevékenységére vonatkozóan lásd: Mészáros Kálmán: Források Pap Mihály kuruc kapitány életéhez. (Elhangzott előadás: A beregszászi zászlóbontás Anno. 1703 című Beregszászon megtartott konferencián, 2003. május 24-én.)

²²⁴ Bige György volt Papp Mihály útítársa az első és második lengyelországi követségben. Velük tartott Szolnoki János is. 1707. június 16-i folyamadványa szerint ekkor marad kint a fejedelem szolgálatára. Esze, 1955. 420–421. o.

²²⁵ Esze breznai, 1954. 300–301. o. A küldöttségekkel kapcsolatos forrásbeli ellentmondásokat Esze Tamás történész tisztázta, amikor összevetette Rákóczi és Károlyi visszaemlékezéseit.

²²⁶ Ma Berezsani, Ukrajna, Ternopoli terület, 1998 szeptemberében itt emléktáblát lepleztek le a breznai pátens és a szabadságharc kitérésének emlékére.

²²⁷ Bercsényi Miklósról vonatkozóan lásd: Thaly, 1885. Újabbban: Földesi, 1993

²²⁸ Emlékiratok, 1979. 14. o.

²²⁹ Köpeczi-Várkonyi, 1976. 307. o.

A Rákóczi támogatásáról szóló hírt örömmel fogadták a felkelést kezdeményezők, de biztatásnál többet nem kaptak. Ezért április 8. táján, húsvét ünnepén újból elküldték követeket, de már azzal az üzenettel, hogy a „föld népe már kész csak legyen feje.” A követek szerint már 5700 ember állt fegyverben, ebben Rákóczi erősen kételkedett. A hírek valóságának felderítése végett Bercsenyi lovászát, Barvinszky Gált küldte Magyarországra. Barvinszky fiatal ungi nemes létere eszes és megbízható volt erre a feladatra. Bejárta az ungi és a beregi hegyvidéket, utasításának megfelelően hírül adta, hogy a fejedelem él és megsegíti azokat, akik benne bíznak. Megfigyelte a tiszántúli vidéket, a várak állapotát, a katonaság számát, a nép hangulatát. Rákóczi leveleket is küldött vele, amelyek eljutottak a címzettekhez, erre Károlyi Sándor feljegyzéséből következtethetünk.²³⁰ Barvinszky közel négy hétig járta be a Rákóczi-birtokokat, a szervezkedő Felvidéket és a Tiszántúlt. Végeredményben az általa tapasztaltak alátámasztották a követek jelentését.²³¹ Május elején indult vissza Rákóczihoz, amikor már Papp Mihályon kívül Esze Tamás is vele tartott. Az immár harmadik küldöttség hírei mély benyomást tettek a fiatal fejedelemre. Ennek hatására született meg a szabadságharc kezdetének legfontosabb dokumentuma: a brezáni pátens.²³² Rákóczi ekkor még nem tudhatta XIV. Lajos álláspontját a pénzbeli segélyek folyósításáról, de ettől függetlenül bízott a kedvező válaszban. Döntésének meghozatala előtt számításba kellett vennie az ország állapotát, annak katonai erejét.

Markó Árpád hadtörténész hangsúlyozza, hogy Magyarországról a nyugati frontokra toborzott ezredek ekkorra elhagyták az országot. A fegyverforgató lakosság egy része távol volt hazájától, így Rákóczinak nélkülözni kellett őket. A nyugati front megnyitása egyrészt kedvező, másrészt negatív hatását is érezte. „Hadseregének megszervezését, úgyszólván semmiből való felállítását, neki magának és alvezéreinek kellett végrehajtania.”²³³

II. Rákóczi Ferenc első nagy horderejű manifesztumát 1703. május 6-án adta ki az akkor lengyel földön lévő Brzezan (Brezán) várában. A magyar történelemben példátlan módon az ország egyik legjelentősebb birtokosa éppen a felkelő parasztság kezébe adta ezt a kiáltványt, ami „az egyházi és világi nemes és nemtelen igaz magyaroknak” szólt.²³⁴ A kiáltvány másolatait 12-én kapták kézhez a követek, akik a fejedelem parancsa szerint eljuttatták a vármegyékhez. Rákóczi a kiáltvány kiadásakor még remélte, hogy a császárellenes mozgalmak tekintetében oly gazdag múlttal rendelkező északkeleti vármegyék nemessége legalább semleges lesz a szabadságharcot illetően, de nem így történt. A nemesség kezdeti ellenállása csak Rákóczi első sikerei után enyhült. A kiáltvánnyal együtt Rákóczi zászlókat is küldött Magyarországra meghagyva, hogy azokat csak külön parancsra bonthassák ki, megtiltva így a toborzást és a kiáltvány felolvasását is.

A fejedelem közben francia pénzsegélyek megszerzése érdekében tett erőfeszítéseket, írt Bonnaccnak.²³⁵ A további események nem a fejedelem tervei szerint haladtak, mivel a felkelő vezérek csak május 21-ig tartották meg utasítását. Ezen a napon bontják ki a zászlót Esze Tamás szülőfalujában, Tarpán. A Bereg vármegyei Várit még május 21-én érték el, ahol szintén sikerült Rákóczi oldalára állítani néhány tucat embert. Egy zászlót és a brezáni pátent a falu bírójának kapujára tűzték ki. Jellemző, hogy itt sem a pátens soraira hivatkoznak, hanem biztatásokat, az ellenségesen viselkedőkkel szemben kegyetlen leszámolást helyeznek kilátásba. A vári bíró, Keresztes András jelentette is az itteni eseményeket Szatmárra.²³⁶

²³⁰ Walther, 1874. 322. o.

²³¹ Barvinszky követségére vonatkozóan lásd: Esze breznai, 1954. 294. o.

²³² Esze, 1952. 5. o.

²³³ Markó, 1935. 215. o.

²³⁴ Esze breznai, 1954. 285. o.

²³⁵ Köpeczi, 1966. 40. o.

²³⁶ Keresztes András levele, a vári zászlóbontásról: OSzK Kt .Fol. Hung. 1389. 2. köteg, folio 123

Várit elhagyva sor került az első meglepetésszerű támadásra is, amelynek eredményeképpen Kajdy István borzsovai nemest tizenhatod magával elfogták és hűségeskü letételére kényszerítették. Ennek értelmében Rákóczi bejöveteléig otthon kellett maradnia, utána pedig a fejedelem zászlaja alatt harcolnia.²³⁷ Jellemző, hogy a lakosság megnyerése érdekében nemcsak a kiáltványba foglaltakat: a majdani jobbágyszabadságot, adómentességet ígértek, hanem az elrettentés módzataival is élnek. Engedetlenség esetén Rákóczi oldalán harcoló – valójában nem létező – tatár és török csapatok megtorlásaival fenyegettek.²³⁸ Thaly Kálmánnak a lakosság csatlakozására vonatkozó adatai, ha túlzottak is, annyi egyértelmű, hogy a toborzás sikeresen folytatódott.²³⁹

Május 22-én Beregszászban – a zászlóbontás következő helyszínén –, ahol aznap vásár volt, a felkelők Rákóczi beregszászi megjelenését is megígérték. Lehoczky Tivadar megállapítása szerint a város megvendégelte Rákóczi híveit, akik nem követtek el kihágásokat.²⁴⁰ Valószínűbbnek látszik azonban, hogy a brezáni kiáltványra hivatkozva lefoglalták a fegyvereket, az élelmet és a lovakat.²⁴¹ A beregszászi bíró, Kemsey Sámuel²⁴² már ekkor átvált a felkelőkhöz, Rákóczi a későbbiekben honorálta is szolgálatát.²⁴³ Kemseyhez hasonló vármegyei vagy városi tisztviselő 1703 tavaszán még alig akadt az országban. Az ő jelenlétében és jóváhagyásával történtek a piactéri események, végig kitartott a fejedelem zászlaja alatt. A későbbiekben Rákóczi ezereskapitánnyá nevezte ki.

A városban tartózkodó hivatalnokok a piactéri gyülekezés láttán segítségért küldtek a szatmári és a munkácsi várba, ahol még alaptalannak ítélték a katonai fellépést. Ezért a zászlóbontás és az azt követő csapategységek szervezése zavartalanul mehetett végbe. Lehoczky és Thaly munkái alapján, akik hajlamosak voltak olykor a forráshiányt a néphagyományból vett adatokkal pótolni, azt írták, hogy az összesereglett nép látván Esze Tamás és Kis Albert kezében a zászlókat Rákóczit, Bercsényit és a szabadságot éltették. Eszéék egy szélesebb szekérre álltak, ahol a nép éljenzése közben bontották ki a szabadságot hirdető zászlókat. Felolvasták II. Rákóczi Ferenc brezáni kiáltványát. Ezután következett a csoportos eskütétel. A felesküdték csapatok alakításába fogtak. Esze Tamást, Kis Albertet, Móricz Istvánt²⁴⁴ gyalogsági, Pap Mihályt, Majos Jánost²⁴⁵ és Nagy Mártont²⁴⁶ a lovas csapatok kapitányává nevezték ki.²⁴⁷

Az Ugocsából származó Majos Jánost több ízben is említi a szakirodalom. Esze Tamás őt a korábbi császárelenes megmozdulások ismert alakjának, Majos Ferenc fiának tulajdo-

²³⁷ Kajdy István levele Csáky Istvánhoz: MOL, A Csáky család levéltára P.71 r.sz 127, Fasc. 270. A későbbiekben Kajdyt ezereskapitánynak nevezte ki a fejedelem.

²³⁸ Thomasivskyj, 1912. 205. o. Tarpay Pál vallomása.

²³⁹ A már Váriban megjelent felkelők létszámát illetően háromszáz gyalogosra és negyven lovasra utalt Thaly, 1885. II kötet, 475. o.

²⁴⁰ Ezt az állítást azonban nem tudjuk forrásokkal bizonyítani.

²⁴¹ Károlyi Sándor levele / 1703. május 25. Károly / Koháry Istvánhoz, OSzK. Fol. Hung. 1389. 2. kötet, 29–30. lap.

²⁴² Kemseyt a szabadságharc után eltiltották a közügyek gyakorlásától. Visszavonulva élt, míg az elkobzott Rákóczi-birtokok beregi része a gr. Schönborn család tulajdonába nem került. Ekkor az egykori Rákóczi- és Krucsay-szőlők kezelőjévé nevezték ki. 1732-ben eladta beregszászi házát az uradalomnak, négy év múlva hunyt el szerény körülmények között.

²⁴³ Esze breznai, 1954. 309. o.

²⁴⁴ Móricz István, a fejedelem ezredese. Rákóczi emlékirataiban említi, hogy az első felkelők között volt mint katonaviselt ember. Életrajzára és tevékenységére vonatkozóan lásd: Móricz, 1973. 79–102. o.

²⁴⁵ Majos János, ugocsai nemes lovas ezereskapitány. Tevékenységére lásd: Esze, 1955. 126. o.

²⁴⁶ Nagy Márton, a felkelés egyik szervezője, kezdetben a lovasokat vezeti, a dolhai csatában esett el. Amikor Rákóczi találkozik a felkelőkkel, már Pap Mihályt látja a lovasok élén.

²⁴⁷ Lehoczky, 1881. 202–204. o.; Ugyanó: A Rákóczi-korszak Bereg megyében (1660–1711), Bereg, 1903. május 10./19 szám.; Thaly, 1885. II. kötet, 480. o.; Thaly Kálmán, Beregvármegye történelmi szereplése a Rákóczi-korban, (Thaly Kálmán, tudományos akadémiai r. tag szabad előadása Beregszászban 1893. május 22-én, BEREG, 1893. június 4./23. szám.

nítja. Esze szerint csak 1703 júniusában esett Rákóczi híveinek fogságába, és néhány hét eltelte után ezerekapitány lett. Majos Jánosnak két testvére szolgált Rákóczi mellett: az egyik Ferenc, aki máramarosi kamaraispánként működött, és István, aki a tiszaháti felkelés idején állt a szabadságharc oldalára és lovas ezerekapitányként esett el a belfenyéri ütközetben 1703. szeptember 1-jén. Majos János és Ilosvay Bálint ezredei miután meghódították Ugocsát és Máramarost, a munkácsi vár körülrészében kezdtek. Ami Majos csatlakozását illeti, az imént közölteknek ellentmond Rákóczi emlékirata, amely szerint Majos már a munkácsi összecsapásban is hősiességgel harcolt, sőt ő mentette meg a fejedelem életét. „Majos a kapitányra vetette magát, aki előző este azzal dicsekedett, hogy kardjára tűzve hozza el szívem Majos azonban megölte őt, és még körülbelül harmincan maradtak ott halva.”²⁴⁸ Majos János neve azonban még a Rákóczihoz érkező követségek idején bukkant fel. A fejedelem emlékirataiban a követség vezetőjeként említi.²⁴⁹ 1704 nyarán már 26 Ugocsa vármegyei szolgálat az ezredében.²⁵⁰

Ezen eseménytörténetet csak részben bizonyíthatjuk a rendelkezésünkre álló dokumentumokkal. Itt gondolunk Glöggel Wolf Christian május 24-i jelentésére, valamint Dul Mihály 1703. június 16-i levelére²⁵¹ Szécsényből Koháry Istvánhoz, amelyben P. Sárhegyi Mátyás beregszászi plébános írására hivatkozik.

1703. május 24-én Majos és Ilosvay katonái elfoglalták Tiszaújlakot, kiszorították a kamarai sóház őrseit. Maga a falu ekkor az Újhelyi család birtokában volt, a kincstár csak sórakodó helyül vásárolt meg belőle egy részt.²⁵² A falu birtokbavétele egyértelműen a sótisztak ellen irányult, akiket magatartásuk miatt nem szívelte a környék népe.²⁵³ Ezután a felkelők elfoglalták Naménytől Tiszabecsig a Tisza vonalát.

A beregszászi zászlóbontás után a fejedelem is úgy vélekedett, hogy a zászlókat ki kellett tüzni, hogy a nemzet megtudhassa, nem rablás szándékából, hanem parancsára fognak fegyvert.

A zászlóbontás napjára Károlyi Sándor Szatmár és Csáky István Bereg-Ugocsa vármegyei főispán hirdettek támadást a felkelők ellen, ami a császári katonaság visszavonulásával hiúsult meg. A császári parancsnokok a visszavonulásért magát Károlyit vádolták, aki nem lépett fel az elvárt eredménnyel. Ezután Károlyi Nigrelli kassai parancsnoknál jelentkezett, aki hitt ugyan neki, de mielőbbi fellépésre szólította fel a zendülők ellen. Június 6-án az általa szervezett nemesség a Thürheim-ezred egyik századával (520 katona) átkelt a Tiszán és Bereg vármegyébe nyomult. Itt tudták meg, hogy a felkelők Dolhánál táboroznak. A nemesi haderő erőltetett menetben 7-én öt óra tájban érte el Dolhát, ahol rövid csatában sikerült szétugrasztani a felkelők csapatát. Esze Tamásék veszteségéről a források különbözőképp vallanak, 50 és 150 ember közé teszik az elesettek számát. Károlyi egy embert veszített csupán.²⁵⁴ A mintegy ötszáz felfegyverzett nemes és osztrák katona ellenében a felkelők hiába voltak számbelileg fölényben (kb. háromezren), nem tudtak a rajtaütésszerű támadásban felülkerekedni. A dolhai csata nagy vesztesége, hogy számos felkelő vezéregyéniség is itt esett el a túlerővel vívott harcban. A szétszórta felkelők ezután már csak 200 gyalogost és 50 lovaszt számláltak soraikban, ezek mentek a későbbiekben a lengyel határhoz Rákóczi elé.²⁵⁵

²⁴⁸ Emlékiratok, 1979. 25. o.

²⁴⁹ Ugyanott 15. o.

²⁵⁰ KAL, F. 674, op. 8, od. zb.409, folio 1–9, 1704 nyara

²⁵¹ MOL, Kamarai Levéltár, Repraesentationes, informationes et instantiae. A beregszászi eseményekre vonatkozóan Dul Mihály levelét idézi Thaly, 1885. II. kötet, 482. o.

²⁵² A kincstár fokozatosan szerzett meg Újlakon telkeket. 1771-ben véglegesen megszerezte az újhelyiek-től a falut miután városi kiváltságokat is kapott.

²⁵³ Komáromy, 1893. 118. o.

²⁵⁴ Kovács, 1988. 36–38 o.

²⁵⁵ A dolhai csata menetéről és a foglyok sorsáról lásd: Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei, RTü, 1973. 88, 95–96. o.; Esze, 1951. 1–2. sz. Különlenyomat, 27. o.; Csátary, 1993. 209. o.

Károlyiék 17 foglyot ejtettek, akiket Szatmár várába kísértek. Ugocsából a Péterfalván született Nagy Márton tűnt ki a zászlóbontások idején. Bátorságáról Dolhánál tett tanúbizonyságot, itt vesztette életét.²⁵⁶ Az 1704. évi kimutatásban a feketepataki Orosz János is Dolhánál esett el, aki szintén a szervezők között lehetett a zászlóbontástól kezdve.²⁵⁷

Károlyi nem vette üldözőbe a menekülteket. Megelégedett a zsákmányolt zászlókkal, amelyet később a győzelem jeléül bemutatott a császárnak. Károlyi bécsi útjával kapcsolatban megjegyzendő, hogy saját költségén utazott és a zászlók bemutatásán túl egy emlékiratot terjesztett a miniszterek és a császár elé Ugocsa és Szatmár vármegyék adócsökkentése ügyében, melyet épp a szegény nép állapotára való tekintettel próbált kieszközölni.

A dolhai ütközetet a szabadságharc első vesztes csatájaként tartja számon történelmünk, amely rámutatott arra, hogy az osztrák katonaság ellen csak erélyes vezérrel és szervezett sereggel lehet eredményesen harcolni. A felkelők ügyük sikerét Rákóczi segítségével képzelték el, aki befolyását, vagyonát latba vetve győzelemre képes vinni a kibontakozó szabadságharcot.

II. Rákóczi Ferenc 1703. június 14-én Klimiecnél (még Magyarország határán túl) találkozott a tiszaháti felkelőkkel. A csatavesztés utáni csapatot Esze Tamásnak sikerült újból összevonnia és fegyelmeznie. Rákóczi emlékirataiban fogalmazta meg érzelmeit e találkozás jellegéről. „Miután az így összegyűlt kis parasztsereg első örömkötését mérsékeltem, megszüntettem a lövöldözéseket s szoltam hozzájuk. Egyesek rám ismertek szavaimból, mások kételkedtek, hogy én vagyok e, míg végül eloszlattam kételyeiket egy hosszú beszéddel, amelyben élénken kifejeztem buzgalmamot a haza iránt és őszinte szeretetemet irántuk. Ekkor buzgó örömmel hűséget esküdtek nekem.”²⁵⁸ A fejedelem rendezte csapatait, csupán négy katonaviselt embert említ emlékirataiban, ezért a fegyelem megerősítése nagy erőfeszítéseibe került.

A szabadságharc immár Rákóczi vezette következő támadása egykori birtokainak egyik központjára, Munkácsra irányult. Rákóczi seregét ekkor háromezer főre és háromszáz lovasra becsülhetjük.²⁵⁹ Létszámukat források alapján dokumentálni még nem sikerült. A rendelkezésünkre álló tanulmányokban pedig csak becslések szerepelnek. A császári katonaság mozgását illetően több forrás áll rendelkezésünkre. A nemesség és az osztrák katonaság állásairól gr. Löwenburg tábornok írt értesítést gr. Csáky Istvánnak Csekére, amelyből kitűnik, hogy a közlekedés e térségben teljesen megbénult, hogy a rebellió vezéreit kézre kell keríteni és kivallatni őket a csapatmozgásokról. Ezenkívül számos óvintézkedést tettek. Montecuccoli lovas ezrede közben kiindult Kassáról és Ungvárhoz közeledett, hogy szükség esetén rövid idő alatt elérhesse Munkácsot.²⁶⁰

Rákóczi június 26-án érkezett Munkácsra. Nem tartott a vár 500 fős őrségétől, akik közül többen a városból nősültek. A gyalogságot a városba szállásolták, aminek következtében visszaéléseket követtek el a katonák, amelyeket a fejedelemnek kellett megfékeznie. Rákóczi tudta, hogy veszélyes dolog háromezeröttszáz fős gyengén felfegyverzett felkelővel egy szalmatetős faházakkal teli mindenfelől nyílt városban bevárni a jól felszerelt 1200 katonából álló Montecuccoli-ezredet. Hiba lett volna lebecsülnie veszély esetén a várőrség támogatását is.

A fejedelem az Ungvár felől érkező Montecuccoli-ezred közeledése hallatán seregének fegyvertelen részét a hegyekbe, Szentmiklóásra irányította, hatszáz főt pedig a város védelmére állított. A császári ezred századai körülvették a várost, gyújtogatás kezdődött. Rákóczi egyik parancsnoka, Majos János²⁶¹ segítségével felvette a harcot a Qurin gróf

²⁵⁶ Komáromy, 1893. 119. o.

²⁵⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 3. 1704 nyara

²⁵⁸ Emlékiratok, 1979. 19. o.

²⁵⁹ Lehoczky, 1881. 204. o.

²⁶⁰ Löwenburg levele Csákyknak, 1703. június 22. Forrás: Thaly, 1873. 14–15. o.

²⁶¹ A Majosokról lásd: Lehoczky, 1881. 168. o. ; Esze, 1955. 126. o.

vezette századdal, aminek az eredményeképpen Majosnak sikerült a gróft legyőznie. A szorult helyzetből Rákóczinak egyik katonája segítségével sikerült átkelni a Latorcán és Oroszvég felé kijutni a körülzárt területről. Munkácsot csaknem teljesen felégették a dühöngő császáriak.²⁶² Szentmiklóson egyesülve a felkelőkkel a következő történelmi táborhelyre, Zavadvára (ma Volóci járás, 1896–1920 között Rákócziszállás) vonultak vissza. Itt kevés pihenőt tartva Rákóczi rendezhette seregének sorait.²⁶³ Ebben a Bereg vármegyei faluban leginkább létszámban erősödött meg a fejedelem serege. Ide érkezett a császáriaktól megszökött száz huszár Borbély Balázs és Ocskay László vezetésével. Ide tért vissza június 19-én, gr. Bercsényi Miklós lengyelországi seregyűjtő útjának eredményével. Július végére sikerült a kijevei palatinustól két század vlachot és két század dragonyost, Wisniowiecki hercegtől pedig másik két századot a felszabadító harc élére állítani, akik a sereg magvát képezték. Wisniowiecki jelentős pénzsegéllyel is gazdagította Rákóczi táborát. Ebből fizetett a fejedelem két hónapi zsoldot katonáinak, ami bátorságot és hitet adott a felkelőknek.²⁶⁴ Katonái beregi, ugoicsai és szatmári parasztok voltak, akiknek fegyverzetük és hadi gyakorlatuk távollóról sem volt kielégítő. Közben féltették otthon maradt családtagjaikat, akik ki voltak téve a vármegyei és császári katonaság kénye-kedvének. A továbbiakban a hegyek közötti táborozás a harci kedv fenntartását és az élmezést tette nehézkesé. A sereg megerősödött ugyan, de a reguláris csapatokkal szemben szerény haderőt képviselt.

Bercsényi sikeresnek mondható diplomáciai és toborzó útjával erősítette meg az ekkor Rákóczitól kiérdemelt generálisi kinevezést.²⁶⁵ Igaz ugyan, hogy sokkal több pénz és katona érkezésére számítottak. Július 7-én Rákóczi Polyánkához (ma Polena, Szolyvai járás) vonult. Bercsényi innen intézte július 8-án kelt levelét egykori barátjának, Kende Mihálynak,²⁶⁶ akit arra szólított fel, hogy álljon a szabadságharc oldalára, és ne hadakozzék értelmetlenül a fejedelem ellen. Szavai szerint: „... soha oly fundamentummal nem indult hazánk felszabadítása, mint most. Pénzünk, hadunk, királyokkal kötésink, minden készületink meg vannak.”²⁶⁷ Kende ekkor a Tisza vonalát védő vármegyei nemesség egyik parancsnoka volt.²⁶⁸ A szabadságharc pénzügyi és diplomáciai kapcsolataira utaló levélnek, amint a későbbiekben bebizonyosodott, nem volt foganatja, amiért Kende gyászosan meg is fizetett.

Ilyen körülmények között ereszkedett le a hegyekből a sík vidékre Rákóczi hadserege. Útközben kémeivel szüntelenül figyelte az Ugoicsa és Szatmár vármegyék által felfegyverzett század mozgását. Felderítői folyamatosan jelentettek a lehetséges veszélyekről.²⁶⁹

Tiszaújjak közelébe érkezve megtudták, hogy a folyó másik oldalát a szatmári és az ugoicsai nemességen kívül még Bihar vármegyei lovasok is őrzik. A felkelők ellen kivezényelt nemesi bandérium a szatmári Csekénél tartózkodott. A táborozó nemesség parancsnoka július 10-ig Kende Mihály kapitány volt, ameddig Csáky át nem vette helyette a vezetését. Csáky István június 22-én érkezett a táborozás helyszínére, ahol azt kellett tapasztalnia, hogy az előzetes ígéretek ellenére a nemesség zöme távol maradt a tábortól. Ezért rendelték ki támogatásukra a szatmári várból, Stein kapitány vezetésével lovasokat és gyalogosokat. Ezután Löwenburg megparancsolta, hogy vonuljanak vissza a szatmári várba, és Csáky

²⁶² Lehoczky, 1885. 207–208. o.; Emlékiratok, 1979. 208. o.

²⁶³ A csapatok létszámát illetően lásd: Esze, 1951. 6. o.

²⁶⁴ Lásd: Asztalos, 2000. 137. o. Emlékiratok, 1979. 27. o. Lehoczky, 1885. 209. o.

²⁶⁵ Heckenast, 1993. 70. o.

²⁶⁶ Kende Mihály, Szatmár vármegye alispánja. A csegei táborból egy huszárcsapatot Munkácsra ment, Bercsényi szerint kereste a kapcsolatot a szabadságharcral. A tiszabecsi átkelésnél Rákóczi lovasai beleszorítják a Tiszába.

²⁶⁷ Thaly, 1873. 20. o.

²⁶⁸ Markó, 1935. 231. o.

²⁶⁹ Emlékiratok, 1979. 28. o.

hagyja a tiszai rév védelmét Steinre és Kende Mihály ecsedi és károlyi lovasaira. Ők vigyáztak arra, hogy a felkelők át ne keljenek a folyón. Csáky június 27-én még Csekéről levelet intézett Löwenburgnak, amelyben azt írta, hogy a nemesség már szép számmal összegyűlt, de sáncásó munkása kevés van.²⁷⁰ A tábor azonban rövid idő múlva feloszlott. Gr. Gyulai Ferenc, az olasz harctérre rendelt Bagossi gyalogezred vice-obestere június 29-én így örököltette meg naplójában a csekei tábor kudarcát: „Éppen amikor ki akartam indulni Szakmárról, akkor jött a hír, hogy gr. Csáky István úr, amely német hadakkal és szakmár vármegyei nemességgel Csengődnél volt, meg nem állhattak a kurucok előtt, hanem nagy kárral és feles német veszésével visszajöttek és éppen Szakmár mellé az ágyú alá szállottak”²⁷¹ Így hiúsult meg gr. Löwenburgnak a zavadvái tábor ellen tervezett támadása. A vármegyék nemesi katonaságát a maga katonáival át akarta küldeni a csekei réven, hogy egyesülhessenek a munkácsi helyőrséggel a csekeiek átkelését a Tiszán és egyesülését a Munkácshoz közel állomásozó Montecuccoli-regimenttel Auersperg munkácsi kommandáns is sürgette június 29-én Csákyknak írt levelében.²⁷²

A kialakult helyzet nehézségeit és előnyeit akkor tudjuk reálisan áttekinteni, ha számolunk a természeti körülményekkel, a tiszai áradásokkal. A folyó Bereg és Ugocsa tiszaháti falvait elrekesztette a túlsó parton lévő szatmári területektől, elsősorban azzal, hogy használhatatlanná tette a réveket, ez akadályozta a szatmári katonaság átkelését. Ugyanakkor az is jellemző, hogy a császáriak is a Tisza-vonal zárlatával akartak védekezni Rákóczi katonáitól. A vármegyék és a szatmári vár parancsnoka elrendelték az átkelőhelyek gondos őrzését. A falvak birtokosait karóba húzatással fenyegették meg, ha a hozzájuk tartozó területen jönnek át Rákócziék. Kende Mihály azt javasolta, hogy 30–40 katona járjon mindennap Tiszabecstől Kisarig a felkelők átcsapásának megakadályozására. A Tiszahát Rákóczi földje maradt az átkelést megelőző hónapokban is. Erről két értékes adat is fennmaradt. Június 24-én Löwenburg figyelmeztette Csákyt: „Lázadók ott körül kóborolnak ... Igen kell vigyázni, és a martalékul mutatkozó lovasok után nem rohanni vakon a veszedelembé.” 27-én az ezredes ismét óvatosságra inti a Bereg-Ugocsa-i főispánt. „Az ellenség nincs egy tömegben, hanem apróbb csoportokba oszolva, Esze Tamás is a napokban, alig százegynehány magával volt Bereg mellett.”²⁷³ Löwenburg császári ezredes, a szatmári vár parancsnoka a partvédelem megerősítésére egy gyalogszázadot Reinhard kapitány és egy lovas századot (a Montecuccoli-regimentből) Kobilka kapitány vezetése alatt küldött a Tisza-vonal védelmére. Csákyknak – az ezredes jóváhagyása mellett – át kellett kelnie a Tiszán, továbbá Munkács mellé vonulva egyesülnie kellett a Montecuccoli-ezreddel. Ebből arra következtethetünk, hogy a támadás célja egyértelműen a felkelők felmorzsolására irányult. Rákóczinak szerényebb, de annál realitásosabb tervei voltak, amit sikerült meg is valósítania. Ő a Tiszabecsnél állomásozó csapatokat akarta szétkergetni azzal a céllal, hogy átkelhesse a folyón. Emlékirataiban azt írja, hogy a támadás előtt csak zűrzavart akart kelteni az átkeléshez szükséges csónakok megszerzéséért.²⁷⁴ Mind a két félnek tehát a folyón való átkelés volt a célja. Rákóczi azonban gyorsabbnak bizonyult, mivel elvágta Csáky útját, és rövid idő alatt a Tisza vonalához ért. Rákóczi seregének helyzete ettől függetlenül veszélyes volt, mivel Tiszabecs és Munkács felől egyaránt támadásnak voltak kitéve. Az egyetlen helyes útnak a stratégiaiilag egy győzelemmel is felérő tiszai átkelés megvalósítása bizonyult.

1703. július 14-én Rákóczi Benéhez ért. Átkelt a Borzsa hídján, és a délutáni órákban Csetfalva és Tiszaújlak határában táborozott le lovasságával, mivel a gyalogosok a mostoha

²⁷⁰ Löwenburg levele Csákyhoz 1703. június 22, lásd: Emlékiratok, 1979. 14–17. o.

²⁷¹ Esze, 1978. 184–185. o.

²⁷² Thaly, 1873. 18–19. o.

²⁷³ Esze, 1978. 185. o.

²⁷⁴ Emlékiratok, 1979. 28. o.

útviszonyok, a sár miatt lemaradtak. Ellenséges csapatok nem állomásoztak a közelben, a Tisza jobb parti vidékén esetleg az ellenség felderítő járőrei mozogtak. Az egyik ilyen felderítő csapatnak, amelynek kötelékében 20 magyar és 30 német lovas szolgált, a már említett Kende Mihály volt a vezetője. Még július 13-án átkeltek a Tiszán, Benén és Muzsalyon keresztül Beregszászig meneteltek. Nem tudva Rákóczi támadó jellegű előrenyomulásáról Várin keresztül akartak visszatérni Tiszabecstre. A fejedelem, észlelve a járőr csapatot, sikeresen bekerítette azokat. Kendének nem maradt más esélye, csak az elkeseredett harc. A fejedelem lovasai már ekkor elfoglalták a rév hídfőjét, amit tizenöt elsáncolt német gyalogos őrzött.²⁷⁵

Kende embereit Rákóczi katonái a folyónak szorították, akik egy kanyarulatba húzódnak keményen ellenálltak. A Tisza túlsó oldaláról – biztonságos fedezékből – heves puskatűzzel támogatták Kende embereit. Négy órán át folyt a küzdelem, amelyben Kende katonái háromszor rohamoztak. A heves összecsapás láttán Rákóczi meg szeretne volna kímélni lovasait, és inkább a lemaradozó gyalogsággal akarta megtörni az ellenséget. Erre azonban nem került sor, mivel a lovasok zárt sorú támadása eldöntötte az összecsapás kimenetelét. A ellenség katonái közül nyolcan estek el. Rákóczi vesztesége a kedvezőtlen helyzetük miatt valamivel nagyobb volt. Az áldozatok közé került Kende Mihály is, aki a lovával együtt a Tiszába fült.²⁷⁶

Az ugocsai nemesek közül néhányan Rákóczi híveinek fogságába estek. Ezek között volt Komlósi Ferenc, aki később Rákóczi palotásainak hadnagya lett. Átálltak a fejedelemhez Kende Biharból származó magyar nemzetiségű katonái is.²⁷⁷ A Tisza-parti összecsapásban nem vettek részt jelentős katonai erők, de Rákóczi híveinek szempontjából erkölcsi hatása óriásinak bizonyult. Félelmet keltett a tiszabecsi oldalt védő nemesek körében is, akik a felkelők bátorságát csak az álhírekből ismert idegen csapatok leendő támogatásával tudták magyarázni. Löwenburg, a szatmári várparancsnok is csodálkozását fejezte ki levélben Csáky Istvánnak, amikor azok visszavonulásukat tervezték.²⁷⁸

E sikeres nap után, már estefelé érkezett meg a gyalogság, az immár harcedzett lovasághoz hasonlóan kimerülten. Ezután a fejedelem Várinál rendezte a csapatok sorait. Megszervezte a tábor éjszakai védelmét, őriztette a Várit átszelő Borzsa folyó hídját, amelyen keresztül esetleges támadásnak lehetek kitéve Beregszász felől. A gyanú bebizonyosodni látszott, mert a Beregszászból érkezett menekültek azt híresztelték, hogy a városba érkezett a Muntecuccoli-ezred. Rákóczi óvintézkedéseket fogantatosított: lerombolta a vári hidat és öröket állított, akik figyelték az ellenséges mozgásokat. Helyzetük kritikussá vált, mivel áldozatul eshettek egy kétoldali összehangolt támadásnak Beregszász és Tiszabecs felől. Végül a Beregszász felőli veszély elhárult, de abba az irányba veszélyes lett volna továbbvonulni.

Ekkor határozta el a fejedelem az átkelés megkezdését, Bercsényi Miklós tanácsának ellenére. Tisztában volt a veszélyekkel, mivel emlékirataiban ezeket jegyezte fel: „Előre láttam, hogyha megkíséreljük az átkelést a Tiszán, nagy veszély fenyegeti személyemet, de ha végrehajtjuk ezt a vállalkozást, a köz javának nagy előnye származik belőle.”²⁷⁹ A lovasság volt a legütőképesebb erő, amelyre Rákóczi számíthatott, támogatták is átkelési szándékát. Tekintettel kellett lenni a sereg harci kedvére, amit negatívan befolyásolt volna a hegyekbe való visszavonulás. Tanácskozások következtek, amelyeken a fejedelem akarata érvényesült. Nem hitték legyőzhetetlen akadálnak a Tiszabecsnél az ellenség által épített hídnak az elfoglalását sem.

²⁷⁵ A tiszai átkelésre vonatkozóan lásd: Csáky István július 14-én kelt levelét Károlyi Sándorhoz, Walther, 1874. 400–401. o.; Löwenburg Frigyes július 15-én kelt levelét Csáky Istvánhoz lásd: Thaly, 1873. 24–25. o.

²⁷⁶ A tiszai átkelésre vonatkozóan lásd: Esze, 1951. 10–11. o.; Lehoczky, 1881. 210. o.

²⁷⁷ Thaly, 1873. 177. o. Lásd: Károlyi Sándor levele 1703. augusztus 4.

²⁷⁸ Esze, 1951. 12. o.

²⁷⁹ Emlékiratok, 1979. 30. o.

Reggelre azonban változott a helyzet, a Tiszabecsnél állomásozó előőrsök jelentették, hogy ott feloszlott a vármegyei nemesség vezetése alatt álló tábor. Saját csónakjaikat tönkretéve visszavonultak Szatmárra. A német század pedig egymaga nem akarta tartani a révet. A tiszabecsi tábor szétesésében nagy szerepe volt a hamis híreszteléseknek, amelyek negyvenezer svéd és lengyel katona támadásáról szóltak. Ez egyben a vármegyei és az osztrák katonaság tájékozatlanságát is jelezte, nem látták át a valóságos helyzetet, kapkodva és zavartan döntöttek.²⁸⁰

Ilyen körülmények között jelölte ki Rákóczi a tiszai átkelés vonalát. Kulcsszerepet szánt Esze Tamásnak, akit a Tisza két partjáról gyűjtött seregével előreküldött Namény felé, maga pedig a főszereggel utánaindult.

Július 17-én a felkelők már elérték az olcsvai házakat a túlsó parton, kifosztották Károlyi Sándor udvarházát és Tótfalusi Mártont, az udvarbíró.²⁸¹ Rákóczi seregének átkelése a Tiszán másfél napig tartott. Felhasználták Löffelholz tábornok vízimalmait és az addig rejtkehelyeken lévő csónakokat.

1703. július 18-án, vasárnap Rákóczi már a tiszántúli földről bocsátotta ki a vármegyékhez fegyverre szólító manifesztumát, a naményi pátenst. Ez a dokumentum a szabadságharc következő kiáltványa, amelyik a birtokos nemesség csatlakozását volt hivatva elősegíteni. Ennek alapján a brezáni pátenshöz képest megváltozott a tartalma a jobbágyszabadság adományozását illetően is.²⁸²

A naményi táborban a fejedelem kiépítette védelmi és hírszerző rendszerét. Bereg vármegyében egy csapatot hagyott hátra a lakosság oltalmazására és a munkácsi helyőrség nyugtalanítására. Még átkelése napján írt a parancsnoknak:

„A beregieket kegyelmed oltalmazza és azon légyen, hogy az aratást a német a várba be ne vigye, ha szinte égetéssel kell is a gabonát elsikkasztani.”²⁸³ Következő intézkedése a Montecuccoli-ezred közeledésével kapcsolatos hírre reagálva: elfoglalta a tiszavidbácsaranyosi révet s kétszáz gyalogost rendelt annak védelmére. Továbbá a Tisza vonalára és Szatmár felé először indított el csapatokat óvintézkedésképp, nehogy Kassa, Tokaj vagy Szatmár felől támadás érje. Rákóczi hadserege tovább gyarapodott. Emlékirataiban említi, hogy amikor átkeltek a Tiszán, néhány nap alatt nyolcezer emberből álló sereget vezetett. Ekkor úgy gondolta, hogy csapatai bárhol ellen tudnak állni az ellenségnek. A környező vármegyék nemessége, az osztrák várőrség parancsnokaihoz hasonlóan, tájékozatlan volt Rákóczi haderejét illetően. „A nemességre, mint már említettem nagy hatást tett a tiszabecsi összecsapás. Miután Bereg és Ugocsa vármegye nemesei elváltak egymástól, a legszegényebb nemesek kezdtek a táboromba jönni. A főbbek közül csak az Ilosvayak jöttek el, mert ezek nagyon szerettek engem, és különleges vonzalom fűzte őket családomhoz.”²⁸⁴

Nigrelli Oktavian felső-magyarországi főparancsnok várakozó taktikát választott, ugyanúgy, mint a szatmári várparancsnok, Löwenburg. Mindketten a vármegyei nemesi bandériumokat szerették volna felhasználni a felkelés leverésére. Nem merték megkockáztatni a várőrségek felvonultatását Rákóczi ellen, bár a Kassán és Szatmáron lévő katonák visszavonulásra kényszeríthették volna a felkelőket. Jellemző, hogy a vármegye nemessége és az osztrák helyőrségek még a veszély ellenére sem tudtak együttműködni, a sikeres átkelés után pedig a vármegyei nemesség végképp egyedül maradt a felkelőkkel szemben. Ezt az ellentétet használta ki a fejedelem és így toborozhatta zavartalanul a vármegyék népét. Bereg

²⁸⁰ A tiszai átkeléssel kapcsolatban lásd: Thaly, 1885. III. kötet, 1112. o.

²⁸¹ Thaly, 1873. 25. o. Pápai János ecsedi prefectus levele, 1703. július 17.

²⁸² Lásd: Esze, 1951. 22. o.

²⁸³ Thaly, 1885. III. kötet, 12. o. A levél címzettjét, a parancsnokot, nem ismerjük.

²⁸⁴ Emlékiratok, 1979. 32. o.; Esze Tamás: II. Rákóczi Ferenc Tiszántúli hadjárata, 20. o.; Az Ilosvayakra vonatkozólag lásd: Petrovay, 1896. 97–110. o.

és Ugocsa vármegyék így végképp kikerülhettek a császáriak befolyása alól. A birtokos nemesség nagy része továbbra is Munkács, Huszt és Szatmár várában, valamint saját megerősített udvarházukban tartózkodtak. Ellenállásra csak Szatmár vármegye határozta el magát július 24-i csengeri közgyűlésén. Ennek értelmében a Tiszabecsnél szétesett vármegyei felkelés összegyűjtését és vezetését báró Melith Pálra²⁸⁵ bízták. Ez a próbálkozás azonban kudarcba fulladt.

Rákóczi emlékirataiban rámutatott a várőrségek fegyelmi mulasztásaira és arra, hogy az ottani tisztek némelyike lojális volt vele szembe. „A vár helyőrsége alig állt ötszáz német gyalogosból, és ez nem lehetett akadály a szándékomnak, mert az őrség egy része már rokant volt az öregségtől, másik meg a szomszédos falvakból házasodott, s így hozzám húzott.”²⁸⁶ A munkácsi helyőrség több tisztje is hívem volt. Az első szökevények Munkács várából jelentek meg Rákóczinál Vékony János hadnagy vezetésével.²⁸⁷

A szabadságharc új szakaszához érkezett, amikor Rákóczi katonái átkeltek a Tiszán és készülhettek a szomszédságukban lévő erődítmények, elsősorban Szatmár várának ostromára.

3.2. Az 1703. évi hajdúküzdelmek a vármegyében

Vizsgálódásunk tárgya az Ugocsa vármegyére jellemző és 1703 őszén leginkább felélénkülő társadalmi mozgalmak, valamint az ezzel járó feszültségek értékelése. Tekinthetjük ezen megnyilvánulásokat a már általunk vázolt 1698. évi hajdúvárosi fellépések folytatásának, mivel ez alkalommal is a Bocskay-féle kiváltságok megszerzését tűzték ki célul, de észrevehetünk itt új gazdasági jellegű törekvéseket is.²⁸⁸

Rákóczi a hajdúvárosi szabadság adományozásának jogát magának tartotta fenn, természetesen a szolgálat jól megérdemelt jutalmaképpen, illetve a pártján lévő birtokos nemesség sérelme nélkül szerette volna adományozni. Rákóczi tartózkodása a jogadományozás dolgában érthető, nem teljesíthette hű településeinek kérését a nemesség rovására, mert épp azok megnyerésén munkálkodott. A nemességnek pedig nem volt érdeke, hogy nagyszámú katonáskodó réteggel vegyék körül magukat.²⁸⁹ Rákóczit sokat foglalkoztatta a hajdúkiváltság kérdése. Feltehető, hogy egyes hajdúkiváltságokat felülvizsgáltatott, sőt egyesek korszerűsítésén is dolgozott.²⁹⁰

A szabadságukért küzdő katonák már a szabadságharc előtt kiforrott hajdúszabadság-igényeiket Rákóczi segítségével szerették volna érvényesíteni. A leendő kedvezményezettek széles körű társadalmi rétegeről van itt szó, akik perifériára szorultak a századfordulón, és a független állam létrejöttével vissza szerettek volna kerülni szakmájukba, kereskedni akartak országuk és maguk javára stb. Ezek a felkelők különbözőképp értelmezheték a szabadságot. A felvetett ígéret tömeges teljesítése a szabadságharc sikeres befejezése után lett volna lehetséges.²⁹¹ Rákóczi „...nem állt el szándékától beváltani ígéreteit azokkal szemben, akik a szabadságharcban végig kitartottak mellette. Azt szerette volna elérni, hogy katonailag képzett, feltétlen engedelmeskedő, kemény fegyelemben tartott katonák álljanak rendelkezésére.”²⁹² Számított a végvárakból immár kiszorult, előjogait elvesztett katonákra és

²⁸⁵ Melith Pál tevékenységére vonatkozóan lásd: Esze, 1951. Különlenyomat, 26–27. o. Thaly, 1873. Melith Pál levele Csákyknak, Csengerből 1703. július 23.

²⁸⁶ Emlékiratok, 1979. 21. o.

²⁸⁷ Tabódy, 1860. 70. o.

²⁸⁸ A hajdúszabadság kérdésre az ugocsai eseményeket érintve lásd: Rác, 1980. 63–66. o.; Esze, 1975. 5–17. o.; Rác, 1975. 18–23. o.; Szendrey, 1975. 24–31. o.

²⁸⁹ Nagy, 1980. 173–179. o.

²⁹⁰ Várkonyi, a) 1978. 417. o.

²⁹¹ Esze, 1955, 10–13. o.

²⁹² Czigány, 2002. 138. o.

azokra is, akik elbocsátásuk után sikeresen beilleszkedtek a civil életbe, letelepedtek, és a földesurnál vállaltak szolgálatot.

A hajdúszabadságért folytatott harc egyik fontos eleme, hogy az egykor privilegizált mezővárosok a császári hatalomtól akarták visszaszerezni privilégiumaikat.²⁹³ Voltak mezővárosok, amelyek nem Rákóczi engedélyétől várták a megváltásnak majdani beteljesülését, hanem saját fellépésükkel adtak nyomatókat lakóhelyük hajdúvárossá nyilvánításához.

Az 1703. év novemberében Ugocsában két mezőváros – Salánk és Nagyszőlős – nyilvánította ki igényét hajdúvárosi kiváltságra. Rákóczi ellenőrizhetetlenül szabadosnak tekinthette ezt a mozgalmat, rosszállását fejezte ki irányába, amit bizonyít a parancsára szervezett megtorlás. Ennek ellenére – igaz jóval később – a fejedelem négy helységet ruházott fel hajdúkiváltsággal: Simontornyát, Diószegyet, Tarpát és Göncöt.²⁹⁴

A salánkiak követeléséről elegendő forrással rendelkezünk. Barkóczy Györgyné Koháry Judit²⁹⁵ mondja el Sennyei Istvánnak,²⁹⁶ Rákóczi tiszántúli tábornokának címzett levelében 1703. november 14-én: „Méltóságos fejedelemhez akarnak menni némely nyakas emberek dobot s zászlót kérnek, hogy – Salánk – hajdúvárossá tétessék.”²⁹⁷ Az írás említi azokat a Barkóczy-jobbágyokat, akik a mozgalmat elindították és megvalósítását eltökélték. Név szerint: Fábíán István, Gergely János, Orbán Mihály, Zsódos András, Barta István. Barkóczyné szerint besorolták ugyan őket valamelyik ezredbe, de állandóan otthon tartózkodnak és hangoskodnak. A vármegyében 1704 tavaszán összeállított falvankénti katonalajstromban, amely 26 salánkit említ, ezek a nevek nem szerepelnek. A Fábíán vezetéknéven kívül a salánki listán megtalálhatók ugyan a családnevek, de a hozzájuk tartozó keresztnévek nem egyeznek. Az általunk vizsgált Ugocsa vármegyei levéltár 1703–1704. évi adatai²⁹⁸ alapján elmondhatjuk, hogy eltérés van az Esze Tamás által említett MOL-ban őrzött és nem datált lajstrom²⁹⁹ között, mivel itt nem szerepelnek a vezetéknévek sem. A levélben említődik, hogy istenkáromlással, lövöldözéssel és részegeskedéssel töltik idejüket. „Minthogy pedég nagyobb része az községnek nem akarja, az olyanok ellen feltették: erővel is vigyék, mindenből praedat vessenek, s a házát is széjjel hányják.”³⁰⁰ A falu minden fegyverfogható emberét Esze Tamás ezredbe akarták vinni, hogy amikor a hajdúkiváltságot kéri, elmondhassák a szabadságot előtt. Salánkról mindenki fegyvert fogott, a falu népe kész vérével megváltani a szabadságot. Katonáskodni azonban nem mindenkinek volt kedve, s a bizalmatlanság is jelen volt. Ezt bizonyítja egy folyamodvány, amelyben kinyilvánítják: „sokaktól, mind úri rendektől s mind közemberektől ijesztetnek, hogy csak hiába fogott volna az jobbágyaság fegyvert, mert mihely az had száll, ismét ugyan csak jobbágyok léznek.”³⁰¹ A falu minden fegyverfogható lakosát nem sikerült besorozni, a jobbágyok egy része nem akart katonáskodni.

A tarpaiak később, 1705 júliusában nyilatkoztatták ki akarataikat a hajdúvárosi szabadság iránt. Ez itt sem ment végbe feszültségek nélkül. Megtagadták a jobbágykötelezettségek teljesítését. Szándékuk véghezvitele érdekében a karhatalommal is szembeszálltak, három évig hadakoztak érte. Zendülésüknek, kitartásuknak és főleg Esze Tamás tekintélyének

²⁹³ Esze, 1975. 8. o.

²⁹⁴ Rác, 1969. 183–188. old

²⁹⁵ Károlyi Sándor tábornok anyósa

²⁹⁶ Sennyei István báró tiszántúli nagybirtokos, fiatalon a császári hadseregben szolgált. 1703 nyarán már csatlakozik Rákóczihoz. Ezereskapitány, majd szeptember 19-től tiszántúli generális, a szatmári ostromzár parancsnoka. 1704 februárjában a kitörő császáriak szétszórják csapatait, ezért vizsgálati fogságba került. 1705-től szenátor, 1706-tól a szenátus kancellárja. 1711-ben Munkács parancsnoka, csak június 24-én adta fel a várat.

²⁹⁷ AR. I. kötet, 240. o.

²⁹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 1–10, 1710 nyara

²⁹⁹ Specificatio eorum, qui ex Comitatu Ugocseni compestrem militiam secuti sunt. Lásd: Esze, 1953, 14. o.

³⁰⁰ AR. I. 240. o.

³⁰¹ Közli: Kis, 1906. 144–145. o.

köszönhették a hajdúszabadságot. Megjegyzendő azonban, hogy Tarpa ekkor Rákóczi-birtok, és mint ilyen, Rákóczi saját maga dönthetett a szóban forgó jogokról.

A salánki és a nagyszőlősi események³⁰² már csak a települések jogállásából fakadóan is eltérést mutatnak. Salánk parasztfalu volt, a földesúri köteléktől akart megszabadulni. Nagyszőlős azelőtt mezőváros, itt a lakosság városi privilégiumát szerette volna visszaszerezni, természetesen hajdú kiváltságokkal együtt. A salánkiak csupán a jobbágy-földesúri viszony vonatkozásában küzdöttek igazukért. A nagyszőlősi harcát az is nehezítette, hogy református vallásuk szabad gyakorlataért is küzdeniük kellett katolikus földesurukkal. Kibontakozó mozgalmuk feladatának tekintette a földesúrtól elszenvedett protestáns vallási sérelmek orvoslását. A katolikusok Rákóczi iránti bizalmatlansága egyértelmű. Nem volt más lehetőségük, mint elfogadni a behódolást. Reviczky Imre harmincados, aki közel tíz évet élt Nagyszőlősön, diáriumában tájékoztat bennünket az indítóokról. Érinti Kis Albert ezredes erőszakos fellépését a Perényiekkel szemben, egyúttal pedig a hajdúszabadságért tett erőfeszítéseket, amit az új „forradalom” útján akartak elérni.³⁰³ A mozgalom a salánkihoz hasonlóan folyt le.

A Perényiek 1703. december 1-jén kelt, Rákóczihoz írt panaszában az állt, hogy a hajdúvárosi szabadságjogokat követelve a szőlősi Sennyeitől hoztak zászlót és dobot. Aki nem akart zászlajuk alá állni, azt kényszerítették, akaratuk ellenére megeskették. „Nagyságod bölcsen megítélheti – panaszolják a Perényi ház asszonyai – melyik kötött fel Uruk parancsolatja szerint országunk szabadítása végett fegyvert, melyik peniglen csak az nemesi rend ellen való bosszúságból és maguk privátuma végett?”³⁰⁴ E levélből is világosan látszik, hogy Nagyszőlősön is, mint mindenütt a Tisza-vidéken, a jobbágyok azért fogott fegyvert Rákóczi-mellett, mert ezzel a maga „privátumát”, a jobbágyokból való szabadulást is el akarta érni. A szegénylegény kapitányok kiáltványai nem hangzottak el hiába, a felkelő jobbágyok tiltják, szabad hajdúkra nézve megszegyenítőnek tartják a földesurak szolgálatát: „Az mely jobbágyink még hozzánk kötelességeket örömet megmutatnák is – olvassuk a Perényi folyamodványban –, azokat öléssel fenyegetik. Hogyha parancsolatunk szerint valami dolgainkban találtatnak, magunkot is személyünkben illetlen betstelenségekkel, adta s teremtette mondásokkal minden szemérem és írtózás nélkül szüntelen illetnek.”³⁰⁵

Jellemző, hogy a nagyszőlősi fellépést épp a vakmerő jelleméről ismert Kis Albert szervezte. Reviczky Imre nagyszőlősi harmincados tudósításai ezt támasztják alá. A salánkiakat Esze Tamás pártfogása bátoríthatta, vélhető támogatását csupán erkölcsinek mondhatjuk. A nagyszőlősi sokkal merészebb tervek megvalósítását várták Kis Alberttől. Valójában milyen szerepet vállalt Kis a hajdúvárosi szabadság megszerzésében? Erre a kérdésre akkor válaszolhatunk, ha felvázoljuk egyéni pályafutását. Tevékenységéről legelőször Károlyi Sándor szatmári főispán számolt be naplójában.³⁰⁶ Kis Albert – a Bereg vármegyei, egykor Barkaszi melletti – ma már nem létező Gersenőri származott. Gerzsenyi László birtokáról megszököve szegődött Thökölyi seregéhez, ahol hadnagyi rangot kapott. A későbbiekben átállt a császáriakhoz, majd a Veteráni tábornok elbocsátó levelével onnan is továbbállt. Ezután maga Károlyi Sándor Szatmár vármegyei főispán fogadta szolgálatra. Munkája végeztével, ami leginkább a hegyi rablók visszaszorításából állt, elbocsátották. 1696-tól a hegyekbe bujdosott társaival, ahol rablásból tartották fenn magukat. Részt vett a hegyaljai felkelés előkészítésében, de Károlynak ismét sikerült elfogatnia, Esze Tamással együtt.

³⁰² Lásd: Esze, 1955. 13. o.

³⁰³ Lásd: Esze, 1953. 15. o.

³⁰⁴ AR. I. kötet. 233. o.

³⁰⁵ AR. I. kötet. 234. o.

³⁰⁶ RTü, 1973. 89–92. o. Továbbá: Kovács, 1988. 29–30, 34. o.

Megszökött, és így a Rákóczi-szabadságharc kezdetén ismét aktív szerepet vállalt a tiszaháti jobbagység szervezésében. Rákóczi gyalogos ezerekes kapitánnyá tette, de nem volt jó véleményrel róla, emlékirataiban tolvajként és gonosztevéként említi.³⁰⁷ Ettől függetlenül a szabadságharc első évében az Ugocsában összeírt Rákóczi-hívek közel fele az ő ezereben szolgált. Az általunk jellemzett első vármegyei lajstromban egyik ezredesként eredetileg Kis Albert neve volt feltüntetve, később, bizonyára 1704 nyarán javították át Kis nevét Kajdy Istvánéra, amikor Kis Albert felelősségre vonása és kivégzése megtörtént.³⁰⁸ Katonáinak névsorát lásd a függelék 1704. évi lajstromaiban.³⁰⁹

A Kis Albert köré szerveződött ugocsai felkelők egy része még Rákóczi bejövetele előtt, a tiszaháti felkelés idején, többségük a tiszántúli hadjárat során csatlakozott. Rákóczi Majos Jánost bízta meg az erre irányuló katonai akció levezetésével. A kállói táboron három lovas- és egy gyalogezredet adott a keze alá: a maga katonáin kívül Ilosvay Bálint és Pap Mihály lovasait, valamint Kis Albert gyalogosait. Ez a sereg augusztus 6-án nyomult be Nagyszőlősekre. Az itteni eseményekre vonatkozóan a Reviczky Diáriumból³¹⁰ megtudhatjuk, hogy már Szőlős elfoglalása után az egész vármegyéből pártoltak át nemesek a felkelőkhöz. Nagyrészt Huszt és Szatmár várában kerestek menedéket. A várban tartózkodó ugocsaiakra nézve Orosz Pál 1704. november 26-án kelt rendeletének adatait ismerjük. Ennek az iratnak a melléklete a vármegyei illetőségű személyek adósságait tartalmazza. Itt említődik Károlyi Krisztina és Zsuzsanna, Gyulai Mihály és Hértneki István.³¹¹ Reviczky úgy ítéli, hogy a felkelők nem képesek harcolni, csak rombolni és rabolni. Szerinte ilyen elemekből állt össze a Máramarosvidéki felkelőcsapat.³¹² Reviczky álláspontja vármegyei jegyzőként fogalmazódott, akinek a szemében Rákóczi emberei csak lázadók lehettek.

A következő forrás azon Ugocsa vármegyei jegyzőkönyvi bejegyzés, amelyet 1706. december 7-én rögzítettek. Eszerint udvarházakat dúltak fel Nagyszőlősen Munkácsy Mihály és Visi Mihály hadnagysága alatt. Az események megértése érdekében ki kell emelnünk Pap Mihály lovas-ezerekes kapitány magatartását, aki a birtokosokat támogatta. Ezt bizonyítja a tőle Újhelyi István³¹³ által kért oltalomlevél, aki csak kényszerből állt át Rákóczihoz. Vay Mihály udvarbírája három sertést adott a hajdúknak, ezzel akarta biztosítani magát az ezred prédálásaitól. A jegyzőkönyvből olvashatjuk: „itt alá s fel járván az hadakkal, hogy mégis kárt ne tegyenek, mivel az több urak részéről is mind adtanak”³¹⁴

A fent említett adataink arra engednek következtetni, hogy épp Kisnek volt döntő szerepe a nagyszőlősiek hajdúszabadságért vívott harcának kibontakozásában. Kihasználva a szabadságharc adta lehetőséget, fegyverbe szólították a férfiakat; aki megtagadta a csatlakozást, azt erővel kényszerítették. Céljuk a zászló és dob megszerzése volt a tiszántúli generálistól, Sennyey Istvántól. Így Nagyszőlőst hajdúvárosnak nyilváníthatták volna.

Huszt várának elfoglalása Ilosvay Imre nevéhez fűződik. Az ellenséges katonaságot megtévesztve jutott be a várba, és egy Henrik nevű német katonával összecsapva sikerült maga köré állítania az őrség többi tagját. 1703. augusztus 17-én az ellátás és zsold nélkül lévő várőrség parancsnoka ellen sikeresen fellázította a helyőrséget. A vár parancsnokát, báró Eytnernt megölték, és megnyitották a kapukat Kis Albert katonái előtt.³¹⁵ Kis ezredének a várba való benyomulását Dolhay György Sennyey Istvánhoz írt levele³¹⁶ bizonyítja.

³⁰⁷ Emlékiratok, 1979. 19. o.

³⁰⁸ Lásd: Váradi, 1988.

³⁰⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 1-10. 1704 nyara. Nagyszőlős

³¹⁰ Lásd: Esze, 1954. 152–169. o.

³¹¹ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 119, folio 1. 1704. november 26. Angyalos

³¹² Lásd: Esze, 1953. 17. o.

³¹³ Életére és munkásságára vonatkozóan lásd: Esze, 1943. 330–345. o.

³¹⁴ Esze, 1953. 18. o.

³¹⁵ Lásd: Ugyanott. 19. o.

³¹⁶ AR. I. 228 o. 1703. október 27.

1703. augusztus 27-ről származik Orosz János nagyszőlősi főbíró és a református gyülekezet Rákóczihoz intézett folyamodványa, mely rávilágít a Perényiek és a református jobbágyaik közötti feszültségre: „Nem elég volt, hogy testünkben kinosztak, hanem lelkünkben is kinosztattak... Mert égh alatt az egész kereszténység között olyan nagy lelki fogságban nem volt gyülekezet, mint mi az német birodalom alatt, mert nekünk templomunkat, parochiánkot, scholánkat el vették. Azután más házakot vettünk pizen papnak és mesternek, azt is el vették, ... Az nagyságod meg esküt ellenségi, a Periny ház vette el tőlünk ... kik most is káromolyák Nagyságodat és ahdát és jobbágyokat fenyegetik, hogy kurucznak ne mennyenek, mert az Isten a lelkeket ne boldogicsa, hogy ha Isten még német világot ad, keresztül vonattyák a nyársan ökököt. Azért is nem mertek el menni még, a kik igyekeztek volna is. ...Őrissze kegyelmes urunk Nagyságod magát töllük.”³¹⁷ Diószegi Dániel saját szabadsága és hitközségének érdekei mellett állt ki a Perényiekkel szemben. Tőle tudjuk meg, hogy épp Perényi Miklós, Rákóczi későbbi híve fenyegette meg jobbágyait karóba húzással. A hajdúszabadságért folytatott küzdelem bukása után nem maradhatott Nagyszőlősen. A továbbiakban inkább tábori prédikátornak állott Ilosvay Bálint ezerében. Nagyszőlős hajdúszabadságért folytatott küzdelmeinek visszaszorításában a Perényiek is szerepet vállaltak. A Rákóczi zászló alá állt jobbágyok azoknak a kedvezményeknek a bevezetését követelték, amelyek otthon maradt családtagjaikat is érintették. Rákóczi még a vetési pátensek megfogalmazása után összefoglalta rendeleteiben a jobbágykatonák és otthonmaradt családtagjaik jogait és kötelezettségeit. A jobbágyok Rákóczi 1703. szeptember 28-án, a szatmári táboron kelt rendeletére hivatkoztak, amelyben csupán azokra vonatkozóan nyilatkozik, akik az ország szabadságáért vele együtt harcolnak, őket az adózás és közteherviselés alól felmentik, de a többiek a szokott törvényes paraszti szolgálatot földesuraiknak továbbra is kötelesek teljesíteni. A továbbiakban Rákóczi újból hangsúlyozza a szabadságharc céljait. „...hadakozásunknak s a végre felkötött fegyverünknek nem édes hazánknak igazságának, szabadságának, hűségünk alatt való akármely uri, fő s nemes rendű hiveink jószágok, jobbágyok birodalmok bontogatása, elrontása a célja hanem, hogy az idegen nemzettől földre letapodott s elhanyagolt országunknak s édes nemzetünknek régi nagy emlékezetit, hírét, nevét, szabadságát s fogva tartott igazságát, annak törvénytelen igazságtalan hatalma alól felszabadítván, régi állapottyára s rendire helyre állíttassék.”³¹⁸ A rendelet első részében a fejedelem tényként kezeli azt, hogy a nagyszőlősiek nem akarnak többé földesuraiknak adózni, robotolni és engedelmeskedni. Nekik ezért azt ajánlja, hogy álljanak be katonái közé, és végig vele harcolva elnyerhetik szabadságukat. A földesúri szolgálat alól csak a katonák feleségét és kiskorú gyermekeit mentette fel. Az ilyen mentesült a szolgálatoktól, földesuraik sem terhelhették őket. „Akinek pedig gazdája vagyon házánál, például öregebb bátyja vagy öcsse vagy atyja legyen is ... a földös urat tartozik szolgálni törvény szerint”. A feleség csak élelmet tartozott adni a hadak számára, a tágabb család már búzát és abrakot is, és csak a szekerezéstől volt mentes. A jobbágyokat – a táboron lévöket és az otthoni lakosokat – Rákóczi rendelete nem elégítette ki. A katonák szomorúan vették tudomásul, hogy „ha a gazda táborban vagyon a fiát otthon hajtják, ha fia van hadban, otthon az apját szolgáltatják.”³¹⁹

Nagyszőlős bizonságát tette, hogy leendő privilégiumaiért áldozni is kész. Egy teljes zászlóaljnyi hajdút küldött a szatmári vár ostromára, pontosabban II. Rákóczi Ferenc gorsási táborára. Ugyanakkor Kis Albert ezredében Munkácsy Mihály hadnagy kötelékében kimonodottan nagyszőlősiek harcoltak. Egy újonnan alakult zászlóalj szintén Kis ezerébe került.³²⁰

³¹⁷ Lásd: Esze, 1953. 22. o.

³¹⁸ Komáromy, 1901, 398. o. 1703. szeptember 27. Szatmári tábor. Az ugoicsai levéltárban ma már nem található irat.

³¹⁹ AR. I. kötet, 523. o.

³²⁰ Ugyanott. Rákóczi levele Károlyihoz, 1706. április 13.

Nagyszőlős egy időre valóban hajdúvárossá alakult. A lakosság megszüntette a bírói hivatalt, hadnagyot neveztek ki a város élére Kósa Gergely személyében. Kósa kinevezésének vagy a nagyszőlősiek általi megválasztásának körülményei még tisztázatlanok. Rákóczitól vagy éppen a Tiszántúl parancsnokától, Sennyeitől nem ismerünk utasítást ebben az ügyben. Az eseményeket csupán a Kósa Gergely által Kis Albertnek írt leveléből ismerjük.³²¹

Barkócziné és a Perényiek már említett novemberi levelei a fejedelem elé kerültek. Nyilvánvaló, hogy Rákóczi ezenkívül még Sennyeivel, a Tiszántúl tábornokával is értekezett a kialakult helyzetről és a véleményét is kikérhette. Még 1703. november 26-án parancsot adhatott ki a nagyszőlősi események kivizsgálására. Pap Mihály még aznap este megjelent Nagyszőlősön a vizsgálat végrehajtása céljából. Úgy véljük, hogy eddig tartott a város hajdúszabadsága. Nem is lehetett ez másként az adott körülmények között, mivel Rákóczi, amikor meghirdette az ország függetlenségi harcát, nem szállhatott szembe a birtokos nemességgel. Ellenkezőleg, tervének sikere érdekében meg kellett nyernie azt, továbbá a klérust, valamint az ország rendjeit.

A Barkócziak és a Perényiek által fogalmazott panaszlevelek azt sérelmezték, hogy a kiváltságokért folytatott mozgalom vezetői erőszakosan viselkedtek. Azt írták, hogy sok szőlősit akarataik ellenére is felesküdtettek és a táborba kényszerítettek. 1704. február 27-i válaszlevelében Rákóczi így reagált írásukra: „Parancsoltunk Pap Mihály hívünknek, hogy az olyan vakmerő, megátalkodott és minden szabadságot magának vindicáló és fegyvert nem viselő parasztnak szófogatatlanságát büntesse meg.”³²² Pap Mihály egy zászlóalj hajdút „ültetett le régi jobbágyságokra”. Mikor a fejedelem felismerte a nevében üzött katonafogdosást, elrendelte: „Valakik nagyszőlősiek közül önként kuruccá akarnak lenni, lehessenek, zászló alá mehessenek.”³²³ Rákóczi mint parasztszármazására emlékszik vissza Papra, de a későbbiekben felkutatott levéltári adatok erre már rációztak. Pap a vizsgálat során visszaélt hatalmával. Rákóczi 1704 augusztusában vizsgálatot indított ellene erőszakoskodásai és haszontalan beszédei miatt. Sajnos ilyen ember kezébe került a nagyszőlősiek ügye. Valójában Pap Mihály nemes ember volt, a jómódúak közül való, béresei voltak, és a későbbiekben mindettől függetlenül a fejedelemtől birtokadományt kapott.³²⁴ Kósa Gergely, Nagyszőlős hadnagya így számolt be viselkedéséről Kis Albertnek: „Mi valóban roszt és keserves állapotba vagyunk, mert Pap Mihály ma este idejött részegen, most megjött hajdukát rúttal megverte, jöttében az utcán megfogta és megfosztotta, Vai uram házánál rabságban tétette. Hadnagyunkot hivatván, adtával-teremtettével szidta: hijja oda a várost, mert Urunk parancsolatját hozta, hadd olvassa el. Annak meghallgatása odamenvén: semmit sem olvasott, hanem rúttal káromkodván, jó Szendi Zsigmond és Samu. Perényi Jánosné szolgája: Mutasátok nemes leveleteket és hogy hajdúváros ez? Ezeket az embereket is a többéhez fogságba tétette, és megesküdt, hogy reggelig megkaróztatja és felnyársaltatja. Már mint lesz a dolog reggelén?- Isten tudja.”³²⁵

Az esetről Kósa Gergely immár „hajdúvárosi hadnagy” jelentést írt a fejedelemnek. A fegyverforgatásra alkalmas férfiak a fejedelem táborán voltak. Akik látogatóban voltak odahaza, Pap azokat is megverette, börtönbe vetette azokkal együtt, akik a hadnagy hívására jelentek meg előtte, s alighanem a tanács tagjai voltak. A levélben említett Szendi Zsigmond

³²¹ AR. I. kötet, 250. o.

³²² Komáromy, 1901. 399. o. 1704. február 27. Miskolc

³²³ Károlyi Sándorhoz írt levelében 1706. április 13. AR. I. 523. o.

³²⁴ Pap Mihály nagyszőlősi tevékenységére vonatkozóan lásd: Esze, 1953. 20–21. o. Legújabbán Pap Mihály tevékenységére lásd: Mészáros Kálmán: A beregszászi zászlóbontás emlékére Anno 1703 című konferencia (2004. május 23.) kéziratban lévő anyagát.

³²⁵ Pap Mihály dolgai iránt való inquisitio. 1704. augusztus 15-én folytatták le Nagybányán. Extractus instantiarum, 1536. Lásd: Esze, 1953. 20. o.

Ugocsa vármegye szolgabírája volt. Tehát a megtorlás az ő hozzájárulásával és részvételével történt, valószínű, hogy épp elrettentés céljából. A hadnagynak a Rákóczihoz írt jelentésében ott van a bizalom jele is.³²⁶ Így arra következtethetünk, hogy a salánki kísérletet is Pap Mihály törte le. Pap Mihály cselekedeteit nem igazolhatjuk egyszerűen fegyelmezetlenségével, hiszen láttuk: mikor Majos János hada benyomult Nagyszőlősrre, akkor is a birtokosokat támogatta a hajdúkkal szemben.

Rákóczi nem a földesúri hatalom alá tartozó helységeket akarta felszabadítani, hanem szabad katonahelyeket, független hajdútelepüléseket akart létrehozni. Olyan terveket dolgozott ki, melynek alkalmazásával az új hajdúvárosokban el lehetett volna kerülni a fegyelem és az erkölcsök bomlását. Az ilyen hajdúváros katonai vezetés alatt állt volna, ezért voltak érdekeltek létrehozásukban az ezredek parancsnokai is. A generálisok védelmezték a katonákat a vármegyék hatalmaskodásai ellen.³²⁷ A nagyszőlősi túlkapásokra vonatkozóan Diószegi Dániel nagyszőlősi prédikátor folyamodványt írt egyenesen a fejedelemhez. Pap Mihály és beosztottai vele sem bántak kíméletesen. „Meggötöztette, káromlotta, házrul-házra hurcolta s nékie ezt mondta ördög adta szülte, könyörögj három óráig, mert felakasztatlak három óra után. Ezeket látván a felesége s gyermekei a prédikátornak, őket a nyavalya ki ütötte. Javait elpredálta.”³²⁸ Valószínű, hogy Pap Mihály személyes – még a hajdúvárosi mozgalom előtti – sérelmek alapján büntette az említett prédikátort.

A Perényiek, a vármegye nagybirtokosai 1704 elején fogalmazták meg a fejedelemnek azt a levelet, amelyben Kis Albertet bírálják, aki háborgatja a Nagyszőlős környékén letelepedett parasztokat. Kis, aki a hajdúszabadságért folytatott megmozdulások egyik szervezője volt, a Perényiek szerint a parasztokat erőszakkal kényszeríti katonának. Rákóczi válaszában, amelyet a folyamodványon olvashatunk, kijelenti, hogy akik szabad akarattukból lettek katonák, azok maradjanak, akit erőszakkal vittek el, azt Kis Albert haladéktalanul engedje haza.³²⁹ Ez alkalommal éppen a Perényiek szava volt a döntő, Kis Albertnek a felső vezetés parancsaihoz való viszonyát illetően pedig nem egyértelmű, hogy a hasonló fejedelmi rendeleteket végrehajtott-e. Tudva azt, hogy Rákóczi épp ezekben a hónapokban elégette meg ezerskapitányának visszaéléseit, aminek következtében a legsúlyosabb ítéletet mondja ki személyére. Ami pedig a Perényieket illeti, 1704. július 28-án Rákóczi elrendelte, hogy a Perényi nemzetségnek szárazon és vízen szállított sóból Ugocsa vármegyében mindenki vámot adjon.³³⁰ Bizonyára ezzel próbálta pótolni a frontokon harcoló Perényiek elmaradozó jövedelmét.

Kis Albert ezrede 1704 áprilisában ezt írta Rákóczinak: „Nyomorúságos sorsunkat, állapotunkat méltóztassék kegyelmes szemmel meg tekinteni, mivel az nemes vármegyék tisztjei otthon, házunknál maradot cselédeinket az tháborra kivántató élés adásra erőltetik és a földes urak penig szolgálattal terhelik cselédinket és pénzbeli fizetésre erőltetik a nemes vármegye tisztvei. Az mellyet, hogy ha az Nacságod méltóságos személye nem orvosol, tellvességgel el pusztulunk és Nacságodnak és nemes országnak közönséges szolgálattját nem continuálhattuk”. Rákóczi 1704. április 13-án a következőt válaszolta: „Remonstrállyák mitsoda földes uroktul vagyon injuriáltatások, annak utána lészen orvosoltatások.”³³¹ Történetírásunk több hasonló folyamodványt ismer, amelyek a közterhek túlzott nagyságát és a birtokosok túlkapásait panaszolják el a fejedelemnek.

³²⁶ Ezeket a levélrészleteket közli: Esze, 1953. 21. o.

³²⁷ Esze, 1955. 251–254. o.

³²⁸ Pap Mihály dolgai iránt való inquisitio. 1704. augusztus 15-én folytatták le Nagybányán, / Extractus instantiarium, 1536. Lásd még: Tábori papok II. Rákóczi Ferenc hadseregében, Egyháztörténet, 1943. 44–109. o.

³²⁹ MOL. G. 19. 42. csomó. II. 2. 1. 1704 eleje

³³⁰ Komáromy, 1915. 126. o.

³³¹ Esze, 1955. 149–150. o.

Jellemző Kis Albert ezredének következő folyamodványa, amely a hajdú kiváltság problémájának egészét veti fel. Ezt a folyamodványt 1705-ben írhatták, vagyis már akkor, amikor Kis Albertet Rákóczi parancsára (1704 nyarának elején) kivégezték.³³² Kis helyébe a gyalogezred élére Kajdy Istvánt³³³ volt Bereg vármegyei szolgabíróként nevezte ki a fejedelem.³³⁴ Kajdy szintén támogatta katonái erőfeszítéseit hajdú szabadságuk elérése érdekében. Az említett folyamodványból, amelyet Kajdy István főtisztjével s az egész hajdúsággal együtt terjesztett Rákóczi elé, megállapítható, hogy mennyire foglalkoztatta az ezredet a hajdú kiváltság ügye. Az ezred folyamodványának negyedik pontjában bejelentik igényüket a „hajdú városnak való hely”-re. Rákóczi „fejedelmi igirt kegyelmességét is elméjékben tartván”, „az honnat is életek fogytáig a fejedelmet” és „nemes országot fegyverekkel szolgálhassák és ha az ország törvénye s a haza szabadsága engedheti, Szatmár vára helyit kéri”. Az ötödik pontban megismétlik korábbi panaszukat a földesurak és a vármegyék tisztjei ellen, de már keményebben és határozottabban említik „felességeknak, othon maradt neveletlen fiaknak egy kenyéren vélek lévő attyokfiaknak, othon maradt gazdájoknak sanyargatásokat” s fenyegetéshez nyúlnak: „Alázatosson követtjük hercegségedet: ha lakó helyjét szélllyel hányván, mert ha példát nem tészünk belőlök, mind hercegséged, mind mi távul létünk miat, igen injuriáltatunk.” A hetedik pontban pedig a Nagyszőlősről a szatmári vár osromához érkezettek sorsáról írnak: „Nagy Szőlős várossábull Hercegséged Gorzásban³³⁵ lévő táborában jött volt Kiss Albert directiója alá egy zászló allya hajdú, kiket is Nemzetes Vitézleő Pap Mihály Uram kedvek ellen erős fenytékkell régi jobbágyságokra leültetett, mellyet ma is fájlnak. Láttam Herczegséged kegyelmessen való parancsolattyát leülések után Kis Albertnél: valakik nagy-szőlősiek közzül önként kuruczák akarnak lenni, lehessenek, zászló alá mehessenek. Instálok alázatossan Herczegségednek: vegye fejedelmi kegyelmességében őket, valakik sponte, nem erőltetésből, hanem magok szabad akarattyokbul akarnak fegyver viselő hajduk lenni, jöhessenek ezeremben.”³³⁶

A hajdú szabadságért folytatott megmozdulások visszaszorítása azt eredményezte, hogy a fegyverfoghatók megtagadták az önkéntes hadba állást, ezután csak kényszerrel tudtak Majos és Kajdy emberei sorozást véghezvinni. Az adott körülmények között nem érthették el a csoportos felszabadítást a jobbágyorsból. Ilyen okokból származhat Kis Albert ezredének radikalitása is. A jobbágyok ekkor már nemcsak közösségi szabadságot vártak el a fejedelemtől, hanem egyéniket is és nem nemeslevél formájában. A vármegyei nemesség és Rákóczi tisztartói részéről gyakori a panasz, hogy a katonák vámentességi, kocsmatartási kiváltságot követelnek maguknak. Ezeket az igényeket már az új gazdasági körülmények és megélhetőségi szükségletek diktálták. A nagyszőlősi földesurak leveléből tudjuk, hogy a hajdúvárosi kiváltságon a jobbágyok nem csupán személyi szabadságot értettek, hanem szabadságot az eddig csak nemeseket illető jogokkal.

A hajdú szabadság mélyreható társadalmi vonatkozásaival kapcsolatosan értékes összegzést közöl R. Várkonyi Ágnes: „A fegyvert fogó jobbágyok családjainak is megélhetést biztosító szabad helyzetét az 1703–1704. évi pátensek két megoldásban helyezték kilátásba: a közösen fegyvert fogó helységek közösségi szabadságot nyertek, akik viszont egyénileg álltak katonának és ezredeikben a háború végéig szolgálnak, személyileg, családjukkal együtt lesznek szabad emberek. A közösségi szabadságot elsőként a történetíró Esze

³³² Rákóczi 1704. március 15-én kelt rendeletével Buday Istvánhoz: AR. I. kötet. 80. o.

³³³ Életrajzát lásd: Esze, 1955. 188. o.

³³⁴ Lehoczky, 1881. I. kötet. 218, 362 o. Folyamodványát lásd: Esze, 1955. 187–188. o. 1705. január 14. Kistapolcsány

³³⁵ Település Szatmárnémeti mellett. Itt volt a fejedelem tábora.

³³⁶ Kajdy ezredének 1705-ben írt levele. Lásd: Esze, 1953. 24. o.

Tamás érezte úgy, hogy a közösen fegyvert fogott helységek hajdúszabadságot kaptak. A mélyrehatóbb vizsgálatok azonban elég sok további választ váró kérdést tártak fel. Ha nem is tudjuk biztosan, hogy hány helység nyert kiváltságot, annyi bizonyos, hogy viszonylag kevés. Simontornya (1704) és mások több formában kaptak szabadságot, vagy nyertek megerősítést régi kiváltságra.³³⁷

Ezzel egyidejűleg a szóban forgó nagyszülősiekre jellemző a fegyelmeztelenség. Az általános katonai fegyelem a hadsereg megeremtéséért rendelkezett több ízben is a fejedelem a hadak rendszabályozásáról,³³⁸ illetve általános érvényű hadi szabályzatot dolgozott ki a hadsereg számára.³³⁹ 1704. november 11-én a tokaji táborból kiadott rendeletében óva inti Sennyei István tábornokot is a visszaélésektől a parasztsággal szemben.³⁴⁰ E tekintetben nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Kis Albertet 1704. év közepén lényegében rendbontásai miatt végeztette ki a fejedelem. A hajdúk fegyelmeztelen összetűzésének esett áldozatul 1708. május 27-én Esze Tamás is.³⁴¹

3.3. Ugocsa vármegye és a szatmári vár ostroma. 1703–1704

Az északkelet-magyarországi térség egyik legerősebb erődítménye a szatmári vár volt, amelynek birtoklása jelentős stratégiai jelentőséggel bírt. A vár fekvésénél fogva ellenőrizte a Szamos völgyében az Erdélybe vezető utakat, ezenkívül közel volt a gazdaságilag fontos avasi bányavidékhez, Nagybányához és Felsőbányához. A szabadságharc első két évében Rákóczi ezt a várat kísérelte meg bevenni, de terve csak 1705. január elsején teljesülhetett. Addig hosszantartó, helyenként laza ostromgyűrűben tartotta a várat és a várost.

Rákóczi 1703. augusztus 15-én érkezett a Nagykároly melletti Gencsre. Ettől számíthatjuk az ostrom kezdetét. Október 8-ig folyamatosan itt tartózkodott és főként a vár körülvételét szervezte.³⁴² Mozgósította csapatainak jelentős részét, mivel a vár védrendszere a benne állomásozó osztrák katonaság részére tetemes fölényt biztosított. Az erődítmény helyőrsége tapasztalt főtisztek – Löwenburg Friedrich, Glöckelsperg Dietrich generális – irányítása alatt állt.

Az ostrom ideje alatt folyamatosan épült ki Rákóczi seregének hadellátása. A kezdeti gyakorlat azt mutatja, hogy a csapatok előrenyomulásuk eredményeként elfoglalt területekről – a beszolgáltatásokon túl – saját maguk foglalták le a szükséges élelmet és takarmányt. Így az ostromzónában élő lakosság ki volt szolgáltatva a sokszor fegyelmeztelen, olykor parancsnokoknak is nehezen engedelmeskedő katonáknak. Megfelelő állami intézményrendszer híján a fejedelem saját rendeleteivel irányította mind a hadsereg, mind a hadellátás ügyeit.

1703. szeptember 14-i parancsában a domahidai táborból rámutat az élelem behajtásának hiányosságaira és arra, hogy a hadak a szegénység rovására tartatják el magukat.³⁴³ A katonaság zsákmányolásait a körülményekből fakadóan nem lehetett leállítani. Az ekkorra már felduzzadt csapatok legtöbbször fizetés hiányában ezt tartották az egyetlen jövedelemforrásnak. Ennek alapján természetes, hogy a fejedelemhez írt folyamodványokban, vármegyei jelentésekben a felkelők elleni panszokat is megfogalmaztak.³⁴⁴

³³⁷ Várkonyi, 1984. 425. o.

³³⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 7, 1703. szeptember 7. domahidai tábor, Továbbá: 1703. szeptember 18. szatmári tábor

³³⁹ Lásd: Markó-Tóth, 1954. 142–178. o.

³⁴⁰ AR. I. kötet. 143–144. o.

³⁴¹ Egy Czelder Orbán ezredbeli katona lelőtte. Lásd: Hegedűs, 1993. 279. o. Továbbá: Molnár–Somogyi, 1966.

³⁴² Lásd: Köpeczi–Várkonyi, 1976. 128. o.

³⁴³ AE, 1897. 69–78. o.

³⁴⁴ Bánkúti, 1991. 37–41. o.

Rákóczi államának meg kellett küzdenie a kezdeti nehézségekkel, meg kellett szervezni a vármegyei vezetést is a szabadságharc érdekeinek megfelelően. Helyes megállapítást tesz R. Várkonyi Ágnes, amikor a sikeres együttműködés kulcsát a vármegyei tisztikar lojalitásában és a rendeletek vármegyei végrehajtásának hatékonyságában látja. „Hogy, milyen hatékonysággal működött az új állam? Nagyrészt a vármegyéken, a helyi önkormányzatokon múltott. Elfogadja a vármegye és a városi magisztrátus a központi döntéseket, vagy a maga helyi érdekei szerint politizál? A vármegyék, városok, mezővárosok többségben 1703 őszén elküldték követeket a fejedelem táborába, és hűséget esküdtek. Az együttműködés a vármegyei tisztikaron, a vármegyei magisztrátuson múltott.”³⁴⁵

Rákóczi a domahidai táborból szeptember 7-én katonai szabályzatot bocsátott ki Nagy Pál nagykirályi kapitány részére 21 pontban, amellyel a hadsereg fegyelmén kívánt javítani, óva intve katonáit a lakosság háborgatásától. Szigorúan fogalmazott pontokba szedte a fegyver viselőjének kötelezettségeit és a lehetséges büntetéseket. Először hangsúlyozza az őrség-állítás köteleességét, a tisztek bírálásának tilalmát, a szökések és a kémkedés büntetését.³⁴⁶ A tiszántúli hadjárat idején (1703. július 7–október 16.) több rendeletet megfogalmaz, amelyben újra és újra inti a garázda elemeket a törvényteleniségektől, a fegyverrel való visszaélésektől.³⁴⁷

Több rendelete lát napvilágot a hadellátás megszervezését illetően, így Ugocsában is fennmaradtak ezekből a rendelkezésekből. A megye területén nem volt számottevő erősség, ezért az innen származó szabadságharcosok a vármegye határain túl teljesítettek szolgálatot, nagy számban vettek részt a szatmári vár ostromában.³⁴⁸

Ugocsa levéltárában a vármegyére vonatkozó iratok szeptembertől válnak rendszeressé, ettől a hónaptól adataik segítségével új részleteket és összefüggéseket mutathatunk ki, elsősorban a helyi eseményekkel kapcsolatosan.

Rákóczi első, az ugocsai levéltárban ránk maradt rendelete 1703. szeptember 7-én kelt, amelyben a szatmári várostromról szól. Az írás elején kiderül, hogy megkapta a vármegye levelét, és az abban említett szegénységnek a védelmét biztosítandó kijelenti, hogy a hírekkel ellentétben nem hagy fel az ostrommal, nem csoportosítja át ezredeit, csak távolabb vonul Szatmártól. Rákóczi távozásának az igazi oka bizonyára a császári hadsereg erdélyi hadmozdulataival volt összefüggésben. Hangsúlyozza, hogy az ostrom folytatása érdekében: „a Nemes Vármegye is mentül felesebben Táborunkba jöjjön be”.³⁴⁹ Rákóczi rendeletében hangsúlyozza az élelmiszer beszolgáltatásának szükségességét. A korabeli kimutatásokból egyértelműen kilátszik, hogy ebből Ugocsa is jelentősen kivette részét. A Lengyelországból a Bereg vármegyei Naményba érkező zsoldosok élelmezését is innen oldották meg. Rákóczi parancsa szerint: „Amely élés felől Pap János hívünk a Nemes Vármegyét requirálta [megkereste], mi is parancsoljuk azon Lengyelországból jövő hadaink számára Naményhoz szállíttassa az Nemes Vármegye”. Hangsúlyozza, hogy a szállításokról Pap Mihálynak számoljanak be, „valamint, hogy confusió [zavar] vagy egyéb fogyatkozás Hadaink a Tisza parthoz érkeztén ne lehessen.”³⁵⁰

A korabeli várostromhoz nem voltak meg II. Rákóczi Ferencnek az eszközei, hiányzott a tüzérség és az erre kiképzett katonaság. A vár körül ettől függetlenül ostromállapotot tartottak fenn, amelynek eredményei csak jóval később mutatkoztak meg.

³⁴⁵ Várkonyi, 2002. 252. o.

³⁴⁶ Bányai, 1904. 36–39. o.

³⁴⁷ MOL. G. 16. 27 csomó, 1. 2. d. folio 870. II. Rákóczi Ferenc 1703. szeptember 18-án a szatmári táborban kelt prédálás elleni pátense.

³⁴⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 1–10; 1704 nyara. Nagyszőlős

³⁴⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 7. 1703. szeptember 7. Domahidai tábor

³⁵⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 7. (háttoldal)1703. szeptember 7. Domahidai tábor

A blokád hadellátása a téli időszak közeledte miatt is nehézkessé vált, a fejedelemhez panaszlevelek érkeztek, amelyekben az ostromon részt vevő csapatok prédálásairól értesülhetett. A kérdés súlyát jelzi, hogy még a szatmári táboron Rákóczi 1703. szeptember 18-án parancsot ad ki, amelyben katonáit eltiltja a fegyverek és a lovak lefoglalásától. „Parancsoljuk mind lovas, gyalog tiszteinknek s hadainknak közönségesen: ezután a fegyver, ló szedéstül, sőt akarmi néven nevezendő húzástül vonástül, jószág praedálástul mind tiszteink supersedeáljanak, [kiméljenek]...³⁵¹ A rendeletnek nem lett megfelelő fogantja, mivel a későbbiekben is érkeztek hozzá levelek a túlkapásokkal kapcsolatosan. A fejedelem folyamatos kapcsolatot tartott a vármegyével, már ekkor megkövetelte a tájékoztatást a folyó kérdésekről.³⁵²

Rákóczi a szabadságharc idején több alkalommal rendelkezett a szabadságharc aktív résztvevőinek családtagjairól, azok jogairól, teherviselési kötelezettségeiről. Erre vonatkozóan nemcsak az Ugocsába érkezett körleveleket ismerjük. Egyik ilyen rendelete szeptember 27-én kelt, amely Ugocsához a következő tartalommal jutott el. Mivel a szabadságharc oldalára tért jobbágyok, zsellérek, taxások és árendások földesuraiknak tovább szolgálni, adózni, robotolni és engedelmessé válni egyáltalán nem akarnak, parancsolja, hogy közülük azok, akik fegyvert fognak és az ország szabadságáért vele együtt harcolnak, minden néven nevezendő adózás és közteherviselés alól mentesek. A többiek a szokott törvényes paraszti szolgálattal földesuraiknak kötelesek legyenek: „hadakozásunknak s a végre felkötött fegyverünknek nem édes hazánk igazságának, szabadságának, hűségünk alatt való akármely uri, fő s nemes rendű hiveink jószágok, jobbágyok, birodalmok bontogatása, elrontása a célja hanem, hogy az idegen nemzetűl földre letapodott s elhanyagolt országunknak s édes nemzetünknek régi nagy emlékezetit, hírét, nevét, szabadságát s fogva tartott igazságát annak törvénytelen, igazságtalan hatalma alól felszabadítván régi állapottyára s rendire helyre állíttassék.”³⁵³

Ezen Ugocsának küldött rendelet után jelenik meg 1703. augusztus 28-án az otthon maradt családtagok adóztatását és állapotát meghatározó vetési pátens.³⁵⁴ E dokumentum a fegyvert forgató lakosság érdekeit védve és az otthon maradt feleség, gyerekek részleges adómentességét biztosította. Teljesen azonban ő maga sem mentesíthette őket a vármegyére kivetett élelmiszer beszolgáltatás alól hivatkozva arra, hogy a katonának eledellel a maga házában is élnie kellene. Az egy kenyéren lévő csak annyi kedvezményt kaptak, hogy fuvarozással³⁵⁵ őket sem lehetett terhelni. Némi könnyebbséget jelentett számukra Rákóczi figyelmeztetése a birtokosokhoz: „a rendszerint való szolgálattal, alku szerint való taxával, censussal elégedjenek meg, az eddig sok helyütt lött rendetlenséget” hagyják el s jobbágyaikat „szüntelen való szolgálatra” ne kényszerítsék. Rájuk nézve a döntés az volt, hogy a földesurat továbbra is a törvény szerint szolgáltniuk kell. A jobbágykatona háza azonban, ha csak felesége volt otthon, a földesúrnak nem tartozott szolgálattal a rendelet szerint, a kedvezmény csupán a katona feleségére és kiskorú gyermekére vonatkozott. Ekkor mentette fel a fejedelem a katonáskodó jobbágyokat a dézsma fizetése alól is. A Rákóczi zászlaja alatt lévő katona apja, idősebb testvére, valamint az otthon maradt jobbágyok továbbra is kötelesek voltak dézsmát fizetni.³⁵⁶ Ilyen és hasonló utasításokkal próbálta a harcban lévő és az otthon maradt lakosság érdekeit megvédeni a birtokosok előtt. Az új intézkedések betartása azonban számos akadályba ütközött megoldásával a későbbiekben nemcsak Rákóczi, hanem Újhelyi István ugocsi jegyző is foglalkozott.

³⁵¹ MOL. G. 16. 27 csomó, I. 2. a. 1703. szeptember 18.

³⁵² KÁL, F. 674, op.13, od. zb. 110, folio 1. 1703. szeptember 21. Szatmár

³⁵³ Komáromy, 1901. 398. o. 1703. szeptember 27. Szatmári tábor

³⁵⁴ A vetési pátensok társadalompolitikai jellemzését lásd: Várkonyi, 1980. 11–32. o.

³⁵⁵ A fuvarozás terhétől való felmentés ekkor nagy könnyebbséget jelentett. A szállítás nehézségeinek összehasonlításához a nyugat-európai és a magyarországi hadszíntereken lásd: Perjés, 1963. 115–133. o.

³⁵⁶ Esze, 1955. 15–16. o.

Az első kérdés, melyet felvet Újhelyi, az a hadba vonultak „házak népének” adózására vonatkozik. Azt javasolták, hogy a fejedelem rendeletben rögzítse azok adóztatásának formáit, mert e kérdés rendezése nélkül nem tudnak eleget tenni a törvényesen kirótt beadásoknak. Így érvelt: „De vármegyénknak nagyobb része fegyvert visel, az kevés otthon lévő lakosok tellyes lehetetlenség, hogy csak magok praestálhassák [adják meg] aszt az élést, hanem hogy az hadi embereknek is cselégye és háza népe is concurállyon [hozzájáruljon] azon élés adásában, igasságos és méltó dolog.” Az irat bal oldalán, a fejedelmi titkár Pápai János resolútióit olvashatjuk, amelyben kifejti, hogy Ugocsa a szomszédos vármegyékhez hasonlóan élelmiszert szedhet be a katonák otthon lévő családtagjaitól.³⁵⁷ Nem egyértelmű azonban, konkrétan milyen családtagokra gondol. Ezeket a hiányokat pótolta Rákóczi egy külön páten-sében, amit 1704. január 30-ai keltezéssel küld meg Ugocsának. Kiemeli, hogy az otthon maradt családtagok is kötelesek élelmet beszolgáltatni: „akik hadaink között a nemes ország szolgálatjában vannak és fáradoznak, otthon maradt házok népe, atyafiai és cselédi a justa proportió [igazságos, jogos arányosság] szerint, azon élés, vágó és egyébbb naturálék adminisztrációjában, melyet táborunkba hoznak, más otthon lakos híveinknek concurráljanak, - egyéb mindenféle közszolgáltatull és teherviseléstől exemptusok és immunisek [adómentesek és kiváltságosak] lévén”³⁵⁸ Bizonyára a felvetett kérdések súlya folytán, ugyancsak a fejedelem, egy nappal később ismét ír a vármegyének. Itt kiemeli, hogy mivel a szabadságharc kezdetén kivetett adóktól is mentesíteni rendelte azon katonáskodókat, akik még akkor nem voltak hívei. A kérdés végleges megoldását egyelőre a későbbi rendelkezések hatáskörébe tette át.³⁵⁹

A nemesség nem akarta elfogadni a gazdasági érdekeit csorbító rendszabályokat. Rákóczi rendeletet küldött a vármegyéken túl Sennyei Istvánnak is az otthon maradtak és a birtokos nemesség közötti feszültségek rendezése ügyében. Itt óva intette a túlkapasoktól és a szegények terhelhetésétől. Befejezve gondolatait ezt írja: „meglesz a haszon, csak elébb a szabadságot keressük.”³⁶⁰ Jellemző, hogy már ekkor is a meglévő utasítások szigorú betartását követelte,³⁶¹ ugyanakkor a vármegye javaslatait is szemmel tartotta.³⁶² Mindenképp a társadalmi rétegek közötti feszültség enyhítésére törekedett, ha nem is sikerült ezt maradéktalanul megvalósítania. A gyengén vagy egyáltalán nem fizetett katonákat nem lehetett visszatartani a zsákmányolástól. „A fizetetlen kuruc csapatoknak amúgy is a zsákmányszerzés jelentette az egyetlen jövedelemforrást, nem csoda tehát hogy a levelek, dokumentumok, jelentések tele vannak a felkelők elleni panasszal. Maga a fejedelem is tisztában volt vele, hogy a katonák és a tisztek közül sokan csak a préda kedvéért csatlakoztak a felkeléshez.”³⁶³ Az évszázadok alatt kialakult és a végvári harcok hagyományain alapuló hadviselésben a zsákmány lényeges

³⁵⁷ KÁL, F. 674. op. 8, od. zb. 412, folio 1-2, 1704. január 23. Miskolc. Lásd még Budai István rendeletét: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 419, folio 1, 1704. április 29.

³⁵⁸ AR. I. kötet. 1873. 290–291. o. Újrapublikálva: Bánkúti, 1976. 37. o. Az otthon maradtak kérdéséről Rákóczi a későbbiekben is rendelkezett: 1705. február 17-én Verebélből azt parancsolja Ugocsának, hogy a hadba vonult nemesek és más katonák otthon maradt hozzátartozóit ne terheljék, zsoldos adásra ne kötelezzék és ne taxálják. Figyelmeztet, hogy a vármegyei tisztviselők önkényeskedéseit visszaélés esetén szigorúan megbünteti. „Különben ha mezei feő tiszteink az olly Nemes Vármegyébül mezei hadaink között szolgáló nemesi rendeknek manutentiojokban, [fentartásukban] a Nemes Vármegye tisztei ellen, kedvetlen modalitásokkal [törvényes eljárásokkal] is kéntelenítettnek magok kötelességeknek eleget tenni, a Nemes Vármegye tisztei magok szabad akarattok szerint lött tselekedetekért, a reájok következendő kárt magoknak tulajdonítsák.” Forrás: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 3. 1705. február 17. Verebes.

³⁵⁹ Takács, 1941. 102. o.

³⁶⁰ AR. I. kötet. 143–144. o.; Köpeczi, 1958. 46–47. old; Bánkúti, 1976. 34. o.

³⁶¹ Köpeczi, 1958, 46–47. o. Tokaj, 1703. november 11.

³⁶² Ugocsa vármegyének írt levelében a fejedelem hangsúlyozta: „Követ Tagjai által tett propositióját megértettük...” Lásd rendeletét: F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 5, 1703. november 7. Tokaj

³⁶³ Bánkúti, 1991. 38. o.

szerepet töltött be, amelynek elosztása a szokásjog által szentesített normák szerint történt. Ettől függetlenül véleményünk szerint, a „zsákmányszerzés” ha durvasággal és visszaéléssel nem párosult, mindenképpen a szabadságharc ügyét szolgálta, mivel az ezredek – megfelelő intézményrendszer nélkül – csak így tudták magukat élelmezni.

Rákóczi október 8-án elhagyta Szatmár alatti táborát és Tokajba indult. Az ostromot Sennyey István generálisra bízta, aki 1704. február 13-ig töltötte be ezt a tiszteket. Ekkor szórta szét a császári várórség ezredét. A fejedelem elparancsolta a vártól és helyébe Buday István tábornokot nevezte ki, de 1704. június 14-én az ő táborán is rajtaütöttek a várból kitámadók.

Rákóczi tokaji táborából aktív levelezést folytatott, amelyben az ostrom további folyamataira is kitért. Ugocsához írt levelében elismeri, hogy innen ezelőtt is számos ember jött táborába, de az utóbbi időben, ahogy írja, „azon Zászlók alól és Ezerekből ki akarják magukat venni és a Nemes vármegyéhez, csak az egy otthon való maradásnak örülvén”. Emlékeztet arra a rendeletre, amelyet a vármegye korábban elfogadott, amelynek értelmében, akik ezrek és zászlók alá adták magukat, tömegesen nem hagyhatják el azokat. Itt azokról van szó, akik az első felhívásra táborba szálltak és némelyikük már sokallta a hadakozást. Felszólítja a vármegyét, hogy ha azon előbbeni helyekre és seregekre csakugyan tovább is menni nem akarnának, kemény utakon és módokon is az oda menetelre kényszerítse őket.³⁶⁴

Rákóczi a hadsereg élelmezésének, fizetésének, felszerelésének hatékonyabb intézése céljából a már 1703. november 9-én létrehozott Hadi Commissariátust 1705 januárjában átszervezte. Élére főcomissáriust állított Csáky István személyében. Csáky mellé külön a zsolddal, az élelmezéssel, a ruházattal, a tüzérséggel és a fegyverkezéssel foglalkozó commissariust rendelt. A Hadi Commissariusok fizetéséről Rákóczi 1705. január 29-én Kistapolcsányból rendelkezett.³⁶⁵ Ezen tisztségbe leginkább a birtokos nemesség közül kerültek ki, akik rendszerint vármegyei tisztviselőként sajátították el az ügyintézés. A gazdasági ügyintézés képviselői egyértelműen a nemesség soraiból kerülnek ki, elsősorban a kisbirtokosok közül. Évek telnek még el addig, míg a nemesség felsőbb rétege is részt vállal a közigazgatás és a gazdaság szerteágazó gondjainak megoldásában. A szabadságharc kezdetén, vármegyei szinten is gazdasági ügyintézők, birtokok provizorai és prefektusai kaptak megbízatást az állások betöltésére. A birtokokon megmaradva munkájukat tovább tudták folytatni, így Rákóczi a korabeli társadalmi berendezkedést megtartva, legalábbis a vármegyékben nem hoz létre új állásokat. A régi ún. közigazgatási berendezkedés alapján azonban a vármegyékben épp a gazdasági ügyekkel foglalkozó tisztviselők sorát erősíti. Így a handelátást szervezők jogköreit olykor a vármegyei vezetők rovására bővíti.

Az első jelentős erőket megmozgató szatmári ostromzár idején már főcomissárius³⁶⁶ biztosította a hadak ellátását, elsősorban az élelmezést. Munkájuk abból állt, hogy a szükséges élelmet és abrakot – korabeli katonai élelmezési norma szerint – kivetették a vármegyékre. Gyulay Ferenc már 1703. december 5-én 6250 orális 3934 equilis porciót rótt Szatmár, Közép-Szolnok, Máramaros, Ugocsa vármegyékre, Szabolcs 3 és Belső-Szolnok 2 járására, valamint Kővárvidékre. Ez katonánként havonta 60 font húst, fél köből lisztet, lovanként 1,5 köből abrakot jelentett. A teljes összeg havi 375 ezer font húst, 3155 kassai köből liszt és 5901 köből zab. Ezenkívül a vármegyéknek 375 forint 72 dénár készpénzt kellett fizetniük és 190 szekeret kiállítaniuk.³⁶⁷ Ez az első tervszerű kivetés, ami arányosan próbálta elosztani a terheket. Igaz, a gyakorlatban nem minden az előírás szerint történt, mert az ostromló csapatok

³⁶⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 3; 1703. november 6. Tokaj

³⁶⁵ Takács, 1941. 13. o. Továbbá: Bánkúti, 1991. 41–42. o.; Ráday, 1955. 236. o.; Markó–Tóth, 1954. 169. o.

³⁶⁶ 1703. december 4-től Gyulay Ferenc, majd 1704. február 26-tól Boros Zsigmond

³⁶⁷ Bánkúti, 1991. 48–49. o.

élelmezését akarva-akaratlanul még így is a hadszíntér kb. 50 kilométeres körzetében élő lakosság viselte. A terhek egy vidékre való koncentrálódása magyarázható a korabeli szállítási, illetve útvizonyok rossz állapotával és a falvak szomszédságában állomásozó katonaság esetleges túlkapásaival.³⁶⁸ A hadellátással foglalkozó commissariussággal párhuzamosan Rákóczi, Bercsényi vagy az éppen területileg illetékes tábornokok is szervezték a katonák élelmezését. A központ terheltsége miatt a hadtápszervezetben két beosztásnak nőtt meg a szerepe: a districtuális commissariusoké és a ruházati, tűzérségi, fegyveresítési commissariusoké.

A körzeti commissariusok kulcsszerepet játszottak a hadellátás lebonyolításában szer-teágazó gazdasági feladatukat rendszerint kielégítően elvégezték. Gazdasági tevékenységük kiterjedt a várátvitelre, a rézpénzverésre, a puskaporgyártásra, a mundérvarrásra, a fegyverkészítésre, a sókereskedelemre és a katonák felfogadásának a megszervezésére is.³⁶⁹

A későbbiekben a commissariusok körzetei területileg folyamatosan változtak, a szabadságharc idején különböző felosztásba került többek között Ugocsa vármegye is. Rákóczi az egész országra kiterjedően 1704. november 13-án Érsekújváron rendezte az élelmiszeradó beszolgáltatását. A vármegyét adókerületekbe osztotta, élükre pedig főcommissariusokat állított. Így akarta megkönnyíteni a téli szállás idejére a csapatok ellátását. Ekkor Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros, Szabolcs, Bihar, Szatmár, Középszolnok, Kraszna, Zaránd vármegyék és Kővár vidéke Orosz György kerületéhez került.³⁷⁰

A szabadságharc nyolc éve alatt a commissariusok biztosították a hadsereg ellátását, bár munkájukat sok hiba és fogyatékoság jellemezte. Ezek az erőfeszítések az ugocsei elszámolási listákkal is tanúsíthatók.³⁷¹

A hadellátás természetesen a vármegyék vállára nehezedett. A nemességre és a jobbágságra kivetett beszolgáltatások behajtását a vármegyei tisztségviselők saját érdeküknek megfelelően intézték hanyagolva az előírt arányokat a jobbágyok és nemesek beszolgáltatásait illetően.

Rákóczi december 3-án közli Ugocsával, hogy a szatmári blokádban részt vevő hadak élelmezési fő commissariusává Gyulai Ferencet nevezte ki, így ezentúl a vármegye neki tartozik elszámolással. Utasít, hogy a vármegye a visszaélések elkerülése céljából küldjön az élelmiszerellátó szekerekkel két commissariust, akik közül az egyik az ostromtáboron marad, a másik pedig szervezi az élelem begyűjtését és táborra való fuvaroztatását. Az uralkodó állapotok miatt a fejedelem csak így látta biztosítottak az élelem beszállítását. Mindamellett aláhúzza, hogy a hadaknak szállítandó élelmiszerek mennyiségi szempontból semmiképp sem lehetnek a vármegye kárára. „Szükséges a Nemes Vármegyének szüntelenül magha Tagjai közzül említett Feő Commissariusát tartani, kinek egyike continuo [folyamatosan] Táborunkon maradván, a másik pedig az élés egyéb naturálék, vagy kívántató accessoriumok [járulékok] öszve gyütéssében hajtásában s administratiojában s egyszer mind exurálhassa, [emésztheti, sajtolhatja] s egyébaránt is jókban a Nemes Vármegyének kívántató dolgai a szerint szaporábbban folytathassanak, mind pedig az Hadaknak errogándó [kiadandó] hus a Nemes Vármegyének kárájul ne lehessen azon Commissariusok mellé mészárosokat is rendelni el ne mulassa.”³⁷²

Az élelmiszerbeszállítás a szabadságharc első évében ha hiányokkal is, de folyamatosan történt, különösen az ostrom alatt álló szatmári várhoz közel eső vármegyékből. Ezt

³⁶⁸ Bánkúti, 1980. 171. o.

³⁶⁹ OSzK Kt, Thaly-gyűjtemény Fol. Hung. 1389. XVII. kötet. folio 248–249. Rákóczi elrendelte, hogy minden commissariusnak legyen három összekötője.

³⁷⁰ Takács, 1941. 103. o.

³⁷¹ Csatóry, 2000. 111–119. o.

³⁷² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 9, 1703. december 3. Tokaj, Tartalmi kivonata publikálva: Komáromy, 1901. 398. o.

támasztják alá azok a kimutatások, amelyek szerint Kis Albert és Bélteki Tivadar ezredének szolgáltatott élelmet a szomszédos vármegyéből. Kis Albert ezrede Ugocsa vármegyén keresztül érkezett Szatmár alá, Bélteki ezrede pedig Orosz Pál generális parancsára december elején vonult az ostromlott erődhöz. Sennyei is előre értesítette az illetékes vármegyét az ellátmány szükségességéről. Bélteki ezredének, Újlaky István alispán kimutatása szerint, az ellátmánya 1705. végén a következő volt:³⁷³

Települések	Font hus	Liszt	Abrak	Pénz
		cub	cub	H.Sz.
Nagyszőlös	800	3	7	5
Ardó	150	2	3	2
Egres	200	2	5	2
Fancsika	100	2	-	2
Mátyfalva	100	1	1	1
Ujhely	120	2	1	1
Ujlak	250	2	2	2
Keresztur	120	2	1	1
Karácsfalva	100	2	1	1
Verbőc	100	1	1	1
Patak	200	2	3	2
Salánk	500	3	8	6
Komját	400	3	8	4
Kiscsongova	20	2	3	1
Nagycsongova	60			
Ölyvös	60	2	1	1
Ujfalu	60	2	1	1
Alsókaraszló	60	-	4	1
Felsőkaraszló	30	-	1	-
Alsósárad	60	-	4	1
Felsősárad	36	-	1	-
Rákóc	300	1	5	3
Rakasz	300	1	6	3
Veresmart	200	1	4	2
Kupány	100	-	2	1
Kirva	-	-	1	-
Szirma	50	1	1	-
Sásvár	200	1	2	2
Summa librarum carnis	4526	33	78	46 forint

³⁷³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 411, folio 1, 1703. december 5.

Az 1703. év végéről és az 1704. év elejéről még két hasonló kimutatást találhatunk. Ezek adatai alapján Ugocsa vármegye 44 települése 10626 font húst, 83 cub lisztet, 228 cub abrakot, 481 szekeret szolgáltatott be Rákóczi ezredeinek ellátására.³⁷⁴

A szállítmányok begyűjtéséről és célba juttatásáról a vármegye akkori alispánja Újlaky István gondoskodott. Egyik kimutatásának utóiratában olvashatjuk a következőt: „Négy szekér egy holnapra. Az liszthez elegendő sót mindenik Falu tartozik, ez szerint adtam ki Kapitány Kis Albert Uram Ezerinek az száz Orális és harmincz négy Equilis Portiot az eő Kegyelme Strázsa mesterének hajcsák hórul hóra magok, és ha fogyatkozás esik, nem okoztathatnak a Tisztek, ez kezdődik 5 Xbris 1703.”³⁷⁵

Rákóczinak a gyors katonai sikerekkel párhuzamosan a birtokba vett területeken létre kellett hoznia a saját államapparátusát, egyelőre a vármegyei birtokos nemesség jelentős része nélkül. Egy gazdaságilag jól működő hátszágot kellett biztosítani ahhoz, hogy az országos méretűvé vált szabadságharcot folytathassa. A katonáinak előrehaladtával fokozatosan vette birtokba az ún. fiskális jószágokat és az elhagyott nemesi birtokokat. Ott ment ez a folyamat zökkenőmentesen, ahol a birtokok prefektusai helyben maradtak és segítettek az ügyeket intézni. Gazdátlanul maradtak a Perényiek Ugocsa vármegyei birtokai is a bárói család átállásáig, mivel még Kis Albert és Majos János ezredeinek megjelenése előtt a bárói família tagjai Huszt várába menekültek. Ezen birtokok igazgatása, az itt lévő javaknak a hadsereg céljaira való zökkenőmentes felhasználása megkövetelte olyan ügyintézők kinevezését, akik ellátták az akár vármegyényi területek igazgatását is. A tiszántúli hadjárat eredményeként elfoglalt kincstári területek és javak kezelésére Rákóczi 1703. október 7-én Ramocsaházy Györgyöt³⁷⁶ nevezte ki prefektussá. Hatósága alá tartoztak a tiszántúli harmincadosok, a tiszttartók, a vámosok. Ugyanilyen elvek alapján igazgatta a Rákóczi-birtokokat is. A harmincadosokkal kapcsolatosan Rákóczi 1703. november 3-án a tokaji táborból intézkedett amivel a szabad kereskedelem megeremtését segítette. A kereskedőktől a harmincadot a régi szokás szerint hajtatta be, a jövedelmét pedig hadi célokra irányozta. Nagyszőlősen ekkor Ilosvay Bálint volt a harmincados, Munkácson Bornemissza György, Ungváron Haraszi Imre. A harmincados felülvizsgálására 1704-ben Rákóczi Gerhart Györgyöt, a későbbi senátort küldte ki. A jövedelmek kezelését Csicseri Orosz György körzeti hadbiztos hatáskörébe helyezte, a szécsényi országgyűlés után pedig az Oeconomikum Consilium látta el ezeket a feladatokat.³⁷⁷ A harmincadosokat, így a nagyszőlősit is, bérbe adták Laskay Péternek. Rákóczi Karácsony Sándort nevezte ki a harmincadosok pénzügyi vezetőjévé, ő gondoskodott fizetésükről. Majd 1709. április 15-én a nagyszőlősi és az érsekújvári harmincadosokat maga Karácsony kérte bérbe.

Szatmár várának ostromához juttatott ellátmányon kívül Ugocsából rendeltek újoncokat a munkácsi blokadába, mivel itt is hosszabb ostromra kellett berendezkedni. Rákóczi 1703. november 6-án Tokajban kelt rendeletében utasítja Ugocsát, hogy a megállapított számú katonákat állítsák ki Majos János ezredes parancsnoksága alá, akit Munkács vára bevételével bízott meg. A levélben Rákóczi a kezdeti lelkesedés megtorpanását rója fel az ugocsaiaknak: „Bizonyosan értyük, hogy sokan a Nemes Vármegye tagjai közül, kik is

³⁷⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 411, folio 1–2, 1703. december 5.

³⁷⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 411, folio 3, 1703. december 5.

³⁷⁶ Ramocsaházy ezt a tiszteletet 1707-ig tölti be, 1711-ben már Szabolcs vármegye alispánja.

³⁷⁷ Takács, 1941. 77–78. o.

minek előtte a Nemes Vármegye zászlót emelvén Táborunkban jött volna, már az előtt Mezei Hadaink közzé zászlók alá, és ezerekben adván magokat, már mostan, a Nemes Vármegyéhez otthon való maradások iránt accedált Kegyelmisségünknek színe, és más egyéb magok mentetésére ki gondolt okok alatt, azon Zászlók alól és Ezerekből, ki akarják magokat venni, és a Nemes Vármegyéhez, csak az egy othon való maradásnak örülvén, önnön magokat csatolni.” Kijelenti, hogy a harcot folytatni kell: „...ami egyczer teczett nekiek, továbbis annak teczeni kell...”³⁷⁸ Hasonló tartalmú levelet küld a vármegyéhez december 5-én: „seregével a munkácsi bloquadaba menvén, az itt lévő sereggel együtt serényen vitézkedjék”³⁷⁹ 1704. február 16-án sikerült kiegészíteni a várvédőkkel, miután azok szabad elvonulás mellett átadták a munkácsi Rákóczi-várat.

A hadállításra vonatkozó rendeleteknek a vármegye rendszerint eleget tett, amit meggyőzően bizonyítanak a vonatkozó kimutatások is. Az Ugocsa vármegyei 1704 elején készült lajstrom szerint 23 fő szolgált Majos János ezredében. Az összeírásban megjegyzik, hogy a verbóczi Fornosi Zsigmondot erőszakkal vitték el Majos ezredébe, annak ellenére, hogy öreg ember volt. A vármegye kérvényezte is felmentését. Igaz, hogy a 664 főt tartalmazó listában csak egyedül szerepel erőszakosan besorozottként, ami kivétel lehetett. Kijelenthetjük, hogy a többiek önkéntesen vagy beleegyezéssel álltak Rákóczi hívei közé. A lajstrom a munkácsi várőrségen (a vár kapitulációja után) 35 főt említ, ebből arra következtethetünk, hogy ezek lehettek a vár ostromlói is 1704. február 16. előtt.³⁸⁰

Az élelmiszerszállítások gyorsítása és célba juttatása érdekében a fejedelem 1703. december 26-i rendeletében meghagyja Ugocsának, hogy Sennyei Istvánt küldi a Tiszántúlra elsősorban a szegénységet, másodsorban a nemességet ért sérelmek orvoslása érdekében. Megparancsolja Sennyeinek, hogy Dolhay György segítségével fogja a rendetlen tolvajokat és vonja felelősségre vagy küldje a katonaság sorába. Külön kiemelten kezeli a sószállítást, amelynek a zökkenőmentes lebonyolításával Ramocsaházy Györgyöt bízta meg.³⁸¹ Még ez év végén külön pátensben fogalmazza meg a katonaság soraiból megszökött egyének elleni fellépés szükségességét és visszaküldésüket egységeikhez. A rendelet a vármegyék vezetőinek szól, ők voltak a felelősek a végrehajtásért.³⁸²

A vármegyének az élelmiszer és az újoncoztatáson kívül különböző rendkívüli pénzbeli adók teljesítését is biztosítania kellett. Ilyen volt a postalovak tartásával kapcsolatos fejedelmi parancs, amelynek alapján e célra 1000 forintot utalt ki a vármegye vezetése. Megjegyzendő, hogy hasonló pénzbegyűjtésekkel fedezték a fejedelemnek szánt ajándékokat, valamint a vármegyei tisztek elmaradt fizetését. Jellemző, hogy a teljes összeget a parasztságnak kellett előteremteni. Ebből a summából Salánkra (Károlyi Sándor birtoka) 60 Ft, Szőlőstre 50 Ft, Túrczra és Ardóra egyenként 45 Ft, Batarcsra és Velétére 40 Ft. A többi falura pedig 25-30 Ft esett, csak Tiszaújhely fizetett 10 Ft-ot.³⁸³ Az élelmiszerbeszolgáltatás menetét többször szabályozták, egyrészt, hogy elejét vegyék a visszaéléseknek, másrészt, hogy a lakosság otthon tartózkodó részének újabb kötelezettségeket állapítsanak meg. Újhelyi István a vármegye követeként ezen kérdések rendezése érdekében 1704. január 23-án egy helyzetjelentéssel felérő folyamodványt intézett a fejedelemhez.³⁸⁴ A gondokra a

³⁷⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 3, 1703. november 6.

³⁷⁹ A vár ostromának és bevételének körülményeit lásd: Lehoczky, 1881. 212. o.

³⁸⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 1–10, 1704 nyara. Nagyszőlős

³⁸¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 1, 1703. december 26. Tokaj, Komáromy, 1901. 398. o.

³⁸² MOL. G. 16. 27. csomó. I. 2. d. folio 872, 1703. december 30. Tokaj

³⁸³ Komáromy, 1901. 398–399. o. 1710. január 10. A vármegyei adókimetés a szegénységre.

³⁸⁴ A folyamodvány Rákóczi zászlaja alatt harcolók hozzátartozóit érintő kérdéseit már tárgyaltuk.

megoldást egyenesen Rákóczitól várták. A nemesi lovasságot illetően és a munkácsi vár ostromára rendelkezről szólva kéri, hogy helyezték vissza őket a vármegye területére, mivel ott helyben nem tudják ellátni őket sem kvártállal sem élelemmel. A meg nem szervezett hadellátás következményeként magyarázták az ostromzárból való szökéseket is. Erre vonatkozóan ezt írják: „A szegény nemes ember harmad negyed napig való élést ha vihet hátán, az elfogyván kénytelenítetik házához menni, hasonló van a lovasokkal is szénájok abrakjok nem lévén.”³⁸⁵ Sennyei István, a blokád parancsnoka elleni panaszként veti fel Újhelyi, hogy a szatmári blokádba irányított élelmet hordó szekereket a hadak ott tartják. Ez ideig 16 szekér elvesztését jelentette, amit a vármegye nem tud pótolni, és rossz hatással van a további fuvaroztatásokra. A válaszban azt olvashatjuk, hogy csak a meghatározott számú szekeret kötelesek elküldeni és a commissarius intézkedjen a többi szekér visszarendeléséről. A vármegye anyagi helyzetét illetően megemlíti a következő esetet. 1703 nyarán a vármegye vezetése nagy összegű (hatezer német forint) kölcsönt vett fel a „kassai német nemzet-től,” amit akkor az adóteher miatt nem tudott visszafizetni. Ezért arra kéri a fejedelmet, hogy járjon közbe az adósság eltörlése érdekében. Továbbá azt kéri, hogy a fejedelem vessen véget a vármegye területén „káromkodó és dorbézoló” szökevények önkényeskedésének, ami már túlzott méreteket kezd ölteni.³⁸⁶ A fejedelem ebben a kezdeti időszakban nem számíthatott a vármegyék vezetőinek egyértelmű támogatására, de ugyanakkor kaphatott használható észrevételeket, mivel a fegyelemmel, az adóval és az élelmiszerszállítással kapcsolatos nehézségek legelőször ebben a térségben jelentkeztek. A szökevényekre vonatkozóan Újhelyi Istvántól kapott ajánlásokat a fejedelem későbbi rendelkezéseiben is hasznosította, ezt külön levélben jelezte a követnek.³⁸⁷

1704 tavaszán Rákóczi nagyrészt saját rendeleteivel irányította a hadellátást. Ilyen, Ugocsa levéltárában ma már nem lévő iratra még Lehoczky Tivadar hívta fel a figyelmet, amelynek tartalma a következő: „...a szatmári vár alá haladéktalanul szállítsák a szükséges élelmet, nehogy annak fogyatkozása miatt a katonák a sáncból megszökni kényteleníttessenek”³⁸⁸ A hadellátás nem tudott eleget tenni több ezer katona élelmezésének a szatmári vár körül. Már az a veszély fenyegetett, hogy a katonák élelem híján elhagyják állásaikat és rabolni kezdenek, ami ellenállást váltott volna ki a lakosság részéről.³⁸⁹ Egri táborából Rákóczi nemcsak az élelem megküldését, hanem az Ugocsa falvaiból újonnan kiállított katonák ostromzárnál való megjelenését is sürgeti.³⁹⁰

A felszabadító harc elején előfordult, hogy egyes vármegyék vezetése törvénytelenül pénzbeli adókat vetett ki a parasztgazdaságokra, amelyek nem voltak ugyan rendszerezettek, de a katonák ellátása mellett nagy terhet jelentettek. Ezzel kapcsolatban Rákóczi kikötötte, hogy a katonáskodó parasztonak „tovább való dispositionkig” [rendelkezésig] azt az adót ne szedjék.³⁹¹ A vármegyében kialakult helyzetről Újhelyi István többször tájékoztatja a környéken állomásozó katonaság vezetőit. Március 8-i levelében Kölcsei Imrétől kér tanácsot: „processusom [körzetem] nagy bódulásban lévén, s jobb részént elfutott által a Tiszán; tudósítson Kegyelmed: maradhatunk e vagy csak által vonódjunk a Tiszán? Hadd tudhas-sam megcsendesíteni ezt a kevés bujkáló szegénységet...” Ugyanitt felajánlja a szálfák kiszállítását és az élelmezést a csapatoknak.³⁹² Jelenti, hogy Farkas Zsigmond vice-kapitány

³⁸⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 412, folio 1–2, 1704. január 23. Miskolc

³⁸⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 412, folio 2, 1704. január 31. Miskolc

³⁸⁷ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 117, folio 1–2, 1704. február 1. Miskolc

³⁸⁸ Rákóczi rendeletei Egerből: 1704. március 4, április 3, Lehoczky, 1881. I. kötet. 218. o.

³⁸⁹ Lehoczky, 1881. I. kötet. 218. o. 1704. március 4.

³⁹⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 5, 1704. március 9. Továbbá: Lehoczky, XXX.

³⁹¹ Takács, 1941. 102–103 o. A dokumentum nincs meg az ugocsa iratanyagban. Takács által használt egykori MOL jegyzet: Törzsa. 829/1704.b. Pall. 8.

³⁹² AR. I. kötet. 305. o.

már rég a vármegyében táborozik, aki Csetfálvára és Váriba szénát hordatott össze. Majos János ezerének Erdélybe indulására hivatkozva továbbra is ellátmányt követelt. Újhelyi hangsúlyozza: „Sarcoltatják, pusztítják a szegénységet. Kegyelmed ezeket orvosolja, mert mód nélkül való dolgok.”³⁹³

A kereskedők kihasználva a zavaros háborús körülményeket a puszkaporeladásnál és a történyértékesítésnél visszaéléseket követtek el. Kissebbítették a golyók méretét, önkényesen emelték az árakat. Rákóczi központi rendeletben 15 pénzben állapítja meg a golyó árát. A vármegyének kötelességévé teszi a drágábban forgalmazó kereskedők szigorú büntetését. Előírja itt még a katonák öltözékének a formáját is, amelyet zöld dolmány, kék nadrág, fekete csizma, fekete süveg, kék tarsoly az ország címerével, kék lóding, kard és lőfegyverben határozott meg.³⁹⁴

Az újbóli hadállítást sürgető parancsában Rákóczi kijelenti: „Minémű Patens Parantsolatunkat bocsátottuk szilyel lézengő, és mulatozó s táborunkbul el oszlott hadainknak táborunkba vissza való üzések és kergetések iránt...”³⁹⁵ Jól tudta, hogy Ugocsa is azon vármegyék közé tartozik ahol a szökevények nagy számban bujdosnak, a helybéliek családjaiknál tartózkodtak. Ezért is adott nyomatékot a vármegyének küldött rendeletével Buday István, amelyben a hadakozók hozzátartozóinak adóztatását tisztázza. Hivatkozva Rákóczi vetési, tokaji, miskolci rendeleteire a szolgabírákat és a falvak bíráit kötelezi annak betartására, különben hadbírótságot helyez kilátásba.³⁹⁶

A szatmári ostromzár körüli események jól mutatják, hogy milyen nehézségekkel kellett megküzdenie Rákóczinak katonáival együtt. A felszerelés és a kezdeti szervezettségi hiányosságoknak köszönhetően nem tudták sikeresen felfogni a várból olykor kitörő ellenség támadásait, így az – ha veszteségekkel is – mindig visszatérhetett a várba. 1704. június 21-én a szatmári várórségnek sikerült szétverni a Buday István generális által biztosított ostromzárat. Három nappal később már Majtényban táborozott elvonult ezredével. Innen intézte Ugocsához szigorú parancsát: „mentül hamarább compareállyon [jelenjen meg], s mivel pedig a hadnak semmi élése nincsen, az élést is mentül hamarább szállítsa, hogy a Had annak létele miatt el ne széledjen, mert arrul a Tekintetes Nemes Vármegye nagy számadást fogh adni”.³⁹⁷ Rövidebb, de annál keményebb hangvételű levelet küld június 26-án, amelyben már így ír: „az élést, és az hetelő szekereket mentül hamaráb Szamos Szeghez szállítsa, s a Tekintetes Nemes Vármegye is oda compareállyon”.³⁹⁸ Az ostromlók hadellátásának biztosítása érdekében Rákóczi több rendeletet küld a vármegyébe, nehogy katonái élelmiszer híján elhagyják állásaikat.³⁹⁹ Néhány nappal később, március 9-én az élelmezésen túl az újoncállítást is szorgalmazza, Ugocsa településeinek újdonsült katonáit ismételtén Buday István rendelkezésére utasította.⁴⁰⁰ Évről évre ismétlődő problémaként jelentkezett az ezredtől objektív vagy szubjektív okokból elkóborolt katonák újbóli hadra fogása.⁴⁰¹ Ekkor még büntetéseket csak ritka esetben szabtak ki. Változott azonban a helyzet, amikor a hazatért katonák „szitkozódtk, káromkodtk” és a szabadságharc tisztjeire, katonai vezetőire panaszkodtak. A fejedelem június 6-i parancsában már felhatalmazta a vármegyéket, hogy

³⁹³ AR. I. kötet. 319. o. Újhelyi István 1704. március 22-én kelt levele

³⁹⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 424, folio 1, 1704. február 24. Miskolc

³⁹⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 1, 1704. április 3. Eger.

³⁹⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 419, folio 1, 1704. április 29.

³⁹⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 3, 1704. június 24. Majtény

³⁹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 4, 1704. június 26. Majtény

³⁹⁹ Lehoczky, 1881. 218. o. 1704. március 4., Eger

⁴⁰⁰ Szintén hangsúlyozza a vármegye felelősségét arra az esetre, ha a katonák élelem hiánya miatt elhagyják az ostromzárat. KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 5, 1704. március 9. Eger; Továbbá: Lehoczky, XXX.

⁴⁰¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 1, 1704. április 3. Eger

ezeket az embereket agyonveretésig büntethetik: „a Nemes Ország törvénye szerint, előben meg veszőtse, másodsor, pálcásztassa, harmadszori és utolszori büntetésekre kövel adgyon veretesse”.⁴⁰² A fejedelem tudta, hogy a hazaszökött katonák közül egyesek parancsai ellen beszélnek és elhintik az itthoniak között, hogy felesleges a takarmánybeadásokat teljesíteni, úgyszólván elviszi azt a katonaság. Figyelmeztet ezen hozzáállás következményeire. A szökött katonák visszatérítése is elsősorban a vármegyei vezetés feladata volt, az alispánnak kellett ellenőriznie, ki tartózkodik jogosan a vármegye területén és ki nem. Az említett szitkozódás és káromkodás büntetése Ugocsában minden bizonnyal sokáig elmaradt, mivel az ilyen szitkozódók közé tartozott maga az alispán, Újlaky István is, akinek többszöri felelősségre vonása és túlkapásai ellenére sikerült elkerülnie büntetését.⁴⁰³

1704. június 12-ei körlevelében a fejedelem arról értesít, hogy Gerhárd Györgyöt azzal a céllal küldte a „Tiszán túl való földekre”, mert rajta keresztül kívánja rendezni a harmincadok ügyét, orvosolja a felgyülemlett problémákat. Kijelenti még, hogy a rézpénz „folyásának” kihirdetését tegye meg a vármegye, mivel: „, hogy a bányák és a nemes ország hűvelmi szaporodván, előbbeni intimatióink szerint, azon réz pénz bé váltatik a nemes ország lakosaitul.”⁴⁰⁴

Buday mint a térségben tartózkodó katonai parancsnok leveleiben, amelyeket júniusban Kállón és Majtényban írt,⁴⁰⁵ a hadellátást és a vármegye mozgósított lakosainak a csatlakozását követelte. Kijelentette, hogy a vármegye vezetőit teszi felelőssé, ha az ostromzárat élelmiszerhiány miatt elhagyják a katonák. Ezúttal az élelmet Szamoszeghez kellett szállítani: „az hetelő szekereket mentül hamaráb Szamos Szeghez szállitassa, s a Tekintetes Nemes Vármegye is oda compareallyon [jelenjen meg]”.⁴⁰⁶ Jóval terjedelmesebb utasítást kap a vármegye július 22-én Rákóczitól. Itt a fejedelem nem csupán figyelmezteti a blokád körüli vármegyét az elmaradt élelem beszállítására, de Orosz György főinspektor és Zoltány Farkas commissariust megbízza a blokád hadellátásával. A kivetés szerinti⁴⁰⁷ élelmet, szekereket, munkásokat az ecsedi prófuntházba rendeli.⁴⁰⁸ Ezen dokumentum hasonló tartalmú, mint az augusztus 23-án Gyöngyösön kelt rendelete, amelyben újra szorgalmazza az Orosz György főcommissarius által megállapított kivetések teljesítését, amely kaszások és gyűjtők előállítását sürgeti Ecsedhez.⁴⁰⁹

A vármegyékre – elsősorban Bercsényi Miklós 1704. július 27-ei parancsa értelmében – mundérok elkészítésének a porcióját is kirótták. Erre hivatkozik Keczer Sándor augusztusi levele amelyben kijelenti: „, az melly apró Mundér, úgy mint vászon, süvegh, Déli, és hosszam csizma imponáltatott [kiszabott, rárótt] Nagyságotokra kegyelmetekre”.⁴¹⁰ Az addig be nem küldött öltözéket és lábbelit Lónyai Ferencnek kellett beszolgáltatni.

1704 szeptemberében az ostromzárat tovább erősítik, Rákóczi ekkor utasítja a vármegyét, hogy a szabadságra bocsátott tiszteket és katonákat haladéktalanul küldjék vissza egységeikhez.⁴¹¹ Két nappal később pedig az Ugocsához írt rendeletében az addig be nem szolgáltatott élelmet követelte a vármegyétől.⁴¹² Később úgy rendelkezik a fejedelem, hogy a

⁴⁰² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 422, folio 1, 1704. június 6. Dunaföldvár

⁴⁰³ Lásd a fejedelem 1707. szeptember 15-i rendeletét Terebesről. Komáromy, 1901. 406. o.

⁴⁰⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418, folio 1, 1704. június 12. Solt

⁴⁰⁵ Három levelet ismerünk, amelyek 1703. június 16-, 24-, és 26-ai dátummal íródtak. KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 3–4 ; Komáromy, 1901. 399. o.

⁴⁰⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 4, 1704. június 26. Majtény

⁴⁰⁷ A kivetés Ugocsára vonatkozóan ekkor a következő volt: 98 köből liszt, 56 mázsa hús, négy szekér, két gyalogszeres ember.

⁴⁰⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418, folio 3, 1704. július 22. Szeged

⁴⁰⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 7, 1704. augusztus 23. Gyöngyös

⁴¹⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 413, folio 1, 1704. augusztus

⁴¹¹ Lehoczky, 1881. I. kötet. 218. o. Rákóczi 1704. szeptember 8-án kelt rendelete, Gyöngyösön

⁴¹² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418, folio 5, Rákóczi 1704. szeptember 10-én kelt rendelete Gyöngyösön

vármegye folyamatosan készüljön a hadállításra a szatmári ostromzárhoz: „A Nemes Vármegye hamarabb consequálhassa, legközelebb következő serio intimállyuk, [komolyan értesítjük] magát úgy appromtállyá [készítse] a Nemes Vármegye hogy a mikor második parancsolatunkat veszi, minden késedelem nélkül, mennél felesebb számmal mehessen, azon Szathmár körül kívántató Haza szolgálattjának folytatására.”⁴¹³ Vihnyén kelt rendeletében meghagyja a vármegyének, hogy „personaliter insurgáljon” [személyenkénti felkelés] és Bóné András ezeres kapitányhoz csatlakozván a szatmári blokádon jelenjenek meg.⁴¹⁴ Novemberben a fejedelem szintén rendeletei segítségével újból rögzíti az élelmiszeradó-beszolgáltatásokat. Új, vármegyék szerinti adókerületeket hoz létre, ahol világosabban meg vannak állapítva a kirótt terhek és a beadások teljesítésének a menete. Ennek alapján a sereg szükségére Ugocsa havonként 169 L kassai köből búzát, 310 l kassai köből zabot, 28 L mázsa húst vagy minden mázsa húsért 4 magyar forintot volt köteles megadni. A hadállításra vonatkozóan minden porta után 10 fegyveres gyalogost kellett hadba állítania.⁴¹⁵ Orosz György kerületéhez kerültek ezúttal Ugocsán kívül Ung, Bereg és Máramaros vármegyék is. Ettől fogva a fenti fejedelmi kivetésmódra hivatkozva jelennek meg a vármegyében Orosz György rendeletei, aki konkrét útvonalakat és célállomásokat jelöl ki az élelmiszerszállítást illetően. Azonkívül Forgách Simon konyhájának az ellátását is Ugocsából igyekszik megszervezni. Felhívja a termények minőségére a vármegye figyelmét: „amint megh irtam az Gabona Liszt Tiszta legyen ne valami misculantiu Árpával zabbal vagy Tengeribúzával...” különben az összeset visszaküldi. A fejedelmi parancsot némiképp korrigálja, mert a mázsa húsért nem vállalja az említett négy forint kifizetését. Ekképpen vélekedik: „én azt a bajt fel nem vállalhatom”. Elvárja, hogy a katonák a vármegyéből folyamatosan érkezzenek, különben a katonai végrehajtás eszközához folyamodik.⁴¹⁶

Végül Forgách Simonnak sikerült a várat megadásra kényszerítenie 1705. január elsején.⁴¹⁷ A vár feladásának körülményeit illetően értékes adalék Orosz Pál Rákóczi ezredesének Ugocsa vármegyének írt, 1704. november 26-án kelt levele. A levélben tudatja, hogy a vár feladásának egyik feltétele azon adósságok visszafizetése, amelyeket a várban lévő nemesek tettek vagy záloggal megerősítettek a hitelezőknek. „...fellévén téve a Capitulationnak punctumiban, hogy a liquidum debitumok úgy az Zálogok is mind a Két részről exolváltassanak. Mellyhez képest Nagyságokat Kegyelmeteket kérem (:transmittálván felséghegeknek s kegyelmeteknek az adósságoknak pariajokat:) Megh értvén az adóssok neveit Judicialiter Compellalni az megh fizetésre ne terheltelessék.” A továbbiakban arra figyelmezteti a vármegyét, hogy ha az adósságok megtérítését nem biztosítja, az ország érdeke nagy kárt szenved. A dokumentum egy ügynevezett melléklettel zárul, amely az ugocsai adóssok jegyzékét tartalmazza, egyben fényt derít az ott tartózkodó vármegyeiek személyére: „Ugocsa megye törvényhatósága alá eső adósságok jegyzéke: Károlyi Chrisztiána adott zálogba aranyékszert Rajnart kapitánynak 161 f 10 denárban; Károlyi Susána Stain kapitány urnak 100 ft, Gyulai Mihály úr adott zálogba egy arany lánczot és egy arany ékszert 500 ftba; Károlyi Chrisztiana Stain Lajos Kristófnak 100 ft., Gyulai Mihály 200 ft., Hértneky István tartozik a sütömesternek 50 ft.-tal.”⁴¹⁸ Az adósságot a vármegye segítségével kiegyenlíthették, mivel a „Capitulationnak punctumit” teljesítették.

⁴¹³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 9, Rákóczi 1704. október 23-án kelt rendelte Vihnyén.

⁴¹⁴ Komáromy, 1901. 400. o. 1704. október 26. Vihnye

⁴¹⁵ Komáromy, 1901. 400. o. 1704. november 13. Érsekújvár

⁴¹⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 5, 1704. november 15. Angyalos

⁴¹⁷ Lásd: Bánkúti, 1973. 95–97. o.; Csatóry, 2000. 111–119. o.

⁴¹⁸ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 119, folio 1, 1704. november 26. Angyalos. Publikálva: Lehoczky, XXXV. az akkor még teljes egészében meglévő kiegészítésekkel együtt. Ma már az iratnak csak az első része található a beregszászi levéltárban.

Az 1705. év végén Rákóczi megparancsolja Ugocsának, hogy a kivetett ötven gyalogost és ötven lovaszt mihamarább állítsák ki és a vármegye követeit küldje el hozzá, hogy beszámolhassanak a helyi állapotokról, az egyházi ügyekről stb.⁴¹⁹

A blokád feloldása után az ugocsai szállítmányok már a szatmári magazinumba érkeztek. A lehetőségeknek megfelelően – Rákóczi, Orosz György, Károlyi Sándor és Galambos Ferenc utasítására – a vármegye munkásokat, szekereket és szerszámot biztosított Szatmár várának lerombolásához, ezzel egy időben az ecsedi vár restaurálásához. Ezekre a nem csekély erőfeszítést igénylő munkálatokra a későbbiekben részletesen kitérünk.

3.4. A báró Perényi-család II. Rákóczi Ferenc szolgálatában

1. Perényi Miklós

Br. Perényi Ferenc és Kornis Krisztina házasságából született Miklós,⁴²⁰ ezredesként lépett be II. Rákóczi Ferenc hadseregébe. Átállása szintén a huszti vár elfoglalása — 1703. augusztus 17. — után történt.⁴²¹ Azelőtt Abaúj vármegye örökös főispánja volt. Rákóczi gyalogos-ezereskaptánnyá, majd brigadérosná nevezte ki. Bercsényi Miklós főgenerális seregében szolgált. Ezrede az ország különböző területeiről összeverődött katonákból állt. Bercsényi kevésbé kedvelte, a fejedelemhez írt leveleiben többször is elmarasztalta, de más katonai vezetők torzsalkodásaival szemben rendszerint pártfogásába vette. Nézeteltérései leginkább Esze Tamással voltak, származásából kifolyólag. Perényi Miklósnak — Eszével ellentétben — nem voltak katonai ambíciói, amikor nagyszőlősi kastélyát és gyermekeit elhagyva vállalta a harcot Rákóczi zászlaja alatt.

Ekkor már gyalogsági dandárnok volt, mely fokozatba a Bercsényi által készített szervezési szabályzat értelmében léptette elő a fejedelem. A legújabb kutatások szerint 1704. június 29-től brigadéros, azonban az erről szóló dekrétumot Rákóczi csak 1708. augusztus-szeptember között állította ki.⁴²² Bercsényi Nyitráról irányítva az ország északnyugati frontvonalát, Heister Siegbert császári tábornagy ellen bevetette az Eszterházy Antal parancsnoksága alatt álló Perényi-ezredet is. Bercsényi 1705. január 6-án kelt levelében⁴²³ tudatja a fejedelemmel, hogy Perényi Miklóst gr. Eszterházy Antal tábornok mellé Nyitrára küldte Móricz István és Réthey ezredesekhez. 1705. március 5-én összehangolt támadás eredményeként sikerült Heistert visszaszorítani Nagyszombaton túlra. Bercsényi a továbbiakban a trencsényi ostromzár megerősítésére rendelte Perényit négy sereg gyaloggal és két tarack ágyúval. Bercsényi Rákóczinak 1705. május 2-án kelt jelentésében azt ajánlja, hogy Farkas Sándor putnoki, szendrei, ónodi és egri hajdúkból álló ezredét is Perényi parancsnoksága alá kellene rendelni, hadd legyen jó ezrede.⁴²⁴ Perényi és Ebeczky csapatai a trencsényi ostromzár körzetében Szerednél szorították vissza a Morvából betörő német csapatokat, de ezzel nem tudták megakadályozni az ostromzár áttörését. Az ellenségnek sikerült élelmet juttatni a trencsényi várba.

1705. szeptember 29-én Rákóczi – Eszterházy Antal által – Perényit Szolnokhoz rendelte⁴²⁵ és teljhatalmat biztosított számára. 1706. április 15-től július végéig számottevő hadi események nem történtek, ha nem számolunk a topónfalvi eseményekkel, amelyeket Károlyitól tudhatunk meg: „E napokban Bessenyeinek, Prinyi Miklósnak lévén útja erre, mint, hogy

⁴¹⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 3, 1704. december 13. Galgóc

⁴²⁰ MOL. G. 16. I. 2. f. folio. 16

⁴²¹ Esze, 1955. 394. o.

⁴²² Kinevezésének körülményeit lásd: Thaly, 1885. III. kötet. 349. o. Legújabban: Mészáros, 2001. 319. o.

⁴²³ AR. IV. kötet, 272. o.

⁴²⁴ Komáromy, 1915. 121–122. o.

⁴²⁵ AR. I. kötet. I oszt. 424. o. Instructióját lásd: MOL P. 396. Károlyi család Levéltára Ap I. Acta. Ser. I. 1705. október Fasc. 2. B. 23.

jövetelüket dobra ütötték, az ellenség utánuk hátul lévén, kemény harcuk volt déltől fogva estig, az mieinkben circiter 40, az ellenségben 60-ig való, egy rácz kapitánnyal esett el.⁴²⁶ Perényi Miklós így hazatérhetett nagyszőlősi birtokára, hogy kellően ellássa az általa elhanyagolt otthoni gazdaságát. A birtokon maradt Perényi-család nő tagjai még 1703 októberében hallattak magukról, amikor panasszal fordultak Rákóczihoz a nagyszőlősi jobbágyok hajdúszabadságért vívott megmozdulásai miatt. Közöttük volt Perényi Miklós második felesége is, aki négy gyermeket nevelt Nagyszőlősön.⁴²⁷ Az 1706. évben Perényi Miklós Szolnokot elhagyva visszatért Bercsényi parancsnoksága alá, közvetlenül sógora, Eszterházy Antal táborába. Itt a Vág- és Morva-melléken harcolt. Bercsényi, Ocskay László morvai hadműveleteinek támogatására rendeli ki a Bagossy, a Babocsay és a Perényi dandárokat azzal a céllal, hogy a lovasok Lipótvárig, a gyalogság pedig a Fehérhegy völgyéig kísérik a sereget. Az ellenség állandó támadása mellett Pozsony irányába térjenek majd vissza.⁴²⁸

Perényit később a puchói szoros védelmére rendelték, ahonnan Ocskayval Beckó ellen hajtottak végre támadást. Lovasaik a Vág partján örködték, hogy az esetleges német segítséget feltartóztassák. 1707. október 13-án Perényi és Szádeczy hajdúi létrákon megmászták a város falait, az őrséget visszasoportították a várba, ahol zsákmányolniuk is sikerült.⁴²⁹ A hadi helyzet úgy kívánta, hogy Eszterházy október elsején Bajmóc várába rendelje Perényit, aki a bajmóci csatározásnak köszönhetően csak két hét késéssel érkezhett meg két tarackjával és egy kevés munícióval. Feladata a várból történő kiutések irányítása lett, amellyel zavarták a közelben állomásozó ellenséget. Továbbá utasították, hogy a várat csak kemény ostrom közepette adhatja fel, ha lerombolta védbástyáit.⁴³⁰ Perényi és Czelder Orbán katonái küzdöttek a trencsényi csatában 1708. augusztus 3-án. Rákóczi egri tartózkodása idején⁴³¹ Perényit a Duna partjának biztosítására rendelték, később Sötérral és Bessenyeivel egészen Szegedig hajtottak végre támadásokat.

A báró sértődéssel vette, hogy rangján alóli fizetést kapott, ez ügyben Bercsényi közbenjárása sem hozott eredményt.⁴³² Bizonyára méltánytalannak tartotta, hogy gyalogsági brigadéros és főcolonellus létére csak ezredesi fizetést kap, amit Bercsényi állapított meg számára. „Perényi uram fizetését ne úgy ércse mint brigadérosnak, hanem mint colonellusnak, mivel brigadérosra fizetése nem leszen.”⁴³³

Perényi, ahogy otthonát elhagyta, csökkent birtokának jövedelme is. Jobbágyai közül sokan beálltak Rákóczi hadseregébe, kik azután nem fizettek dézsmát, füstpénzt, sóvámot. A sóvám jövedelmét – amit azelőtt törvénytelenül elvettek tőle – a fejedelem 1704. május 16-án visszaadományozta a Perényieknek és az Újhelyieknek. Elrendelte, hogy a Perényi nemzetségnek szárazon és vízen szállított sóból Ugocsa vármegyében mindenki vámot adjon. Ez azonban csak azokra vonatkozott, akik jogaikat törvényesen tudják igazolni. A vámszedési jog visszaadása csak a már meghatározott 200 ezer kősó leszállítása után történhet.⁴³⁴ Ebben az évben kapta vissza a Perényi-család a tekeházi vámjövendelmét is.⁴³⁵ A továbbiakban a család az 1707. évi ónodi országgyűlésen folyamodott elvesztett kiváltságainak visszaszerzése ügyében Rákóczihoz. Abaúj vármegyei főispánságukat – amelytől a császár fosztotta

⁴²⁶ MOL. P.157.15.cs. I. a. Kiadva: Kovács, 1994. 107. o.

⁴²⁷ AR. I. kötet. 233. o. Továbbá: MOL. G. 19. 42 csomó. II. 2. 1. 1704 elejéről. Az említett folyamodványról már szoltunk a hajdúszabadsággal foglalkozó fejezetben.

⁴²⁸ Thaly, 1901. 554. o.

⁴²⁹ Thaly, 1905. I kötet. 144. o.

⁴³⁰ Thaly, 1901. 574. o.

⁴³¹ Tartózkodási ideje: 1708. augusztus 11–szeptember 26.

⁴³² AR. V. kötet. 555. o. Bercsényi Mikós levele. 1708. február 28.

⁴³³ AR. VIII.kötet. 99. o. Bercsényi Miklós levele 1709. július 6.

⁴³⁴ Bánkúti, 1992. 55. o. 1704. május 16. Dunaordasi tábor

⁴³⁵ -R –R. 1908. 593. o.

meg Perényit – szintén vissza szeretne volna szerezni.⁴³⁶

Perényi feltételek nélkül betartotta a fejedelemhez fűződő esküjét. Erről tesz tanúbizonyságot, amikor Esze Tamás, a tarpai jobbágyszármazású brigadéros kijelentette, hogy nem lesz Perényi beosztottja. A báró azonban elfogadhatónak tartotta Esze parancsnokságát.⁴³⁷ 1708. szeptember 3-án Perényi jelentést tett Rákóczi hadi intézkedéseiről, egyúttal kérte eltávozását otthoni dolgainak rendezése céljából. Ekkor már felesége is betegeskedett.⁴³⁸ A hazatávozási engedélyét a fejedelem nem adta meg, hanem a rációk elleni újabb hadműveletekre rendelte.⁴³⁹ Ezután Rákóczi elhagyta Egeret. Perényi utána indult és Nagykarolynál érte el a fejedelmet, de itt sem sikerült kieszközölnie szabadságolását, sőt Rákóczi meg is haragudott rá, mivel engedélye nélkül elhagyta ezredét. Rákóczi Bercsényinek írt levelében ezt írja: „Prinyi Miklós felől is lehet kegyelmeteknek híre, ki is tüllem hazakéredzvéen, mivel válaszat nem vette egész eddig gyütt utánnam, de valójában jó humorban találá, mivel még azaz éjjel visszaküldtem Egerben, hogy mindgyárt kegyelmedhez vigye fel hajdúit, bizonyára árestomban is tétetem volna, ha öszve szedésekben szükségem nem lett volna reája.”⁴⁴⁰ A katonai fegyelem elleni vétsége miatt Perényit is azon főurak közé sorolhatjuk, akik néha megszegték ugyan a szabályokat, de megbízható, képzett tisztek híján Rákóczi nem állt módjában megbüntetni őket.

Egerben Vass Sándor dandárnok lett a parancsnok, de Rákóczi a várparancsnoksággal Perényit vagy Szentpétery Imrét szándékozta megbízni.⁴⁴¹ Bercsényi ezután a Garam és az Ipoly környékén vonta össze ezredeit. Hozzá csatlakozott Perényi is a trencsényi csatából megmaradt katonákkal. Heister, Pálffy és Ebergényi támadásai a térségben az erős tél ellenére sem torpantak meg. Perényi ezrede leginkább a szervezett visszavonulást fedezte.⁴⁴² Bottyán János és Károlyi Sándor seregei kitartóan harcoltak a császáriakkal. A haditerv szerint a Szepességből kellett támadniuk az ellenséget, itt vonták össze az ezredeket, köztük a Perényiét is, mintegy ötezer embert.

Perényi Miklós 1709. január 21-én Lőcsére érkezett. Első dolga volt biztosítani a hadsereg nehézkes téli ellátását, gabonaőrlés céljából két száraz malmot is készíttetett. Szénát és abrakot Csákytól kért. Számba vette csapatait, a hiányok miatt mindenáron gyarapításukra törekedett. A nagy hideg, valamint a zsold, fegyver és ruházat hiányos volta miatt a harc képességük is meggyengült. Ezért arra kérte Rákóczit, hogy a Sréter János tüzérdandárnok felügyelete alatt lévő acélpuskacsövekből és kardvasakból ajándékozzon valamennyit az ő katonáinak. Továbbá Murány várából 800 fekete sapkát eszközölt ki hajdúinak. A csapatok számának növelése érdekében levélben fordul a szepesmindszenti birtokán tartózkodó Csákyhoz.⁴⁴³ Csáky azonnal engedelmeskedett és erősítést is küldött. Ebből arra következtethetünk, hogy ekkor már Perényi volt a Lőcse környékén állomásozó ezredek parancsnoka. Czelder Orbánnal tartott kapcsolatot, aki Késmárkon állomásozott. A császáriak támadása rövid időn belül bekövetkezett. Tollet és De Viard császári tábornokok február 7-én betörték

⁴³⁶ „...mikint nemes Abatúj vármegyének örökös-főispánsága azon tekintetes és nagyságos régi familiátul az austriai Háznak birodalma alatt elvétetvéen, másnak conferáltatott [adatott] instálván,[kérvéen] hogy redeáljon [visszatérjen] azon tekintetes familiára.” Naplók az ónodi országgyűlésről. Bártfa város köve-teinek naplója. RTü, 1973. II kötet. 338–339. o.

⁴³⁷ AR. V. kötet. 555. o.

⁴³⁸ Lásd: Komáromy, 1915. 126. o.

⁴³⁹ AR. II. kötet. 323, 330. o.

⁴⁴⁰ AR. II. kötet. 357. o. Rákóczi levele Bercsényihez, 1708. okt. 16. Károly

⁴⁴¹ AR. II. 338, 342. o. Rákóczi levele Bercsényihez, 1708. szeptember 23.

⁴⁴² Thaly, 1905. 491. o. Perényi Miklós azt írta Lőcséről Csáky Mihálynak, hogy Andrassy Pál tábornok 53 emberét úgy megvette a hideg, hogy nem szolgálhatnak.

⁴⁴³ Lásd: Komáromy, 1915. 130. o.

a Szepességbe. Perényi gyalogsága a lovasok segítségével Lipót vármegyéig szorította vissza őket. Ez a győzelem azonban nem volt elegendő, hogy megtarthassák a Szepességet, meghíusult az átfogó támadás terve is. Tavasszal Rákóczi hívei már csak Érsekújvár és a Garam-vonal védelmére szorítkozhattak.⁴⁴⁴

Közben Vass Sándor egri várparancsnok elhunytával új parancsnok kinevezése vált szükségessé. Ekkor gondol Rákóczi – a néha fegyelmet vétő, de feltétlenül hűséges – Perényi Miklósról. 1709. április 19-én a fejedelem ismerteti szándékát Károlyi Sándorral, de végérvényesen még akkor nem dönt. Végül a kinevező parancsot 1709. április 22-én Bercsényitől kapta meg a Szepes vármegyei Hunfaluban. Öt nappal ezután megérkezett Egerbe.⁴⁴⁵ A vár legégetőbb, azonnal felszámolandó gondját kezdte enyhíteni: a takarmánnyal és élelemmel való ellátását. Eger várának stratégiai jelentősége a török időkhöz képest csökkent, de a Tisza-Duna közötti hadműveletek szempontjából továbbra is jelentős maradt. Ezenkívül 1704-ben, amikor gr. Zinzendorff császári tábornok feladta a várat Bercsényinek, a fejedelem megerősítette falait és hosszú időre biztosította ellátását. Perényi még mielőtt átvette volna a parancsnokságot, Rákóczi ezer főre gyarapította a várvédők számát. A német tüzereket megbízhatatlanságuk miatt magyarokra és szlovákokra cserélte fel. A fejedelem szükségesnek tartotta, hogy a leendő várparancsnoknak legyen instrukciója, továbbá, hogy mihamarább feleskesse a várvédőket.⁴⁴⁶

Az Eger környéki állapotok miatt Perényi Miklós nem lelkesedhetett a várparancsnokságért, mivel a környéken pestisjárvány szedte áldozatait. Hiába nyugtatta a katonákat a fejedelem, a halállal járó betegséget nem tudták megakadályozni.⁴⁴⁷ A vár területére bejutottak a fertőzöttek is, de a szigorú ellenintézkedések segítségével sikerült a betegséget megfékezni. Perényi jelentése szerint 1709. augusztus. 16-ig mindössze öten hunytak el pestisben. Eger várában számos pap és szerzetes is tartózkodott, ide menekültek a háborútól és a ragályos betegségtől. A katolikusok, jezsuiták nem feltétlenül voltak Rákóczi hívei, a fejedelem csupán könyörületességből fogadta be őket a várba. Perényi megbízhatatlanságuk és a vész miatt többször megtagadta hazautazásukat és vagyonuk behozatalát.⁴⁴⁸ Az újoncozást szintén lehetlenné tette a pestis terjedése, ami éppen a mozgó mezei hadakat gyötörte a legjobban. A várak védői zárt környezetüknek köszönhetően némileg védettek voltak, Perényi is abban bízott, hogy a francia hadmérnök, De Reviere által megerősített védművek és a felszerelt, hosszú ostromra berendezkedett vár oltalmat biztosít a ragályos betegség ellen is.⁴⁴⁹

Elfoglalva várparancsnoki helyét a báró gondot viselt a várbéli foglyokra is, a fogolycserék alapján 15 német hadifoglyot küldött Budára már június 7-én. A budai német generális pedig két katonát küldött helyette Egerbe, mivel nem volt több magyar rabja. Ennek eredményeképp létrejött mindkét oldalon a fogolycsere mechanizmusa.⁴⁵⁰ Perényi erre vonatkozóan olyan utasítást kapott, amelynek értelmében a kapitánynál kisebb rangú fogoly tiszteket, a magyar szökevényeken kívül, elismervény mellett mind Budára küldje.⁴⁵¹

Perényi nem hagyhatta el a várat, dandárját Nyáray László gyalogezredes parancsnoksága alá helyezték. Ezt az ezredet küldte később a fejedelem Gömör vármegyébe a császár-

⁴⁴⁴ Lásd: Komáromy, 1915. 131. o.

⁴⁴⁵ AR. I. oszt. III. kötet. 204. o. Perényi Egri commendánsi tiszttét 1709. április 22.–1710. november 30. között töltötte be.

⁴⁴⁶ AR. II. kötet. 342–343. o.

⁴⁴⁷ A pestisjárványra vonatkozóan lásd: Márki, 1910. III. kötet. 113–122. o. A Márki által összegyűjtött adatok szerint Magyarországon és Erdélyben több mint 400 ezer embert hunyt el pestisben, mialatt a szabadságharcban elesettek számát 85 ezerre becsülte.

⁴⁴⁸ Komáromy, 1915. 140. o.

⁴⁴⁹ AR. III. kötet. 313–317. o. A fejedelem levele Károlyi Sándorhoz 1710. november 29. AR. III. kötet. 203. o.

⁴⁵⁰ AR. III. kötet. 188, 312. o.

⁴⁵¹ AR. III. kötet. 188. o. Perényi levele Egerből, 1709. szeptember 23-án Bercsényihez

riak ellen. Bercsényi június 14-én utasítja Perényit, hogy csapatait, 300 emberen kívül Csetnekhez küldje.⁴⁵² A hadviselés során Nyáray és Perényi között különböző presztizskérdésekből feszültség támadt, ami csak idővel enyhült.⁴⁵³ Perényi a tőle elvezetett századokat újoncoltatás útján kívánta pótolni. Sikertelenül próbált behívni a környék szőlőművelőit, de az eredmény kétséges lett, mivel az újdonsült katonák inkább elszökdöstek, vagy a portyázás és a zsákmányolás érdekelte őket. A meglévő katonák nagy részét pedig nyáron haza kellett engednie az aratásra, másképp nem tudták volna családjuk élelmét biztosítani.⁴⁵⁴ Ilyen körülmények között kezdtek hozzá az egri vár restaurálásához, ami nagy erőfeszítéseket követelt a védőktől. A munkálatok nehézségeiről a Bercsényi Miklóshoz és a szabadságharc más vezetőihez intézett leveleiből szerezhetünk tudomást.⁴⁵⁵ Egyidejűleg fegyvert is készítettek, Egert Bercsényi látta el salétrommal és ólommal. A vár felfegyverzése és felszerelése után innen elégitették ki a csataterék szükségleteit is. Innen küldtek pénzt és posztot az újjvári őrség kifizetésére.⁴⁵⁶

Rákóczi táborában ebben az évben már kiszorult a gazdaságilag és stratégiaileg létfontosságú bányavárosok területéről. Ebből kifolyólag az eddigieknél komolyabb anyagi nehézségekkel kellett megküzdenie. Nem tudták fedezni immár a tisztek fizetését, a meglévő bevételek jelentős részét a meglévő várak – pl. Érsekújvár – megerősítésére fordították.

Elégedetlenség mutatkozott a tiszti karban, elsősorban a fizetésük megrövidülése miatt. Hasonló problémával találta magát szembe Perényi Miklós is, amikor brigadéros várparancsnokként kisebb fizetést kapott, mint a hasonló rangban lévők. Levélbe foglalva kifogásait közölte Rákóczival, aminek csupán jóval később lett fogadatja. Az Országos Gazdasági Tanács rendelkezése szerint Perényi és a várbéliek fizetését az egrieknek kellett biztosítani, de a tiszttartó még ennek lehetőségét is kizárta. Végül Klobusiczky Ferenchez fordul segítségért. Így kaphatta bérbe az egri sörfőzőházat és malmot, amelynek tiszta jövedelme is kevésnek bizonyult.⁴⁵⁷ A bérleményekkel kapcsolatos ügyeit az 1709. szeptember 15-én és október 10-én kelt leveléből vizsgálhatjuk. Bercsényi szerint az egri várőrség tisztjeinek 1710. évi fizetése sörfőző és a malom hasznóbéréből telt ki.⁴⁵⁸ Perényi ekkor kért szabadságot, hogy családját másfél év távollét után meglátogathassa, de Bercsényi a hadi ügyekre való tekintettel megtagadta az engedélyt. Valamivel később azonban a pestis miatt Nagyszőlősről Egerbe hozatta családját. A továbbiakban kérte Bercsényit, hogy állomáshelyét megcserélhesse. Felettese ezt nem tette lehetővé számára. A kérést Bercsényi a fejedelemnek írt levelében is megemlíti: „Perényi Miklós kész inkább vasat viselni, mintsem ott lakják a dögben; már is beteg bújában.”⁴⁵⁹ A főgenerális csípős megjegyzéseit a báró higgadtan fogadta. Megjegyezte azonban, hogy e szavak elkese-ritik, de mindenképp Isten akaratjaként fogja fel azt.⁴⁶⁰

1709 őszén katonaszökevényeket hozatott fel a várba, hogy lecserélhesse a rég szolgálatban lévőket és a családokat. Értesíti Bercsényit, hogy némiképp javítson a várbéliek ellátásán, legalább egy font húst rendeljen fejenként egy napra, mivel katonái csupán kenyéren és són élnek. Szigorú óvintézkedéseinek köszönhetően meg tudta védeni a várat a pestistől, annak ellenére, hogy környezetében kíméletlenül szedte áldozatait a járvány.

Perényi Miklós, ha nem is jeleskedett csapataival a harctéren, de az egri háttérben vitathatatlanul eredményes gazdasági tevékenységet folytatott. Az általa begyűjtött hadisze-

⁴⁵² Komáromy, 1915. 137. o.

⁴⁵³ AR. VIII. kötet. 79, 97, 128, 131. o.

⁴⁵⁴ Komáromy, 1915. 139. o.

⁴⁵⁵ AR. VIII. kötet. Perényi Miklós levelei : 1709. július 27., augusztus 21., október 23-án kelt levelek.

⁴⁵⁶ Thaly, 1905. 653–654. o.

⁴⁵⁷ Komáromy, 1915. 142. o.

⁴⁵⁸ AR. VI. kötet. 351. o.

⁴⁵⁹ AR. VI. kötet. 375. o.

⁴⁶⁰ Komáromy, 1915. 144. o.

rek, golyó, puskapor, salétrom és más muníció nem általa lett felhasználva, hanem ott, ahol éppen a szabadságharc érdeke megkívánta. Bercsényi parancsa alapján puszkacsövek öntésére alkalmas acélt küldött Nyáray brigadérosnak. Károlyi embereit posztóval látta el, ami a Szendrőre való kiszállítás után igencsak hiánycikk lett. A várbeli tüzérség működtetése is erőfeszítéseket kívánt, mivel a hadnagy és a tüzemester is megfertőződött. Perényi Bercsényinek rendszeresen beszámolt a várbeli állapotokról: a várágúk közül már csak kettő volt használható, felhívta figyelmét a téli tüzelő biztosítására, a vár restaurálásának szükségességét szorgalmazta, valamint folytonosan emlékeztetett a védők zsoldjának kifizetésére.⁴⁶¹

Rákóczi miután tudomásul vette a Szécsényt és Losoncot fenyegető veszélyt – amit Pálffy és Heister csapatai okoztak –, október 18-ai levelében sürgeti Bercsényit, hogy erősítse meg Eger várát.⁴⁶² A hadi helyzet Eger erősítését kívánta, annál is inkább, mivel az ellenség már Hatvant ostromolta. Az erről szóló híreket Perényinek egy jászberényi pattantyús hozta Egerbe. Perényi 1709. november 23-án értesítette a Lelesznél táborozó Eszterházy Dánielt, hogy Révay Imre, Máriássy és Szentpétery hadaival együtt Debrőnél lévő ezredét ne rendelje távolabb, mert Egerben kevés a katona, sok a beteg, és ha elkezdődik az ellenség támadása, könnyen veszélybe kerülhetnek. Az irat végén lévő pecsétnél a következő sorok olvashatók: „Városi, falusi bírák sietséggel vigyék ezen levelet 100 ftr birság alatt praetitulált generálisnak Leleszre. Egri főcommandans P.M.”⁴⁶³ Eszterházy véve a parancsot Hatvannál hajtott végre támadást, majd bevonult az egri várba.

Perényi Miklósnak a vár erősítése terén végzett munkájáért – az 1710. év elején tartott hadi szemlén — Rákóczi kihangsúlyozta érdemeit. Ezredét a szemle „jó és ép statusban” találta. Ekkor rendeli el Rákóczi, hogy a Pongrác-féle szikszai századot a Perényi által toborzott ún. „pápista” ezredhez csatolják.⁴⁶⁴ Ahhoz, hogy súlyának megfelelően értékeljük a Perényi személyét illető megtiszteltetést, figyelembe kell vennünk annak időpontját és körülményeit. Ez abban az időben történt, amikor már nehézkessé vált az ezredek soraiban fegyelmet tartani, aminek megvoltak az objektív és szubjektív okai. Ugyanakkor Perényi bírálatot is kapott a fejedelemtől, aki szigorú újoncállítást követelt, ami már feszültségekkel járt a vármegyei és a városi hatóságokkal szemben.⁴⁶⁵

A várban tartózkodó beteges Eszterházy Dániel sok gondot okozott a parancsnoknak. Perényit mellőzve maga kezdett rendelkezni, erőszakos takarmány- és pénzbehajtást erőszakolva a lakosságra. Rákóczi végül Bercsényi mellé, Homonna környékére parancsolta az önkényeskedő Eszterházyt. Közben az ellenség Érsekújvárhoz közeledett. Itt a megfelelő létszám ellenére sem volt esély huzamosabb ideig tartani a várat, ami a katonák fegyelmetlenségével és ellátásuk hiányosságával magyarázható. A várakban ennek ellenére a nemeség nem bánt takarékosan az élelemmel. Kritikussá akkor vált a helyzet, amikor a Dunántúlról és az Erdélyből menekülőket is el kellett tartani a meglévő várakban. Rákóczi világosan látta táborainak sebezhető pontjait. Ennek alapján Érsekújvárt és Egert biztosítandó, Szolnok környékét erősítette meg, itt készült fel az összecsapásra. Le Maire hadi mérnökkel megerősítette a szolnoki várat.⁴⁶⁶

Fokozatosan Egerbe összpontosultak a Felső-Tisza-vidék védelmének szálai. Ide szorultak a szerzetes papok, nagyszámú alkalmazott katonaság, fegyverkészítők, raktárak, pénztárak, hadi biztosok és orvosok. Eszterházy Antal, miután ezredével kiszorult a Dunántúlról Egerbe vonult. Közben folyamatosan érkeztek ide Rákóczi engedelmével a pestis elől

⁴⁶¹ Komáromy, 1915. 145. o.

⁴⁶² AR. II. kötet. 551. o.

⁴⁶³ AR. VII.kötet. 384–388. o.

⁴⁶⁴ AR. III. kötet . 336. o.

⁴⁶⁵ AR. III. kötet. 14. o.

⁴⁶⁶ Komáromy, 1915. 148–149. o.

menekülők. Elterjedt a hír, hogy itt a betegek fele kigyógyul.⁴⁶⁷ A várban feszültté vált a viszony a lengyel önkéntesekkel. Rákóczi ezt írta erről Bercsényinek: „Legnagyobb bajom az egri magazinum, az melyet most emészt a lengyelség és a Dunántúlról feljött had.”⁴⁶⁸ Rákóczi 1710. április 4-én Egerbe érkezett, ekkorra már Perényinek sikerült kiűznie az ellenséget Somoskőről és Sirok várából. A fejedelem szigorú rendeleteivel elzáratta az egri tárházakat, a főnemeseket is takarékos életvitelre intette.⁴⁶⁹ Ezután Károlyi Sándor udvarnépe költözött Egerbe, mivel őt jelölte ki a fejedelem az Érsekújvárat felmentő sereg élére.

1710 szeptemberében Perényi Miklós felesége is a pestis áldozatává vált. Három leánygyermek közül Mária ekkor hét esztendő volt. A Nagyszőlősi Római Katolikus Egyház anyakönyvei szerint Perényinek Hidy Borbálától a következő gyermekei származtak: 1) Zsuzsanna, szül. 1695. november 10. 2) József Miklós szül. 1697. március 19. 3) Katalin szül. 1698. május 19. 4) Erzsébet szül. 1701. július 14. 5) Mária szül. 1703. március 28. A haláleset miatt eltávozást kért a fejedelemtől, amelyben hangsúlyozta, hogy leginkább gyermekeinek elhelyezése végett kívánna hazamenni nagyszőlősi birtokára. „Mivel ha mostan ősre haza nem mehetek jószágocskámnak be takarítására és rendbenhagyására, embereim is oda haza meghalván, kik jószágomra gondot viseltenek, az mint is már elpusztult jószágom jobban elfog pusztulni és így gyermekeimet is nem tudom honnan sustentálhassam. [fentarhassam]”⁴⁷⁰ Folyamodványára a fejedelmi titkár a következőket írta: „Perényi Miklós haza kívánczozott, de az mostani hírekre nézve maga resolválta benmaradását, csak az gyermekeit akarja kiküldeni.”⁴⁷¹ Érsekújvár eleste még kritikussabbá tette az egri állapotokat. Ebben a helyzetben a báró saját maga megértette eltávozásának akadályait, maradt Egerben.

A szabadságharc végén Eger, Szolnok, Kassa és Munkács maradt meg számottevő erősségként a Tiszától a Beszkidekig terjedő országrészben. Eger megerősítése végett Rákóczi Szentpétery, Réthei és Csajághy csapatait tartotta készenlétben.⁴⁷² Ebben az időben Perényi végül hazautazhatott, de helyettesítése csak ideiglenesen volt megoldható.⁴⁷³ A báró így rendezhette családi dolgait, nagyszőlősi birtokának folyó ügyeit. Október elején újra átvette a vár parancsnokságát. Három gyermeket is magával hozott, ilyen körülmények között várta az ellenség támadását, ami hamar bekövetkezett. A császáriak támadásaik révén elfoglalták Heves vármegye területét. 1710. október 17-én Csajághy János feladta Szolnokot. Ekkor Egerre nehezedett az egész Felvidék védelme. Perényi Miklós erősítést kért, de ezt már nem kaphatta meg, mert a várat körülzárták.⁴⁷⁴ De Riviere hadmérnök tájékoztatta a fejedelmet arról, hogy a vár alaposan felkészült az ostromra. A vár élelem- és hadi tartalékai hosszú ostromot tettek volna lehetővé. A veszély azonban az őrség szellemében volt, amit már Perényi személye sem tudott ellensúlyozni. Perényi azt észlelte, hogy titkolóznak tisztei, és szökdöcsnek a katonák, ami egyértelmű következtetésekre készítette.

A környék megtelt menekültekkel, akik ellátásuk hiánya miatt ellenségesen viselkedtek a lakossággal szemben.⁴⁷⁵ Rákóczi nem tett komoly lépéseket Eger felmentése érdekében. 1710. november 11-én Pálffy János, a magyarországi császári hadak főparancsnoka levelet intézett Perényihez a vár feladása céljából, ő azonban a körülmények ellenére ellenállt.⁴⁷⁶ Perényi bízott abban, hogy a fejedelem megszervezi a stratégiaiilag fontos vár felmentését.

⁴⁶⁷ AR. III. kötet. 409. o.

⁴⁶⁸ AR. III. kötet. 88, 93, 96, 385. o.

⁴⁶⁹ AR. III. kötet. 277. o.

⁴⁷⁰ Komáromy, 1915. 156–157. o.

⁴⁷¹ AR. III. kötet. 174. o.

⁴⁷² AR. III. kötet. 59. o.

⁴⁷³ AR. III. kötet. 174. o.

⁴⁷⁴ Komáromy, 1915. 500. o.

⁴⁷⁵ AR. III. kötet. 190. o.

⁴⁷⁶ A levelet közli Komáromy, 1915. 504–505. o.

Rákóczi azonban túlbecsülhette a vár védelmi képességét. Az ellenség terveit nem volt módjuk megakadályozni.⁴⁷⁷ Elkezdődött a vár ostroma, ami megingatta a védők jelentős részének a kitartását. Perényi fegyverszünetet kért, amit megtagadtak tőle, így az ellenség november 22-én újra folytatta a támadást.⁴⁷⁸ Perényi az ostromlott vár állapotáról és az apadó vízkészletről rendszeresen értesítette a fejedelmet és Károlyi Sándort is.⁴⁷⁹ Rákóczi november 29-ei levelében ismerte el, hogy Riviere tévesen informálta a vár állapotáról, a fegyverszüneti tárgyalásokat megtiltotta és várvédelmi tanácsokat adott. Segítségét nem helyezte kilátásba, de emlékeztette Perényit családja múltjára és végső kitartásra utasította.⁴⁸⁰ Komáromy András megállapítása szerint Perényi nem kapta meg a fejedelem levelét a vár eleste előtt. Hozzáteszi, hogy más hangnemet üt meg a fejedelem, ha tisztában lett volna Perényi helyzetével. Bírálja Márki Sándor álláspontját, aki szerint Perényi könnyelműen adta fel a várat, erőfeszítések nélkül.⁴⁸¹

Az ostrom közben tovább folyt. Budáról megérkeztek a faltörő ágyúk, amikkel folyamatosan lőtték a várat. Pálffy János emberei az egri kanonokok segítségével megvesztegették a vár alparancsnokát, Réthey Ferencet. Ő szervezte meg a tisztek lázadását és kapitulációra szólította fel Perényit. A várparancsnok azonban erélyességével lecsillapította a kedélyeket, de ettől kezdve azt tapasztalta, hogy nem teljesítik maradéktalanul parancsait. Réthey társaival elhagyta a várat és Wallishoz szökött, estére visszatérve lázította az őrséget és a császáriakat dicsérte. Végül a fellázadt katonaság Perényit választásra kényszerítette: vagy aláírja a kapitulációt, vagy őt adják át az ellenségnek. 1710. december 1-jén Wallis katonáival bevonult az egri várba, parancsnokuk mellett mintegy száz ember tartott ki, akik átadták a fegyvereket.⁴⁸² Eger várának elestéről Rákóczi december 6-án értesült, rögtön magához rendelte Perényit, hogy első kézből tájékozódjon a szomorú eseményről.⁴⁸³ Bercsényi nem kételkedett a várparancsnok hűségében, amiről értesítette Rákóczit is.⁴⁸⁴ A fejedelem megértette Perényit, de Réthey ellen törvényszéki eljárást indítványozott.

1711. április 26-án Perényi Miklós felesküszik a császárra,⁴⁸⁵ miután hazatért gyerekeihez.

1711. május 1-jén Magyarország részéről aláírja a szatmári békét.⁴⁸⁶

Károlyi Sándor közbenjárt a császárnál a báró amnesztíja és birtokainak visszaszerzése ügyében. Az alábbiakban Károlyi tollából idézünk leveleket, ami arra utal, hogy Károlyinak ez nem kevés erőfeszítésébe került. Ezzel kapcsolatosan Károlyi írja feleségének: „...Perényi Miklós penigh menjen ki az birodalombul három-négy hét alatt végbe viszem Isten után dolgát. Ha az alatt az bolond bolondul veszi magát, bolondul veszi más világon is hasznát.”⁴⁸⁷ Később levelet kap Perényitől, amiről szintén ír a feleségének. Szerinte „bolondság minden dolga”, a gyógyulásról le akarja beszélni, mivel annak még nem jött el az ideje. Inkább biztonságos helyen szeretné látni, amíg elrendezi amnesztíját. Továbbá írja feleségének, hogy ha haza menne, nyomban küldjék más helyre, mivel otthon nem védheti meg.⁴⁸⁸ Többször is írt Károlyi Perényinek amnesztíja ügyében, vagyis arról, hogyan kerülhetné el

⁴⁷⁷ AR. III. kötet. 191, 194. o.

⁴⁷⁸ A vár ostromára vonatkozóan lásd: Szalay, 1864. 17. o., AR. III. kötet. 197, 313. o.

⁴⁷⁹ AR. III. kötet. 197. o.

⁴⁸⁰ AR. III. kötet. 313–317. o.

⁴⁸¹ Márki, 1910. III. kötet. 50. o.

⁴⁸² Komáromy, 1915. 514. o.

⁴⁸³ AR. III. kötet. 204. o.

⁴⁸⁴ AR. VI. kötet. 626. o.

⁴⁸⁵ Lukinich, 1925. 328. o.

⁴⁸⁶ MOL. G. 27. V. I. c.

⁴⁸⁷ Kovács, 1994. 146. o. 115. dok. 1712. május 5. Pozsony. Károlyi jóindulatú neheztelését az váltotta ki, hogy Perényi Miklós a személyére szóló amnesztia kieszközölése előtt jött haza.

⁴⁸⁸ Kovács, 1994. 148. o. 116. dok. 1712. május 8. Pozsony

a megtorlást, de a báró kevésbé hallgatott jóakarójára.⁴⁸⁹ Az amnesztia kieszközlése után hazatért, de birtokait jóval később kapta vissza.

Harmadszor is megnősült. Br. Zay Lőrinc és Kollonics Pollixena Kata nevű lányát vette feleségül.⁴⁹⁰

2. Perényi Farkas

A Perényi-dinasztia tagjaival együtt Perényi Farkas is – a felkelők mozgolódásának hírére – Huszt várának látszólag megbízható falai közé vonult vissza.

Perényi Miklóshoz hasonlóan – 1703. augusztus 17-én – Huszt várának kapitulációja után áll Rákóczi szolgálatába. Károlyi Zsuzsanna, Perényi Pálné már 1703. augusztus 18-án arról értesíti Sennyei Istvánt, hogy Perényi Farkas „öcsémuramtul” küldött a fejedelemnek levelet. Perényi tehát ekkortájt indult Rákóczi táborába.⁴⁹¹

A fejedelemnek tett hűségesküje után máris fontos megbízást kapott. Rákóczi az Ung várát ostromlók segítségére és a vár kapitulálásának kieszközlése céljából küldte 1703 szeptemberében Ungvárra. Az ostromot mint „Méltóságos Fejedelem felső vadászi Rákóczi Ferencz ... Ungvár alatt lévő hadainak Directora” vezette, de csak néhány hétig. Ungvári tevékenységének részletei a rendelkezésünkre álló források segítségével részben nyomon követhetők.⁴⁹²

Perényi Farkas 1703. szeptember 30-án kelt levele szerint támogatta Rákóczi jobbágypolitikáját. Nyilván neki is része lehetett abban, hogy a nagyszőlősi Perényiek végül is elfogadták a vetési rendelkezést.⁴⁹³

Perényi Farkas levele, amit a várba szorult katonaságnak és nemeseknek címzett, szintén szeptember 30-án kelt. Az általa megfogalmazott írásban értékes tényanyagot találhatunk. „Kegyelmetek úgy el hidgye, mint az égen a napot látja, hogy ezen a földön több erősség az egy Cassánál császár kézen nincsen ... Szatmár, Munkács és Tokaj, bizonyosan ígéretben vagyon, nem ér egy hetet... Vinna, Homonna, Csicsva és Sztropkó csak engem vár, mindgyárt hajol, hát kegyelmetek miben bízik.?”⁴⁹⁴ Perényi levele azonban nem ért célzt. A várbeliek még nem eléggé „hajlottak” az erősség átadására. Ezután Rákóczi „az ott kívántató szolgálatoknak jobban való folytatására” rendeli ki br. Sennyei Istvánt.

Október 10-én Perényi már a Zemplén vármegyei Csicsva várában ad oltalomlevelet a Rákóczihoz pártoló nemeseknek.⁴⁹⁵ Bercsényi még a szabadságharc elején fontos feladattal bízta meg. Tokaj alól Újfalussi János seregével kiküldte a zempléni és ungi gyülekező hadak megszerzésére, egy egységes parancsnokság létrehozására. A főgenerálistól kapott rendelet értelmében Perényinek és Újfalussinak „12 zászlós seregeket” sikerült összegyűjteni, amellyel sikeresen meghódították Vinna, Homonna, Sztropkó és Csicsva várát. Ezután Perényi és Újfalussy jelentkezett Bercsényi tokaji táborában a 12 századnyi katonasággal, melyek egyik feléből Soós János, a másiból pedig báró Andrási György alakított saját lovasezredet.⁴⁹⁶

Perényi Farkast 1703. október 9-én Bercsényi Miklós udvari kapitánnyá nevezte ki, később ezredessé és ezredtulajdonossá tette.⁴⁹⁷

1704 februárjában Szigetközben vezette ezredét. Bercsényi Somorjáról írt levelében figyelmezteti a németek haditaktikájára.⁴⁹⁸

⁴⁸⁹ Kovács, 1994. 151. o. 117. dok. 1712. május 11. Pozsony

⁴⁹⁰ Komáromy, 1915. 516. o.

⁴⁹¹ AR. I. oszt. I. kötet, 226. o. Perényi Pálné levele. 1703. augusztus 18. Nagyszőlős

⁴⁹² KÁL, vonatkozó dokumentumai F. 4, Ung vármegye főispánja op. 2. od. zb. 1478, folio. 1, 3, 40; AR. I. kötet, 226. o.; Esze, 1995. 91. o.; Váradi, 1958. 126–133. o.

⁴⁹³ Lásd: Várkonyi, 1980. 25. o.

⁴⁹⁴ Lásd: Váradi, 1958.; AR. I. kötet, 67, 123. o.

⁴⁹⁵ Váradi, 1981. 132. o.

⁴⁹⁶ Mészáros, 2001. 307–308. o.

⁴⁹⁷ Thaly, 1898. 159. o.

⁴⁹⁸ AR. I. kötet. 60. o. 1704. február 16. Somorja

1705-ben aláírta a konföderáció szövetséglevelét: „Wolffgangus Pereny de Pereny, Excellentissimi Supremi Generális Aulæ Capitaneus”⁴⁹⁹

Egy 1706. július 14-ei dokumentum szerint óbester Goda István lovasezredében.⁵⁰⁰

Rákóczi Lengyelországból tovább induló udvarának 1711. évi lajstroma szerint Perényi Farkas hoptemesterként említődik.⁵⁰¹

1712. május 12. Danckából haza indul.⁵⁰² Károlyi Sándor közbenjárt az ő felmentése ügyében is. Arra szőlította fel, hogy ne térjen haza, amíg az ügyét el nem rendezzi.⁵⁰³ Sorsukat Károlyi rokoni kapcsolatuknak megfelelően egyengette, megmenekítve őket a császár haragjától. Károlyi írja feleségének, hogy Perényi Farkas kegyelméért 500 forintot kell fizetni. „Nincsen pénze bujkál az többi, ha az pínzt megszerezné, felküldené, hamaréb resolváltatnék [kötelezném magam] az hasznáért expediálnék [kezeskednék] is.” Értesít, hogy a nemesekért 100 forintot, a fő emberekért 150 forintot, a grófokért pedig 1000 forint a váltságdíj.⁵⁰⁴

3. Id. Perényi Imre

Br. Perényi Gábor és Kornis Anna fia.⁵⁰⁵

1699. június 16. – Abaúj vármegye örökös főispánja 1702. november 16-ig.⁵⁰⁶

1703. november 13-án fejedelmi biztos Bihar vármegye tisztújításán Debrecenben.⁵⁰⁷

1704. február 8. – Tisztújítási biztos Szabolcs vármegyében.⁵⁰⁸

1705. – Rákóczi fejedelem főemberszolgája.⁵⁰⁹

1707. június 21–július 18 között Abaúj vármegye főispánja 1711-ig.⁵¹⁰

1708 után házasodik, felesége csebi Pogány Krisztina (Dolhay György + 1708. özvegye).⁵¹¹

1714-től Ugocsa vármegye főispánja⁵¹² 1735-ben bekövetkezett haláláig.⁵¹³

4. Ifj. Perényi Imre

Perényi János Ugocsa vármegyei főispán és Károlyi Krisztina, fia.⁵¹⁴ Károlyi Sándor unokaöccse.⁵¹⁵

1705. január 29. – „Bavariában vagyon quartélyban”⁵¹⁶

1705. április 12. – Szerencsésen átjött a Dunántúlról Károlyi Sándor veresége után.⁵¹⁷

1705. április 18. – Rákóczi Ferenc asztalnokmestere.⁵¹⁸

1716-ban második házasságát gróf Keresztes Klárával kötötte.⁵¹⁹

⁴⁹⁹ Thaly K, 1870. 341. o.

⁵⁰⁰ MOL. G. 19. II. 3. h. Prot. Rák. II. folio 477

⁵⁰¹ Lásd: Hopp, 1980. 431, 434. o.; 1711. szeptember 27. Thaly, 1866. 260. o.

⁵⁰² Thaly, 1866. 260. o.; RTü, II. kötet, 425. o.

⁵⁰³ Kovács, 1994. 129. sz. 1712. július 10. Pozsony. Továbbá: 130 sz. 1712. július 14.

⁵⁰⁴ Kovács, 1994. 133. dok. 1712. július 21. Pozsony

⁵⁰⁵ MOL. G. 16. I. 2. f. folio. 16.

⁵⁰⁶ Fallenbüchl, 1994. 59. o.

⁵⁰⁷ MOL. G. 26. IV. 2. a.

⁵⁰⁸ Zimmermann, 1909. 273. o.

⁵⁰⁹ OSzK Kt. Fol. Hung. 1389. Fasc. 4. folio 26–28

⁵¹⁰ MOL. G. 19. II. 3. b.; II. 2. c.

⁵¹¹ Petrovay, 1893. 79. o.

⁵¹² Kovács, 1994. I. kötet, 199. o. 138. sz. irat. 1714. október 11. Pozsony

⁵¹³ Fallenbüchl, 1994. 105. o. Továbbá: Doby, 1874. 726. o.

⁵¹⁴ Esze, 1955. 508. o.

⁵¹⁵ Kosáry, 2003. II. kötet. 66. o.

⁵¹⁶ Kovács, 1994. 31 sz. 1705. január 29. Felső-Szeli

⁵¹⁷ Kovács, 1994. 45 sz. 1705. április 12. Heves

⁵¹⁸ Kovács, 1994. 48 sz. 1705. április 18. Eger

⁵¹⁹ Kérdezz-felelek rovat. Turul, 1994. 1–2 füzet, 61. o.; Kérdezz- felelek rovat, Turul, 1993. 3. füzet 37. o.

1708. augusztus 25. – Túrterebesi dézsmás.⁵²⁰ Itt volt udvarháza, amely az 1717. évi tatárbetöréskor égett le, de nagyszőlősi kúriája megmaradt.⁵²¹

1711. március 14. – Rákóczi udvari hadnagya.⁵²²

1712. május 14. – A lengyelországi Danckából haza indult.⁵²³

Kegyelmet kapott és 1714-ben hazatért. Birtokait elkobozták, de hogy visszaszerezze azokat, Pozsonyba utazott, ahol nádorválasztó gyűlés volt és a királyné koronázására készültek. Pozsonyból Bécsbe követte az udvart. Útjáról naplót írt, amelyben az 1714. szeptember 27-től december 17-ig zajló eseményeket örökítette meg. Rokonai és befolyásos barátai révén vagyónát visszakapta.⁵²⁴

1724 után az eperjesi kerületi tábla elnöke.⁵²⁵

1730. nov. 13-án Nagyszőlősön hunyt el. (45 évesen)⁵²⁶

5. Perényi László

Nagyszőlősön élt, Perényi Miklósnak első házasságából származó fia,⁵²⁷ akinek a birtokok igazgatása maradt feladatul, amivel keveset törődött. A szabadságharc katonái közé állt. Komáromy András szerint „hol itt, hol amott kurucoskodott, nyughatatlan természetével, mint afféle éretlen, goromba ifjú”. Bosszúságot okozott apjának, aki próbált keményen fellépni vele szemben. Bercsényi előtt is szóvá tette fia engedetlenségét, azt mondta, hogy vagy megveri, vagy agyonlöveti.⁵²⁸ Természetesen egyik sem következett be, de Bercsényi a fejedelemhez írt egyik levelében megjegyezte, hogy a fiút főstrázsamesterré tenné legszívesebben. Rákóczi erre azt válaszolta, hogy a fiúról kár is beszélni, az apja pedig addig dicsekszik, hogy veréssel jót csinál belőle, míg egyszer csak a fiú fog dicsekedni, hogy megverte az apját.⁵²⁹

1707. augusztus 20. – Bejáró.⁵³⁰

A későbbiekben azonban László változtatott magatartásán és a fejedelem bizalmába fogadta. Tehetségét kamatoztatva politikai küldetéseket is kapott. Hűségét bizonyítja, hogy nem tartott igényt a szatmári békében kinyilvánított kegyelemre, hanem rokonaival, Perényi Imrével és Jánossal együtt követték a fejedelmet a száműzetésbe.⁵³¹

1712. május 12. – Danckából hazaindul.⁵³²

6. Perényi János

1710. április 24. – Fő-bejáró.⁵³³

1712. április 20. – Lengyelországi emigrációban.

1712. május 12. – Danckából hazaindul.⁵³⁴

⁵²⁰ MOL. G. 21. II. 4. h.

⁵²¹ Komáromy, 1903. II. közlemény. 442, 444. o.

⁵²² AR. I oszt. III. kötet 602. o.

⁵²³ Thaly, 1866. 261. o.

⁵²⁴ Komáromy, 1895. 145–156. o.

⁵²⁵ Kosáry, 2003. II. kötet. 66. o.

⁵²⁶ Kérdezz-felelek rovat. Turul, 1994/ 1–2. füzet, 61. o.

⁵²⁷ AR. I oszt. III. kötet. 704. o.

⁵²⁸ Komáromy, 1915. 123. o.

⁵²⁹ AR. V. kötet. 552. o. II. kötet 176. o. Rákóczi levele Bercsényihez 1708. április 28.

⁵³⁰ Thaly, 1866. 37. o.

⁵³¹ Komáromy, 1915. 124. o.

⁵³² Thaly, 1866. 260. o.

⁵³³ AR. I oszt. III. kötet. 405. o.

⁵³⁴ Thaly, 1866. 260. o.

7. Perényi Zsigmond

1703. október 25. – Már Rákóczi híve.⁵³⁵
1704. március 8. – Rákóczi Ferenc generáladjutántja.⁵³⁶
1704. március 23/29. – A máramarosiak kapitánya, fejedelmi biztos Ugocsa vármegye
1704. április 5-i széképítő közgyűlésén.⁵³⁷
1704. június 5. – General adjutant.⁵³⁸
1705. augusztus 27. – Huszti vicekapitány.⁵³⁹
1708. április 24. – Idős kora miatt tovább nem szolgált.⁵⁴⁰

3.5. Adók

Rákóczi másfél milliós adótervét, amelyet elfogadott az 1705. évi országgyűlés, túlnyomó részt a vármegyékre osztották. Ugocsa vármegye adókiivetése az 1706. évre már az említett 21 portaszám alapján készült el. Így lett az évi pénzben beszolgáltatandó összeg 13190, Rhénes forint 94 dinár, a havi pedig 1099, Rhénes forint 25 dinár.⁵⁴¹ Ami pedig a havi természetbeni adót illeti, a porták után a vármegyére eső mennyiség a négy fontos prófuntból 5,100 vagy helyette a 170 kassai köből liszt, továbbá 81 mázsa 63 font hús.⁵⁴²

Kevés olyan Rákóczi vagy katonai parancsnokai által aláírt rendelettel találkozhatunk a vármegyei levéltárban, amelyikben valamilyen szinten ne említődne az adózással és élelmezéssel kapcsolatos kérdések. Orosz György tiszántúli commissarius utasításaiban rendszeresen felhívja Ugocsa vármegye figyelmét, hogy a liszt és a vágó fejében fizetendő pénzt a szatmári magazinumba, az abrakot pedig Beregszászba kötelesek küldeni.⁵⁴³ Ez a két legközelebbi magazinum, ahova Ugocsából szállítottak.

A vármegyének kötelessége volt ellátni élelemmel – Rákóczi 1705. január 17-ei rendelete értelmében – nemesi bandériumát, akik Eszlárhoz, Károlyi Sándor parancsnoksága alatt gyülekeztek. Az utasítása szerint a hús, abrak és kenyérszállítmányok mennyiségéről kötelesek voltak értesíteni a lakosságot is. „...noha töttünk oly dispositiot [rendelkezést] hogy bizonyos commissariusok redeltetvén kik is hus, kenyér, abrak iránt a mit azon lakosok fognak erogálni [itt beszolgáltatni] arról való computus [számadás] szerint őket contentállyák [kielégítsék] és ki is fizessék.”⁵⁴⁴

Az ugocsai falvak teherviselésének méreteit különböző kimutatások adataiból tudhatjuk meg. A vármegye alispánja és a szolgabírák kézjegyével ellátott, 1705. április 10-én datált kimutatás azt igazolja, hogy a Szatmártól elvonuló ezredek részére visszamenőleg milyen élelmiszerszállításokat tett a vármegye 12 települése. A jegyzék Rákóczi utasítására készült: „...Kegyelmes Urunk ő Nagysága kegyelmes parancsolattýára lett exmissiojábul [megbízásából] a Tekintetes Nemes Vármegyének ki jövén processusinkban [kerületünkben] bizonyos inquisitiot [bevallást] kellett peragánunk [véghezvinnünk] arrul, hogy mind a Gorsásban, mind az Óvárínál Szatthmár ellen való sánczbul ki veretett had számára s tartására

⁵³⁵ OSzK Kt. Fol. Hung. 978. folio 20.

⁵³⁶ MOL. G. 25. III. I. b.

⁵³⁷ AR. I. oszt. I. kötet. 319–320 o.

⁵³⁸ AR. I. oszt. I. kötet. 167. o.

⁵³⁹ MOL. G. 19. II. 3. h. Prot. Rák. II. folio 91.

⁵⁴⁰ AR. I. oszt. II. kötet. 611. o.

⁵⁴¹ Takács, 1941. 121. o.

⁵⁴² Takács, 1941. 116. o.

⁵⁴³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 439, folio 1, 1705. február 21. Debrecen

⁵⁴⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 1, 1705. január 17. Szerencs

Váriban és Kölcseben minemü akármiféle élést adminisztráltak az Ugocsa Vármegyei faluk? melyet az aláb megnevezendő faluk és helységek birái s esküttyei hittel vallották ez szerint.”
A jegyzék csupán tizenkét falu adatait tartalmazza.

Tiszaújlak	Kölcsebe Kajdi hajdúinak hatvan kenyeret, Móricz úr hajdúinak Váriban két vágót, ötvenkét kenyeret szolgáltattak.
Fancsika	Kajdi úr hajdúinak Kölcseben ötven kenyeret, egy vágót, Esze Tamás hajdúinak Váriban ötven kenyeret, két vágót szolgáltattak.
Karácsfalva	Kajdi úr hajdúinak Kölcseben harminchat kenyeret, egy köböl abrakot, Esze Tamásnak Váriban ötven kenyeret, három vágót adtak.
Nagyszőlős	Esze Tamás hajdúinak Váriban négy vágót és nyolcvan kenyeret adtak.
Keresztur	Kajdi István hajdúinak Kölcseben két köböl lisztet, két köböl abrakot, egy vágót. Váriban Esze Tamás ezerének ötven kenyeret, két köböl abrakot, egy hatforintos vágót adtak.
Tiszaújhely	Petrus András falu bírása Vincze János hittel vallják, hogy Kölcseben Kajdi úr hajdúinak negyven kenyeret, egy vágót, két köböl abrakot Esze Tamás uraiméinak Váriban negyven kenyeret, hat forintos vágót, azután is tizenhét kenyeret szolgáltattak.
Mátyfalva	Kajdi hajdúinak Kölcseben tizennyolc kenyeret, egy köböl abrakot egy köböl lisztet adtak. Esze Tamásnak Váriba húsz kenyeret, egy jó vágót szolgáltattak.
Egres	Kajdi hajdúinak Kölcseben két köböl lisztet, hat köböl abrakot egy vágót. Esze Tamásnak Váriban két köböl lisztet, hat köböl abrakot, egy vágót adtak.
Feketepatak	Kölcseben Kajdi István hajdúinak hatvan kenyeret, Esze Tamásnak Váriban két köböl lisztet, két vágót szolgáltattak.
Salánk	Kölcseben Kajdi hajdúinak két köböl lisztet, négy köböl abrakot. Esze Tamásnak Váriba négy köböl lisztet, négy köböl abrakot szolgáltattak.
Verbőc	Kajdi István hajdúinak Kölcseben ötven kenyeret, egy vágót. Esze Tamásnak Váriba egy köböl lisztet, egy vágót szolgáltattak.

Szőlősvégárdó	Kajdi István hajdúinak Kölcseben két köből lisztet, egy vágót. Esze Tamásnak Váriba két köből lisztet, hat köből abrakot, egy jó vágót szolgáltattak.*
----------------------	--

* KÁL F. 674, op. 8, od. zb. 421, folio 1–2, 1705. április 10. Sásvár. A lajstromot az április 21-én tartott sásvári megyegyűlésen látta el aláírásával: Újlaky István alispán, Jászay Péter és Tatay Gábor szolgabírák. KÁL, 674, op. 8, od. zb. 441, folio.1–7. Továbbá kivonatossan: Lehoczky, XXX.

Terjedelmesebb, Ugocsa vármegye összes településeire kiterjedő kimutatást állítottak össze a vármegye tisztviselői ugyancsak április 10-ei dátummal. Az összeírás megrendelője szintén a fejedelem, aki a következő adatokat akarta megtudni: „Hogy Szattmár Vára feladását fogva az alá s fel járó mind Magyar mind más Nemzetből álló Lovas és Gyalog Quartélyozó Hadak extraordinarie mit husztak vontak a Falukon és mit költöttek reájok a Lakosok.” Így a jegyzék január 1-től április 10-ig tartalmazza a beszolgáltatások elemeit. Megjegyzendő, hogy ezen felmérés eredménye nemcsak az ugocsai levéltárban maradt ránk, hanem a Magyar Országos Levéltárban is. A tizenkét oldalt magába foglaló kimutatás

Helység	Melyik ezrednek, kinek, minek	Pénz	Élelem, bor	Abrak	Széna	Szállás
Nagyszőlős	Orosz Pál	2 fr.	Bort 51 forintárát	15 köből	Amennyi kellett	Szendrei Szabó István főhadnagy 85 emberrel
Salánk	Majos János	—	Bort 24 forintárát	53 köből	Amennyi kellett 3 napra	Főhadnagy Debreczeni István, Vicze Oláh Hadnagy és Nacuczsa seregei harmadnapig
Tiszaújlak	Orosz Pál	—	Bort 20 forintárát ennivaló, amennyi kellett	7 köből	Amennyi kellett	Szendrei Szabó István főhadnagy seregével
Fancsika	Majos János		bort 2 forintárát	4 köből		Szendrei Szabó István főhadnagy seregével
	Pap Mihály		bort 3 forintárát	6 vékát		
	alá s fel járó quartélyozó hadakra		15 forintárát			
Szőlősvégárdó	Majos János lovainak			2 köből és 2 véka		1 hónapig
	szolgái számára	8 fr. árát				
	alá s fel járó hadakra		16 fr. ára bort			

Egres	Majos János lovainak			6 köböl	5 szán szénát	
	Zakhariás				1 szán szénát	
	Pati Mihály			1 köböl	1 szán szénát	
	Majos János katonáinak		1 fr. ára bort	10 köböl		rajtuk quartélyoztak
Karácshalva	Majos János		2 fr. ára bort	18 köböl		Oláh Hadnagy maga Seregével
			Ennivalót amennyi kellett		amennyi kellett	
	Vári Nagy György ¹ erőszakkal			1 köböl	1 szán	
	fél s alá járó quartélyozó hadaknak		8 fr. ára bort			
Sásvár	Majos János katonái			2 köböl	2 szán	
	Sennyei Ferenc katonái		5 fr. ára bort, enni valót		amennyi kellett	
Szirma	Majos János		Bort 6 fr. árát	12 köböl		
Feketepatak	Majos János		Bort 41 fr. árát	27 köböl és 2 véka		Majos hada quartélyozott
Keresztúr²	fél s alá járó quartélyozó hadaknak		bort 21 fr. árát	46 köböl		
Újhely	fél s alá járó quartélyozó hadaknak		bort 13 fr. árát	2 köböl 3 vékát		
Mátyfalva	fél s alá járó quartélyozó hadaknak		bort 7 fr. árát, ennivalót amennyi kellett		amennyi kellett	
Verbőc	Majos János		bort 40 fr. árát	14 köböl	2 szán	
Alsókaraszló³	Majos János		ennivalót amennyi kellett	21 köböl	amennyi kellett	Majos János katonái quartélyoztak
	Püspöki Ferenc vice hadnagy	2 máriást		2 köböl	2 szán	
Komját⁴	Majos János			6 köböl	5 szán	
	Pati Mihály vont			1 köböl	1 szán	
	Laskai Péter seregének		bort 2 fr. árát, enni valót amennyi kellett	10 köböl	amennyi kellett	
Újfalu	Majos János			7 köböl és két véka		
	Zakhariás				2 szán	
	Pati Mihály			3 véka		
	Majos János szolgája	1 máriást				

Kiscsongova	Majos János			1 köből	1 szán	
	Sennyei katonái			2 köből		
	Ilosvay Bálint katonái	1 forintot				
	Lánczi Ferenc katonái	1 forintot	ételt	9 véka zabot		
Nagycsongova ⁵	Majos János			2 köből	2 szán	
	Szöcs Gergely strázsamester	60 pénzt				
	Sennyei katonái			2 köből és két vékát		
	Lubi György katonái	3 forint		3 köből és 3 véka		Lubi katonái 30 lóval
Ölyvös	Majos János			3 köből	3 szán	
	Sennyei katonái vontak			6 köből		
	Szendrei Szabó István főhadnagy	2 frintot				
	Perényi Ádám katonái	1 forintot				
Alsósárad	Majos János			4 köből	4 szán	
	Luczi György			3 köből		
Felsőkaraszló	Majos János			1 köből	1 szán	
Felsősárad	Majos János			10 véka	2 szán	
Rákóc ⁶	Majos János Genczi Péter		1 hordó bort, 1 hordó sört,	40 köből	amennyi kellett	Majos János és Genczi Péter serege negyed napig 70 lóval
Rakasz	Nacuzza és Püspöki Ferenc hadnagyok ⁷	1 forintot	Bort, sört és pálinkát 20 fr. áráért.	30 köből	amennyi kellett	harmad napig
Veresmart	Kajdy István seregeből Viski István és Budul Miklós		Bort 10 fr. árárt			
	Urunk számára ⁸				30 szán	
	fél s alá járóknak, quartélyozóknak		Bort 6 fr. árárt	36 köből		
Kiskupány	Kajdy ezeréből, Medve hadnagy		30 icze bort, enni valót amennyi kellett	4 köből		Egy éjjel rajtuk hált 30-ad magával
	Huszt várából való hajduk	1 forintot				
	Budul Miklós	3 fr-ot				
Kirva	Kajdy ezeréből Budul Miklós, Maszlán Lázár ⁹					
	Majos János katonáinak			1 köből		
Veléte	Majos János katonáinak ¹⁰			2 köből	1 szán	
	Debreceni István seregének		50 icze bort és 50 icze sört			

	Budul katonája	3 máriást	16 icze sert			
	Kis László		22 icze bort			
	Pap János hadnagy		30 icze bort			
	Szigeti Józsefnek ¹¹		4 fr. ára és 30polturára bort			
	Téb Istvánnak		7 fr. ára és 60polturára bort			
Újfalva	Majos János katonája Gazdag János ¹²		22 icze sört	3 köből zabot	2 szán	
	Sennyei strázsamestere			2 köből zabot		
	Debreceni István			2 köből zabot		
	Németi katonák			6 véka zabot		
	Kis László seregestől		2 fr. ára sört			
	Pap János serege		2 fr. ára sört			
	Kovács László ¹³		26 icze sert			
	Majos János katonái	8 polturát		2 köből zabot		
Csarnató¹⁴	Majos János		12 köből sör	3 köből	2 szán	
Kistarna¹⁵	Majos János			3 köből	2 szán	
	Csató szolgálói		5 icze sört	3 véka abrakot		
	Németi katonák 6-an			6 véka		
	9 ismeretlen katona		26 icze sört	6 véka		
	Hadnagy László		40 icze sört			
	Újfalusi Kis János		6 icze sört			
Nagytarna¹⁶	Majos János		22 icze sört, 20 icze sört, 6 icze sört,	3 köből, 19 negyedét, 2 vékát	1 szán	
	Gazdag Jánosnak ¹⁷		22 icze sert	4 köből	2 szán	
	Bélteki katonái		4 icze sört			
	Papp János		66 köből s.			
	Kis László vicéje		44 icze sör			
Komlós	Bélteki katonái		10 icze bort,			
	Sennyei István katonái vontak	22 polturát				
	Majos János katonái ¹⁸			4 köből	3 szán	
Szárazpatak	Gazdag János vont ¹⁹	1 fr.		harmadfél köből	1 szán	
	Gyarmati katonái	24 polturát		3 véka		
	Kis László		4 köből ser			
	Pap János	20 polturát				

Bocskó ²⁰	Majos János			6 véka	2 szán	
Batarcs	Majos János katonái		40 icce bor	1 véka 4 köből	2 szán	
	Kis László seregével		62 icce bor			
	Váradinak ²¹		52 icce bor			
	Sáska András		6 icce bor	2 véka		
	Béltteki katonái		8 icce bor			
	Sennyei katonái	1 fr.	5 icce bor			
Veréce ²²	Budul katonái		2 fr. ára és 8 poltura sör			
	Forrai György			2 véka		
	Sennyei katonái		6 icce sör			
Királyháza	Budul katonái		45 icce sör			
	Forrai katonái		1 iccét			
	Kállai katonái		6 polturára bort			
	Németi Katonák		6 icce sört			
Tekeháza ²³	Majos János		20 icce sör	2 köből	2 szán	
	Debreceni István katonái			2 köből zabo		
	Sennyei katonáinak		5 icce bor			
Szászfalu ²⁴	Majos János			3 köből	2 szán	
	Desőfi katonáinak		18 icce bort	10 véka zabot		
Feketeadó ²⁵	Majos János ²⁶		4 icce bort	4 köből	2 szán	
	Desőfi katonái		100 icce bort			
	Makány seregének		2 köből bor, 46 icce bor			
	Várad seregének		40 iccét			
Forgolány ²⁷	Majos János katonái	1 fr. 33 polturát	4 icce bort			
	Kajdi katonái	1 fr. 14 polturát	8 icce bor			
	Desőfi katonái		63 icce bor			3 napig
Farkasfalva	Desőfi katonái		7 icce bort	1 véka		
	Bana katonái	29 polturát				
Péterfalva ²⁸	Bana katonái		20 icce bor			
Akli ²⁹	Majos János				1 szán	
	Nagy János hadnagy		majd 2 fr. ára bort			
	Bana katonái		7 icce bort			
	Borbély Samu ³⁰		19 icce bort			
	Viski katonái	8 poltura				
	Gazdag János ³¹ katonái	12 polturát				
	Csató Ádám		2 icce bor		1 szán	
Bökény ³²	Desőfi katonái		3 icce bor			
	Sennyei katonái		8 icce bor			
	Majos János katonái		12 icce bor			
	Budul hadnagy		5 icce bor			

	Gödény katonái		2 icce bor			
	Viski katonái		1 iccét			
	Csató Ádám katonái		3 icce bor			
	Föris katonái		5 icce bor			
Batár³³	Desőfi katonái		12 polturára bort			
	Majos János katonái		3 icce bort		8 fr. ára	
Halmi	Kajdi István katonái		80 icce bor			
	Ismeretlen katonák		180 icce bor			
	Gazdag János	2 máriás				
	Sennyei ezrede	6 máriás				
	Kajdi Istvánnak	6 máriás				
	Hadadi István			1 köből	1 szán	
	Nagy Pál			1 véka		
Nevetlenfalu	Desőfi katonái		28 icce bor			
	Pati Mihály		18 icce bor			
	Majos János katonái		26 icce bor	1 véka		
	Viski katonái		10 icce bor			
	Nagy István			6 véka		
	Esik nevű Makány		8 icce bor	6 véka		
	Lukács Makány		4 icce bor	1 köből		
	Csató Ádám		7 icce bor			
	Gödény Pál		4 icce bor			
	Kajdi István katonái		6 icce bor			
	Nagy János és katonái		4 icce bor			
	Németi katonák		6 icce bor			
Hetény	Majos János			1 köből	1 szán	
	Szabó Pál katonái			12 véka	1 szán	
	Váradí alhadnagy	3 fr.				
Almás³⁴	Kajdi István katonái		46 iccét	1 köből		
	Majos János katonái			1 vékát		
	Csengeri katonák				1 szán	
	Ismeretlen katonák		8 fr.-nyi bor			
Csedreg³⁵	Kajdy István katonái	10poltura	12 icce bor			
	Majos János katonái	12poltura				
Kökényesd	Kajdy István katonái		182 icce bor			
	Desőfi katonái	1 német fr.	24 iccét			
	Kállay		78 icce bort			

	Foris katonái	30 poltura	63 icce bor			
	Ismeretlen katonák	8 polturát				
	Kajdy István katonái		6 icce bor			
	Majos János katonái		2 icce bor	1 véka zab		
Túrterebes	Bana katonái	1 fr. 24 pénz				
	Majos János hadnagya				2 szán	
	Nagy Pál		15 köből bor	Fél köből		
	Kajdy István szolgál ³⁶			5 véka		
	Pap Mihály			2 véka		
	Budul katonái		6 köből bor			
	Fóris katonái		5 köből bort			
	Ismeretlen katonák		65 icce bor			
	Szatmári ³⁷ katonák			1 köből		
Csepe	Desőfi katonái		1 fr. ára 27 polturára bor			
	Kajdy katonái		22 poltura bor			
	Váradai katonái		22 polturára bor			
	Makányok- nak	1 német fr.				
	Majos János		3 icce bor	1 köből	1 szán	
	Ismeretlen katonáknak		2 fr. ára és 7 poltura bor			
Váralja	Foris Mihály katonái	2 fr.	28 köből bor	Zsák zab		
	Gazdag János				2 szán	
	Peckes Samu			2 zsák zab		
Turc ³⁸	Szatmári katonák ³⁹		10 icce bor	1 véka zab	3 szán	
	Debreceni István hadnagy		1 köből bor			
	Nagy János hadnagy ⁴⁰		5 köből bor			3 napig
	Foris Mihály katonái	majd 7,5 forint	6 icce bor és 8 icce bor			3 napig
	Medve hadnagy ⁴¹	1 máriás				
	Raduly András		5 köbőlbor			
	Somi Gergely, Szücs András		1 köből bor	1 véka málét, 1 véka zabot		
	Viski Orosz János fia		1 köből bor			
	Fóris Mihály katonái		10 köből bor			
	Szabó Pál hadnagy		2 köből bor			
Alsógerce ⁴²	Tebe István		50 icce bor			

	Foris Mihály	1 német fr.				
	Desőfi katonái	1 fr. 8 poltura				
	Várad katonája ⁴³	1 fr.			2 szán	
	Pap Dani öccse		1 köből bor			
Felsőgerce	Fóris Mihály katonái ⁴⁴		30 köből bor			
	Várad katonája ⁴⁵				3 szán	
	Simon Gábor			3 véka zab		
	Ismeretlen katonák		1 köből bor			
	Lukiska László		1 köből bor			
	Gyenge István	30poltura	10 icce bor			

¹ Majos János katonája. ² Ezenkívül: „Nacucza nevű oláh hadnagy vont a Birón tizennégy icce bort egy köpü méhet s fel is verte.” ³ Ezenkívül: „Szendrei Szabó István vont rajtok egy Róka bőrt és egy Farkas bőrt. ⁴ Ezenkívül: „Budul Miklós Kajdi Úr ezeréből való Gyalog Hadnagy vont rajtok négy forintára bort igaz ok nélkül.” ⁵ Ezenkívül Sennyei katonái: „egy jó pokróczot erővel el vittek ki meg ért volna két forintot.” ⁶ Ezenkívül: „Vicze Hadnagy Püspöki Ferenc egy nestet vont rajtok.” ⁷ Mind a ketten Majos János ezredéből. Nacucza század magával, Püspöki hatvan katonával. ⁸ Rákóczi kétszáz lóval együtt éjszakázott a helységben. ⁹ „töttek husz forintra kárt igaz ok nélkül”. ¹⁰ Továbbá Kis László gyalog hadnagy seregének egy éjjel adtak öt poltura hijján hat forintára bort. Más háznál lévők pedig egy forintárát, és hét polturát. ¹¹ Majos János strázsamestere. ¹² Ezenkívül: egy ludat, két sódort, két tyúkot. ¹³ Kis László helyettese. ¹⁴ Ezenkívül: két ludat, egy tyúkot, egy sódort. Ismeretlen ezredbeliek voltak tőlük kétszerre öt köből zabot. ¹⁵ Ezenkívül: öt sódort, két tyúkot, egy meghagyott malacot, a németi katonák még két tyúkot. ¹⁶ Ezenkívül: Majos négy katonája négy sódort. Máskor hét nagy sódort. Készpénzben 24 polturát, 8 polturát. ¹⁷ Ezenkívül: 4 tyúkot, két sódort, egy ludat. ¹⁸ Ezenkívül: 4 sódort, 2 tyúkot. ¹⁹ Ezenkívül: 4 sódort, 4 tyúkot. ²⁰ Bocskót ebben az időben három ember lakta. A Dabócon és Várallyán lakók voltak rajtok három véka abrakot, két sódort. ²¹ Forgolányi Nagy János vicéjének. ²² Ezenkívül: „edzeris mászszoris nem tudják ki Seregéből valókk három forintárát tizenhat polturát attanak... Gazdag Jánosnak két tyúkot, egy Sódort attanak.” ²³ Ezenkívül: „nem tudták megmondani ki seregébelieknek attak 113 icce bort, harminc icceje két két polturás, a többi három polturás volt”. ²⁴ „nem tudják ki katonái voltanak ittak másfél száz icce bort harmad fél köbli három polturás bor volt.” ²⁵ Ezenkívül: „nem tudják ki katonái voltanak azok ittak meg 43 icce bort.” ²⁶ 64 icce bort nem tudják, ki katonáinak. ²⁶ Ezenkívül: 4 icce bort. ²⁷ Ezenkívül: Lázár Tamás katonája a bírót is megverte és vont rajtok 12 icce bort. ²⁸ Ezenkívül: „nem tudják ki katonái voltak rajtok három köből abrakot, egy icce bort.” ²⁹ Ezenkívül: Majos János zászlótartója 1 szán szénát, egy sódort vont. Nagy Pál gyaloghadnagy számára 3 sódort vont. Ismeretlen katonák voltak 5 icce bort, 1 köből zabot és 9 icce bort. ³⁰ Majos János zászlótartója. ³¹ Majos János ezredéhez tartozott. ³² Ezenkívül: Nagy István és Nagy Pál gyaloghadnagyok 5 icce bort voltak. ³³ Batáron ekkor öt ember lakott. Ismeretlen katonák voltak 3 icce bort. ³⁴ Ekkor itt három ember lakott. ³⁵ Ekkor itt három ember lakott. ³⁶ Ezenkívül: 4 sódort. ³⁷ Ezenkívül: 4 sódort. ³⁸ „Berkesz Farkas nevű embert kinzották házában, mindenét öszve rontotta, két köből életyét ki öntötték. Tarnai Lukács hajdu ölt meg egy disznót.” ³⁹ Ezenkívül: 1 véka káposztát, hét tyúkot, 3 sódort. ⁴⁰ Kajdy István hadnagya. Továbbá: „harmad napig laktak a faluban, minden napra egy egye személyre három három icceét voltak rajtok.” ⁴¹ Katonái Orosz Tivadart meg is verték, egy háti bőrt voltak rajta. ⁴² Ezenkívül: „Nagy János vont egy kucsmát, a hajduja egy disznót ölt meg.” ⁴³ Ezenkívül: 1 véka káposztát, 3 tyúkot, négy sódort. ⁴⁴ Ezenkívül egy rókabőrt. ⁴⁵ Ezenkívül: 4 sódort, 4 tyúkot, 2 icce vaját, két véka káposztát.

a szabadságharc vezetőjének volt címezve, és II. Rákóczi Ferenc levéltárának Munkácson maradt részében találhatójuk.⁵⁴⁵ E két dokumentum – ha a jelentéktelen eltéréseket figyelmen kívül hagyjuk – megegyezik egymással. A bő három hónap alatt a vármegye falvaiból történt beszolgáltatásokat jelentőseknek mondhatjuk még abban az esetben is, ha a lakosság kártérítés reményében némiképp felnagyította saját beadásait és a „vonások” nagyságát. A 6-os számú táblázatban közöljük az 1705. január elejétől április 10-ig a vármegye falvainak beszolgáltatási adatait, ami előrevetíti az éves vagy a többéves hozzájárulás meglehetősen tekintélyes méreteit.

A kimutatást 1705. április 10-én írták alá a vármegye tisztviselői: Újlaky István alispán, Jászay Péter és Tatay Gábor a vármegye szolgabírái, Oroszy Ferenc és Gacsányi István ülnökök. Az irat végén azt olvashatjuk, hogy a kimutatást Ugocsa vármegye törvényszéke, (jegyzősége) hitelesítette.⁵⁴⁶

A jegyzékben, amint látjuk, különböző falvaknál hol enyhe, hol pedig erőteljesebb kifejezéssel éltek. Egyik helyen csupán „attak”, másutt „vontak” a falun, de volt rá eset, hogy igazságtalanul vagy erőszakkal vettek el. Adataink szerint az erőszakos lefoglalás nem vált rendszeressé, így nem azonosíthatjuk a beadásokat a katonaság által olykor véghezvitt rekvirálással.

A fent ismertetett felterjesztésben foglaltakat – a vármegye kérésének ellenére – sem vették figyelembe az általános adóztatásnál. Így történhetett meg, hogy 1705. május 1-re Orosz György commissarius Debrecenben készült számadása szerint a vármegye az 1704. augusztus 1-től – 1705. áprilisáig terjedő időszakban 335 köből lisztel, 38 mázsa hússal és 518 köből abrakkal hátralékban maradt.⁵⁴⁷

A hátralékok megléte jellemző az egész szabadságharc idejére, azonban figyelembe kell vennünk a már említett „húzásokat-vonásokat” is, kiváltképp egy ostromzárhoz vagy hadműveleti területhez közel eső vármegye esetében. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a vármegye teherbíró képességét sem. A lakosság adóterheinek is meg voltak a határai, kiváltképp ha figyelembe vesszük, hogy a hadszíntér közelében a lakosság veszteségei a hiányos ellátás miatt meghatványozódhattak. Ha évente a lakosság csak a termés negyedét fordította adókra, nem nehéz elképzelni az akkori feltételek mellett az évenként képződött veszteségeket. Tanulmányozva a beérkező parancsokat, rendeleteket kétféle vélemény alakulhat ki: a vármegye nem teljesíthette kötelezettségeit, mert erejét meghaladta a beadások mértéke, vagy egyszerűen kibúvókat keresve, elsősorban a vármegyei tisztviselők nyomására nem tettek eleget a követelményeknek. Véleményünk szerint Ugocsában mindkét állítás igaz lehetett, mivel az elnéptelenedett falvak – amint a kimutatásban is jelezték – nem bírták el a követelt terheket. Másrészt, ha Újlaky magatartását vesszük figyelembe, a vármegye által megfizethető vagy beszolgáltatható adók teljesítése alól is kibúvókat kereshettek.

Károlyi Sándor május 8-án kelt levelében utasítja a vármegyét, hogy a Maros melletti hadműveletekhez Debrecenbe küldjön lisztet, szekereket és vágókat.⁵⁴⁸ Egy nappal később három porta után egy szekeret, egy vágót Debrecenbe vagy Berettyó Újfaluba rendel.⁵⁴⁹ Május 20-án, amikor Károlyi Sándor generális marsallt a fejedelem kinevezte

⁵⁴⁵ MOL. G. 16. 27. csomó. 1. 2. d. folio. 428–433.

⁵⁴⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 1–8, 1705. április 10. Szőlősvégárdó

⁵⁴⁷ MOL. Lymbus. Ser. I. 1705. Fasc. 73, Említi: Takács, 1941. 105. o.

⁵⁴⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 23, 1705. május 8.

⁵⁴⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 3, 1705. május 9. Károly . A vármegyék szekereinek igénybevétele és annak gyakorlatáról, illetve a visszaélések módozatairól Lásd: Perjés Géza 1963, 126. o.

generális commendansnak, levelekkel kereste fel a vármegyét.⁵⁵⁰ Ettől kezdve az ő parancsai domináltak. Az élelmiszerszállítások teljesítéséről ebben az időben nem találtunk forrást, igaz, a commendans május 27-i parancsa arra utal, hogy az előírásait a vármegye nem teljesítette. A Turtón kelt rendeletében kemény hangon figyelmeztet a folyó, azaz a már megrendelt vágóállatok haladéktalan beszolgáltatására. Ennek elmulasztása esetén – Rákóczihoz hivatkozva – kilátásba helyezi a vármegyei tisztek jószágának a lefoglalását. „... vagy az Nemes Vármegye tisztjeinek autoritása, [felhatalmazása] városi s falusi lakosok jurisdictioja [joghatósága] alatt lévén, azon autoritásokkal [felhatalmazással] élyenek s ugy munkálodgyanak, hogy ha miben fogyatkozás interveniál, [közbejön] Kegyelmes Urunk eő Nagysága mostani véghső resolutioja [rendelete] szerint az ollyan tisztnek jószágha confiscaltatik [elkoboztatik] s tisztitül is megh fosztatik.”⁵⁵¹ Hasonló tartalmú parancsot küld a vármegyének június 10-én Gyuláról, ahol az Ecsedre rendelt gyalogságot egész nyári munkára való élelemmel kell kiküldenie. Minden személyre 5 hónapra harmad fél köből lisztet vár el.⁵⁵² Május 30-án kelt Orosz Györgynek a rendelete, amelyben értesíti a vármegyét, hogy az Erdélyi had Gyulához érkezett, és haladéktalanul küldjön élelmiszert annak ellátására. A vágóval, zabbal, gabonával megrakott szekereket a munkára való marhákkal szintén ide utasítja. A lisztet a diószegi magazinumba irányítja, megjegyzi, hogy a szállítmányokhoz biztost rendeljen a pontos elszámolás végett.⁵⁵³

Krucsay Márton főcommissarius 1705. június 3-án arra utasítja a vármegyét, hogy az Ecsedhez rendelt lisztet és a porták utáni szekereket mihamarább indítsa útnak: „Kire nézve Nagyságotokat Kegyelmeteket alázatossággal kérem mennél hamarébb admaturállya administratiojokat, hogy annyival is inkább Kegyelmes Urunk és az Nemes Ország intentioja Secundáltassék...”⁵⁵⁴ Július 12-én pedig már a nagyváradi ostromból elmenekült szekereket hívja vissza eredeti helyükre.⁵⁵⁵

Az élelmiszerveszolgáltatások megvalósítása a nehézségek ellenére folyamatosan történt. A rendeletek azonban csak részleges képet adnak számunkra a vármegyében uralkodó állapotokról. A beszolgáltatásokban elért eredményekre utalnak, ismertetik azokat vagy következtetni lehet belőlük ezekre. Rendelkezésünkre állnak azonban csaknem minden évről olyan instrukciók, valamint kimutatások is, amelyek vázolják a rendeletek végrehajtásának nehézségeit vagy éppen részeredményeit. Hasonló, helyzetjelentéssel felérő utasítást fogalmaztak meg a vármegyei tisztviselők Újhelyi István alispán vezetésével, amikor a Rákos mezején (Szécsényben) tartandó országgyűlésre kaptak meghívást, amelyben szintén felmerül az élelmiszerveszolgáltatás problémája.⁵⁵⁶

Csáky István Szécsényből azzal fordult a vármegyéhez, hogy a debreceni és az ecsedi magazinok feltöltésében vegyenek részt, mivel a commissariusoknak egyenként húszezer köből zabot kell beszolgáltatniuk. A rendelet mérsékelt hangvételű.⁵⁵⁷ Ezzel szemben szigorú bírálatként hat Rákóczi figyelmeztetése, amelyben elmarasztalja a vármegyét, hogy a kivetett élelmiszerveszolgáltatásoknak még nem tett eleget. Az elküldendő élelmiszermennyiséget ezúttal Krucsay Márton commissariusához rendeli.⁵⁵⁸

⁵⁵⁰ Komáromy, 1901. 401. o. 1705. május 20. Eger

⁵⁵¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 2–3, 1705. május 27. Turtó

⁵⁵² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 9, 1705. június 10. Gyula alatt

⁵⁵³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 4. 1705. május 30. Debrecen

⁵⁵⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 7, 1705. június 3. Ecsed

⁵⁵⁵ Lehoczky, 1881. I. kötet 220. o. Krucsay 1705. július 12-én Debrecenben kelt levele.

⁵⁵⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 426, folio 1–5, Kiadva: Csátáry, 1993, 64–69. o.

⁵⁵⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 439, folio 5, 1705. szeptember 12. Szécsény

⁵⁵⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 20, 1705. október 19. Nyírbátor

A vármegyébe rendszeresen érkeztek Galambos Ferenc generális rendeletei, amelyek leginkább a szatmári vár felújítására küldendő munkások kiállítását sürgették: „... se órát se napot ne várjon Nagyságotok s Kegyelmetek hanem districtualis commissarius uram ő Kegyelme által ennek előtte immár ki adatott limitatio szerént ött szekeret és ötvern manuarisokat, nem valami öreg erőtelen embereket, hanem jó erős embereket két részét fejszékkel, harmadik részét pedig ásókkal és kapákkal, a mellett elegendő éléssel, úgy minden malombul egy egy molnárt sietséggel ide külgjön.”⁵⁵⁹

Krucsay Márton október 22-ei levelében aláhúzta, hogy a húszezer köből lisztet, amit a porták⁵⁶⁰ után vetettek ki, a vármegye tartása készületben. Ebből a lisztből süssön legalább nyolcezer kenyeret és küldje Ecsedre.⁵⁶¹ A kenyérsütés problémáját később Károlyi a szökött katonákkal akarta megoldani, hogy azok se egyék hasztalan a haza kenyerét, de utasításának kevés foganatja lett.⁵⁶² Krucsay, aki nemcsak kerületi commissariusként ismerhette jól a helyi tiszteket és magatartásából kifolyólag nem ápolhatott felhőtlen kapcsolatokat Ujlaky Istvánnal. Ugyanis a vármegyének olyan alispánja volt, aki nem szimpatizált a szabadságharcral, ami kitűnt a már említett Rákóczi-levélből is.⁵⁶³ Krucsay Márton Ecseden kelt parancsára látta el a vármegye élelemmel Perényi Miklós Naményhoz érkező ezredét. Hangsúlyozta, hogy az élelem fuvaroztatását fedett szekereken és jó marhákkal végezze el.⁵⁶⁴

Eötvös Miklós 1706-ban szatmári biztos lévén szervezte a vármegyéből történő élelmiszerbeszállítást. Január 22-én kelt rendeletében meghatározza az egy katonára eső napi élelemadagot, ezek szerint egy napra 1 font hús, 2 kenyér vagy helyett hónaponként egy mérő liszt. Megtiltotta, hogy a lakosok viaszt, mézet, aszalt gyümölcsöt, diót, bőrt, faggyút, húst és sertést kereskedésbe bocsássanak, mert azokat ő akarta a hadak számára illő áron megvásárolni.⁵⁶⁵ Az illő ár megállapítása központilag történt és érvényes volt az egész országra. Rákóczi ebben a kérdésben külön rendeletet adott ki a vármegyének,⁵⁶⁶ amelyben hangsúlyozta a kiszabott venalék [eladandó árú] árszabásának helyi betartását. Még februárban, Miskolcon ismét külön körlevelet bocsát ki az árszabásokról, itt meghatározza, hogy milyen áron miféle termékeket szabad felvásárolni a haza javára. Szigorúan int még a rézpénz értékének megőrzésére, mivel ezen pénznem értékéhez képest állították össze a limitációkat [árszabást]. „Minthogy pedig némely vásárlásokban réz pénznek cursusa is okoztatott, azért annak veretése, folyása és valora iránt is, egész Senatus meg egyezéséből determináltatott; Hogy mivel Rhénes Uj Forinton kívül, más apróbb fejr pénznek is veretése, és az ollyatén pénznek folyása rendeltett, úgy hogy mennyivel több meg írt fejr pénz fog veretethetni, annyival az réz pénznek veretése fog kisebedni, sőt a mennyire ki fog telhetni, az pénz verő Házbul réz pénzért a fejrét fogják commutálni [cserélni] s egy áron jó valorban az réz pénz a fejrrel fog folyni, az okáért annyiszor nevezett réz pénz, jó folyó pénznek az Országban tartassék és acceptáltassék [elfogadják] ...”⁵⁶⁷ A későbbiekben ezekre a dokumentumokra hivatkozva kéri be Krucsay a venalék véghezviteléről és annak eredményeiről a jelentést a vármegyétől.⁵⁶⁸ A megszabott árakat azonban itt sem tartották be. Az történt ugyanis, hogy elsősorban a marhákat és a sőt, de a különböző élelmiszereket is az ügyeskedők felvásárolták és felemelt áron akarták továbbadni. A rézpénzt nem akarták elfogadni, csak a forintokat. Rákóczi tudomást véve a visszaélésekről parancsba adta: „aki igazságtalanul

⁵⁵⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 22, 1705. október 2. Ecsed

⁵⁶⁰ Rákóczi a szécsényi országgyűlés után a beérkezett vármegyei jelentések alapján új portaszámokat állapított meg. Ugocsa nádori portaszámából elengedett hetet, így a 28 L porta 21-re csökkent. (MOL. Törzssanyag. 831/ 1705. B. Pall. 115/; Takács, 1941.108. o.

⁵⁶¹ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 128, folio 1, 1705. október 22. Ecsed

⁵⁶² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 438, folio 1, Összefoglalva: Komáromy, 1901. 403–404. o.

⁵⁶³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 470, folio 5, Összefoglalva: Komáromy, 1901. 406. o.

⁵⁶⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 24, Kivonatban: Lehoczky, XXXII.

⁵⁶⁵ Lehoczky, 1881. I. kötet. 221. o.

⁵⁶⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 4 (másolat), 1706. február 4. Miskolc.

⁵⁶⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 463, folio 1, 1706. február 6. Miskolc. Itt Rákóczi meghatározza, hogy az aranynak ötödfél forint legyen a váltása.

⁵⁶⁸ KÁL F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 9, 1706. február 27. Kisvárdá.

kereskedik és összegyűjtött javait a limitatio szerint áruba nem bocsátja, attól az ilyen jószág confiskáltassék.”⁵⁶⁹

Az áruforgalmat, az áru felvásárlásának folyamatát nagyban befolyásolta a vármegeyi települések gazdasági teherbírása. Az alábbiakban tíz ugocsai község példáján szemléltetjük a korabeli porták, nemesi birtokok és más gazdasági egységek állapotát. **Akliban** az összeírásokat Rákóczi egyik tisztartója és Szatmár városának közjegyzője végezte el. A templom melletti nemes kúria alatt két élésházat találtak. Az ajtók, az üres hordók, kádak leírása után kijelentették: „Ezen kívül nincsen semmi Inventálásra való portéka.” A szomszédos szalmával fedett cselédházzal megjegyzik, hogy benne laknak és van kamarája és istállója. Van egy sütőház és két marhaól. Családra vonatkozó összeírásokat 14 emberről készítettek, akikről feljegyezték vagyoni állapotukat. Az adózás címszónál így írnak: „Semmi adót ezek nem adnak mert asserrályák [állítják] a Lakosok azt, hogy még az öreg Gyulay Ferencz Uram engedte volna el nékiek az adótt.” A tizedet borból és sertésből adták. Erdejük a Perényi-birtokkal közös. Szőlőhegyük van, a bor dézsmát a földesúrnak fizetik, de az idén semmit sem adtak. Kaszálói a tamásváraljai, azaz a délkeleti határán vannak a falunak. **Kökényesdről** feltüntetik, hogy Nagy Ferenc örökös jobbágy tartózkodik itt. Van kocsmája, ami rendszeresen adózik a földesúrnak. **Halmit** mint a vásárok színhelyét említi, ahol háromszor egy évben árulnak bort is. A Pernyesi-birtokon említve van egy nemesi kúria a gazdasági épületekkel (sütőház, szalmafedeles régi épület, kis házikó, kelet felől egy viskó, csűr, búza és rozsasztag), továbbá gyümölcsöskert, kút itató stb. A faluban találtak még egy Varga Pál nevű szegény embert. A falunak nyolc pusztája és „elég erdeje vagyon”, ha ez jól terem, 1000 disznót is meghizlalhatnak belőle. A birtokon egy szőlő van, amit negyven ember kapál. Részletesen leírják a Terebes felé vezető úton lévő kúriát, valamint a körülötte lévő házakat, istállókat. **Gyuláról** Boldisár István szegényes vagyonát írták össze majd megjegyzik: „Pusztza vagyon itt egy fél, egyéb itten semmi nincsen”. **Csepéről** írják: „Vagyon egy Pusztza, jobbágy penig egy sincsen, hanem kaszáló Rét vagyon kettő, a pusztza telekhez vagyon az Erdő alatt két kaszáló”. **Eöszödfalván**⁵⁷⁰ két pusztát és két rétet említenek.⁵⁷¹ **Tamásváralján** öt személy vagyonát írták össze. „Pusztza vagyon ezen helyben kettő melytől fizetnek hogy ha bevetik adnak tülle nyolcz Polturát, avagy egy nap dolgozik, vagy szőlőt kapál, avagy más egyéb dologra tartozik el menni.” **Turcon** szintén hat örökös jobbágy vagyonát jegyzik, vagyonával a következő 12-t csak felsorolják. A két fél pusztza telek után a földesúr nem kap semmit. Tamásváralja jobbágyaival együtt „Ház adásával tartoznak a Földes Úr számára 16 polturával”. Az adót illetően minden gazda ember tartozik egy tyúkkal évente egyszer. A turci erdőből a lakosok kötelesek tizedet adni. **Turterebesen** a fél telken lakó Apró Ferenc jobbágyot találták, akinek két marhája volt.⁵⁷² **Sásváron** még kevesebb volt a számba venni való, ugyanis itt „négy föld vagyon semmi egyéb nincsen, mind azon által volt egy pusztza Telek, de azt is elhordotta a víz.” Ezután a Reviczky-birtok összeírása következik, ahol nemesi kúriát, két házat, gazdasági épületeket, azok gyenge állapotát említik. **Kökényesden** négy embert írtak össze. Négy pusztája közül csak kettőn volt ház. Szolgáltatásuk egy hétig ugart szántanak uruk részére évente kétszer. Tizeddel nem tartoznak, az uraság a bírósági ügyeket saját hatáskörébe tette át. „Majorság szántó földek három mezőre vagyon itt Nro 33 darab, Sylva. (erdő) Tölgy Makos Erdeje vagyon ezen Falunak, de ez is közös, az Reviczki Uram számára való külön magának nincsen, ha mikor tizedelni kellett volna is tizedel nem

⁵⁶⁹ KÁL F. 674, op. 13, od. zb. 130, folio 1–2, 1706. július 18. Újvári tábor. Kivonatossal közölte: Komáromy, 1901. 404. o.

⁵⁷⁰ Eöszödfalvát a XVII. század közepén a tiszai árvíz pusztította el, területe a szomszédos Csepe határába olvadt bele.

⁵⁷¹ MOL. E 156. Urbaria et Conscriptio Fasc: 88, No 16. Összeírások 1706. folio 112–113

⁵⁷² Ugyanott. folio 146–147

tartoztanak.”⁵⁷³

A fenti adatok nem éppen kedvező helyzetről tanúskodnak. Ettől függetlenül Krucsay követelményei továbbra is mintegy figyelmen kívül hagyták a vármegye teherbíró képességét. Február 17-én a Belényesi militia részére rendel élelmet. Ezúttal részletesen, a személyekre és a lovakra vonatkozó szükségletekre lebontva: „...adatván minden Személynek két két font kenyeret napjában, és edgy edgy font hust, avagy az hus helyet házi eleséget minden Lónak edgy hónapon edgy köből Abrakot és edgy szekér szénát,⁵⁷⁴ avagy minden nap minden harmincz lóra edgy köből Abrakot és edgy Szekér Szénát administráltatván, mely Militiának Intentiója valamint Szintén az addig administralt naturalék, kész Pénzül fog Nagysághotok Kegyelmetek bonificáltatni [kárpótolni].”⁵⁷⁵ A továbbiakban május 6-án 500 köből liszt Beregszászba való küldését sürgeti, amit parancsára készpénzzel ki is fizetnek.⁵⁷⁶ A pénzzel való fizetés a hadsereg részéről ekkorra gyakorlattá vált. Ugyanakkor el kell mondanunk, hogy a beadások teljesítése ezzel nem gyorsult fel. Károlyi Sándor is vásárolja az élelmet, július 24-i parancsa szerint a hadsereg megfelelő árat fizet a szükséges vágómarhákért. Meghatározza, hogy a tehetősebb faluk 4 vagy 5 marhát, a szegényebbek kevesebbet adjanak. Továbbá utasítja a vármegyét, hogy a beszolgáltatott állatokat egyelőre tartsa gulyában, hogy az első parancsra, rövid idő alatt, a megfelelő helyre tudja őket küldeni.⁵⁷⁷ Ugyanezen a napon 10 ló beadását rendeli el, amit a vármegyének teljes felszereléssel kellett Károlyi hadsegédjének, András Jeremiásnak átadni.⁵⁷⁸ A vágómarhák beszolgáltatása elhúzódtott, még augusztus 18-ig sem sikerült véghezvinni. Ekkor fordult ismét a vármegyéhez Krucsay, ki a 80 darab vágó elmaradását sérelmezve erőszakos adóbehajtással fenyegette meg a vármegyét.⁵⁷⁹ Erős Gábor leveléből megtudhatjuk, hogy a vágómarha beszolgáltatása még szeptember 18-án is folyamatban volt, mivel a vármegye a követeléseknek nem tett maradéktalanul eleget. A dokumentumban követeli, hogy ezenfelül még a liszt és a zab beszállítását együttesen 24-ig teljesítsék.⁵⁸⁰ Végül az említett vágómarhákat Eötvös Miklós Ecsedhez irányította. Rendeletében nem marad el más élelmiszerszállítások betartásának hangsúlyozása sem. Portánként havi hat-hat kassai köből búza begyűjtését sürgeti, amelyet ezúttal a szatmári várba kellett beszállítani. Felhívja a figyelmet a váradi ostromzár további ellátásának szükségességére, ahová a lovasok részére zabot irányoz elő.⁵⁸¹

Károlyi miután tudomásul vette Krucsay Sándor lemondását a főcommissáriusságból, a vármegyét értesítette, hogy ezután Eötvös Miklóst ismerjék el helyette és az ő parancsainak engedelmeskedjék.⁵⁸² A kinevezés után mintegy két hónappal érkezik Ugocsához Eötvös adókövetése, amelynek értelmében a vármegye 21 portája után a rá eső 5100 négy fontos Prófus helyett 170 kassai köből lisztet vetettek ki. Húsból pedig 85 mázsa 69 fontot.⁵⁸³ Az ezután beérkező rendeletek az itt megállapított élelem beszállítását kérték számon. Ezekből adataink szerint három érkezett a vármegyébe. Az Eötvös által közölt leosztás napján, 1706. november 26-án, Károlyi a hadi helyzetre hivatkozva, a Biharból, Szabolcsból, Debrecenből, a 10 hajdúvárosból, a Kunság és a Tiszahátság területéről gyülekező hadak számára követeli

⁵⁷³ MOL. E 156. Urbaria et Conscriptioes Fasc: 88, No 16. folio 215–126

⁵⁷⁴ Egy szekér széna = három mázsa, 1,5 q

⁵⁷⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 7, 1706. február 17. Nánás

⁵⁷⁶ Ugyanott. folio 17, 1706. május 6., Ecsed

⁵⁷⁷ Komáromy, 1901. 404. o. 1706. augusztus 18. Várda.

⁵⁷⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 19, 1706. július 24. Károly

⁵⁷⁹ Komáromy, 1901. 404. o. 1706. augusztus 18. Várda

⁵⁸⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 32, 1706. szeptember 18. Szatmár

⁵⁸¹ Ugyanott, folio 45. 1706. november 4. Károly

⁵⁸² KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 5, 1706. augusztus 21. Szolnoki tábor

⁵⁸³ MOL. G. 16. 27 cs. 1. 2. d. folio 250, 1706. november 26. Károly

a porta utáni élelmiszert,⁵⁸⁴ illetve maga Eötvös is egy hónapra való kenyeret és vágót küldet Ecsedhez.⁵⁸⁵ Ugyanezen tartalommal ismétli meg parancsát november 30-án.⁵⁸⁶ Az említett élelem szükségét és a hadi helyzet hátrányos voltát taglalta Károlyi december 4-i rendeletében. Értesít, hogy az ellenség Debrecenig nyomult, ezért a Káradi Mihály kapitány ezredének a kenyerét, húsadagját és szénáját halogatás nélkül küldje Csomaközre.⁵⁸⁷ Visszatérve Krucsay majd Eötvös számadásaira az 1706. év végén a következőt állapíthatjuk meg. Teljes számadást Eötvös Miklós 1707. május 8–10-én készített. Kimutatásából kitűnik, hogy a vármege a portánkénti adóját⁵⁸⁸ miképp teljesítette. A számadásba Eötvös felvette a Krucsaynál – még 25 porta után – felszámolt hátralékokat is. Ennek alapján a következő kép alakult ki. Ugocsa vármege hátraléka Krucsaynál: 242 102 mázsa hús, 274 L kassai köből takarmány. A 25 porta szerint hat hónapra felszámolva 1350 kassai köből liszt, 450 mázsa hús, 2700 kassai köből takarmány. Az összes követelés 1350 kassai köből liszt, 692 102 mázsa hús, 2974 L kassai köből takarmány. Ebből eddig a vármege befizetett 466 7 kassai köből lisztet, 213 95 mázsa húst és 395 kassai köből takarmányt. Ennél fogva hátralékban maradt 883 L köből liszt, 479 7 mázsa hús, 2579 L kassai köből takarmány.⁵⁸⁹

Az 1707-ben kirótt kassai adóból az egri módosítások után a következő tételek maradtak a vármegeére: 17785 dicális adó, 3196 L kassai köből búza, 3196 L kassai köből zab, 102280 bányavárosi font hús.⁵⁹⁰ Az előző évről megmaradt adósságra és a nyári táborozásra hivatkozva Eötvös január 15-én írt levelet Ugocsának a tavaszi hadjáratok élelmezésének előkészítéséről. Havonként minden porta után hat-hat kassai köből búzát vagy gabonát, illetve 12 köből abrakot és húst a tavalyi mennyiségben vár el a vármegetől. Meghagyja, hogy a búzát, a lisztet, a zabot havonként Reviczky Mihályhoz, a szatmári magazinumba szállíttassák.⁵⁹¹ Ugocsa vármege közgyűlése január 17-én Sásváron ült össze, megvitatta többek között a gyér élelmezési lehetőségeket, értesítették Eötvöst is. Ezután a főcommissarius egy személyre naponként egy font húst, két font kenyeret (vagy helyette két véka lisztet) követelt. Ezt az élelmet folyamatosan három helyre: Szatmárra, Ecsedre és a váradi ostromzárhoz kellett szállítani. A gyümölcsöt, a bőröket, a húst csak az általa kijelölt embereknek parancsolja átadni.⁵⁹² A portális beszolgáltatások az előző évekhez hasonlóan vontatottan folytak de Eötvös február 11-én kilenc napot ad ennek teljesítésére.⁵⁹³ A vármegeéhez legközelebb Károlyi fordult a tíz pontban felsorolt követelményeivel, amelyek közül most a másodikat, a naturálék beszolgáltatását emeljük ki. A pontokba szedett folyó tennivalók között az első az adó befizetése, amivel továbbra is adós volt a vármege.⁵⁹⁴ Sokkal súlyosabb hangvételű parancsot kap a vármegei vezetés május 19-én, amikor Károlyi megjegyzi, hogy a Szatmárba küldendő liszt leszállításával már elkésett, és további késedelem esetén 20 katonát küld a beszolgáltatások véghezvitele céljából.⁵⁹⁵

⁵⁸⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 50, 1706. november 26. Károly

⁵⁸⁵ Ugyanott. folio 52. 1706. november 26. Károly

⁵⁸⁶ Ugyanott. folio 56. 1706. november 30. Károly

⁵⁸⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 58, 1706. december 4. Várad. Kivonatban: Komáromy, 1901. 405. o.

⁵⁸⁸ Ami ekkor 9 köből liszt, 3 mázsa hús és 18 köből zab volt.

⁵⁸⁹ Takács, 1941. 118. o.

⁵⁹⁰ Takács, 1941. 192. o.

⁵⁹¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 4, 1707. január 15. Szatmár; Hasonló parancsot kap a megye a hónap végén, amikor a szatmári prófuntmesterhez, Reviczky Mihályhoz szolgáltatta a porták utáni lisztet és zabot.

⁵⁹² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 6, 1707. január 22. Szatmár

⁵⁹³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 14, 1707. február 11. Szatmár

⁵⁹⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 9-10, 1707. április 20. Károly

⁵⁹⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 30, 1707. május 19. Károly

1707. június 29-én Eötvös Miklós ismételten megküldi kimutatását a vármegyének, az országos adómennyiséget lebontva az Ugocsában teljesítendő részre. A kimutatás után a vármegyének hét pontban külön instructiót mellékel, amelyből itt kettőt emelek ki. A negyedik pontban leszögezi, hogy ezután csak a commissariusok fogadhatják vagy vehetik fel a meghatározott mennyiségű élelmet a vármegyétől és „kivel minden hónapban számot kell vetni”. Továbbá a téli szállás idejére, november elsejétől minden katonának egy hétre öt font húst kell biztosítani és ahhoz a megfelelő járulékot.⁵⁹⁶ A beadások teljesítése elmaradhatott, mert egy hét múlva Eötvös már alázatosan kéri, hogy adósságuk törlesztésébe „se órát se napot nem halasztván másfél száz köből abrakot ... Munkácsra adminisztráltatni méltóztassék.” A sürgősséget azzal magyarázza, hogy a fejedelem udvara Munkácsra költözik, ahol szűkölködnek a takarmányban. Ezenkívül kétszáz köből lisztet és százötven vágómarhát kér négy-öt nap alatt az Ecsedi magazinumba is.⁵⁹⁷

Eötvös Miklós 1707 augusztusában Károlyi „csekély házába” tartózkodott. Az élelmiszerbeszállítások vontatottsága miatt Ugocsából követeket rendelt magához, kik kifizetnék a vármegye pénzbeli hátralékait. Hivatkozva arra, hogy a fejedelem hadaival Szatmárhoz érkezett, kér 300-400 köből lisztet, 200-300 köből abrakot, 50-60 vágómarhát Reviczky Mihály prófuntmester kezéhez.⁵⁹⁸ Augusztus 22-i levelében már egy külön lajstromot készít el a vármegye számára, hogy beszolgáltatásait ahhoz igazítsa. A forrásokból azonban kitűnik, hogy az ország, így a vármegyék teherbíró képességét kezdi kimeríteni a háború, és az ugocsai vidék sem tudta újratermelni az élelemben és takarmányozásban ezidáig elszenvedett veszteségeket.

A rozsnyói kivetések szerint 13190 Ft. pénzadó esett a vármegyére, amelyből már ekkor 94-et ki kellett volna fizetni. Továbbá a július végi országgyűlésen 4660 Rhrénes forintot vetettek ki Ugocsára, a nyári hónapokra pedig 2479 kassai köből lisztet, 646 mázsa húst, ebből két hónapra 2200 kassai köből zabot köteles beszolgáltatni. Ezt a mennyiséget folyamatosan tartsa készenlétben a szegénységgel. A kiszabott szekerek számát 28-ban állapították meg.⁵⁹⁹ A beszolgáltatás elmaradván, augusztus végén maga a fejedelem írt a vármegyéhez az élelem és pénzösszegek befizetése ügyében: „...kegyelmeteket akartuk Vezérlő Fejedelmi Autoritasunk szerint admoneálni, minden késedelemkedést létre tévén, az Obveniált Quantumot, Provinciális fő Commissarius Hivünk kezéhez fogyatkozás nélkül adminisztráltassa.”⁶⁰⁰ Szeptember 4-én tovább folytatódik a követelések sora, mivel ezúttal Eötvös Miklós a fejedelem konyhájára kér ellátmányt, valamint megismétli a már említett tartozások törlesztésének szükségességét a takarmányra és az élelemre vonatkozóan.⁶⁰¹ A kőrösi határozat alapján a fejedelem konyhájára, Sárospatakra egy havi ellátmányt kért Keczer Sándor is.⁶⁰²

Rákóczi tapasztalván a vármegyei nemesség vonakodását a terhek viselésétől, külön rendeletet fogalmazott Ugocsa számára, amelyben hangsúlyozza, hogy a beadásokat a nemességnek ugyanúgy kötelessége folyósítani, mint a szegénységnek: „a parasztsággal Dicajoknak mivelta szerint edgyütt tartoznak concurrálni [hozzájárulni]”. Változtatni kíván-

⁵⁹⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 468, folio 3, 1707. június 29.

⁵⁹⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 32, 1707. július 6. Ecsed. Az irat végén lévő utóirat: „Azonban tyukot, ludat, ruczát, pulykát, vaját, eczetet, vadat egy szóval mindennemű Victuálét minél nagyobb mértékben az Bogasia mellet levő Uri rendek számára az Tekintetes Nemes Vármegye ide Ecsedben adminisztrálni méltóztassék mert teljességgel ez az Tekintetes Nemes Vármegye (Szabolcs megye – a szerző) ell nem győzi.”

⁵⁹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 7, 1707. augusztus 17. Szatmár

⁵⁹⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 19, 1707. augusztus 22. Károly

⁶⁰⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 15, 1707. szeptember 30. Munkács

⁶⁰¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 34–35, 1707. szeptember 4. Károly

⁶⁰² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 42, 1707. szeptember 29. Patak

va a helyzeten a nemességet és a vármegyei tiszteket figyelmezteti: „...most is csak az szégyen parasztság nyakában égben kiáltó véteknek nem tartván a nyomorultnak megnyomoríttatását, kivánnák vetni.” Holott a parasztságra ezenkívül még a szállítás és a téli szállásolás gondja is nehezedett.⁶⁰³

A kiszabott beszolgáltatások elmaradása végül erőszak alkalmazására kényszerítette Eötvös Miklóst, a commissariátust, ahogy hangsúlyozta: „Kegyelmed mégh az Nyári Impositiokban is semmit nem administrált az Nemes Vármegye”. Ilyen előzményekkel 1707. szeptemberében – Eötvös Miklós részéről – megtörténik a végrehajtás egyik enyhébb formája az ún. „Assistentia”. Ugyanis tíz karabélyos kíséretében Szabó György hadbiztost küldi ki a vármegyéhez, kiknek az a feladata, hogy biztosítsák Szatmárra 600 köböl liszt, ugyanannyi abrak, Károlyba 200 vágó (szekerekkel együtt), valamint megfelelő számú munkások Ecsedre való szállítását. A kiküldött katonaság nyomatékával kéri az együttműködést majd leszögezi, hogy ha a mostani behajtás sem sikerülne, katonai executiót küld a vármegyére, különösen a vármegyei tisztek birtokaira.⁶⁰⁴ Hasonló hangnemű levelet küld a vármegyébe Keczer Sándor, aki Bercsényi Miklós és Károlyi Sándor parancsaira hivatkozva a körömi dica kivetéseit kéri számon a vármegyétől.⁶⁰⁵ A hátralékban lévő pénzüsszeget követek útján kéri eljuttatni hozzá.⁶⁰⁶ Később a vármegye Bercsényitől is parancsot kap, hogy a zsoldosok kiállítására mellett törlesszék a felhalmozódott élelmiszeradósságot is.⁶⁰⁷

1708. január 28-án ismét megkeresi levelével a vármegyét Eötvös Miklós, ezúttal a liszt és az abrak beszállítását kéri számon, ezen hátralékokat sürgősen Károlyba küldi.⁶⁰⁸ Egy hónappal később Keczer Sándor főcommissarius azt ajánlja, hogy a vármegye a gabonát, búzát, zabot ne szállíttassa a rimaszombati magazinumba, hanem az utazást és a fuvaroztatás nehézségeit elkerülve pénzzel fizessék ki a tartozást. Keczer itt elsősorban az időigényes fuvaroztatástól és természetesen a téli körülmények között a járhatatlan utaktól akarta megkímélni a vármegyét. Közli, milyen áron lehet vásárolni Rimaszombatban élelmet. „Ha azért tetszik Nagyságotoknak Kegyelmeteknek, a maga emberét külgye fel pénzzel edgyütt talál ott egy kila életet pro Forinto Rhenense 1, az oda való 3 kila pedig tészen 2 Kassai köblet. A mellet kérem Tekintetes Nemes Vármegyét, maga Deputatusit mentül hamarább külgye ide az Computusok ineálására.”⁶⁰⁹ A beszolgáltatandó természetbeni adók túlzott mértéke miatt Károlyi Sándorhoz fordult a vármegye. Innen kiderül, hogy a hiányzó búzát már elfogadták a vármegyétől.⁶¹⁰ A vármegye által összeállított elszámolási kimutatásokról gyakran csak bizonyos beérkező levelek tartalmából szerezhetünk tudomást. Fontosak számunkra a hadbiztosok által összeállított vármegyei kivetések, amelyből tudomást nyerhetünk a kivetésekről és a még hátramaradt adósságok mennyiségéről is. A rendelkezésünkre álló – 1708. május 10–11-én kelt – kimutatások közel egy év mérlegét mutatják be. Ezeket a dokumentumokat rendszerint Eötvös Miklós látta el aláírásával.⁶¹¹

Az élelmiszerbeszállítás vontatottan folyt továbbra is, de figyelembe kell vennünk, hogy Ugocsa az 1706. évtől számos Erdélyi menekült ellátását, jószágaik legeltetését, szállásolását volt kénytelen magára vállalni, ami a lehetséges beadások mértékét lényegesen befolyásolta.

⁶⁰³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 21, 1707. szeptember 15. Terebes

⁶⁰⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 41, 1707. szeptember 16. Ecsed

⁶⁰⁵ „az Körömi Dica után való kész pénz, Gabona, Zab, Hus és minden 650 f. után provenialó szekereknek Quantumáról”

⁶⁰⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 27, 1707. október 29. Tallya

⁶⁰⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 1–2, 1708. január 4. Kassa

⁶⁰⁸ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 150, folio 1, 1708. január 28. Károly

⁶⁰⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 502, folio 4, 1708. március 27. Kassa

⁶¹⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 3, 1708. április 3. Károly

⁶¹¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 487, folio 1–5, 1708. május 10–11. Károly

A vármegye területén belül állomásozó csapatokat is helyben látták el élelemmel. Károlyi Olcsván kelt parancsából kiderül, hogy a télre beszállásolt: „Belényesi Praesidiumbul ki bontakozott Regimentekben és mellettem is volunter képpen szolgáló Lovas és Gyalogh Vitézlő rendek” hús és kenyér ellátását továbbra is biztosítani kell.⁶¹² Másrészt a május végén kiadott Károlyi-parancs az eladásra szánt ökröket Eötvös Miklós Úrhoz parancsolta beteretetni.⁶¹³

A hátralékban maradt ellátmányokat illetően a vármegyei vezetés akkor került határozottabb nyomás alá, amikor Károlyi Sándor seregével megérkezett a szatmári várhoz és az éléskamrákat üresen találta. Ezután kemény hangú parancsot küldött – többek között Ugocsához is – amelyben közölte, hogy váratlanul érte a vármegyék fegyelmezetlensége. Az idevezényelt hadat nagy erőfeszítések árán tudta összegyűjteni, és az élelemhiány miatt mind széteszölhat „s az haza szolgálattya csonkulást szenved.” Ennek elejét véve a szatmári magazinumot a hátralékok beszolgáltatása árán „negyed napok alatt” liszttel és vágó marhával kötelezi ellátni. Ellenkező esetben a sereget kénytelen lesz „szabados élésének keresésére bocsátanom mely az Tekintetes Nemes Vármegyének sokkal súlyosabb, s-károsabb leszén, mint sem ha maga rendivel fogja adminisztráltatni.”⁶¹⁴ Nincs adatunk arról, hogy ez alkalommal a vármegye teljesítette volna Károlyi elvárásait, de Eötvös Miklós július 18-i rendelete arra enged következtetni, hogy a vármegyei követek útján szóvá tette a fejedelemlnél a teljesíthetetlenül nagy terheket. A hadbiztos írásából az is kivehető, hogy a vármegye tartozásai-ként felrótt élelmiszermennyiséget az Erdélyi menekültek ellátására fordította. Ezenkívül kér még hónaponként két véka búzát és 20 font húst.⁶¹⁵

A szövetkezett rendek ónodi országgyűlése 1000 pozsonyi szapu beszolgáltatását róta a vármegyére.⁶¹⁶ Az iratanyagunk alapján meglehetősen hiányosan lehet csupán követni az élelmiszerveszolgáltatás menetét ebben az időben. Ekkor Károlyi Sándor rendeletei dominálnak, mivel ő volt a térségben a legmagasabb rangú katonai vezető. A vármegye Károlyi megrendeléseinek kívül szállított élelmet a munkácsi várba is. November 19-én a vármegye közgyűlése elhatározta, hogy „a munkácsi tüzérségnek gyertya helyett egy hordó bort az alezredesnek egy hizott sertést adjon.”⁶¹⁷

Eötvös Miklós megkövetelte az élelem fuvarozását is Szatmárról Diószegre, ami nem kevés erőfeszítést igényelt a vármegyétől. Egyik Károlyban kelt parancsában a korábbi rendeleteire hivatkozott és „bizonyos” számú köből gabona vagy liszt beadását fogantósítja: „A Tekintetes Nemes Vármegye hólnaponként négy ezer kenyeret az Diószegi Táborra erga quietantia adminisztrállyon”.⁶¹⁸

Az 1708. év végén Rákóczi a vármegyéhez intézett rendeletében elemzi a szabadságharc katonai-politikai helyzetét, a fegyveres harc terheit. Ugocsára lebontva közli a beszolgáltatandó naturálék mennyiségét: „hat hólnapokra subdividálván, obtingál hólnaponként az Nemes Vármegyére husz pénz N 1521 Rhen Forint den 66 2/3 gabona, cub N 380. Abrak cub N 760. Hus pedig cent. N 152”. Ezt a mennyiséget a meghatározott magazinumokba szállíttassa.⁶¹⁹

Az 1709. év elején Károlyi irányította, január 16-i rendeletében figyelmezteti Ugocsát, hogy négy-öt nap múlva elhagyja a vármegyét. Indulásra a katonáinak és azok cselédjeinek egy-egy köből búzát és egy-egy darab szalonnát juttasson. Figyelembe veszi a vármegye nagy

⁶¹² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 5, 1708. május 5. Olcsva

⁶¹³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 7, 1708. május 29. Károly

⁶¹⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 9, 1078. június 4. Szatmári tábor. A rendelet utóiratában figyelmeztet, hogy ha a vármegye nem teljesíti a követeléseket, a nemességen fogja azt megtorolni.

⁶¹⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 13, 1708. július 18. Károly

⁶¹⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 36, 1708. szeptember 12. Szakálos

⁶¹⁷ Lehoczky, 1885. I kötet. 226. o.

⁶¹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 20, 1708. november 21. Károly. A szállítással kapcsolatos problémákat a vármegyékre vonatkozóan lásd: Perjés 1963, 115–122. o.

⁶¹⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 14–15, 1708. december 17. Sárospatak

terheit ottani elszállásolása és az erdélyi menekültek ellátása miatt: „Nemes vármegyének az Erdélyi statusokkal való megh nyomattatását, az lakosoknak minden féle naturáléjokban való megh fogyatkozását szemlélvén.” Felkéri a vármegyét, hogy salánki birtokára gondot viseljen.⁶²⁰

A hadi commissariátus a katonai vezetőkhez hasonlóan a gabonahátralékok befizetését sürgette, február 16-án 815 kassai köből gabonát kértek.⁶²¹ Ezen felvetett követelményekre már március 5-én válaszolt a vármegye elemezve a kialakult helyzetet a beszolgáltatásokat illetően. „Bizonyos okokra” nézve csak a pénzbeli adóból törlesztettek.⁶²² A szegénységgel kapcsolatban megjegyzi, azok terheit a nemességgel arányosan osztották el. „Nemes Vármegyének szolgabírának jó lelkek esmeretek szerint szegénységnek consolatiójával [vigasztalásával] mindeneknek igyekeztünk proportiót [arányosságot] tennünk”. A kifizetések állását ismertette az élelmezésről többek között megjegyzi: „Naturabeli obtingensekkel pedigh pénz után kellett subdividaltatni, úgy hogy minden forint után Búza egy egy véka zab pedigh, két két véka, Hus tizen két font amint Felsőgednek a Tabella demonstrálni fogja...”⁶²³

Valódi képet a vármegyei realitásokról a Szányi János által Rákóczihoz eljuttatott követeléséből kaphatunk. A Szirmán tartott közgyűlés pontokba elemzi a legégetőbb vármegyei kérdéseket. Legelőször az inséges állapotokról: „hogy sokaknak magok életének tápláltatására való mindennapi kenyerek is nem lévén” számolnak be. Továbbá a gazdasági erejüket meghaladó szállásolásra hivatkoznak. A vármegye eddig több száz tiszt és katonai fejadagot szolgáltatott Rákóczi katonáinak. A Belényesi ezred, Bikk László négy századának és az erdélyi menekültek élelmezését és elszállásolását hosszú ideig biztosították. Kijelentik, hogy az 1708. évi természetbeni kivetésekkel elszámoltak: „A nemes vármegye tavalyi naturálebeli quantumit, melyeket a kvártályos nem conumálhatott ad loca debita administrálta, ugmint Szatmárra és Husztra, melyekről is Sáros Patakon levő nemes országgyűlésen districtuális commissarius Eötvös Miklós uramnak ő kegyelmének generális computust inéálván liquidáltatott, hogy a nemes vármegye quantumán felül 152 köböllel egy vékával búzát erogált, melyről generális quietantiája meg is vagyon a nemes vármegyének.”⁶²⁴ Ezt a tartozást még a sárospataki országgyűlésig lerótták, amit Eötvös Miklós is igazolt. A fejedelmet informálják, hogy a Móricz István huszti várparancsnok követeléseit azért nem teljesítették maradéktalanul,⁶²⁵ mert a vármegye Tiszáninenni részéről nagy mennyiségű búzát szállítottak Szatmárra. Mivel a kivetést kétszer nem teljesíthetik, a követ útján kéri Rákóczit, hogy a beszállítást igazolja. Ugocsában sérelmezték, hogy a commissarius karhatalommal hajítja be a sárospataki gyűlésen kivetett 5454 forintot a szegénységen és a Krenáczy és Bartakovics számára kivetett 815 köből búzát. Ennek fejében a vármegyétől a búza köblét 2 forintjával számítva 1630 forintot követel Eötvös commissarius. A vármegyéből az erőszakos beszolgáltatások elől Lengyelországba vagy másfelé menekül a szegénység és emiatt falvak néptelenednek el.⁶²⁶ Rákóczi tudomásul véve a nehézségeket, amelyek kevésbé különböztek más vármegyék gondjaitól, nem könnyíthetett Ugocsa gondjain.

Egy hónappal később újabb követelések érkeztek. Május elsejéig 182 mázsa és hatvan font húsból álló vágómarhát voltak kötelesek kiküldeni a vármegyének Keczer Sándor

⁶²⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 1, 1709. január 16. Olcsva

⁶²¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 1, 1709. február 16. Som

⁶²² Megjegyzendő azonban, hogy a Sárospatakon kivetett pénzdó hátralékait szeptemberre maradéktalanul kifizették. Eötvös Miklós szerint: „A Patakon véghezment computusok szerint a fehérpénzből álló quantumot Szabolcs és Ugocsa vármegyék egészen liquidálták, sőt supererogálták is.” Takács, 1941. 45. o.

⁶²³ MOL. G 19. 31.csomó II.2 c. folio 320

⁶²⁴ Komáromy, 1901, 408–409. o. 1709. március 20. Szirma

⁶²⁵ Husztra 1000 köből helyett csupán 650 köből búzát tudtak szállítani. Lásd: Móricz István követeléseit 1709. július 20.

⁶²⁶ Komáromy, 1901. 409–410. o. 1709. március 20. Szirma

commissariusához. A terheket ezúttal a nemességre is kiterjesztették.⁶²⁷ Eötvös Miklós pedig az abrakhátralék Munkácsra való szállítását szorgalmazta.⁶²⁸ Károlyi Sándor többször is rendelkezett a vármegyében tartózkodó erdélyi menekültek ügyében, de ezzel egy alkalommal sem tudott könnyíteni azok gazdasági helyzetén.⁶²⁹ A továbbiakban Keczer Sándor kéri Ugocsát, hogy június 18-ra Sárospatakon követek által számoljon el a beadásaival és hátralékaival.⁶³⁰ Károlyi Sándor levelében többek között szénagyújtó munkásemberek kiküldését parancsolja Károlyba és Ecsedre, majd 608 köből búzát, 243 köből abrakot és 30 mázsa szalonnát küldet Eötvös Miklóshoz.⁶³¹

A vármegyére nehezedő pénzbeli⁶³² és természetbeni követelések annyira megnövekedtek, hogy azt képtelenek voltak teljesíteni. Ezért Dienes Ádám vármegyei tiszteket követül küldik Rákóczihoz esetleges tehermentesítés végett. Dienes utasításából kitűnik, hogy a vármegye jelen körülmények között fennmaradt marháival – egyetlen értékével – szeretné kiegyenlíteni pénzbeli adósságát. A harmadévi Dicájának Quantumát is marhában fizette, de igazságtalanul számolták el azt a magazinumoknál.⁶³³ Ha ez megismétlődne, a szegénységet teljesen kifogatják vagyonából és elveszik életlehetőségüket is. Ezért kéri a fejedelmet, hogy személyesen garantálja az igazságos átszámítást: „...méltóztassék ő Felsege ell pusztult és megh nyomorodot szegény Vármegyéknek mostani nyomorúságos állapotját kegyelmes szemével megh tekinteni, és az obtingens quantumnak Marhákkal való ki fizetésében méltóztassék olly kegyes limitatitot tétetni, hogy mind az Quantum ki telhessék, mind penigh Szegény Vármegyénk, tovább való ő Felsege és a Nemes Ország hűséges szolgálattára megh maradhasson”.⁶³⁴ A marhákkal való fizetés azért is tűnik elfogadhatónak a vármegyének, mert az 1709. év terméketlen volt és a természetbeni beadások nagyobb terhet jelentettek. Ezt Rákóczi is elismerte, amikor a módtalan terméketlenséget említi.⁶³⁵ A vármegyére ettől függetlenül továbbra is lehetőségeit meghaladó terheket róttak.⁶³⁶ Ugocsa az 1709. évi kifizetéseket a szeptemberi elszámolások szerint maradéktalanul teljesítette. Bizonyára ezért is vetnek ki 1710-ben 1100 forintot a vármegyére,⁶³⁷ amit már nem állt módjukban teljesíteni.

Április hónapban négy rendeletben is újabb követelésekkel lépnek fel a vezetők: Eötvös Miklós és Bercsényi. Ugocsát 1710 áprilisában Bercsényi szólítja fel a szükségelt élelem beszolgáltatására, mivel a tavaszi hadjáratot csak megfelelő mennyiségű muníciónal kezdhetik. Rendeletében megadja a vármegyére eső részt: „ezen Tekintetes Nemes Vármegyére Gabona Kassai Köből 800 és nevezett szerint az Uri és Nemessi rendre köből 300 szegénységre penigh köből 500 Vágó 160 vagyis mása hus 320”.⁶³⁸ Ezután arra kéri a vármegyét, hogy az említett élelmet tartsa készenlétben és a legközelebbi parancsra küldje a commissariátusságra. Eötvös Miklós a vágómarhákkal történő elszámolás alapján levélben

⁶²⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 512, folio 1, 1709. április 20. Eperjes

⁶²⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 512, folio 3, 1709. május 8. Károly

⁶²⁹ Komáromy, 1901. 410. o., 1709. június 5. Salánk

⁶³⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 6, 1709. június 5. Kassa

⁶³¹ Lehoczky, XXXII

⁶³² A vármegyékre, királyi városokra, hajdúvárosokra és jászokra kiadott általános „assignatiók” Ugocsára eső része 5454 Ft.

⁶³³ A vármegye a korabeli árat is kiemeli, ami szerint az átszámítást szeretnék elvégezni. Egy pár jó ökor 25–26 tallért, a meddő marhák pedig 10 tallért értek.

⁶³⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 9; 1709. július 2. Nagyszőlös

⁶³⁵ AR. I. oszt. III. kötet 354. o. 1710. február 26.

⁶³⁶ A „Tabella Repartitionalis Subsidii Pecuniarii ad Menstruatim” kimutatás szerint Ugocsára havi 1521 pénzt, 380 köből gabonát, 760 köből takarmányt, 152 mázsa húst vetettek ki rovásadóba. Forrás: MOL, G. 27.v.i.a. 166. o.

⁶³⁷ A tekintetes Oeconomicum projectuma a nemes vármegyékre való újabb impositiórul. Repartitio Anni 1710 Ugocsa vármegye 1100 Rh Ft. Lásd: Takács, 1941. 265. o.

⁶³⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 18, 1710. április 11. Kassa

kötelezi a vármegyét annak beküldésére Munkácsra, különben magával Rákóczival küldet végrehajtókat.⁶³⁹ Később – Bercsényire hivatkozva – figyelmeztet, ha a határidőket ezzel kapcsolatban nem tartják be, az egészzet pénzen kell majd megfizetni. A dokumentumból tudomást szerezhettünk arról, hogy a vármegye még a múlt évi búza és abrak hátralékait nem szállította be, ezért azt rendszeresen törlesztette a szatmári magazinumba.⁶⁴⁰ Ugyanaznap kapta meg a vármegye levelét, amelyre válaszolva még külön rendeletben kijelenti, hogy az elmaradt gabonamennyiséget és a marhákat is tartsák csupán készletben és várják további parancsát.⁶⁴¹

A beszolgáltatások menetét gátolta már az egész ország területén tomboló pestis, amelynek következtében megbénult a közlekedés, zárkózottabbak lettek a települések, a fertőzés veszélye miatt veszélyesebbé vált az elszállásolás. Országgyűlést sem hívhattak össze az infekció miatt. Ettől függetlenül a gabonára nagy szükség volt, ennek a terméknek a beszolgáltatására szólít fel Rákóczi is a vármegyéhez címzett levelében.⁶⁴²

Az 1710. év végén még két rendeletünk bizonyítja a különböző ellátmányok szükségét. Eötvös Miklós Kisvarsányból 1000 köböl búza, 500 köböl abrak és 250 mázsa hús beszállítását követelte a munkácsi magazinumba. A dokumentum végén figyelmeztet arra, hogy a munkácsi komendánsnak van felhatalmazása az erőszakos adóbehajtásra is, de ettől inkább megvédené a vármegyét.⁶⁴³ Tíz nappal később újabb hasonló tartalmú rendelet küldött a vármegyéhez remélve, hogy nagyobb nyomatékot adhat parancsának.⁶⁴⁴ A munkácsi magazinum ellátására vonatkozó beszállításokról már nem maradtak fenn adataink.

A fent elemzett nehézségek és eredmények ellenére Perjés Géza történész úgy látja, hogy Rákóczi seregének hadellátása kevesebb gondot okozott a hadvezetésnek, mint a császári tiszteknek a Magyarország területén való hadélelmezés. Ezt azzal magyarázza, hogy a szabadságharc elején a lakosság támogatta a felkelőket és sikeresen elzárták az ellenségtől az élelmet és a takarmányt. „Az ország teherbíró képességét rohamosan gyengítette a háború, és a folyamat szinte lépésről lépésre kitapintható. Az első években az élelmiszerellátás bajait inkább a hadbiztosok hozzá nem értése, a csapatok fegyelmetlensége és általában a fiatal kuruc állam igazgatási szervezetének kiforratlansága okozta.”⁶⁴⁵ A szabadságharc végén a hadihelyzet romlásával, a magyar államszervezet gyengülésével egyre gyakrabban alkalmaznak erőszakot a kimerült vagy vonakodó vármegyékkel szemben. A behajtásokat elrendelő parancsok egyre szigorúbbak lettek, és mindinkább a polgári igazgatás mellőzésével hajtják végre azokat.

3.6. Hadállítás és a lakosság. 1705–1711

A hadállítás menetének tárgyalását az alábbiakban a szatmári vár feladása utáni időszakokkal folytatjuk.

1705. január 17-i rendeletében Rákóczi a Tisza melletti Eszlárra jelölte ki a vármegyei nemesi felkelés gyülekezési helyét. Parancsnokul Károlyi Sándort bízta meg.⁶⁴⁶ Mintegy

⁶³⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 5, 1710. április 12. Kis Varsány

⁶⁴⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 22, 1710. április 23. Ecsed

⁶⁴¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 22, 1710. április 23. Ecsed

⁶⁴² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 46, 1710. szeptember 5. Szerencs

⁶⁴³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 48, 1710. október 11. Kis Varsány

⁶⁴⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 50, 1710. október 20. Kis Varsány

⁶⁴⁵ Perjés, 1963, 86. o.

⁶⁴⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 1, 1705. január 17. Szerencs

hónappal később épp ezen hadbavonult nemesség otthon tartózkodó hozzátartozóit vette védelmébe.⁶⁴⁷ Erre a védleltre igen nagy szükség volt, mivel a vármegyei tisztek többször visszaélve hatalmukkal különböző beszolgáltatásokra kényszerítették a szegénység élet-színvonalán tengődő nemeseket is. Emellett a vármegyei tisztek sem teljesítettek időre olyan rendeleteket, amelyek különösebb erőfeszítést vagy érdekeiket sértőnek ítélték. Orosz György,⁶⁴⁸ tiszántúli commissarius a vármegyei követ kiküldését is többszöri figyelmeztetés árán tudta megvalósítani. 1705. február 21-én Debrecenben kelt levele arról értesít, hogy Veresvári Andrással már egy ideje csak várják a vármegyei követ megérkezését, de mindhiába. Arra utasítja a vármegyét, hogy az igazolás nélkül a megyében kóborló hajdúkat és katonákat fogassa el és küldje őket Szatmárra. Azon helységbeli bírákat is vonja felelősségre, akik a szökevényekre nem figyelnek, mert „ha orgazdák nem volnának, a tolvaj sem volna maradásban”.⁶⁴⁹

A szerencsi táborból 1705. január 17-én utasította Rákóczi Ugocsa vármegyét az egész nemesi felkelő csapat Tisza melletti eszlári gyülekezéséről. Itt Károlyi Sándor parancsnoksága alá kellett csatlakozniuk. Természetesen a rendelet szerint a bandérium ellátását magának a vármegyének kellett biztosítania.⁶⁵⁰

Rákóczi ismét rendeletet ad ki a már meglévő utasítások betartásáról. A katonaszökevényeket illetően egyúttal felkéri a vármegyét, hogy segítsen Majos János kapitánynak bizonyos Török István elfogatásában, aki tettelesen bántalmazta Kalmár Mihályt.⁶⁵¹ A későbbiekben nem kapunk választ arra, hogy milyen eredményesen segítette a nyomozást a vármegye, de megjegyzendő, hogy a hasonló eljárások jellemzően nem jártak sikerrel.

Ugocsa vármegye az 1705. év folyamán többször folyamodott a fejedelemhez, hogy engedélyezze a személyenkénti felkelést zsoldos katonaság kiállítására cserélni. Ezt a kívánását a vármegyének a fejedelem először kifogásolta, csak később fogadta el azzal a feltétellel, ha az elrendelt felosztási módot a zsoldosoknál is betartják. Erről Bercsényi tanácskozott a fejedelemmel, és látszólag mind a két fél számára elfogadható megoldás született.

A vármegyei zsoldosállítás kérdésében Bercsényi Miklós is rendelkezett Nyitráról 1705. április 20-án. Ez a parancs jól érzékelteti ennek a kérdésnek a folyamatát Ugocsa és Szatmár vármegyében.⁶⁵² Utal Rákóczi előző leveleire a személyes felkelés] végrehajtásának rendezetlensége miatt. Bercsényi hangsúlyozza, hogy a vármegyei nemesek számos okot felhozva igyekeznek kimaradni a szolgálat alól, ezzel pedig rossz példával szolgálnak azok előtt a szegényebb nemesek előtt, akik éppen az ezredekben szolgáltak. A táboron lévők minden lehetőséget megragadnak, hogy hazatérhessenek megyéjükbe. A vármegyei nemesség egy része azzal az ürüggyel, hogy a vármegye szolgálatában állnak, a bevonulástól távol maradtak, mások a katonai szolgálatra alkalmatlanoknak nyilvánították magukat. Előfordult, hogy szolgálókat küldték harcolni megfelelő felszerelés nélkül.⁶⁵³ Felhívja a vármegye vezetésének figyelmét a zsoldosok összegyűjtésének és fizetésének nehézségeire. Az idő előrehaladta miatt megparancsolja: „a megírt zsoldosokat mennél hamarabb előállítani igyekezzék s ne is halassza időzéssel, hogy az jó igyekezeteknek hátramaradásával mind magának kárt ne hozhasson, mind pedig a Méltóságos Fejedelmet is maga ellen kedvetlenségre ne gerjeszthesse.” A zsoldos századot Bereg vármegyével együttesen

⁶⁴⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 3, 1705. február 17. Verebely

⁶⁴⁸ Orosz György, csicseri, Ung vármegyei birtokos. 1695–1699 között Ung, 1703-ban Bereg vármegye alispánja, később tiszántúli commissarius.

⁶⁴⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 439, folio 1, 1705. február 21. Debrecen

⁶⁵⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 1, 1705. január 17. Szerencsi tábor

⁶⁵¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 3, 1705. április 11. Eger

⁶⁵² Bercsényi ennek a két vármegyének küldte ki rendeletét.

⁶⁵³ Takács, 1941. 93. o.

állították ki „nyolcvan gregárius” létszámmal, akik Szatmár, Szabolcs, Bihar vármegyékkel alkottak egy ezredet. A tiszteknek és ezen hadak fizetését „nem fellyebb, mint a mezei hadaknak fizetését angariatim procurálja az fellyebb mód szerint egyedül a nemesség taxájából mind tiszteknek s mind közönségesnek.”⁶⁵⁴ A tiszteket a legújabb hadiszabály szerinti felosztásban, a mezei hadak fizetésével kellett biztosítaniuk. A zsoldos ezred tíz kompániájából Ugocsának Bereg vármegyével együtt egy századot volt kötelessége felállítani, a továbbiakban pedig fizetést és ellátmányt is biztosítani számukra. A század Obesterét a fejedelem nevezte ki. A zsoldosok immár egyeztetett kiállítása is nehézségekbe ütközött. Károlyi Sándor május 8-án arra utasítja a vármegyét, hogy a porták utáni 4 hajdút haladéktalanul állítsák ki. A parancs végrehajtását Palocsay Györggyel egyeztetve vigye véghez,⁶⁵⁵ és az ő seregéhez csatlakozzanak.⁶⁵⁶ Károlyi ezt a kijelentését többször is nyomatékkal megismételte,⁶⁵⁷ generális komendánssá való kinevezése után pedig szinte minden egyes rendeletének hasonló a tárgya. A parasztságtól minden porta után négy gyalogot, a nemességtől pedig két lovas – felszereléssel és mundérral – követelt.⁶⁵⁸ Ugyanezt követeli meg Palocsay György is, aki Rákóczi és Károlyi utasításaira hivatkozva küld rendeleteket a vármegyébe.⁶⁵⁹ A zsoldosállítás hangsúlyt kapott Rákóczi az egri táborból 1705. május 23-án Károlyinak írt leveleiben is: „Beregh és Ugocsa vármegyék pedig csak idő vontatással akarják ez iránt halasztani az haza szolgálátját; a kik a táboron voltak is, nagyobb részént leszöktek, kihez képest Kegyelmed továbbra is effectuáltassa vélek ezen zsoldosok állítását.”⁶⁶⁰

A közös zsoldosállítás ügyében Bereg vármegye közgyűlése is értekezett Ugocsával.⁶⁶¹ Kérték, hogy a közös 80 főnyi lovasság kiállításának menetéről tájékoztassanak. Közben Rákóczi külön pátensben figyelmeztet: „találkoznak némely falukban, kik a nemes vármegyétől rendelt portális hajdukat prestálni nem akarják. Vetvén okul azt is, hogy kinek bátyja s kinek fia volna táborunkban. Nem helyes, mivel az országtól veszik az olyanok fizetéseket.”⁶⁶² Rákóczi a csapatok vezetőinek kinevezésével kapcsolatban 1705. június 7-én írt Károlyinak: „...a Partiumokbeli és Tiszán túl levő vármegyék, úgy Ugocsa, bereg portális és zsoldos hadai felállításáruul úgy tudom már régen vette Kegyelmed parancsolatomat, melyeknek sürgetése nem csak szükséges, de mivel se az Partiumbeli portális hajduknak, sem az Szakmár, Szabolcs, Ugocsa, Bereg és Máramaros vármegyéknek kapitányai nem declaráltattak elvárjuk az Kegyelmed opinióját, kiket gondol azon tisztságre alkalmasnak lenni, mivel az olyan hadak mind inkább urak s fő rendeknek adattanak...”⁶⁶³ A portális hajdúk kiállítására június 9-én Bercsényi is felszólította a vármegyét, ugyanakkor Jármí Ferencet nevezte ki a részben ugocsai csapatok kapitányának, az alkaptányt és a többi tiszteket a vármegye jelölte ki.⁶⁶⁴ A továbbiakban a kinevezések ügyében Rákóczi ezeket a sorokat írta Károlyinak: „...Nemzetes vitézlő Szentmarjai Sigmond hívünket praefigálván [kijelölvén] Nemes Szabolcs, Szattmár, Ugocsa, Bihar, Arad, vármegyékbeli portális gyalogság főkapitányának nemzetes

⁶⁵⁴ MOL. P. 396. Károlyi-család levéltára. Acta publica. Fasc. 1. A. 8., Lásd: Bánkúti, 1976. 164–165. o. Rákóczi Tár, II kötet. 110–111. o.

⁶⁵⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 23, 1705. május 8.

⁶⁵⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 3, 1705. május 9. Károly

⁶⁵⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 1, 1705. május 17. Berettyóújfalu

⁶⁵⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 7, 1705. május 22. Továbbá: Komáromy, 1901. 401. o.

⁶⁵⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 1, 1705. május 31. Vittka

⁶⁶⁰ Géresi V. 1897. 205. o.

⁶⁶¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 432, folio 1, 1705. június 3. Beregszászvégárdó

⁶⁶² Takács, 1941. 101. o. Rákóczi 1705. június 7-én kelt rendelete Ugocsához, Szabolcshoz, Unghoz.

⁶⁶³ Géresi V. 1897. 215–216. o.

⁶⁶⁴ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 3, 1705. június 9. Eger

vitélző Jármey Ferencz hívünk interveniált [közbejött] betegeskedése miatt, Kegyelmed adja eleiben s szorgalmaztassa is egyszersmind, hogy azon portális hajduságot a mentül hamarabb a nemes vármegyék által elő állíttatván az haza szükséges szolgálatjára.⁷⁶⁶⁵

Ami a vármegye Károlyinak a sásvári közgyűlés határozata alapján írt válaszlevélrel illeti, azt a generális-komendans nyugodtan fogadta.⁶⁶⁶ Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a vármegye részben teljesítette sorozási kötelezettségét. A fennmaradt zsoldosok és portális hajdúk kiállításával kapcsolatos rendeletek azonban továbbra is érkeztek, majd az összegyűlt századot Rákóczi Károlyi seregébe rendelte.⁶⁶⁷ Június 19-én Károlyi újból megsürgeti a sorozást, de mivel ez nem járt sikerrel, e hó 23-án már keményebb módszerhez folyamodott. Megbízta Palocsay Györgyöt, hogy a zsoldosokat akár erőszakkal is, a vármegyei tisztek vagyonának elkobzása terhe alatt sorozza be.⁶⁶⁸ Még ebben a hónapban Bercsényi is felszólítja Ugocsát, hogy a személyenkénti felkelés helyett zsoldosait is kiállíthatja és haladéktalanul küldje azokat a fejedelem táborába.⁶⁶⁹ A rendelet arra enged következtetni, hogy írója nem volt teljesen informálva a helyi állapotokról, a zsoldoskiállítás folyamatáról, mivel ezt a cserét már korábban eldöntötték a fejedelem beleegyezésével. Ennél részletesebb utasítást küld Palocsay György, aki mintegy összefoglalja az addigi tartozásokat és kötelezettségeket. Minden porta után két lovas, tehát a 28 porta után 56 lovas jó lovakkal és 112 gyalogost állítsanak ki szerszámmal, puskával, karddal, veres tarsolyos lódinggal, karabéllyal vagy flintával és teljes mundérral.⁶⁷⁰ Külön követet küldött a csapat átvételére ifj. Desőffi Péter kapitány személyében. Nem teljesítés esetére – Károlyi fenyegetésének alapján – a vármegye tisztei vagyonának elkobzására kapott felhatalmazást.⁶⁷¹ Palocsay következő rendeletében arra kéri az Ugocsában nagybirtokos Perényi-család otthon tartózkodó tagjait, hogy segítsék az újoncoztatást.⁶⁷² Külön levelet intéz a vármegyéhez Fornossy Imre, aki arról értesít, hogy a beregi és ugocsai zsoldos csapatok az ő parancsnoksága alá kötelesek bevonulni.⁶⁷³

A megannyi követelésre a vármegye a következőképp válaszolt. A július 6-i közgyűlési határozatok alapján Rákóczinak címzett levélben a vármegye kinyilvánította, hogy már több kérvényt nyújtottak be a zsoldos csapatok felfegyverzése ügyében, de érdemi választ még nem kaptak. A kialakult helyzetről pedig így írnak: „rajtunk kemény executio lévén miatta, itt Vármegyénkben semmi Mester ember nincs, kiknek eszközsegekkel őket megfegyvereshessük.” A meglévő fegyvereket a katonáskodók már ezelőtt összeszedték. Ezért a hajdúkat fegyver nélkül nem küldhetik a seregbe, igaz ott be sem állhattak volna. Panaszolja, hogy Palocsay a megállapított száz hajdú helyett 112-t követel, továbbá, hogy a Perényiek portája is egyenlően, a megszabott normák szerint állítsa ki a lovasságot, mert így minden a vármegye szegénységére marad. Ha pedig a Perényieket a fejedelem felmenti a hajdú- és lovaskiállításról, akkor erről tájékoztassa Palocsay ezredest.⁶⁷⁴ Erre a folyamodványra maga Rákóczi reagál és kijelenti, hogy mesterek híján a felállított vármegyei újoncok és lovasság

⁶⁶⁵ Rákóczi Árokszálláson kelt rendelete 1705. június 21. Közölve: Géresi V. 231–132. o.

⁶⁶⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 5, 1705. június 16. Gyula

⁶⁶⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 12–13, 1705. június 17. Eger. Továbbá: Komáromy, 1901. 401. o.

⁶⁶⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 3, 1705. június 23. Gyula

⁶⁶⁹ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 126, folio 1, 1705. június 27. Újvár

⁶⁷⁰ A rendelet megszabta, hogy a katonák dolmánya zöld, a nadrág kék, a süveg fekete, a csizma szintén fekete borjúbőr legyen.

⁶⁷¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 3, 1705. június 29. Várad ; Továbbá: Komáromy, 1901. 402. o.

⁶⁷² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 7, 1705. június 3. Császló

⁶⁷³ Komáromy, 1901. 402. o. 1705. július 5. Muzsaj

⁶⁷⁴ MOL. G. 19. II. 2. c. folio 64 . 1705. július 6. Fancsika

számára vásárolják meg a fegyvert.⁶⁷⁵ Következő rendeletéből azonban kiderül, hogy a vármegye pénzeszköz híján mégis magára vállalta a mundérkészítést, ennek az árát Rákóczi szigorúan csak az előállítási árán vásároltatja fel. „...adgyon Munderunkott annyi áron a mennyiben Nemes Országunknak kerültek igyekezzvén Kegyelmed hova hamarabb azon Mundérunk helyet másokat készíttetni...”⁶⁷⁶

A hosszú ideje készülődő vármegyei csapatokat – Károlyi Sándor utasítása szerint – a váradi ostromon tervezték bevetni.⁶⁷⁷ Palocsay részéről a továbbiakban még ismerünk egy figyelmeztetést,⁶⁷⁸ de augusztus elsején már Csaba Zsigmond kapitányt küldi a zsoldosok akár erőszakos begyűjtésére.⁶⁷⁹ Az Ugocsába küldött Csaba Zsigmond hat pontban fogalmazta meg a követeléseit, amiből kiderül, hogy az 56 kiszabott zsoldost a vármegye kiállította, csak az öltözékük és fegyverzetük nincs meg. Parancsának második pontjában ezt írja a vármegyének: „... sietve tegyen olyan dispositiót, hogy mennél hamarab kezemhez Vehessem, ugy az Pár puskárúl és kardrúl, hogy egy forma levén mind az Kard, pár Puska és hosszú karabély is lenne egyszersmind mind az 56 katonáét és percipiálván kioszthatnám,...” A készülendő öltözékeknek megadja a színét, formáját: „Az Mundér Zöld dolmány, Kék nadrágh fekete Csizma, fekete Süvegh, Kék tarsoly, azon az Országh Czimere, Kék lodingh, jó posztóbúl való, ezt is mind egy csomóban felkészítvén és kezemhez szolgáltatván...” Az ötödik pontban az 56 zsoldos lovainak takarmányozását is a vármegyére terhelte „az lovak magok gongya viselése alá vegyék, jól procurálván őket, és az katonát illendő képpen tarcsák...”⁶⁸⁰

Lónyay Ferenc – fegyveresítési és ruházati főcommissarius – a kiállított katonaság mielőbbi egyenruhával való ellátását sürgette. Értesítette a vármegyét az egyenruha áráról és a folyamatos megrendelésekről.⁶⁸¹ Az említett rendelkezések teljesítésére csupán egy hónap múlva kerülhetett sor, amikor Palocsay a már meglévő zsoldos lovasokat a kiküldött vezetésére bízta. „...az obveniálandó 56 Lovas soldos katonákat ottan lévő kapitány Csaba Sigmond Urunknak minden halasztás nélkül kezéhez adgya”. Azok fizetése és felfegyverzése még nem volt megoldott: „az Tisztekre ugy az Gregorius katonákra obveniálandó hó pénzeket említett kapitány Urunknak adgya Mondért egészen sokszori Intimatiója szerint Bátyám Urunk ugy hoszszu karabélyt, s pár puskát mindenkinek az Tekintetes Nemes Vármegye adasson”⁶⁸²

1705. augusztus 10-én Károlyi a vármegyei nemes és nemtelen katonákat a Bihar vármegyei Sárretra rendelte.⁶⁸³ Ennek a parancsának a lényegét augusztus 25-én is megismételte.⁶⁸⁴ A teljesítés vonatottsága miatt a portális gyalogság létszámát Károlyi száz főben állapította meg.⁶⁸⁵ Ezt a parancsot a vármegye nyilván nem teljesítette. A nagy erőfeszítések árán kiállított lovasokat Csaba Zsigmond kapitány, a gyalogságot pedig Szentmarjay ezredes vitte el. Panaszkodtak is a nemesek, hogy ez igen nagy teher volt számukra, nem beszélve a szegénységről, akiknek 80, sőt 100 forintba is belekerült egy-egy lovas katona kiállítása.⁶⁸⁶

⁶⁷⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 16, 1705. július 9.Vác

⁶⁷⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 17, 1705. augusztus 1. Mocsonok

⁶⁷⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 9, 1705. július 23. Berettyóújfalu

⁶⁷⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 9, 1705. július 24. Pocsaj

⁶⁷⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 11, 1705. augusztus 1. Kismarja; Továbbá: Komáromy, 1901. 402. o.

⁶⁸⁰ 1705. augusztus 20. Fancsika. Csaba Zsigmond a zsoldosállítás problémáiról: Lehoczky, XXXI

⁶⁸¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 8; 1705. augusztus 5, Dobsza; A mundérkészítésre figyelmeztet Palocsay György is: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 15. 1705. augusztus 10. Bihar

⁶⁸² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 25, 1705. szeptember 5. Várad

⁶⁸³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 13, 1705. augusztus 10. Gyöngyös; Ugyanerről szól Palocsay György rendelete: KÁL, F. 674, op.8, od. zb. 433, folio 18, 1705. augusztus 13. Bihar

⁶⁸⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 14, 1705. augusztus 25. Nyitra

⁶⁸⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 16, 1705. szeptember 10. Hatvani tábor

⁶⁸⁶ Komáromy, 1901. 403. o. 1705. szeptember 10. Hatvani tábor

A végül is Szécsényben megtartott országgyűlésre készülvén a vármegye közgyűlése saját követeit részletes utasítással látta el. Ezen terjedelmes dokumentum első pontja az augusztusban lefolytatott executióról számol be. Erre hivatkozva nem jelenhettek meg korábban az országos vezetők előtt. Sérelmezték a vármegyére küldött végrehajtók munkáját. „Mivel mi a nemesség 13 portai után obveniált 26 lovasainkat régen elől állítottuk, s vármegyénkből küdőttük volt, kiket. Csaba Sigmond úr vissza hozott, s majd két holnapja, hogy mind az uraságok lovasainak elő nem állíthatásáért mind az reguláris mundernak a fegyvernek nem praestálhatásáért vármegyénkben executioképpen volt egynehány holnapokra való fizetéseket is a lovasoknak egyszersmind kívánván.” A lovasokat a vármegye mind felöltöztette és lehetőség szerint felfegyverezte. Ennek ellenére Csaba Zsigmond erőszakoskodásait tovább folytatta. Kérték, hogy ezután szüntessék meg a végrehajtást. Kerseres igazságot közöl ezután: „az ellenség hatalma alól ha szabadultunk is, más felől magunk nemzete által meg emésztetünk.” A porták utáni gyalogságot is rég felállították, új ruházattal, kék inggel és nadrággal, fehér ruhákkal, köpenyekkel és süveggel látták el őket. Lónyai Ferenc úrnak a fegyverek árába 700 forintot adtak, de ennek megvalósítása, nem tudni, mi okból, késett. Ezért pénzüket visszavéve azt szétesztették a szegénység között. Az előállított százfőnyi katonaságon felül még követelt Szentmarjai 12-t, ami miatt kegyetlen végrehajtásba kezdett, és a nem egyforma fegyverzet miatt is fenyegetőzött. A gyalogság további ruháztatását nem tudják teljesíteni, mivel nincsenek megfelelő mesteremberek. Az utasítás 9. pontja a vármegyék összefogására szólít fel, amellyel meg szeretnék akadályozni a törvényekkel való visszaéléseket, a katonai parancsnokok önkényeskedéseit, valamint a vármegye erejét meghaladó beszolgáltatások kivetését. Megfogalmazták mint követelést, hogy ha a vármegye zsoldost ad, akkor fizetésüket ne a vármegyének kelljen fizetni. A további személyes felkelés meghirdetésétől is óva intettek, mivel ez végső nyomort jelentene rájuk nézve. Végül a vármegye nemessége védelme alá vette a szegénységet, mivel erején felül teljesíti az élelmiszerbeszolgáltatásokat.⁶⁸⁷

Az utasítás felterjesztése után Csáky István tollából azt olvashatjuk, hogy a vármegyei zsoldosok kifizetésének ügyét rendezi.⁶⁸⁸ Még szeptember hónapban Szentmarjai Zsigmond bizonyította, hogy a vármegye kiállította a száz fegyveres újoncot.⁶⁸⁹ Rákóczi mindjárt a szécsényi országgyűlés berekesztése után a beérkezett vármegyei jelentések alapján megállapította az új portaszámokat. Ugocsa nádori portaszámából könnyítésképpen elengedett hetet, így 21 portaszám lett érvényes a vármegyében.⁶⁹⁰

A meglévő elszámolások ellenére a szabadságharc továbbra is újabb és újabb természetbeni és emberi erőforrásokat követelt. Ezért a továbbiakban a többi vármegyével együtt Ugocsa sem számíthatott a terhek mérséklésére. Szeptember végén a vármegyébe érkezik Károlyi körlevele, amely fegyverbe szólítja a vármegye egész fegyverforgatásra alkalmas lakosságát.⁶⁹¹ Hasonló tartalmú rendeletet küld Rákóczi, aki újabb portális gyalogok és zsoldos katonaság felállítását parancsolja.⁶⁹² Gyürki Pál, aki személyes felkelésre szólít fel⁶⁹³ hasonlóan Rákóczi december 12-ei rendeletéhez, kiemeli, hogy a Barkóczy Ferenc által meghirdetett személyenkénti felkelés sikerrel folyik.⁶⁹⁴

⁶⁸⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 426, folio 1–5, 1705. szeptember 10. Tiszaújlak, Továbbá: Csatáry, 1993, 64–69. o.

⁶⁸⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 439, folio 5, 1705. szeptember 12. Szécsény

⁶⁸⁹ Komáromy, 1901. 403. o. 1705. szeptember 10. Hatvani tábor

⁶⁹⁰ Takács, 1941. 108. o.

⁶⁹¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 17, 1705. szeptember 24. Szolnok; Továbbá: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 22, 1705. november 2. Mezőterem

⁶⁹² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 24, 1705. október 10. Eger

⁶⁹³ Lehoczky, XXXII. 1705. október 10. Nagykereki tábor.

⁶⁹⁴ KÁL, F. 674, op.8, od. zb. 436, folio 26, 1705. december 12. Ecsed

1705 decemberében Rákóczi ismét személyenkénti felkelést rendelt el, oly megfigyással, hogy minden fegyverforgatásra alkalmas nemes ember január 15-ig jöjjön Rakamazra. Később azonban a határidőt január 17-re, a gyülekezési helyet, a hadállásnak megfelelően Eszlárra változtatta.⁶⁹⁵

A Rákóczi által 1705. december 21-én Rakamazhoz rendelt vármegyei csapatokat illetően Ugocsa a következő év január 13-án kelt válaszában azt írja, hogy ennek a parancsnak nem tehetek egyelőre eleget, mivel Újlaky István alispán elszámolásait vizsgálják a fejedelem küldöttei – Orosz György és Ráthy György. A beszámoltatás mind a két fél részéről meglelégedéssel záródhatott, mivel a vármegye november 28-i gyűlésének határozata szerint megköszönte a küldöttek eljárását. Ugyanakkor Csaba Zsigmond kapitány részére portális lovasokat kellett kiállítani, mivel a zsidói sáncnál a lovasai szétszéledtek. A Rakamazhoz készült zsoldosok ruházatát a kapitány elszedte. Azt azonban tudták, hogy a lovaikat és fegyvereiket a katonák eladták vagy elcserélték. Ezután pedig maradv a vármegye területén el kellett tartaniuk ezeket a dorbézoló katonákat, akik még több lovat, fegyvert és felszerelést követeltek a vármegye nemességétől. Ilyen helyzetben a vármegye úgy döntött, hogy nem állít ki új zsoldosokat fegyverrel és lóval. Hasonlóképp reagáltak Vay Ádám parancsára, ahol hangsúlyozták, hogy a katonák „Nemes emberek házaira szálván, s ott becstelenkedvén.” Ezzel magyarázzák a rakamazi szemlén való elmaradásukat, de ahogy írják, „két nap alatt az után ott lészünk Isten jó voltábul”. Kérték a fejedelmet, hogy utasítsa rendre Csaba Zsigmond kapitányt és igyekezzen megvédeni ezen területet a katonaság túlkapasaitól.⁶⁹⁶ Ebből a dokumentumból kitűnik, hogy Ugocsa a nehézségek ellenére az igazságos adózást vállalta, csak a visszaélések elkerüléséhez kért segítséget. A vármegye tisztjei a Nánáson írt nyílt levelükben megfogalmazták a szécsényi országgyűlésen tapasztaltakat: „az ellenségnek Hazánkra s Nemzetünkre való nagyob nagyob agyarkodását egyenlő szívvel és akarattal kívánván inkább meghalunk mint sem több igáját szenvednünk, fegyverre resolváltuk magunkat...” Felmagasztalták Rákóczit és teljhatalmát elismerték. Beszámolnak arról, hogy a rakamazi „felülést” teljesítették, ahol Károlyi Sándor seregéhez csatlakoztak. Tény azonban, hogy az itt kiállított század egy része elszökösött, és egy idő múlva már jelentős részük otthon tartózkodott. A vármegyei tisztviselők által aláírt levélben vállalják, hogy a „távollévköböl” szervezik meg az új zsoldos századot és jelentkeznek Károlyi parancsnoksága alá, aki előzőleg kemény parancsot küldött a szökevények besorolásáról.⁶⁹⁷ A zsoldosok teljes felszerelését is önállóan vállalták.

Károlyi a fegyelem megszilárdításán is dolgozott, levelében arra hívta fel a figyelmet, hogy a megye akadályozza meg azoknak a katonáknak az otthon maradását, akik eleitől fogva harcoltak a fejedelem oldalán. Tudomására jutott ugyanis, hogy ezek a kiprobbált, tapasztalt katonák gyakorlatlan embereket állítanak zsoldba saját maguk helyett. A készen lévő csapatot azonnal küldje a várad ostromzárhoz.⁶⁹⁸

Károlyi parancsai és a vármegyei tisztviselők erőfeszítései sem voltak elegendők megakadályozni a katonák szökéseit a táborokból, az ostromzárakból. A csekély számú ezredek Károlyi számos alkalommal szóvá teszi a vármegyéhez írt leveleiben. „...ezen szükséges Operatiómnak folytatásában is némelly zászlók alatt aligh találtatnak valakik”⁶⁹⁹ A szökevények kemény büntetését várja el a vármegyétől Károlyi és Rákóczi is.⁷⁰⁰ Károlyi októberben

⁶⁹⁵ Lehoczky, 1881. I. kötet. 221. o.

⁶⁹⁶ MOL. G. 19. II. 2. c. folio 122. 1706. január 13-án Tiszaújlakon tartott megyei közgyűlés levele Rákóczizhoz

⁶⁹⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 454, folio 1, 1706. február 26. A levelet aláírta: Csató Gáspár, a megye helyettes kapitánya, Revedi János strázsamester, Szondi Mihály, a vármegye zászlótartója stb.

⁶⁹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 9, 1706. február 26. Károlyi (másolat)

⁶⁹⁹ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 5, 1706. augusztus 21. Szolnoki tábor

⁷⁰⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 466, folio 1, 1706. augusztus 29. Strigonium

teljes mozgósítást rendel el: „...akartam az egész Föld Népeinek Uri, Nemessi, Paraszti Rendeknek értésire adnom, hogy valakik Hazájokat szeretik, régi elleinktül reánk áradott igaz Magyar Vérrel birnak, Kaszával, Lancsával és egyéb ártható eszközökkel (Cselégyeket, Jószágokat eléb jó és bátorságos helyre accomidálván) csoportokra gyűlvén Kis Várdához gyülekezzenek, bizonyossak lévén benne anyi hirt nevét csinál ki ki magának, hogy még Gyermekeiben is fogh fön maradni dicsősséges emlékezeti.”⁷⁰¹

Ugocsa vármegyét Rákóczi a január 22-én kibocsátott körlevelében hívja fel az – a május elsején tartandó – ónodi országgyűlésen való részvételre.⁷⁰² „Az compareálandó Nemes Vármegye Tagjai, egész Vármegyét repraesentalhassák, Nemes Vármegye Pecséttyével és Zászlójával compareálván, a Nemes vármegye Tisztei is el ne maradgyanak.”⁷⁰³ Az országgyűléstől a létfontosságú központi kérdésekkel egyidejűleg a vármegyékben felhalmozódott gondok megoldását is várták. Ugocsában véget akartak vetni a rajtuk kvártélyozó, kóborló katonaság eltartásának. Az engedély nélküli otthon tartózkodás miatt Károlyi Szentgyörgyből utasítást adott a vármegyének: „...azon Ezerben az Hadban alig vadnak kétszázan, holott hétszázak is kellene lenni.” Felhatalmazza a vármegyét, hogy akit otthon talál családjával, azokat a katonaköteleseket ne tartsa tovább, sőt az eddigi ellátmányt is visszaveheti tőlük.⁷⁰⁴ Hasonló tartalmú rendelet érkezett Pekry Lőrincztől, aki sikeres rajtaütést hajtott végre az ellenséges táboron. „Az Hajduságnak igen sok nyeresége volt, azon actus alkalmatosságával, az nyereség kedvéért az Hajdúság közzül sokan el szélettek.” Figyelmeztet, hogy a zsákmánnyal megszökött katonákat ne fogadják be, hanem mindegyiket fogják el és kényszerítsék vissza ezredeikbe, mert ezt kívánja a haza érdeke.⁷⁰⁵ Később elismeri, hogy a vármegye két évvel ezelőtt a portális hajdúkat és zsoldosokat maradéktalanul kiállította, de idővel azok elestek vagy szétszéledtek. Bercsényi parancsára hivatkozva újabb katonállítást követelt, egyben felszólítja a vármegyét arra, hogy magyarázzák meg az újoncozás elmaradásának okát. Egyértelművé teszi, hogy Ugocsának kötelessége pótolni a létszámban mutatkozó hiányokat.⁷⁰⁶

A hadállítás követelményeinek ekkor Bercsényi parancsára sem tudott eleget tenni a vármegye. Legközelebb Palocsay György kérte Ugocsát „Böcsülettel”, hogy két héten belül Pálfi Márton strázsamester kezéhez a zsoldosokat küldje ki Püspökladányba.⁷⁰⁷ A parancsot teljesítették ugyan, de augusztus 15-én már Palocsay a következőket írja: „Mivel már Nemes Vármegye Soldosai vissza szöktének, kérem Kegyelmedet bocsátasson ki Currensenek [köriratokat] hogy gyűjenek bé az Regimentre Váradi Bloquadaba.” Együttal arra figyelmeztet, hogy dragonyos csapatát küldi a vármegyére, amelynek felhatalmazása van a parancsmegtagadók kivégzésére is.⁷⁰⁸ Mivel a parancs teljesítése elhúzódott, Palocsay szeptember 6-án Ugocsába küldte Szőlősi István kapitányt azzal a céllal, hogy a vármegye szökött zsoldosait visszatérítse az ezrekhez és ehhez kéri a tisztviselők segítségét.⁷⁰⁹ A vármegye azonban úgy határoz, hogy lehetetlen teljesíteni ezt a követelést, mivel már eddig sem sikerült e téren

⁷⁰¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 456, folio 1, 1706. október 12. Somor

⁷⁰² A későbbiekben Rákóczi módosította az országgyűlés időpontját május 16-ra. KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 477, folio 3; 1707. április 6-án Marosvásárhelyen, augusztus 28-án kiadott rendeletében (F. 674, op. 8, od. zb. 478, folio 1. Terebes) pedig a fejedelem kötelezővé tette az országgyűlés határozatainak kihirdetését.

⁷⁰³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 477, folio 1, 1707. január 22. Rozsnyó

⁷⁰⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 16, 1707. február 13. Szentgyörgy; Publikálva: Lehoczky, XXXVI. Tartalmi kivonatát közölte Komáromy, 1901. 405. o.

⁷⁰⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 18, 1707. február 14. Kutjafalva

⁷⁰⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 9–10, 1707. április 20. Károly. A tíz pontban megfogalmazott utasítás 3. és 8. pontja foglalkozik a katonasággal.

⁷⁰⁷ Ugyanott. folio 11, 1707. augusztus 6. Sár rétje

⁷⁰⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 20, 1707. augusztus 15. Váradi blokád; Az utóiratban ezt olvashatjuk: „Az mely rosz lovas öt katonát küldöttem vissza Püspök Ladánybul, azok helyetis másokat köldgyön az Tekintetes Nemes Vármegye és azon kívül üt Soldos katona hiját hozza bé az Kapitány azokat is kívánom.”

⁷⁰⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 36, 1707. szeptember 6.

eredményt elérni. Palocsay felterjesztette ezt a határozatot, de felszólította a vármegyét: „addig míg az ország ebben ujlag nem végez” Bercsényi Miklós rendeletéhez kell, hogy tartsák magukat. Azaz a vármegye készüljön, hogy november havától kezdve új zsoldos csapatot kell felállítania.⁷¹⁰ A zsoldos kiállítás azonban 1707 novemberében is késett, ennek okát abban látták, hogy a vármegyében visszaélnék hatalmukkal az ott állomásozó ezredek katonái. Belényesi lovas és gyalog ezrede és bagasiája, valamint Dobsak ezrede és bagasiája, ha részben is, szintén a vármegye területén állomásoztak és folyamatosan élték fel az élelem- és takarmánytartalékokat.⁷¹¹

A vármegyei hadszervezést Bercsényi rendelete indította el, amelyben kijelentette, hogy Károlyi igazságosan fogja kiszámolni a vármegyére eső újoncok számát, és ennek megfelelően kell azokat teljesíteni. Emlékeztet a portális katonák és zsoldosok kiállításában lévő elmaradásokra. Pótolni rendeli a szökött zsoldosok helyét az ezredekben, de nem azok soraiból, akik valamilyen oknál fogva onnan elbocsáttattak, illetve a behívottakat ne azokba az ezredekbe soroltassák be, amelyet rendbontásai miatt kiűztek a vármegyéből. A levél végén hivatkozik a Regulamentumra, amelyben a vonatkozó kérdésekre a vármegye választ található.⁷¹² Károlyi ezután május elsejére parancsolja az ezredek szerint már nyilvántartott, hiányzó csapatoknak a mustráját, ahonnan fizetésüket és mundérjaikat felvéve megindulhatnak a tavaszi hadjáratra. Külön hangsúlyozza: „... Helységekben az Lakosok semmi nemű fegyver viselőtt, akár Tiszt, akár közrend ámbár Lovatlan legyenis, akár Volentir, akár Erdélyi legyen, egy szóval akár micsoda Praetextusokkal ratiokkal mentegétnének is magokat, annak helyt nem adván hacsak fegyver viselőknék tartják magokat Személly válogatás nélkül el maradni ne engedgyék.”⁷¹³ Erőszakos fellépésre is felhatalmazza a vármegye vezetését. Mivelhogy Károlyi május 1-re az összegyűjtött ezredek fizetését is megígérte, Ugocsának is részt kellett vennie ennek megvalósításában. Ezenkívül Károlyi András Jeremiás „Generál Adjutáns” bízta meg moldvai fegyvervásárlással, aki Ugocsán keresztül utazott. A vármegye köteles volt részére 2000 forintot átadni. Enyhítésképp Károlyi hozzáteszi, hogy ha ez nem lehetséges, annyit „mennyinek az Tekintetes Nemes vármegye szerét teheti,” illetve ha a vármegye pénztárába nincs meg az összeg, kölcsönözze azt fel „becsületes Tagjaitól.”⁷¹⁴ 1708. május 1-jén érkezett a vármegyébe Kecskeméti Mihály levele, Bercsényire hivatkozva nem kétezer, hanem háromezer forint kifizetését követeli az említett fegyvervásárlásra.⁷¹⁵ A pénz nem volt meg a vármegyénél, ezért különböző módszerekhez folyamodnak. Adóztatni kedték a vármegye területén lézengő-állomásozó katonaságot. Ez természetesen az ezredparancsnokok tiltakozását váltotta ki. Palocsay reagálása erre a következő volt: „...Felséges Urunk hűsége mellett éjjeli nappali fíratcságos szolgálattyába, ne erőltesse az Dicára mivel Fő Mustra Mester Erős Gábor Uram eő Kegyelme is Király Daróczi mustrán őket assecurálta az arrul, hogy az Dica pénznek megadására nem kényszerítetnek, nem is tartoznak.”⁷¹⁶ A vármegyei zsoldosok és a gyalogság kiállítása folyamatosan napirenden volt, mivel csak

⁷¹⁰ Komáromy, 1901. 406. o.

⁷¹¹ MOL, G. 19. II. 2. c, folio 373; 1707. november 22. Sásvár

⁷¹² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 1–2, 1708. január 4. Kassa

⁷¹³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 503, folio 1, 1708. április 17. Károly. Károlyi csupán a következőkkel kapcsolatba tett kivételt. „Az Erdélyiekből csak azokat kik az többi cselédgyeinek gongya viselésére hagyattatnak, maradni engedgye az Tekintetes Nemes Vármegye”. „Ki vévén az ollyanokat az kik betegeskedések vagy egyéb olly nevezetes nyavalyások miat nem mehetnének.”

⁷¹⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 23, 1708. május 1. Olcsva. Ami a befizetés megvalósítását illeti, Eötvös Miklós elszámolásai szerint Ugocsa Taxonyi Ferenc által Irinyi Zsigmondnak fizetett. Annak ellenére, hogy András Jeremiás 1083 frintot kölcsönzött a megyében, 1708. szeptember elejére még 1267 forint fegyvervásárlási pénzzel tartozott.

⁷¹⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 25; 1708. május 1. Kassa

⁷¹⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 15, 1708. augusztus 1. Váradi bloká

nehezen tudtak ezeknek a követelményeknek eleget tenni. Károlyi augusztus végén értesítette a vármegyét, hogy az ellenség Szeben felé vonulása újabb csapaterősítést kíván. Ezért lépjenek kapcsolatba Szatmár vármegyével és Horváth János adjutáns eligazítása segítségével küldjék ki a zsoldosokat Tasnádhoz. Írja, hogy a vármegye „kemény Embert” nevezzen ki vezetőül, mert nem szeretné, ha az ügy hiányt szenvedne.⁷¹⁷ Szeptember közepén meg is érkezett a parancs Nagyszőlősrre a kiállított csapatok kiküldéséről Margitához. Károlyi ezen a frontszakaszon kívánta bevetni őket, a felállott katonaságot Eötvös Miklós utasításaira bízta.⁷¹⁸ Rövidesen ismét parancsot kapott a vármegye ezúttal nyílt levél formájában, amelynek a lényegét a Rákóczi vezette Erdély felé meginduló támadás adta. Ennek következtében Károlyi felszólítja a vármegyében tartózkodó menekülteket is, hogy együttesen induljanak el Csáky Istvánhoz Szatmárra.⁷¹⁹ Az Ugocsából elindult haderő és annak kísérete számáról nem rendelkezünk adatokkal. Károlynak legközelebbi parancsa december elején érkezett a portális hajdúk kiállításáról, száz dragonyt vagy flinta puskát voltak kötelesek beszolgáltatni Bagossi Pál generális főstrázsamester kezéhez.⁷²⁰ A gyalogság kiállítása is elhúzódott. Rákóczi Ferenc is rendelkezett az Ugocsát illető kötelezettségekről: többek között 182 fegyveres újonc behívását követelte.⁷²¹ Ugocsa a beszolgáltatásokat a szomszédos vármegyékhez – Szabolcs, Szatmár, Bereg – hasonlóan teljesítette. A gyalogokat a parasztokra, a fegyverpénzt pedig a nemesekre róttá.⁷²² A vármegyével szemben támasztott kötelezettségek rendszerét megfogalmazták a kiküldött XV pontos szabályzatban (Statutumban).⁷²³

Károlyi figyelembe vette a vármegye terheit, amikor seregével 1709 januárjában átvonult Ugocsán és élelmet kért itt a további hadviselésre. Adatokkal nem rendelkezünk annak bizonyítására, hogy ekkor sorozást is véghezvitt volna.⁷²⁴ Márciusban azonban megérkezett II. Rákóczi Ferenc rendelete, amelynek értelmében a tavasszal kezdődő hadműveletekhez a vármegye köteles személyenkénti felkelést hirdetni: „azonnal egész készülettel minden vonogatás és hátra maradás nélkül meg jelenhessen.” A fejedelem tájékoztatott az általános hadi helyzetről és a gyors kiállítás szükségességéről.⁷²⁵ A korabeli állapotokat jól szemlélteti a már említett március 20-ai Szányi János részére kiállított követutasítás, amely lényegében a vármegyei vezetés sérelmeit sorolja fel rámutatva a vármegye végkimerültségére. Ugyanakkor utalnak a folyó hadkiállítási kötelezettségekre is. Figyelmeztetik a fejedelmet, hogy országgyűlési határozat született arról, hogy a zsoldos katonákat ezentúl az ország fizeti, ennek ellenére a vármegyei nemességet arra kényszerítik, hogy fegyvert, lovat és mundért biztosítson a katonák számára. A legutóbbi hadállításról pedig megjegyzik: „most pedig 182 fegyveres hajdut kellett újlag a vármegyének saját költségén kiállítani, a mi elviselhetetlen dolog”.⁷²⁶ A fejedelmi levélben említett általános felkelés parancsának végrehajtására csak június 13-án került sor, amikor a Fejedelmi Tanács utasította Károlyit, hogy rendelje el Ugocsa vármegyének és a tiszántúli vármegyék személyes felkelését.⁷²⁷

⁷¹⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 35, 1708. augusztus 27. Körtvélyesi puszta

⁷¹⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 40, 1708. szeptember 13. Károly

⁷¹⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 500, folio 1, 1708 szeptember 19. Károly; Tartalmi kivonatot közöl Komáromy, 1901. 407. old

⁷²⁰ Komáromy, 1901. 408. o. 1708. december 3. Károly

⁷²¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 14–15, 1708. december 17. Sárosptak

⁷²² A munkácsi kimutatás szerint: „Servat dicas anni 1708. Sed numeraum non exprimit. Ex pecunia subdivisit ad plebem, quae hajdones statuit fl. 7407. Ad alia loca fl. 1274. Desiderantur fl. 449. Hajdones rustici 149. Restant 33. Forrás: Takács, 1941. 219. o.

⁷²³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 497, folio 1–6, 1708. december 17. Sárosptak. A november 22-i országgyűlés határozatai.

⁷²⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 1, 1709. január 16. Olcsva

⁷²⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 516, folio 3–4, 1709. március 18. Munkács

⁷²⁶ Komáromy, 1901. 408–410. o.

⁷²⁷ AR. XII. kötet. 35.o. Rákóczi levele Károlyi Sándorhoz 1709. június 13. Szerencs

A vármegyei levéltár iratanyaga – amely mennyiségben folyamatosan csökken a szabadságharc végéhez közeledve – arra utal, hogy 1710 februárjától Károlyi lett megbízva egy új ezred felállításával Szatmár, Szabolcs, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyék területén. Károlyi erről így írt: „Felsőes Urunk eő Felsőge kegyelmességéből Tekintetes Nemzetes Vitézlő Majos János obester úr által bizonyos regimentet kívánok magam számára Hazánk szolgálattárára...”⁷²⁸ A hadgyűjtéssel Gazdag János főhadnagyot bízták meg, akinek kötelessége volt a szökött lovas és gyalogos hajdúkból új compániákat létrehozni, ha kell, erőszakkal is. Az addig bujdosók, a katonai szolgálatot kerülők is megbocsátást nyerhettek, ha beléptek ebbe az ezredbe. A rendelet tartalmazza, hogy nemesekkel, parochusokkal ne merészeljenek erőszakoskodni. „Tiszt uraimék, hogy se magok se alatta valói szokásba jött sarczolatást pénzért vagy ajándékért való változtatást és katona elbocsátást ell ne kövessék.”⁷²⁹ Az addig nyilvántartásban nem lévőket is behívhatták, kivételt csak a vármegyék területén tartózkodó erdélyi hadak képeznek. Károlyi felhívja a vármegyét, a városi és a falusi bírákat, hogy támogassák a sorozást. A hadállítás azonban a Rákóczi oldalán megmaradt vármegyékben is kétséges volt. Az éveken át tartó háború a lakosságot és a szabadságharc vezetőinek jelentős részét a béke elfogadása mellé állította annak ellenére, hogy maga Rákóczi és köre bízott az esetleges külföldi segítségben, a tárgyalások kedvező időpontra való elhalasztásában.

A továbbiakban az Ugocsa vármegye szempontjából egyedi, és a vármegye tömeges részvételét bizonyító katonanévsorok és ehez kapcsolódó különböző lajstromok elemzésére teszünk kísérletet.

Az Ugocsa vármegyei lakosság tömeges részvételét a nemzeti felszabadító harcban a vármegyei és a Károlyi-levéltárban található mustrakönyvek adatai szerint mutathatjuk ki. A szabadságharc második évében, amikor létfontosságúvá vált a magyar állandó hadsereg megszervezése, 1704 tavaszán II. Rákóczi Ferenc vármegyék szerint összeíratta a katonáskodó lakosságot. Ekkor minden vármegyében a helyi tisztviselők elkészítettek egy falvak szerinti listát, amely alapos pontossággal számol be a települések lakosainak sorozásáról. Így történt ez Ugocsában is. 1704 nyarán itt is elkészült egy 664 fő adatait magába foglaló lista, amely 56 ugocsai településről tartalmazza a csatlakozó újoncok adatait.⁷³⁰ A jegyzékből megtudjuk, hogy ami az emberi áldozatokat illeti, a vármegye már ekkor jelentős veszteségeket mondhatott magáénak.⁷³¹ Az alábbi adatokat az első vármegyei összeírásból gyűjtöttük ki, ahol az óvári sáncban és a szatmári várostromon „maradtak” jegyezték fel. Az összeírást Bercsényi is sürgette, erről tanúskodik március 22-én kelt Ugocsa vármegyének és Eötvös Miklós commissariusnak címzett körlevele. Ugyanis az ő útmutatásai érvényesültek az adatfelvételnél, amelye a vármegyék készítettek el. A rendelkezéseket Eötvös hajtotta végre, aki „az Hadakot ugy inquarterisalhassa, [vizsgáltassa, szemléltesse] a mely Vármegyébül mellyik Seregh álló abba be helyheztessek, hogy minden Vármegye az maga Contingensit meghirt Companianak [századnak] be álásáigh minden fogyatkozás nélkül supplementalni [pótolni]

⁷²⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 2, 1710. február 18. Károly

⁷²⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 3, 1710. március 21. Szatmár

⁷³⁰ „Specificatiója Ezoknak a kik Nemes Ugocsa Vármegjébül Kegyelmes Urunk ő Nagyságha Hadaiban ab Anno 1703 vadnak vagj el estek” KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folió 1–10. 1704 nyara. Publikálva Csátáry, 1993. 39–62. o.

⁷³¹ Jellemző összehasonlítást végzett a veszteségeket illetően, az 1703–1704. év adatai alapján Maksay Ferenc: „A szerencsi uradalom hajdú kivánságban részesült lakói a háború első évében összesen 8 hősi halottukat búcsúztatták, az összeírt családfőszámoknak nem egészen 2%-át, a hadbavonultaknak csaknem 3%-át. Az Ugocsa megyei veszteségarány ugyanezen idő alatt szinte ennek kétszerese volt. Ott a hadakozók 5-6%-a esett már ki az élők sorából. Ugy tűnik, a háború utolsó szakaszát megelőző évek mindegyikében érthette a családok 2-4%-át 1-1 fő embervesztés. Forrás: Maksay, 1980. 167 o.

tartozik, rendelvén minden Vármegyébe proportionate [arányosan] ahoz, az hova meni számu Had inquarterizáltak [vizsgáltatik] kisebb vagy nagyobb kisebbítő Commendok.” Megköveteli a commissariustól, hogy készítsen pontos kimutatást a kiállítandó zsoldosok létszámáról és a lehetséges hiányokról is, és ennek megfelelően ossza fel a bevonulókat a meglévő ezredekhez az elszállásolás lehetőségei szerint. A rendelet értelmében a vármegyék az 1703. évben elesett vagy szökött katonák helyett újakat kötelesek állítani. A behívások adatait közölni kellett a befogadásra kijelölt ezredek vezetőivel. Az esetleges felmentésekről és kiváltságokról — amit a fejedelem eszközölt — a főgenerális maga kért elszámolást. Meghagyja Eötvösnek, hogy azon egyéneket is mozgósítsa, akik esetleg a szabadságharc kezdetén harcoltak ugyan, de lehetséges zsákmányszerzésük miatt most otthon vannak és a bevonulás alól kivonják magukat. Az újoncokat Palkovics Ferenc⁷³² kapitány parancsnoksága alá, Palocsay György ezerébe rendeli. A vármegyei szinten elkészült névjegyzéket 1704 tavaszán készíthették, de javításokat később eszközöltek rajta. A táblázatba foglalt oszlopok a következő felosztásban lettek kitöltve: 1. „Nevek a faluknak s szeméjeknek” 2. „Kik ki Ezerében seregbe vagj melljik Táboron vadnak” 3. „Kik estenek el s holott? avagy melljik posidiumba vannak.” A lajstromban Kis Albert neve már áthúzva szerepel, helyette Kajdi István neve van fölé írva. Az említett ugocsai jegyzékből megtudhatjuk, milyen ezredekben szolgáltak, hol estek el vagy sebesültek meg. Az adatok között néhány bejegyzés a vármegye méltányosságára utal, mivel megjegyzi, hogy Fornosi Zsigmondot Verbőczről erőszakkal vitték el Majos János ezredébe. Erre az esetre reagálva a vármegye kérvényezte a fejedelemnél felmentését. Megjegyezve a sor végén: „ez örege Emberért instáltunk Urunknak”.⁷³³ A jegyzékbe azt is felvették, ki szolgált az 1704. évi állapot szerint a munkácsi és a huszti várban. Kiténik, hogy a legtöbben Tiszatújlakról (52) álltak Rákóczi seregébe. Ez jelentős szám, ha összevetjük Esze Tamás szülőfalujának, Tarpának adataival, mivel itt 61-en csatlakoztak Rákóczihoz. Meglehető azonban, hogy Nagyszőlősről csupán négyen álltak hadba, bizonyára a Perényi-család tagjainak tiltó szava és befolyása tartotta távol a kezdeti időszakban a jobbágyokat a katonáskodástól. Továbbá értékes adatokat kaphatunk, ha a lajstromban feltüntetett nemességet vizsgáljuk. Ebből kiderül, hogy csupán két névnel tüntették fel a „nobilis” jelzőt, bár a tisztelnél és egyes személyeknél „úr”-ként jelezték a megkülönböztetést, de ezek száma összesen a 664 személyből csupán 17. Ebből is látszik, hogy a kezdeti szakaszban a vármegyei nemesség távol maradt a harcterektől, mivel ekkor még nem látták tisztán Rákóczi céljait és, hogy milyen eszközökkel akarja azokat elérni.

A Rákóczi-szabadságharcot támogató ruszinság, akik Beregben tömegesen álltak a nagyságos fejedelem oldalára,⁷³⁴ Ugocsában – legalábbis az általunk vizsgált névsorok szerint – már kevésbé mutatnak aktivitást. Ugyanis a szóban forgó jegyzék elemzéséből kiténik, hogy mintegy ötven név utal esetleges ruszin gyökerekre. A nevek által csupán érzékeltethetjük, hogy ha szerény arányban is, de román előnevűek is szerepeltek a listán. Ezt a jegyzéket említi tanulmányában Komáromy András is, aki csupán hozzátételezőlegesen közölte a névsor számadatait és jellemzőit tanulmányában.⁷³⁵

Ebből az időszakból – 1704 tavasza – rendelkezésünkre áll még a nemesi felkelők létszámáról informáló összesített jegyzék, amely csupán a falvakból kiállított felkelők számát és ezredek nevét tartalmazza. Harmincöt településről ekkor összesen 307 nemesi származású felkelőt állítottak ki, köztük 27 lovast. A jegyzéken szintén nem találhatunk dátumot, de keletkezésének idejéről árukkodik, hogy Kis Albertet néhaiként említik, áthúzás nélkül. Bizonyára 1704

⁷³² Palkovics Ferencre vonatkozó adatokat lásd: Mészáros, 2002, 158–159. o.

⁷³³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 1–2, 1704. március 22. Ungvár

⁷³⁴ Hodinka, 1937. 1–64. o.

⁷³⁵ Komáromy, 1893. 119–120. o.

után vagy később készülhetett. Címzése a következő „Conscriptio Insurgentium ex Inclyto Comitatus Ugocsensis.” [az Ugocsa vármegyei nemesi felkelők jegyzéke]⁷³⁶ Ebben a jegyzékben csaknem feleannyi katonát tüntettek fel a fent említett 664 főhöz képest. Mivel ez utóbbi később készülhetett, ezért már jól érzékelteti a katonáskodók helységek szerinti változásait, a katonák újra és újra feltöltődő létszámát.

A legteljesebb összeírást a szabadságharc katonáiról természetesen a Károlyi-levéltárban őrzött mustrakönyvekben találhatjuk.⁷³⁷ Külön összeírás készült ekkor a vármegyei, köztük Ugocsa nemességéről is. A lista átfogó képet tár elénk a vármegyei nemesség lovas és gyalogos csapatáról, a továbbiakban pedig számba veszi azokat a nemeseket is, akik a mustrán nem jelentek meg, illetve azokat, akik vagyontalanok voltak. A lovas nemességről a 72 személy nevén túl megtudhatjuk illetőségüket, fegyverzetük minőségét, lovuk és szolgáljuk számát. A lovasok kapitánya Megyeri János fancsikai lakos volt. Neki is, mint még további 50 nemesnek, a fegyverneme bizonytalan, mivel csak annyit tüntettek fel, hogy „fegyverük vagy.” Csupán két nemesnek, a péterfalvai Agyó Gergelynek és a gödényházi Bokor Dánielnek volt puskája, 16-an rendelkeztek karddal, egy baltás és egy fegyvertelen volt közöttük. A lajstrom következő része a gyalogosok adatait tartalmazza, ahol 99 fő nevét, faluját és fegyverzetét jegyezték fel. A gyalogosok főhadnagya Öry János, zászlótartója pedig Kahai Bertalan volt. A továbbiakban számba vették azokat a nemeseket is, akik távol maradtak a mustrától. Az otthon maradt 41 fő közül csupán három embernél van feltüntetve távolmaradásuk oka. A nagyszőlősi Lakatos Sámuel neve mellett „beteges,” Kalmár Mihály almási lakos neve mellett „siket”, Rátónyi István halmi nemes neve mellett az „öreg ember” jelzőket olvashatjuk. A többiek távolmaradásának oka ismeretlen. A nemesség negyedik listájának címe: „Ugocsai Inhabilis Nemesség.” Itt 30 személyt tüntettek fel, ahol minden név mellé kiírták az otthon maradás okát is. A leggyakrabban előforduló érv a betegség vagy öregség, de a fancsikai Kis Demeter, az újlaki Borbély Iván és Vincze András a vármegye engedélyével maradtak otthon. A mátyfalvai Péterke Péter Újhelyi István alispán szolgáljaként mentesült a szolgálattól. Köbe István péterfalvai bíróként, Kontor János kerülőként maradt távol a mustrától. Továbbá otthon maradtak a vármegye tisztviselői is, mint Újhelyi István és a két szolgabíró Jászai Péter és Tatai Gábor. A jegyzék végén lévő beírásból kiderül, hogy minden faluban maradt egy nemes bíró és egy kerülő.⁷³⁸

A vármegyei névsorokat vizsgálva értékes adalék az 1705. évi szécsényi országgyűlés után készült lista, amely 259 ember nevét tartalmazza. Címzése a következő: „Nemes Ugocsa Vármegyei Confederatque [szövetkezett] Nemesek, akik rész szerint az Szécsényi Országos Conventusban, rész szerint itthon le tették hiteket, Specificatiója [kimutatása].” A kimutatás az eskütevőkről a neveken kívül más adatokat nem közöl. A névsor elején a vármegye tisztviselői szerepelnek, majd említődnek a korábban már elemzett listák személyei is. Nemzetiségi szempontból a lista – kivéve a Maxim, Turkuly, Futamat vezetéknévűeket – teljes egészében magyar hangzású neveket tartalmaz. A vármegye követeiként említődik Újlaky István és Újlaky Ferenc. A kimutatás végén a következőket olvashatjuk: „Ezekben mindazáltal Sok individusus [elválaszthatatlan] atyafia, egy kenyéren levő Atya, Fiu, Conventus [szerződéses] Szolga, Hadi ember s hadra inhabilis [vagyontalan] Személyek is fel vannak téve”. Ez a névsor az 1705. évben a lehető legteljesebb, de az is lehetséges,

⁷³⁶ MOL. G. 16. 27 cs. 1. 2.d. folio 669

⁷³⁷ „Mustra Könyv Méltóságos Fejedelem Felső Vadászy Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk Méltóságos generális Marschall /:Tit:/ tekintetes nagyságos Károlyi Sándor Úr eő Magysága Comandója alatt való nemes Lovas, és Gyalog Regimentyeiről, kezdetet általam Dioszegen die 26. Mensis Február Anno 1706.” MOL. P-396. Károlyi-levéltár. Mustrakönyv 1706. 646–649. o.

⁷³⁸ MOL. P-396. Károlyi-levéltár. Mustrakönyv 1706. folio 646–649

hogy nem volt kötelező Rákóczi minden egyes hívét felesketni. A lista további érdekessége, hogy szerepel benne Reviczki Imre, aki azonos lehet a már korábban említett egykori vármegyei jegyzővel.⁷³⁹

Kutatásaink során előkerült egy ehhez a névsorhoz hasonló terjedelmű lista, amely 246 nevet tartalmaz az 1707 augusztusa körüli időkből. Ez a lista olyan személyeket is felsorol, akik a bővebb listában nem szerepelnek és fordítva. Újhelyi Ferenc vármegyei követ nevét vagy Megyeri János kapitány nevét itt már nem találjuk. Továbbá kimaradt Újhelyi István, Szendi Zsigmond, Tussa István, Belényesi György, Székely István, Szabó Gergely, Belényessi Mihály, Hartyányi János, Reviczki Imre, Foris Imre, Hodossi István neve is.

A mustrakönyvekben fellelhető névsorokon kívül – amelyek már nem vármegyei, hanem ezredek és századok szerinti felosztásban közlik Rákóczi híveinek adatait – már nem maradtak ránk további kimutatások. A fellelhető listákból (lásd a függelék dokumentumait) azonban egyértelmű következtetést vonhatunk le a vármegye részvételéről és aktivitásáról a szabadságharc frontjain.

Függetlenül attól, hogy a hadállítással kapcsolatos problémák leküzdése nagy erőfeszítéseket igényelt a vármegyei vezetéstől,⁷⁴⁰ akik leveleikben folyamatosan, erélyes hangsúllyal hangoztatták igényeiket és elvárásait a szabadságharc vezetői felé, Ugocsa alapjába véve elegett tett a hadállítás követelményeinek.

A rendelkezésünkre álló mustrakönyvek ezredek és századok szerinti névsorokba helyezve adják többek között az ugocsaiai neveit, azok fegyverzetét, családi állapotát, életét, vármegye és faluja nevét, fegyverzetét. Alapul véve Géresi Kálmán⁷⁴¹ kutatásainak eredményeit és átvizsgálva a MOL-ban található Mustrakönyveket,⁷⁴² Ugocsa vármegye katonái a következő ezredekben és századokban teljesítettek szolgálatot.

Palocsay György karabélyos reguláris ezredének negyedik, valamint Palocsay Mihály kapitány vezette századában ugocsaiai is szolgáltak. Megjegyzendő, hogy egy részük megszökött, amit pontosan fel is jegyeztek. Sennyei Ferenc mezei lovas ezredének hetedik századában, amit Szabó Pál hetényi főhadnagy vezetett, jelentős részt ugocsaiai szolgáltak. Alhadnagy Székelyhidi János almási, zászlótartó a szintén hetényi Simon Gábor volt. Ilosvai Bálint ezrede testőrszázadának hetven harcosa Szatmár és Ugocsa vármegyéből származott. A harmadik század főhadnagya Andrassy Zachariás volt Verbőcéről, a nyolcadik század alhadnagyi tisztét pedig a tamásváraljai Váradi Mihály töltötte be. Bóné András lovas ezredének hatodik századában a strázsamester Tolnai György halmi lakos volt. Nyúzó Mihály lovas ezredének testőrszázadában az almási Gábor Deák volt a strázsamester. Kárándi Mihály lovas ezredében a harmadik század főhadnagya Csató Ádám bökényi lakos volt. Perényi Miklós gyalogezredében a testőrszázad főhadnagya a nagyszőlősi Perényi Miklós. Esze Tamás gyalogezredének ötödik százada csaknem egészen ugocsaiaiakból állt. Főhadnagya Gönczy György, alhadnagya Vass Ambrus, zászlótartó File András, mindannyian feketepatakiak. A tizenegyedik század főhadnagya Paty Mihály feketepataki volt.

Öllyüs János gyalogezredének tizedik százada nagyrészt szintén Ugocsából származott. A feljegyzett 69 névből 50 Ugocsa vármegyei. Főhadnagya Török Zsigmond, alhadnagya Nagy Pál, zászlótartója Kánya István, dobosa Désy György, mindannyian Forgolányból álltak katonának. A furier Bagics Ferenc nagyszőlősi származású. Itt hat távollévőt jeleznek, 11-en voltak parancs alapján távol ezredüktől. A szökött katonák tartózkodási helyét is beírták. Az almási Kis Samu Miklós Krucsay Mártonhoz, a péterfalvaiak közül öten, Halmiból

⁷³⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 495, folio 1–5, Dátum és hely nélkül.

⁷⁴⁰ Az erre vonatkozó levelezés anyagát lásd a hadállítással foglalkozó részben.

⁷⁴¹ Géresi V, 1897. 405–437. o.

⁷⁴² Mustrakönyvek 1706. Ugocsa vármegyére vonatkozó részleteit lásd a Függelékben.

egy szökött Ilosvai Bálint ezredébe, a királyháza Szakács János pedig Perényi Zsigmond ezerébe szökött szakácsnak.

Kajdy István gyalogezredében találhatjuk a legtöbb ugocsait. A második század zászlótartója Pálffy János feketeardói. Az ötödik század „172 ember, néhány kivétellel mind Ugocsa megyéből”. Az első tizedben harcolt az a szirmai Nagy Ferenc, aki a Benedek melletti harcokban sebesült meg és éppen ekkor otthon feküdt. A századnévsor végén találhatjuk a hiányzók névsorát, ezek közül 31 ugocsait szűrtünk ki. További négyen a palotások közé, egy munkácsi püspöki szolgálatra, egy a munkácsi hegyvidékre, egy Husztra Máté Deákhoz, egy Buday Zsigmondhoz béresnek, hárman pedig Munkácsra szöktek. A hatodik század főhadnagya Nagy János, alhadnagya Váradi István, zászlótartója Kiss Jakab, strázsamestere Vincze Pál, furier Ferenczi János, dobos Rácz László mindannyian forgolányiak, valamint az itt szolgáló 142 ember szintén ugocsai. Nyolcan tartózkodtak e századból betegség miatt otthon, öten hiányoztak, Busogán László átszökött Esze Tamás ezerébe, Siket János Perényi Zsigmond szolgálója lett. A nyolcadik század 146 embere mintegy fele arányban ugocsai származású. A tizedik században is szolgáltak ugocsaiak. Ugyanezen ezred önkéntesei között szerepel Komjáti Lázár alhadnagy Komjátról. Ecsedy János gyalogezredének testőrszázadában a szászfalui Nagy János zászlótartó volt. A tiszteken kívül 85 ember teljes egészében Ugocsa vármegyei. A hetedik században szintén szolgáltak ugocsaiak.⁷⁴³

Végeredményben – az elemzett összeírásokat összevetve – egyet kell értenünk Váradi-Sternberg János történészprofesszor véleményével, aki a kárpátaljai régió vármegyéinek részvételéről a következőket fogalmazta meg: „Az 55 ugocsai település kuruc vitézeiről készült kimutatás szépen egészíti ki a beregi kurucok névjegyzékét. Ezek alapján most már a két megye 165 helységének 1259 kuruc katonáját tudjuk név szerint megnevezni. A vidékünk másik két megyéjére vonatkozóan nincsenek ilyen részletes kimutatások, de bizonyos adatokkal rendelkezünk. Rákóczi emlékirataiban, nem tartván igényt a pontosságra, azt írja: „Máramaros megye körülbelül négyezer gyalogossal és nyolcszáz lovassal növelte hadamat”. Ami Ung megyét illeti, úgy tudjuk, hogy a bereznai verhovináról leereszkedett ukrán (ruszin) parasztok, akik lehettek vagy öt-hatszázan, 1703 őszétől 1704 márciusáig ostromolták Ungvár várát. A felsoroltak alapján túlzás nélkül állíthatjuk, hogy 1703–1704-ben vidékünkéről (Kárpátaljáról) mintegy 7–8 ezer katona szolgált Rákóczi hadseregében. Ez igen jelentős részvétel, ha figyelembe vesszük, hogy Markó Árpád hadtörténész számításai szerint a kuruc hadsereg 1703 végén körülbelül 30 ezer főt számlált...”⁷⁴⁴

Ha összevetjük az ugocsaiak részvételének arányát a beregiekével, arra a következőre jutunk, hogy a lakosság száma hiába haladta meg többszörösével az ugocsaiét, az 1706. évi szemlén Bereg vármegye részvétele szembetűnően elmaradt Ugocsáétól. Innen a lovas nemesség száma 72 (Beregben 27), a lovaké 90 (Beregben 46), a szolgálaké 15 (Beregben 15) a gyalogos nemeseké 99 (Beregben 47). Ung vármegye 115 lovas nemest, 152 lovat, 24 szolgát, 38 gyalogos nemest állított ki ekkor.⁷⁴⁵ Ha számításba vesszük, hogy ezek a számok csak pillanatnyi állapotokat tükröznek, mivel heteken vagy hónapokon belül jelentős változások állhattak be a létszámot illetően, az arányokból kiindulva egyértelműen tömeges részvétel jellemző erre az északkeleti vármegyére.

Rákóczi hadseregének legjellemzőbb vonása a szüntelen változás, a személyi ingadozás, a hullámozás és vándorlás. Nemcsak a felsőbb katonai vezetés irányította át az egyes századokat, ezredeket a mindenkori szükségletnek megfelelően az egyik harctérről a másikra,

⁷⁴³ MOL. P–396. Mustrakönyv 1706. folio 565–570

⁷⁴⁴ Váradi-Sternberg János: Az ugocsai kurucok. Új Hajtás (A Kárpáti Igaz Szó melléklete) 1988. június 19. 6. o.

⁷⁴⁵ MOL. P–396. Mustrakönyv 1706. Extractussa az nemes vármegyéknek, folio 754–755

hanem maguk a katonák is egyesével vagy csoportosan, hol hazaszállingóztak a táborból, hol visszatértek, s nem mindig oda, ahonnan eljöttek. Ha gondosan átnézzük a mustrakönyveket, a megjegyzési rovatban ezekkel a tényekkel találkozunk, ezeket a jellemzőket az állandó hadsereg létrejötte előtt általánosaknak mondhatjuk.⁷⁴⁶

3.7. Közmunkák

Ugocsa vármegye az élelem- és a takarmányfuvaroztatással egy időben beszállással kapcsolatos munkálatokat látott el. A takarmány, ezen belül a széna előkészítése is megkövetelte, hogy a vármegye kaszásokat és gyűjtőket küldjön például Ecsedre, hogy Orosz György kivetése szerint szénával lássák el a szatmári vár ostromán lévőket.⁷⁴⁷ 1704-ben Ugocsa 10 kassai köblös hordót készíttetett és azokat szintén Ecsedre küldte.⁷⁴⁸ Ezen kötelezettségeken túl a későbbiekben nagyobb erőbefektetést követelő munkálatokat is kötelességük volt teljesíteni. A gazdasági munkák végrehajtásának szükségessége fokozatosan a hadi helyzettel összefüggően nehezedett Ugocsára. A vármegyében nem volt jelentős vár vagy erősség, és ezért a behívott munkásokat a szomszédos vármegyék területére, leginkább várrestaurációkhoz vagy éppen varelbontáshoz osztották be. Az első nagy erőfeszítést igénylő ilyen vállalkozás a szatmári vár elfoglalása után következett be, amikor a fejedelem parancsot adott annak lerombolására. Ezen elhatározás okát abban kereshetjük, hogy Rákóczi kellő felszerelés és hozzáértő tisztek híján nem vállalkozhatott a vár védelmére. Így a rombolással meg akarta akadályozni, hogy az erődítmény visszakerülhessen az Erdély irányából fenyegető ellenség kezébe. A szatmári vár lerontásával kapcsolatosan Károlyi küld először utasítást Ugocsába. Ekkor még azzal a céllal, hogy a vármegyei vezetőktől – a fejedelem parancsának megfelelően – kikérje Ugocsa véleményét a vár „elhányásának” célszerűségéről. A vár ekkorra már különböző ostromok révén megrongálódott és az Erdélyben állomásozó ellenséges csapatok által is veszélyeztetve volt. Rákóczi úgy döntött, hogy inkább célszerű egy másik erősséget kiépíteni. Egyidejűleg utasítja a vármegyét a munkások behívására a feladat mielőbbi elvégzése végett.⁷⁴⁹ Az egy nappal később fogalmazott újabb rendelet már egyértelművé teszi, hogy a szatmári erősséget szét kell szedni, Ecsed várának restaurációját pedig köteles elkezdni a vármegye. Ötven „gyalog szeres embereket, ásóval, kapával, fejszével, s egyszer s mind egész nyári sustentatiokra” kellett megszervezni. Élelmezésük és fizetésük biztosítása szintén a vármegyére hárult. Károlyi a továbbiakban elrendeli, hogy a vármegye küldje el követeit Galambos Ferenc szatmári várkapitányhoz, aki majd falunként megállapítja a vár „demolútiójára” szükséges munkaerő mennyiségét. Ennek alapján pedig június elsején hozzá kell kezdeni a munkához.⁷⁵⁰ Ezután elkezdődtek a hosszú restaurációs és bontási munkálatok a vármegye által kiküldött emberekkel a szomszédos Szatmár és Bereg vármegye területén. Galambos Ferenc azt követelte Ugocsától, hogy az Ecsedre induló szekereket először Szatmárra küldjék fuvaroztatás céljából, mert ha nem, újabb szekerek átadására kényszeríthet a későbbiekben.⁷⁵¹ Egy héttel ezután Károlyi újból figyelmezteti Ugocsát a munkások kiállítására, arra hivatkozva, hogy nem végezheti tovább Szatmár rombolását a már kimerült debrecenieikkel, állítsanak helyettük új munkásokat a meghatározott határidőtől függetlenül.⁷⁵² Május végén Károlyi egyértelműen értesítette

⁷⁴⁶ Lásd: Hegedüs, 1993. 276. o.

⁷⁴⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 7, 1704. augusztus 23. Gyöngyös

⁷⁴⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 5, 1704. november 15. Angyalos

⁷⁴⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 23, 1705. május 8.

⁷⁵⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 3, 1705. május 9. Károly

⁷⁵¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 5, 1705. május 11, Szatmár

⁷⁵² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 1, 1705. május 17. Berettyóújfalu; Lehoczky, XXX

Ugocsát, hogy a fejedelem végképp elhatározta Szatmár lebontását és Ecsed megerősítését. Galambos Ferencre bízva ennek lebonyolítását, a vármegye az ő parancsait teljesítse.⁷⁵³ Károlyi rendeleteiben visszatérő téma ezek után a várakkal kapcsolatos munkálatok elvégzése.⁷⁵⁴ Parancsai szigorúbbakká váltak. Június 10-én Krucsay Mártonra hivatkozva írja, hogy az oda érkezett munkások „csak hátokon vittek élelmet magoknak,” holott parancsba adták ellátásukat egész nyárra. Minden személyre öt hónapra harmad fél köből lisztet irányoztak elő, „hogy az munkás continuó [folyamatosan] ott legyen, s ne kénytelenítsék az élelmet nem léte miatt elszökni.” Végezetül kijelenti, hogy ha a vármegye továbbra sem veszi ki részét a munkálatokból, elkobozza a tisztviselők vagyonát.⁷⁵⁵ Több rendelet érkezett Galambos Ferencről is, aki 300 munkás elindítását kéri ásóval, kapával, berenát vonó marhákkal a szatmári várba. Ezt „minden halogatás nélkül jó pallérokkal és egy becsületes commissariusal külgye bé”⁷⁵⁶ Rövid halogatás után a vármegye teljesítette a parancsot és 300 munkást küldött Szatmárhoz, a szekerek beküldését azonban csak részben tudták teljesíteni: az előirányzott ötből csak hármat küldtek.⁷⁵⁷ Galambos később „könyörülvén a szegénységen” megígérte, hogy aratásra hazaengedi az ugocsaiakat azzal a feltétellel, hogy augusztus 20-ra visszatérnek.⁷⁵⁸ A háromszáz munkás végleges elbocsátására bizonyára nem volt felhatalmazva. A rendeletekből megtudhatjuk, hogy július 9-én az elbocsátás nem következhetett be, annak ellenére sem, hogy a szabadságoltatást kérvényezték a fejedelemnél is. Rákóczi válaszában kifejtette: „az Haza szorgos szolgálattya nem engedi”⁷⁵⁹ A hosszúnak tűnő szolgálat miatt azonban a munkások hazaszökdöstek. Debreceni Péter figyelmezteti először a vármegyei vezetést az Ecsedről történt szökésekre: „Nagyságotok s Kegyelmetek manuáriussi ugy szekerek is minden nap szöktön szöknek, nem más okbul, hanem azért hogy mások nem váltyák őket, régecskén vadnak itten meg unták az dolgot, meg is erőtlenedtek immár, némelyiknek pedig az szekerek is meg romlott...” Arra utasítja Ugocsát, hogy folyamatosan cserélje a várépítésben kimerült munkásokat.⁷⁶⁰ A szekerek állandó szolgálatban tartása is helyet kapott Károlyi parancsaiban. Minden három porta után egy szekeret kellett kiállítani és ezeket a járműveket egész nyáron forgalomban tartani.⁷⁶¹ Galambos, mivel Ecsed várának erősítéséért is felelt, október 2-án öt szekeret és ötven erős embert, szerszámokkal és élelemmel kért Ecsedre. Továbbá minden malomból egy molnárt is ide rendelt.⁷⁶² A munkálatok, ha néha vontatottan is, de folyamatosan haladtak. 1706 elején az ecsedi vár restaurációjának folytatását Krucsay Mártonra bízták. Ő előre figyelmeztette a vármegyét, hogy időben biztosítsa a munkások megjelenését a tavaszi időszakra.⁷⁶³

Az Ecseden és Szatmáron folyó munkálatokon kívül Ugocsa a munkácsi vár restaurációjában is részt vett. 1706 februárjában maga Rákóczi követeli meg a munkácsi tisztek igényei alapján a megbeszélte mennyiségű szekerek és gerendák beszolgáltatását.⁷⁶⁴ A parancs

⁷⁵³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 7, 1705. május 22. után Berettyó melletti tábor. Kivonatossan közölve: Komáromy, 1901. 401. old

⁷⁵⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 2–3, 1705. május 27. Turtó

⁷⁵⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 9, 1705. június 10. Gyula

⁷⁵⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 11, 1705. június 17. Szatmár

⁷⁵⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 13, 1705. június 19. Gyula

⁷⁵⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 15, 1705. július 17. Szatmár; Galambos egy további rendeletében kéri a munkások visszatérését, akiket az aratásra hazaengedett. KÁL, F. 674. op. 8. od. zb. 442, folio 18, 1705. július 27. Szatmár; a Továbbiakban Palocsay György is figyelmeztet, hogy augusztus 20-ra a munkások visszatérjenek. Szatmárhoz. KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 8, 1705. augusztus 8. Bihar

⁷⁵⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 16, 1705. július 9. Vác

⁷⁶⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 17, 1705. július 18. Ecsed

⁷⁶¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 11, 1705. augusztus 2. Hatvan

⁷⁶² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 22, 1705. október 2. Ecsed

⁷⁶³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 457, folio 1, Csáky István levele: 1706. február 16.

⁷⁶⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 1, 1706. február 25. Eger

végrehajtását adatok hiányában nem tudjuk bizonyítani. Az iratokból az derül ki, hogy a kérdést maga Rákóczi is ellenőrzése alatt tartotta. 1706 elején utasította az ugocsai alispánt, hogy Szatmár el nem végzett lerontását „az Haza közönséges szolgálattára” a tavalyi mód szerint folytassa.⁷⁶⁵ Megerősíti Krucsay Márton kompetenciáját a várlebontás kérdésében.⁷⁶⁶ Ezután a tavaszi időszakban már Krucsay parancsai érkeznek a vármegyéhez, aki áprilisban öt napot ad a munkások összegyűjtésére. Figyelmeztet arra, hogy nem háríthatják el a parancsot azzal, hogy a saját részét a vármegye már ledolgozta. Ettől függetlenül a munkálatokat be kell fejezni.⁷⁶⁷

Rákóczi bizonyára a neki jelzett visszaélések és a munkálatok hatékonyabb folytatása végett 1706. április 28-án rendeletet adott ki a várak megerősítéséről. A várak hadi hiányosságainak tanulmányozásával és annak felszámolásával Sréter János tüzérségi főinspektort bízta meg. Hangsúlyozta a fennálló munkálatok igazságos elosztásának az elvét, amelyet nem mindig tartanak be. A fejedelem szerint az e téren tapasztalt visszaélések a szegénység megnyomorításához vezetnek, továbbá a várak tisztjeinek tudniuk kell, „hova minemű Nemes Vármegyék mennyi számú szekereket és manuáriusokat tartozzanak praestalni”. A fegyelmeztet és igazságosan működő várépítés rendje még csak kialakulóban volt. A várak körüli vármegyék végezték el a legszükségesebb munkálatokat. A kialakult rend szerint viszont Ugocsa vármegyét Bereggel és Szabolccsal együtt Munkács megerősítésére osztották be. Ugocsa hatatőrös szekeret, 29 gyalogszeres embert volt köteles területéről kiállítani, amelyeket készenlétbe kellett tartani a következő parancsig. Rákóczi lehetővé tette, a főinspector beleegyezése alapján a beszolgáltatás pénzzel való megváltását.⁷⁶⁸ Néhány nappal ezután Ugocsa kinyilvánította, hogy a tavalyi mód szerinti rá eső munkálatokat a szatmári vár rombolására vonatkozóan elvégezte. Krucsay azonban hivatkozva a fejedelem újabb utasítására, aki „azt méltóztatik Kegyelmesen Parancsolni, hogy Szatthmár várát hanyatasam az Tekintetes Nemes Vármegyékkel hogy tovább való rontást ne kívánnyon”.⁷⁶⁹

A munkácsi várat Rákóczi ekkor különös gonddal erősítette.⁷⁷⁰ Rákóczi az Ugocsában felhalmozódott beszolgáltatásokkal kapcsolatos elmaradások megszüntetése érdekében kiküldte Bay László munkácsi vicekapitányt. Ő helyben tett erőfeszítéseket a portális szekerek maradéktalan beszerzésére és a hozzá szükséges béresek kiállítására.⁷⁷¹ Adataink szerint ennek sem lett foganatja, ezért Bay katonaságot küldött a vármegyére az adók akár erőszakos behajtása céljából. Levelében írja ugyan, hogy ezért bocsánatot kér, de megköveteli ezen „közhajduknak” a fizetését is a vármegyétől. A közkatonának 12, a tisztnek pedig 30 pénzt kellett fizetni.⁷⁷² Az adóbeszedést még ekkor sem sikerült véghezvinni. Bay későbbi levele arra utal, hogy kiküldött emberei négy hét után sem tértek vissza, továbbá követeli az elmaradt egy szekér és a 17 munkás kiállítását.⁷⁷³

⁷⁶⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459. folio 3, 1706. március 28. Kövesd

⁷⁶⁶ Komáromy, 1901. 404. o. 1706. március 29. Kövesd. Továbbá: Lehoczky, XXX. Az irat teljes szövegével. Maga Rákóczi a későbbiekben a teljesítés hanyagolása miatt executióval fenyegeti meg a vármegyét és annak előljáróit. (KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 7, 1706. április 19. Eger)

⁷⁶⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 9, 1706. április 4. Kisvárd. A hónap végén Krucsay hasonló parancsot küld. Ajánlja, hogy az executió elkerülése végett teljesítsék a köteleességüket. Ugyanott. lap 6; 1706. április 24. Kisvárd.

⁷⁶⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 4–5, 1706. április 28. Kistapolcsán

⁷⁶⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 15, 1706. május 6. Ecsed. Krucsay még aznap megismétli rendeletét, ami megérkezik a vármegyébe. Ugyanott. folio 17.

⁷⁷⁰ A II. Rákóczi Ferenc által végeztetett munkálatokról lásd: Soós, 1910. 534–543. o.

⁷⁷¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459 folio 11, 1706. május 30. Érsekújvár. Hasonló tartalmú rendeletet küldött Rákóczi ezen év június 2-án, amelyben megkövetelte, hogy a kiküldött munkások fizetését a vármegye biztosítsa. Továbbá: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 460, folio 1, Érsekújvár.

⁷⁷² Lehoczky, 1881, I. kötet. 221. o.

⁷⁷³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 22, 1706. július 21. Munkács vára

A vármegye december 13-án a fejedelemnek írt levelében magyarázatot adott a Munkácsra küldendő munkások ügyéről. Kijelentik, hogy az eddigi kötelezettségnek eleget tettek, de további gyalogokat akarattuk mellett sem tudnak küldeni: „mint hogy télnek ideje bejött, a gyalog szerez szegénység pedég igen vékony ruhazatban vagyom...” Továbbá már megbizonyosodtak arról, hogy a Munkácsra küldött szekerek marháit rossz úton kell hajtaniuk, aminek következtében az út végén elfogy az élelmük, és a városban még pénzért sem tudnak jó takarmányt szerezni. Sok igás állat elhullott már emiatt. Ezért arra kéri a fejedelmet, hogy tekintettel a téle szabaddítsa fel őket a munkácsi gazdasági munkák elvégzésétől, különben elpusztul az amúgy is gyér állatállományuk.⁷⁷⁴ E folyamodványra Rákóczi január elsejei dátummal válaszolt, amelyben megértést tanúsít ugyan a nehézségek iránt, de hangsúlyozza, hogy a munkácsi vár körüli munkák nem tűrnek halasztást, mert az országnak abból „nagy hátra maradása” származhat. A fejedelem a válasz végén ezt írja: „a szükséges szekereket és gyalog szereket az mennyire az idő engedi szorgalmatosan praestaltassa”.⁷⁷⁵ A munkácsi vár kiépítését Rákóczi a továbbiakban is figyelemmel kísérte. Augusztusi parancsa arról szól, hogy az Ugocsára eső ötven gyalogos munkást és két portális szekeret augusztus 25-re Bay Lászlónak szolgáltatassák be. Ezzel a munkaerővel ugyanis cserélhetnék az ottani munkásokat.⁷⁷⁶

Másfelől a vármegyének az ecsedi vár restaurációjáról is gondoskodni kellett. Eötvös Miklós fejedelmi parancsra hivatkozva áprilisban 1000 szál négyölnyi hosszú, ember derekánál vastagabb fát, 60 gyalogszeres embert ásóval, kapával, fejszével és 12 szekeret rendelt meg Ecsedre. Nem teljesítés esetére kemény megtorlást helyezett kilátásba.⁷⁷⁷ Károlyi ebben az időben tízpontos követelménysort állított a két vármegye elé. Többek között Ilosvay Bálint kapitány ezredébe három fedett, hatökrös szekeret, azok mellé két-két bérest rendelt, amit Kraszna vármegyével együtt kell kiállítania. Ecsedre vonatkozóan azt ajánlja, hogy a vármegye küldje oda saját biztosát, aki felügyelje a munkálatokat és biztosítsa a munkások zavartalan kifizetését.⁷⁷⁸ Krucsay megrója Ugocsát, amiért Ecseden csak 24 munkása dolgozik, holott a fejedelem megparancsolta az építőmunka egy hónapon belüli befejezését. Továbbá emlékeztet, hogy szekereket és munkásokat, ígéretükhöz híven, öt nap alatt küldjék be. Ami a széna betakarítását illeti, a vármegyei kaszásokat Nagyárolyhoz vezényelte.⁷⁷⁹ Károlyi parancsa értelmében Krucsaynak tartozott a vármegye a kereskedelmi ökrök és 150 kaszás személy folyamatos megküldésével is.⁷⁸⁰ Ugocsát Károlyi többször is katonai végrehajtással fenyegette meg többek között a szekerek kiküldésének elmaradása miatt is. Levelének utóiratában így fogalmazott: „Az Executio pedig ezentul az Nemes Vármegye Tiszteire fogh menni nem csak a Szegénységre, holott az is vakmerősködik, mint emez gyengélkedik arra is, az fenn álló szekerek sincsenek megh jelen, nem hogy az Regimentek számára való szekerek volnának, Nyúzó és Krucsay Kapitányok Regimentyére pedig Nemes Vármegyébül kellett volna ki telni.”⁷⁸¹ Krucsay végül az ökrök beszolgáltatását készpénzfizetéssel cserélte fel, mondván: „az ökörről való kereskedésnek el múlt ideje”.⁷⁸² A pénzt azonban nem tudták kifizetni, ezért az ügy tovább húzódott. Igaz ugyan, hogy a szabadságharc utolsó

⁷⁷⁴ MOL, G. 19. II. 2. c. folio 207

⁷⁷⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 479, folio 1, 1707. január 1. Munkács. Lehoczky Tivadar szerint Rákóczinak sikerült az ugocsai munkásokat berendelni. Lehoczky, 1881. I. kötet 223. o.

⁷⁷⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 479, folio 5, 1707. augusztus 5. Munkács

⁷⁷⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 26, 1707. április 3. Ecsed

⁷⁷⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, 9–10, 1707. április 20. Károly

⁷⁷⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 34–35, 1707. szeptember 4. Károly. Ugyanezeket a hiányokat említi Eötvös az 1707. szeptember 16-ai levelében. Lásd: KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 41.

⁷⁸⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 7, 1708. május 29. Károly

⁷⁸¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 9, 1708. június 4. Szatmári tábor

⁷⁸² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 13, 1708. június 18. Károly

három évében már kevés gazdasági munkára szólító levelet találhatunk, de Károlyi további követeléseket is támasztott. A táborban lévők szükségletére szénakaszáláshoz kér elegendő kaszás és villás embereket Ecsedre és Nagykárolyba.⁷⁸³

A legközelebbi várerősítéssel kapcsolatos parancs Szatmárról érkezett, amikor is a szatmári két processusra és Ugocsára kivetett 1000 munkás megszervezésére szólított fel Orosz Pál. A vármegye ebből 600 embert volt köteles fejszékkel és kapákkal összegyűjteni és a megadott parancsra elküldeni.⁷⁸⁴ Ezeknek a rendeleteknek a végrehajtásáról már nem találtunk megbízható forrásokat. Valószínű, hogy ezeket az utasításokat a vármegye már nem teljesíthette.

3.8. Erdélyi menekültek Ugocsában. 1706–1711

A szabadságharc második felében II. Rákóczi Ferenc államára egy újszerű probléma nehezedett: az Erdélyből kimenekült hívei ellátását is biztosítani kellett. Az erdélyiek bujdosása már 1705. november 11. után, a vesztes zsigói csata után elkezdődött, amikor Erdély urainak egy része Moldvába, Magyarországra és Havasalföldre menekült. A fejedelem csak a Magyarországra menekülteknek tudott segítséget nyújtani. A nemességet, a vármegyei tiszteket maga mellett és nem idegen országban akarta látni. Amikor a Herbeville vezette császári csapatok visszafoglalták Erdélyt, a zsigói vereség következményeként szertefoszlott az erdélyi főurak konszolidációjának reménye és Rákóczi központosítási törekvései is. Magyarai András megállapítása szerint: „A paraszti-kisnemesi jellegű kuruc hadsereg csaknem teljes szétesésével s Erdély jó részének császári uralom alá kerülésével megszűnt a radikális erőknek a konzervatív birtokos nemességre gyakorolt nyomása.”⁷⁸⁵ Az Erdélyben maradt rendek egy része a segesvári országgyűlésen 1705. december 15-én hűséget esküdött I. Józsefnek. Ugyanakkor a Magyarországra menekült erdélyi rendek 1706. március 8–20. között a huszti országgyűlésen szövetséget kötöttek a magyarországi rendek konföderációjával.⁷⁸⁶

A Magyarországra menekültekről egy összeírással rendelkezünk, amelyben név szerint szerepelnek a menekültek.⁷⁸⁷ Ezen személyekről Rákóczi emlékiratában is megemlékezik: „Visszavonulásom után meglepődtem, milyen sok erdélyi főúr és nemes követett családjával együtt azokon kívül, akik Moldvába és Havasalföldre menekültek. Lakással és élelemmel kellett őket ellátni. Megszámláltattam őket, összesen tizenkétezer lélek volt. Ragaszkodásuk meghatott, de a háború szempontjából nagyobb részben fölösleges fogyasztók voltak, és mind a népet terhelték. Még mindig birtokban voltak a fejedelemségemhez tartozó magyarországi megyék, oda szállásoltam el őket.”⁷⁸⁸

Az ugocsai források szerint a menekültek elszállásolása 1706 nyarán kezdődött el. Jelentős számú erdélyi költözött a Felvidékre és Máramarosba is. Az Aranyosszék, Fejér, Küküllő, Torda, Kolozs, Doboka, Hunyad és más vármegyéből kiköltözöttek élelmezése, jószáguk ellátása, egyszóval megélhetésük biztosítása az északkeleti vármegyékre hárult. Ugocsában eleinte elegendők voltak a menekültek számára az elnéptelenedett falvak épületei vagy a jobbágytelkeken álló istállók. Helyreállították az elhagyott lakóházakat. A szabadságharc utolsó éveiben, létszámuk felduzzadása következtében az erdőben, a szabad ég alatt is

⁷⁸³ Lehoczky, XXXII. Károlyi Sándor levele: 1709. június 22. Nagykároly

⁷⁸⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 3, 1710. március 21. Szatmár

⁷⁸⁵ Magyarai, 1983. 29–30. o.

⁷⁸⁶ Kis Domokos, 1989. 375. o.

⁷⁸⁷ MOL. G. 16. 28. cs. I. 2. f. folio 372–379. Erdélyből in Annis 1705. és 1706. az Ellenség előtt Urunk hűségében megmaradott és kijött Uri, Fő és Alsób Rendeknek Listája. Itt több mint tízezer menekülőt tartottak számon.

⁷⁸⁸ Emlékiratok, 1979. 323. o.

éltek. „A menekülők nagyszámú igavonó és heverő állatot (szarvasmarhát, juhot) hoztak magukkal, némelyikkel 10-12 szolga is jött. Az első hónapokban még rendszeres ellátást is kaptak, az állataik a falvak közös legelőin legelhettek.”⁷⁸⁹ A későbbiekben, mint ahogy iratanyagunkból is kilátszik, az ellátás hol a rossz termőév, hol az ellenség térhódítása, utóbb pedig a pestis terjedése miatt fokozatosan csökkent. Az erdélyi hadműveletek kudarca Rákóczi saját ezredesei – leginkább Pekry Lőrinc mulasztásai – miatt volt lehetséges. Eleinte úgy tűnt, hogy a magyarországi vármegyékbe áttelepülő híveivel újabb ezredeket szervezhet. Áttelepülésüket Rákóczi feltétel nélküli hűségük bizonyítékának tekintette. „Csak ide Magyarországra tízezer lélek jött ki az ő hűsége mellett.”⁷⁹⁰

Az erdélyi menekültek ügyében – a vármegyei iratok szerint első ízben – Károlyi Sándor küldött értesítést a vármegyéhez. Itt írja, hogy a bujdosók egy részét Zemplén vármegyébe költöztetik. Voltak ez alól kivételek, például Bíró János kapitány családjával és udvarházával együtt az ugocsai Nevetlenfaluban telepedett le. Károlyi utasítja is a vármegyei vezetést azok ellátására.⁷⁹¹ A menekültek tömeges fogadását illetően csak jóval később – 1706. év novemberében – érkezik levél ugyancsak a régió katonai vezetőjétől, Károlyi Sándortól. Magyarázva a kialakult helyzetet: „... feles Nép kényszerítetik maga lakó helyét el hadni s Nemes Vármegyékben magokat javaikkal recipiálni [befogadni]”. Utasítja a vármegyét, hogy a területén hirdesse ki, hogy a lakosság „szeretettel legyen” a menekültekkel, másrészt ne a szökött katonákat, hanem a menekülteket kvártélyozza.⁷⁹² Ugyanezen nap Károlyi válaszol a vármegye követei által felvetett kérdésekre. Válaszainak egyik pontja épp a menekültügyet érinti, mivel némi ellentétet érzékelt a vármegyei vezetés és a már csoportokban betelepülő erdélyiek között. A következő sorokat küldi a vármegyének meggondolásra: „Csudálom, hogy difficultálhatja [ellenezheti] az Tekintetes Nemes Vármegye az szegény futottaknak az négy elementumokat, ugymint füvet, vizet, földet és levegő eget, kiket Isten ő szent felsége szegénynek, boldognak egyaránt attá, nem considerálja [veszi figyelembe] azoknak, akkori ugy az mostani szegény futottaknak boldogtalan állapotját s magokon is ma-holnap történhető szerencsétlenséget, maga magát megítélheti az Tekintetes Nemes Vármegye az dologért.”⁷⁹³

A vármegye a hadellátás kötelezettsége mellett nehezen tudta kielégíteni a menekültek szállás- és élelemigényét, emiatt feszültségek is támadtak. A menekültek egyre nagyobb számban jelentek meg a vármegye területén, ami komoly ellátási gondokhoz vezetett. Ezen állapotok orvoslása miatt levéllel fordult a vármegyei vezetés Rákóczihoz. Elmondják, hogy a császári csapatok Erdélybe való benyomulása miatt aránytalanul sok erdélyi bujdosót kell eltartaniuk, de „siralmas s boldogtalan állapottyokra nézve, szívbéli szánakozásunktól indittatván az egész vármegyébe meg telepítettük...” Jelentik, hogy az erdélyi urak túl nagy személyzetet hoztak magukkal, akiket az elnéptelenedett falvak lakói már nem tudnak eltartani. Az első tizenkét faluba költözött menekültek a falvakat teljesen kimerítik. Sokan elhagyták lakóhelyüket és az erdőkben élnek. A befogadott emberek után 10-12 ember is ájtjön a megélhetés miatt. Belényesi lovas- és gyalogezredét ezen okok miatt nem tudták megfelelően ellátni. Egy gazda embernek magának nincs annyi cselédje, mint ahány „szállója vagyon”. Másrészt panaszozzák, hogy az erdélyiek szitkozóznak és pazarolják a szegénység takarmányát. „Szívünk fájdalmával Vármegyénk végső pusztulását miattok érezzük és szemléljük...” – olvashatjuk a levélben. Végül kéri: „...méltóztassék reánk kegyelmesen tekinteni és azon becsületes Uri fő és Nemesi Rendek tovább való Subsistentiajokrul kegyelmes Dispositiót

⁷⁸⁹ Balogh, 1987. 15. o.

⁷⁹⁰ AR. II. kötet. 161. o.

⁷⁹¹ Komáromy, 1901. 404. o. 1706. június 26. Károly

⁷⁹² KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 11, 1706. november 23. Nyírbátori tábor

⁷⁹³ Komáromy, 1901. 405. o. 1706. november 23. Nyírbátori tábor

teni, hogy mi is Nemes Ország is Felsőged tovább való Szolgálatyára alkalmatossak lehesünk.⁷⁹⁴ Két héttel később Rákóczinak újból írnak, mivel a Belényesi ezred mellett Norozló és Dobság ezredei és bagasiája a vármegyére telepedett, amelyeknek az ellátását már nem tudták megoldani. Sérelmezik a katonaság túlkapasait a szegénységgel szemben, kiknek marháját leölik, vagyonát pedig prédálják.⁷⁹⁵

Az 1706–1707. év telén Rákóczi ezredei sikeres támadást hajtanak végre, amelynek eredményeképpen Erdély nagy része is visszatért a fejedelemez. Ekkor vonult be Rákóczi Erdélybe, ahol a Marosvásárhelyi országgyűlés 1707. április 5-én beiktatta fejedelmi tisztségébe.

A menekültügy 1707. november 6. után válik súlyos teherre – az Ugocsával szomszédos vármegyék számára is – mivel Károlyi serege ekkor vonult ki Erdélyből. Rabuten de Bussy császári tábornok előrenyomulásának következményeként újabb tízezres tömeg áraszotta el Magyarországot. Egy 1707 őszen készült összeírás alapján 10604-en voltak, számos lóval és marhával.⁷⁹⁶ A kisvárdai gyűlés – 1707. november 26–30-án – határozata értelmében az északkeleti vármegyékben telepítették le őket. A november 29-én kiadott fejedelmi instructió alapján pedig vármegyénkénti ideiglenes lakóhelyükre telepítették az erdélyieket.⁷⁹⁷ Az erdélyi nemesség menekülni próbált. Pusztán maradt falvakat hagytak maguk után, mivel a jobbágyaik az erdőkbe távoztak. A menekültáradat kezdetén a fejedelem úgy tervezte, hogy jelentős részüket saját uradalmában telepíti le. Makovicza, Csárvnyik és Rózsahegy lett kijelölve szálláshelyül, pusztákat bocsátott rendelkezésükre marháik legeltetése céljából. A fejedelem intézkedett, hogy értékesebb tárgyaikat és bútoraikat Munkács vagy Huszt várában helyezték el, hogy holmijukat csökkentsék és marhatartással ne zaklassák az ország szegénységét. „...meghagyta Barsay Ábrahámnak, valamint Sztojkanak, írják össze az Erdélyből megfutott népet az úri és nemesi rendek cselédeivel, marháival, lovaival együtt, hogy róluk állandóan gondoskodhassék és szétoszthassa őket, mire nézve saját udvari kapitányát küldte parancsolatokkal Károlyihoz.”⁷⁹⁸ Rákóczi a menekülteket úgy tekintette, mint feltétlen hűségeseit, akik készek a végsőkig kitartani mellette. Létszámuk mintegy tízezer fő lehetett.⁷⁹⁹

„A fejedelem sokezer híve már 1707 végétől családostól, cselédestől, nagyszámú igavonó és heverő marhával bujdosóként Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyékben keresett menedéket.”⁸⁰⁰

1707 őszen Ugocsában 763 személy tartózkodott, hozzájuk tartozt 556 ló, 738 ökör, 386 tehén. Az áttelepítettek között kevés volt a fegyverforgató személy, így katonai erőt nem képviseltek.⁸⁰¹

A fejedelemtől gyors törvényerejű rendeleteket vártak a menekültek ügyében érdekelt északkeleti vármegyék. A téli időszak elmúltával Károlyi rendeletében megkövetelte Ugocsától: „...az erdélyből kibujdosott magyarokon a határidő elmúltával is keresztények módjára szánakozzanak s hagyják meg őket régi szállásaikon...”⁸⁰² Ugyanis időközben megszervezték az erdélyi menekültek hadbaállítását és ennek függvényében ellátásukat is. Károlyi Sándor 1708. április elején írja a vármegyének, hogy a bujdosóknak az orális és equilis

⁷⁹⁴ MOL. G. 19. II. 2. c. folio 357. 1707. november 7. Sásvár. (A levél a vármegyei közgyűlés jóváhagyásával íródott.)

⁷⁹⁵ MOL. G. 19. II. 2. c. folio 373. 1707. november 22. Sásvár. (A levél a vármegyei közgyűlés jóváhagyásával íródott.)

⁷⁹⁶ MOL. G. 16. 28 csomó I.2 folio 541–544; Lysta Transylvanorum in anno 1707.

⁷⁹⁷ MOL. G. 16. 28 csomó I.2 folio 93–95.

⁷⁹⁸ Márki, 1925. 355. o.

⁷⁹⁹ AR. II. kötet. 161. o.

⁸⁰⁰ Balogh, 1987. 13. o.

⁸⁰¹ Kis Domokos, 2004. 4. o.

⁸⁰² Márki, 1925. 357. o.

portió attól a naptól fogva jár, mikortól szolgálkkal együtt a hadi szolgálatra szállásukból kiindultak. Az ellátásukat természetesen a vármegyéknek kellett biztosítani. Az orális portió minden hónapra 2 véka búza vagy gabona és 30 font hús, az equilis pedig havonként 4 kassai véka zabban és 3 véka rozsban lett megállapítva. Figyelmeztetik azonban az erdélyieket is, hogy ennél többet nem kívánhatnak. Esetleges kérdéseikkel pedig magához Károlyihoz forduljanak. Óva intik a településeket az erdélyiek károsításától, amely a vármegye tisztjeinek kötelezték kell felügyelniük. „A bujdosóknak a maguk kvártélyában maradt cselédjeire a vármegye tartozik gondot viselni, úgy hogy május 1-től kezdve minden búza és 30 font adassék nekik fejenként rideg és szarvas marhájoknak szabad legelő, lovaiknak füvelő rét adassék.”⁸⁰³

A készülődő tavaszi hadjáratra – Károlyi parancsa szerint – az erdélyiek közül is „csak azokat kik az többi cselédgyeinek gongya viselésére hagyattatnak, maradni engegye az Tekintetes Nemes Vármegye”. A többieknek kivétel nélkül harcolniuk kellett.⁸⁰⁴ Rákóczi a bujdosók eltartását vállaló vármegyéket azzal nyugtatta, hogy a hamarosan Egerbe összehívandó gyűlésen megfelelő rendeleteket tesznek a menekültek sorsára vonatkozóan, addig pedig arra kéri a vármegyét, hogy háborgatni vagy elköltözni ne hagyja őket.⁸⁰⁵ Dönteni kellett, milyen támogatásban részesülnek a menekültek immár nemcsak a téli időszakra, hanem mi illeti meg őket a nyári hadjáratok idején. Egyértelművé tervezték tenni az otthonmaradt hozzátartozók élelmezését stb. Károlyi rendelete júniusban már kötelezővé teszi a vármegyéknek a bujdosók otthon maradt cselédeinek élelmezését, hasonlóan a szomszédos vármegyékhez: „...el maradandó Cselédgyeinknek az Nyári Havakra is kenyér és hús béli provisióját adminisztráltassék.”⁸⁰⁶ A kérdés súlyát érzékelteti az a tény, hogy Nagyszőlősön a menekültek ügyéről külön gyűlést tartottak, ahová meghívást kapott a vármegye nemessége. Jelen volt a vidék legnagyobb földesura, Perényi Gábor is, aki tapasztalatait erről a gyűlésről levélben is megfogalmazta. A megbeszélendő kérdések a menekültek elhelyezésének megváltoztatásával voltak kapcsolatban. Perényi írása szerint: „azon deputatióknak dislocatióját Némely Ember helyesnek nem látván maga elméjét is felyeb becsülvén egészen felbontotta, s maga auctoritása szerint az dislokatiókat változtassa.”⁸⁰⁷ A levéltől kitűnik, hogy a gyűlésen a nemesség nem tudott egyöntetű álláspontot kialakítani, ezért a szállásolás gyakorlata maradt a régi alapokon. A menekülők nyugalmát továbbra is jelentősen befolyásolta a szállásadók hangulata és viszonyuk a szabadságharchoz.

A hadra fogható erdélyiek a vármegyei toborzások alkalmával kötelesek voltak bevonulni. Erről ír nyílt levelében Károlyi Sándor az Ugocsában kvártélyozó úri, nemesi, fő, közép erdélyi rendeknek. Hangsúlyozza, hogy a fejedelem erdélyi hadjáratra készül, és ezért szüksége van a helyiek haderejére, támogatására. „Annak okáért, a kik a bujdosók közül családjuk és házuk népük látogatására kvártélyokba szállottak, se órát, se napot nem várván induljanak gróf Csáky Istvánhoz Szatmárra.”⁸⁰⁸ Rákóczi ezirányú hadjárata azonban elmaradt, így nem valósulhatott meg a menekültek hazatérése sem, ellátásuk gondjai tovább növekedtek. Erdélyi hadviselésre a megfelelő hadi eszközök hiánya miatt már nem volt lehetőség. A fejedelemnek, mint a szabadságharc során folyamatosan, ellenérdekelt táborokat kellett figyelmeztetnie, rendeleteivel enyhítenie kellett a vármegyei tisztviselők – akik az ellátást bizto-

⁸⁰³ Komáromy, 1901. 406–407. o. 1708. április 5. Nagykároly

⁸⁰⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 503, folio 1, 1708. április 17. Károly

⁸⁰⁵ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 505, folio 2, 1708. április 28. Szerencs

⁸⁰⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418., folio 7, 1708. június 6. Szatmár

⁸⁰⁷ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 17, 1708. augusztus 20. Nagyszőlős

⁸⁰⁸ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 500, folio 1, 1708. szeptember 19. Károly. Az irat tartalmi kivonatát közölte: Komáromy, 1901. 407. o.

sították – és a menekültek közötti feszültséget.

Rákóczi közben a vármegye területén követeket bízott meg, hogy tényszerűen vizsgálják meg a menekültek helyzetét és elvárásait. 1708 novemberében a vizsgálatok össze-
sítése és azoknak megbeszélése céljából a vármegyébe küldött követeket és az alispánt Szatmárra rendelte. Előre figyelmeztetett azonban, hogy csak mind a két fél érdekeit szem előtt tartva tehetik meg javaslataikat a kérdéssel kapcsolatban.⁸⁰⁹ A megbeszélés részleteit ugyan nem ismerjük de Rákóczitól a későbbiekben olyan rendeletek jelennek meg, ami lehetővé teszi a vármegyék adóterheinek enyhítését a menekültek elszállásolása és eltartása fejében: „ami azok által absorbeáltak az jövendőbeli computusokon acceptáltak ... [számadásokon méltányoltatik].”⁸¹⁰ Ebből arra következtethetünk, hogy a kiküldött követek és a vármegye alispánja megegyeztek egyes adónemek elengedése ügyében. Ez volt a helyi iratanyagban nyomon követhető első kísérlet, amely a bujdosókat befogadó vármegyék terheinek enyhítésére irányult. Károlyi további rendeletei azonban arra utalnak, hogy a terhek enyhítése nem valósult meg.

Igazi könnyebbülést az 1709. január végén végbement Károlyi Sándor vezette hadelvonnulás hozhatott a vármegyének. Levelében Károlyi saját maga elismeri a „Nemes Vármegyének az Erdélyi statusokkal való megh nyomattatását, az lakosoknak minden féle naturaléjokban való megh fogyatkozását...”, de az általa felállított és induló had élelemmel való ellátását megkövetelte.⁸¹¹ Az erdélyi hadjárat lehetősége hadiszerek híján lehetetlenné vált, nem szerepelhetett többé a tervek között a bujdosók hazatérése. Ettől függetlenül a fejedelem rendszeresen kiutalta számukra a pénzbeli járandóságot és a meghatározott mennyiségű kőszót.⁸¹² A só egyharmadát a Nemes Ifjak Társasága, a másik harmadát pedig a menekültek kapták.⁸¹³ A vármegyében maradt erdélyiek összeírását Eötvös Miklós követelte meg, mivel csak ennek alapján tudta igazságosan felszámolni az adókiivetés tételeit.⁸¹⁴ Szányi János vármegyei követnek a szirmai közgyűlésen kidolgozott utasításában, amelyet a fejedelem előtt kellett ismertetnie, szintén a megpróbáltatások egyikeként szerepel az erdélyi menekültek eltartása és szállásolása.⁸¹⁵ Károlyi folyamatosan intézkedett a menekültek ügyében, de ahogy rendeleteiből kitűnik, semmivel sem könnyítette a vármegye terheit.⁸¹⁶ A terhek elosztása több országgyűlés napirendjén szerepelt. 1709 április 18-án Munkácson tartották az erdélyiek gyűlését, ahol Rákóczi is jelen volt, ugyancsak e kérdésről érkeztek 1709 júliusában az agárdi (Zemplén vármegye) gyűlésen, 1709. október közepén pedig a huszti tanácskozáson.

Az erdélyi menekülteket Rákóczi a frontokra sorozta be, mivel erre hajlandóság mutatkozott. A munkácsi közgyűlésen abban állapodtak meg, hogy aki hadakozásra alkalmas, vegyen részt a harcokban. Károlyi Sándort bízták meg a férfiak táborba vonulásának szervezésével, valamint családtagjaik új felosztás szerinti elhelyezésével.⁸¹⁷ Az erdélyiek téli elszállásolásáról a huszti országgyűlés (1709. október 26.) rendelkezett, mégpedig olyképp, hogy a 3500-ról 2500-ra fogyott menekültet Máramaros, Ugocsa és Szatmár vármegyékben vonta össze és szállásolta el.⁸¹⁸ Itt a követek október 15-én gyűltek össze, először a bujdosó rendek

⁸⁰⁹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 505, folio 4, 1708. november 5. Szatmár. Az irat tartalmi kivonatát közölte: Komáromy, 1901. 407. o.

⁸¹⁰ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 14–15, 1708. december 17. Sárospatak

⁸¹¹ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 17, 1709. január 16. Olcsva

⁸¹² Rákóczi Tár, I. kötet. 181. o. 1709. január 17-ei rendelete.

⁸¹³ AR. II. kötet, 632. o.

⁸¹⁴ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 511, folio 1, 1709. január 29. Szatmár

⁸¹⁵ Komáromy, 1901. 408–410. o. 1709. március 20. Szirma

⁸¹⁶ Komáromy, 1901. 410. o. 1709. június 5. Salánk

⁸¹⁷ AR. II. kötet. 475. o.

⁸¹⁸ Márki, 1925. 358. o. Lásd még: Kis Domokos, 1989. 380. o.

beadták kérvényeiket, majd a kinevezett követek egyeztették a kérvényeket. Október 18-án megérkezett a fejedelem, aki igyekezett elsimítani az ellentéteket, javítani a bajokon, megfékezni a visszaéléseket. Meghagyta a rendeknek, hogy egyértelmű törvényekkel lépjenek fel a visszaélések ellen. Arról is döntöttek, hogy a fennálló pereskedéseket – tekintettel a hadi állapotokra – békés úton rendezzék.⁸¹⁹

Lehoczky Tivadar megállapítása szerint az erdélyi menekültek nem Beregben, hanem inkább Ugocsában tartózkodtak, összeírásukból a következő neveket közli: Eszterházy Dániel és neje Cziráky Kata, Jósika Dániel, Perényi Miklós, Halász Péter, Kiss Imre, Patai Krisztof, Horváthi György, Szöke Mihályné családostul, Német Józsefné, Szabó Andrásné, Berki Miklósné, Kállay Györgyné, Kassay Jánosné, Magyarai Ferencné, Borbély Istvánné és Samuné, Kállay Ferencné, Boros Jankóné, Friedrich Ferenczné, Dániel János gyermekei, Tatay György és István, Szabó István, Pap István, Décsiné, Jeney kapitányné, Ungváry Jánosné és mások.⁸²⁰

A menekültek ügyével természetesen az országos szervek is foglalkoztak. Az említett Krucsay-levélen túl, Ugocsába érkezett a főhadbiztosság rendelete, amelynek lényege a menekültek összeírására irányult. „Minden baj és kellemetlenség kikerülése céljából a bujdosók össze fognak íratni, hogy az illető vármegyék a terhet ezentúl arányosan viseljék.” Előíranyozták, hogy az erdélyiek személyenként 1-3 porciót kapjanak. Egy porció 3 forintban lett megállapítva. Abban az esetben, ha a bujdosónak cselédje nem volt, nem részesülhetett porcióban, hanem a katonasághoz hasonlóan fizetést kapott.⁸²¹ A menekülteket többször is összeírták, mivel e szerint kapták az ellátmányukat. Ugocsai összeírásokat nem találtunk. A megállapított ellátmányok kiutalása azonban nem valósult meg, erre engednek következtetni azok a panaszlevelek, amelyben a menekültek magához a fejedelemhez fordultak. Azt sérelmezték, hogy eltartásukról a vármegye nem gondoskodik, holott azt a sárospataki (1708. november 28 – december 17.) országgyűlés elrendelte. Rákóczi a menekülteket megpártolva, visszamenőleg május elsejétől az egész nyári időszakra havonként 20 font húst és fél köböl kenyérnek való gabonát utaltatott ki részükre.⁸²² A fejedelem nem tűrte a vármegyék mulasztásait és önkényeskedéseit a menekültekkel szemben. Rendeleteiben a vármegyei vezetést ösztönözte a támogatás megszervezésében, mivel „ezek a bujdosók éppen azért veszítették el jószágaikat és mindenüket, mert hazánk és nemzetünk hajdani dicsőséges szabadságainak helyreállítására fegyvert fogtak.”⁸²³ Barsay Ábrahám erdélyi kincstartót és tanácsost tette felelőssé az erdélyiek hiányos ellátása miatt, mivel aktuális összeírásukat nem végezte el.⁸²⁴ Ekkor már nemcsak a vármegyei vezetők, hanem a fejedelem tisztartói is – Rákóczi utasításának ellenére – adóztatták és munkára kényszerítették a menekülteket.⁸²⁵

Az ugocsai iratanyagban az 1710. év folyamán már csak néhány irat bizonyítja a menekültprobléma létét a vármegyében. Május 16-án Eötvös Miklós Rákóczira hivatkozva figyelmeztetett az ellátásukkal kapcsolatos rendeletek betartására.⁸²⁶ Rákóczi utolsó, az erdélyi menekült kérdéssel foglalkozó levelét kérésként is értelmezhetjük. Az erdélyiek ezúttal is jelentették neki, hogy Ugocsa a nyári tartásukra a törvényesen kiutalt élelmet nem adta ki.

⁸¹⁹ Lásd: Kis Domokos, 1989. 389. o.

⁸²⁰ Lehoczky, 1881. I. köt. 231. o. Megjegyzendő, hogy Komáromy András becslése szerint mintegy ötvenen lehettek, de a vármegyei levéltárban erre vonatkozó adatokat még ekkor sem sikerült felkutatnia. Komáromy, 1893. 121. o.

⁸²¹ Komáromy, 1901. 410. o. 1709. június 20. Kassa

⁸²² Komáromy, 1901. 411. o. 1709. július 21. Sárospatak

⁸²³ AR. III. kötet. 350–351. o.

⁸²⁴ AR. III. kötet. 478–479. o.

⁸²⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: AR. III. kötet. 706. o.

⁸²⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 36, 1710. május 16. Ecsed

A fejedelem ezúttal mértékletességet tanúsított, mivel az előző évi termés nagyon gyenge volt. Egyidejűleg szorgalmazta, hogy a folyó évi bő termésből egyenlítsék ki a felhalmozódott adósságot.⁸²⁷ A kérést a vármegyének valószínűleg nem volt lehetősége teljesíteni, mivel ekkor már a pestisjárvány terjedésével és bénító hatásával is fel kellett venni a harcot. „Az utánpótlási terület csökkenése miatt, a katonai rend és a menekültek ellátásának rendezése céljából Bercsényi Miklós főparancsnok 1710. október 20-án általános rendelkezést adott a vármegyéknek. Ennek értelmében a fejedelem a béketárgyalással kapcsolatos és a felgyülemlett problémák megvitatására országgyűlést tervezett összehívni, de a pestis miatt biztonságos helyet nem talált és a nagy számban összegyülekezettek egészségét sem akarta veszélybe sodorni.”⁸²⁸ A fejedelem még ekkor is képes új rendet kialakítani az ezredekben, a gyalogságot biztonságosabb, megerősített helyekre, míg a lovasságot külső őrhelyekre rendelte.

1710. október 17-én Rákóczi hívei feladják Szolnokot, egy hónappal később Sárospatakot, december 6-án pedig Egert.⁸²⁹ Ezen hadi események megsokszorozták a menekülők létszámát. A Felvidékről és Dunántúlról is az északkeleti vármegyékbe igyekeztek bízva a fejedelem segítségében, de ekkor már a fejedelem sem tudott segíteni rajtuk. Emlékirataiban megjegyzi: „Soha életemben még nem fogott el olyan eleven szájalom...” mint amikor a menekülőket látta vonulni kelet felé. A nemesek és a tisztek családtagjai menekültek a novemberi fagyban, hosszú szekérsorokat alkotva. „Könnyekkel a szemükben bizonyították nekem férjük hűségét és ragaszkodását. Szállást és ellátást kértek tőlem. A sárban és a félig megfagyott latyakban összetört és megrekedt szekereken hidegtől átjárt kisgyerekeik sírtak. Helyzetük meghatott, megtettem, amit tettem, de mindez nem volt képes enyhíteni pillanatnyi helyzetüket, sem biztosítani jövőjüket.”⁸³⁰

A menekültek sorsát természetesen a szabadságharc utolsó éveiben elterjedt pestisjárvány is súlyosbította. A betegség miatt maga a fejedelem is veszélyben volt. Károlyi Sándornak írt levelében leírja, hogy már Munkácson is tartania kell a fertőzéstől.⁸³¹ Emlékiratában többször is kitér a járvány okozta károokra. 1710 januárjában Romhányhoz való érkezése előtt ezeket a sorokat jegyezte fel: „A pestis miatt nem mertünk a falvakba szállni. Bár tél volt, a fagyos földön kellett hálnunk, és meg kellett elégednünk a szélirányba emelt összetakolt védőfalakkal.”⁸³²

Megdöbbenő tény az áldozatok számát illetően, hogy a nyolc évig elhúzódó szabadságharcban mintegy 85 ezer ember veszítette életét, míg az alattomos pestisjárványban 1708–1711 között kb. 310 ezer ember halt meg.⁸³³

Az Erdélyből elbujdosottak sorsát csupán a szatmári béke enyhítette. Igazolásuk és a hűségük letétele után lehetőséget biztosítottak számukra a hazatéréshez.

3.9. Sószállítás. A tiszaujlaki lerakat

A máramarosi sóbányákat 1703. július végén Majos János foglalta el, aki öccsét, Majos Ferencet bízta meg a bányák kezelésével. Rákóczi ezzel egy időben azonban Magos János nagybányái harmincadost nevezi ki e felelősségteljes állásra. Végül Rákóczi Majos Ferencet

⁸²⁷ Komáromy, 1901. 411. o. 1710. szeptember 12. Szerencs

⁸²⁸ Balogh, 1987. 18. o.

⁸²⁹ Az egri vár feladásának körülményeit a Perényiekkel foglalkozó fejezetben tárgyaljuk.

⁸³⁰ Emlékiratok, 1979. 232. o.

⁸³¹ AR. I. o. XII. kötet. 499. o. 1710. május 18. Munkács

⁸³² Emlékiratok, 1979. 220. o.

⁸³³ Acsádi, 1950. 210. o. A pestis terjedéséről Erdélyben és a bujdosók között: Kis Domokos, 1993. 83–105. o.

meghagyta állásában. 1704 elején Rákóczi Buday Zsigmondot nevezi ki főinspektorrá azzal a számítással, hogy hozzáértő, gazdasági ügyekben tapasztalt vezetők segítségével rövid időn belül jövedelmező pénzforrássá teszi a sóbányákat. A felszabadító harc elején a sóbányák biztosítottak legkorábban készpénzt Rákóczi számára.

A nagy mennyiségű só kitermelésére, szállítására és értékesítésére megfelelő apparátust is igyekezett létrehozni a fejedelem. A sóaknánál Majos Ferenc kamaraispán, Kajali Pál és Szuhai Márton fejedelmi megbízott, Maróti István, a szigeti sóofficina vezetője irányította a munkákat, a szállítás és értékesítési lánc fontosabb pontjainál szintén a fejedelem által kinevezett prefektusok működtek.⁸³⁴ A só szállítására vonatkozóan Kálmáncsay István – a Consilium Oeconomicum tanácsosa – Rákóczinak küldött leveléből megtudhatjuk, hogy 1705 januárjában a rónaszéki sóaknától Tiszaújlakra szánon 100 darab kősót 18 forintért fuvaroztak el. Itt azonban nem célunk Rákóczi sókitermeléssel kapcsolatos politikáját ismertetni, csupán a tiszaujlaki sóház átrakodó és értékesítő szerepéről szeretnénk szólni az általunk felkutatott forrásanyag segítségével.

A vármegyei sószállítás központi lerakata Tiszaújlakon és Tiszabecsen volt, amely az első jelentős szárazföldi lerakata lett a kősókészleteknek. Itt árulták a sót, valamint e helyen vették át a szabadságharc ezzel megbízott katonai vagy gazdasági vezetői és juttatták el a fogyasztókhoz az értékes ásványt. A sóforgalomról még a szabadságharc első évében készítették kimutatásokat, amit Magos János tiszaujlaki sóinspektor tollából ismerünk. Ezek az adatok, amelyek kisebb-nagyobb javításokkal maradtak ránk, az ügyvitel kezdetlegességét jelzik és Magos kezdeti tevékenységéről számolnak be, arról a kritikus időszakról, amikor még a szabadságharc helyben állomásozó katonai vezetői akartak részt venni az elosztásban. Egy 1703. szeptemberi kimutatás⁸³⁵ szerint Majos János kapitány 3441 kősót szállított Újlakra, ennek elismervényeként Kolonay Sámuel aláírását olvashatjuk. Az októberi feljegyzések pedig arról tanúskodnak, hogy a só számottevő részét Csendi Péter szállította. Nemcsak a sómennyiségről, hanem az itt folyó munkáról és az elosztás módjáról is elismervényeket készítettek, így tett például a tiszaujlaki főbíró is. A fejedelem parancsára készített elszámolásában így ír: „Mi alább irattak recognoscálljuk per Presentis, hogy a melly Sók Máramarosbul Anno 1703. ide T Újlakra szállítottak az officinában nem többet hanem harminc hat pénzen 36 adattattak el, a Portusra ki szállított Sókát pedig a kamarában be hordván minden száz Sótul egyet fizettenek, egy fél szálnak (mely 16 gerendából áll) kivontatásáért pedig negyven nyolcz pénzt szoktak ab antiquo fizetni, vagy pedig egy jó kő sőt adtak, és a mikor Nemzetes Magos János Uram, Sót hordatott, vagy Szály fát vontatott hasonlóképp fizetett.”⁸³⁶ Az elszámolási lajstrom közé bemásolták a fejedelem és más különböző szintű vezetők rendeleteit is. Rákóczi 1703. szeptember 11-én a domahidai táborból Makay Ferenc kezébe a Kisvárdába szállítandó sónak kiadását sürgette, ugyanakkor figyelmeztetett a szatmári ostrom sóellátására, valamint az ellenség kitámadására a szatmári várból. Ramocsaházy György levele pedig a tokaji had ellátását sürgette.⁸³⁷ A továbbiakban Csaba Gergely elismervényeit olvashatjuk, aki Magos János kisvárdai kapitány kezébe 492, Jármí Ferenc parancsára pedig 207 kősót szállított 1703 októberében.⁸³⁸

Innen indítottak útra „Kegyelmes Urunk eő Nagysága kegyelmes parancsolattya mellett” Várdába és Bercelbe 1733 kősót. A só mennyiségének számösszegét pontosan

⁸³⁴ Úgy mint Tiszabecsen, Tiszaújlakon, Tokajban. Lásd: Bánkúti, 1975. 32. o.

⁸³⁵ „Percipiált (elfogadott) Soók iránt való Recognitioknak (elismervényeknek) igazságos Páriai (másolata, átirata) ez aláb meg írt rend szerént következnek.” MOL. G.29. V.3. E/D folio 273–278.

⁸³⁶ MOL. G. 29. V. 3. E/D folio 273–278, 1704. május 22. Tiszaújlak. A dokumentum alján Kovács János tiszaujlaki főbíró és Kati János aláírása áll.

⁸³⁷ MOL. G. 29. V.3. E/D folio 273–278, Ramocsaházy György rendelete 1703. október 29. Diószeg (másolat)

⁸³⁸ MOL. G. 29. V.3. E/D folio 273–278, Csaba Gergely elszámolásai tovább folytatódtnak, ami aktív tevékenységének bizonyítéka.

feltüntették. A szatmári ostrom idején innen irányították a szállítmányokat (639 kősó) Gyulai Ferenc kezéhez, akiknek elismervényeit is olvashatjuk: „Nemzetes Horváth István Uram Tisza Becsi Soó Inspector Úr az Tábor szükségére küldött kezemhez tizenhat kő sókat.” A „Munkács alatt való Táborra adminisztráltatott - 94 kősó.” Sennyey István, Esze Tamás, Kis Albert, valamint Csató Gáspár a vármegye részére is itt vette át a sót. Comissiókra és egyéb szükségekre az 1704. októberi bejegyzés szerint 3649 kősót használtak fel. A kötelező szállításokon túl értékesítéssel is foglalkoztak, ugyanekkor 2408 kősó „pénzen költ el.” Sóval fizették a különböző gazdasági munkák elvégzését: a tiszaujlaki sóház ajtaját egy kősó árán újították fel, Ramocsaházy György prefektus fizetését is 200 kősóban adták ki. Maga Majos János sóinspektor is, az 1703. szeptember 3-tól 1704. május 10-ig itt teljesített szolgálata fejében 180 kősót utalt ki magának fizetesként. Majos elszámolása végén megjegyzi, hogy munkájukat a szatmári várórség kirohanásai zavarták: „A Szakmári Német kiütvén az egész Tiszahát el szaladott, egész T.Becsig jüvén a Német. Ott kellett hadni az officinát....”⁸³⁹ Kis Albert, aki a Szatmár vármegyei Kölcsebe állomásozott, saját és Esze Tamás ezredének szintén rendelt sót Tiszaujlakról: „Mint hogy ide Külcseben mind az magam ezere, s mind pedig kapitány Esze Tamás Uram ezere ide érkezett kihez képest ide Buzát, lisztet hoznak azért kegyelmed mindjárt 30 kő sót külgön ide ma estére az ott való Fiskális búzából Sült kenyerekkel együtt siessen kegyelmed elküldeni.”⁸⁴⁰ Az említett 30 kősót még aznap elküldték.

1704. március 13-án kelt Bakay Ádám tiszaujlaki sóinspektor utasítása.⁸⁴¹ Ránk maradtak azon elismervények adatai is, amelyet 1704 nyarán állíttatott ki a sószállítással foglalkozó munkásokkal Bakay inspektor. A május és június közötti szállfák kivonatásáért a Tiszaparra Bakay készpénzben vagy kősóban fizetett⁸⁴².

Rákóczinak egy 1703-ban kelt leveléből tudjuk, hogy a sószállítás ügyeit, a vármegyei tisztek tehermentesítése végett, külön kezelte: „A só iránt lévén parancsolattya Nemzetes Vitézlő Ramocsaházy György Prefectus Hívónknek, tovább annak administratiójával a Nemes Vármegye nem fogh agraváltatni.”⁸⁴³ Ettől függetlenül, ami a vármegyében érvényben lévő és sóvámokat illeti, rendszeresen tájékoztatja a vármegyéket. A sószállítás ügyeit a fejedelem első kézből, Szirmay Miklós sófelügyelőtől kapta, aki 1704. évi beszámolójában arról értesített, hogy a szárazság miatt a Tisza annyira sekély, hogy a vízi szállítás lehetetlen. Ezért a tiszaujlaki officinába a vevők sót nem találhatnak, várniuk kell, „míg Isten essőt nem ad”. A kősó árát, amelyet a fejedelem határozott meg – ez Újlakon ekkor 50 pénz volt –, továbbra is tartották. Anyagi támogatást kért Rákóczitól, amelyet a fuvaroztatásra és az úszató szállfák készítésére akart felhasználni. Így írja jelentésében: „Azonkívül az kormányosokra Tokaik sok kel, sót az tiszauylakiak kemény nyakuak lévén, azok 6-6 forintnál alább nem akarják leszállítani.”⁸⁴⁴ Rákóczitól vár választ fizetésük emelése kérdésében. 1705 elején, Kálmáncsai István vizsgálata szerint Újlakon 500 kősót talál, amiből 300-at Orosz Györgynek Szatmárra utalt ki. Jelenti, hogy 135 szállító szályfa rothad Újlakon, amit értékesíteni kellene.⁸⁴⁵

1705-ben Rákóczi a törvénytelen sóvámok miatt lép fel a vármegyékkel együtt. Ugocsának többek között ezt írja: „A törvénytelen só vámok, s egyéb impedimentumok

⁸³⁹ MOL. G. 29. V.3. E / D, folio 279–280. Majos János kimutatása 1705. május 6-án Sonkádön kelt.

⁸⁴⁰ Ugyanott. Kis Albert 1704. február 18-án, Kölcseán „Kegyelmes Urunknak egyik gyalogos fő Kapitánya”-ként írta alá nevét.

⁸⁴¹ OSzK Kt. Thaly Gyűjtemény. Fol. Hung.1389. XVII. kötet, folio 289

⁸⁴² MOL. G. 29. 89. csomó. V.3. E/D–V.4. folio 121–122, 152, 1704. július 20. Tiszaujlak. Az elismervények a fizetést felvevő munkások nevével és keze vonásával (egy-egy kereszttel) lettek hitelesítve.

⁸⁴³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 1, 1703. december 26. Tokaj. Kivonatát közölte Komáromy, 1901. 398. o.

⁸⁴⁴ MOL. G. 19. II.2. e/A. 1704. június 9. Máramarosziget. Közreadta: Bánkúti, 1992. 61–62. o.

⁸⁴⁵ MOL. G. 16 I.2.i. folio 135. Publikálva: Bánkúti, 1992. 82–83. o.

[akadályok] miat is következett sóbéli questus [kereskedés] meg gátlódását, hogy annyival is inkább job modalítással orvoslhassuk, Tekintetes nemzeti Kalmanczay István administrator hívünk informatióját is ez iránt el vévén, azon leszünk, hogy a szegénységnek consolatioja [mege erősítése] lehessen de mivel országhunk törvénye ellen is vagy az illetlen, és az új vámok erectioja, [felemelése] azért alkalmasnak látjuk inquiráltasson [nyomoztasson] a Nemes Vármegye, mellyik az illegális vám vevő helylyet is kitanulhattván (mivel privilegiumoknak productiojára [hosszabbítására] nem restringálhattuk [csökkenthetjük]) abban kívánnuk a Nemes Vármegyét Hazánkért segíteni.⁸⁴⁶ A sószállítás és értékesítés gondjairól kapunk képet 1705-ből, Magos János tiszaujlaki sóinspektor 20 pontban megfogalmazott és a Gazdasági Tanács elé terjesztett beszámolójából. Innen megtudjuk, hogy Kolonay Sámuel, aki a máramarosi só Tiszaujlakra szállításával volt megbízva, az árut Dienes Ádámnak adta el, de a kapott összeggel nem számolt el. Kéri ez ügyben a kivizsgálást. Mivel a szállítást legalábbis Tokajig Tiszaujlakról szervezték, itt fizették ki bérüket is. A sónak Tokajig való úsztatásáért hat forintot fizettek, de megállapodás útján is elvégezheték a munkát. Az irat 4. pontjában a Buday István generálisnak Szatmárhoz szállított sómennyiségről számol be. Beismerte, hogy néha katonai nyomás alatt volt kénytelen kiszolgáltatni bizonyos sómennyiséget: „Mint hogy akkori alkalmatossággal az Tiszán innen való Commando Méltóságos Generális Sennyei István Uram eő Nagysága keze alatt volt kintelenítetttem levelére ki adni Specificált Sokat.”⁸⁴⁷ Esze Tamás részére is kiadta a kért mennyiséget: „kételenítetttem ki adni azon Sókat, másként kára következett volna az Nemes Országnak.” A tizedik pont szerint: „Hogy Kis Albert Uram az harmincz kő Sot el vitette, azt nem lehetett akkori időben megh akadályoztatni, mivel az mint a maga levelébül ki teczik, nem kérte, hanem parancsolta, az ki el vitette az is recognoscalja [ismerje el].” Esze Tamás felesége is kilenced magával elvitt tizenöt kőst, de ahogy Magos megjegyezte, ha nem ad, akkor erővel úgyis elvitték volna.⁸⁴⁸ Magos szerint Buday Istvánnak, Kajdi Istvánnak, Bay Andrásnak az akkori időben nem lehetett ellenkezni. A tiszabecsi és tiszaujlaki prédikátoroknak semmi sójok sem volt, ezért nekik is juttatott. Véleménye szerint a fennmaradt hiányok egyrészt a gondatlanságnak, másrészt pedig a szatmári várból kitámadó németnek köszönhetőek, mivel ekkor még a sókészlet egy rossz házban, zár nélkül állott. A falu népe ráadásul elmenekült és ekkor vesztek el. Magos őszintén feltárta a hiányokat és az elszámolás gondjait, így számíthatott a Censuralis Szék belátására.⁸⁴⁹

A sóval való kereskedésben tapasztalt visszaéléseket Rákóczi is próbálta visszaszorítani. Érsekújvárról küldött rendelete figyelmezteti Ugoicsa vármegyét a sónak, a marhának drágulására, ami a részben illegálisan felhalmozott készletek árusítása eredményeképp alakult ki. Az elraktározott só rézpénzért a lakosság és a kereskedők nem akarták adni, ezért a vármegyét feljogosítja lefoglalására és szabad áron való értékesítésére. A továbbiakban az ország érdekeinek szolgálatára szólít fel: „Mind a Sóknak s egyéb venáléknak is nagyobb bűséget, az Haza köz javára, és a szükségben lévő szegénység vigasztalására akarván szerzenünk Vezérlő fejedelem Méltóságunk béli hivatalunk szerint szükségesképpen determinálták az olly maganos minden napi szükségén kívül indifferenter [kivétel nélkül] akárkinél is rakásokban található sókat...”⁸⁵⁰

⁸⁴⁶ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 12–13, 1705. június 17. Eger. Kivonata közölve Komáromy, 1901. 401. o.

⁸⁴⁷ MOL. G. 29. V.3.c/d folio 281–282, 1705. július 2. Nagybánya

⁸⁴⁸ MOL. G. 29. V.3. E/D folio 282. Esze Tamásnéval kapcsolatban Magos megjegyzi: „...gondolya megh az Tekintetes Censura akkor micsoda állapotban voltak?”

⁸⁴⁹ A beszámoló zárszavában megjegyzi: „Mind ezekben ha difficultások [kifogások] lehetnének is bizom a Tekintetes Nemes Censuralis Szék bölcs ítéletekre, megh gondolván minémü veszedelmek között és Confusioban [zürzavarban] lévén ezen föld az kibül difficultások exurgalhattanak.”

⁸⁵⁰ KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 130, folio 1–2, 1706. július 18. Érsekújvár

A vármegye szirmai közgyűlése arról tudósította a fejedelmet, hogy a szegénység nem tudja megfizetni adóját, és a máramarosi sóbányákba mennek dolgozni, de itt nem kaphatják meg sójukat mert „Debreczeni Uraimék feles Ezereket vágatnak magoknak, négy öt hétig is ott vadnak Lakosink nem hozhatnak, ketten hárman is fognak egyben, hogy quantumokat ki kereshessék.” Ezért arra kérik a fejedelmet, hogy hagyja őket keresni, hisz a pénzüket adóba és családjuk fenntartására fordítanák.⁸⁵¹

Szállítási megrendelése Eszterházy Antalnak is volt, amely szintén a tiszaujlaki állomásra érkezett, de 1707 folyamán csak egy részét szállíthatták tovább. Az általa pénzen beszerzett szállfáknak az értékét a fuvarozás költségeire kéri átszámolni. A vármegye alispánját arra kéri, mivel „nem nagy munka lévén se a szekerezés, se a szalók kormányosokkal együtt azon kevés soó alá való ki állítása” szervezzék meg annak Tokajig való eljuttatását.⁸⁵² Keczer Sándor pedig arra kötelezte a vármegyét, hogy a nagyszőlősi harmincados által a meghatározott sómennyiséget a munkácsi prófuntházba szállíttassa be.⁸⁵³

3.10. A salánki tanácskozás 1711-ben

Ugocsa területén a szabadságharc idején nem tartottak országos jelentőségű fórumokat, de az utolsó tanácskozásra, amelyen még Rákóczi személyesen jelen volt, Salánkon került sor 1711. február 14–16. között. Az értekezlet gondolatának létrejötte a Pálffy Jánossal Vaján folytatott megbeszélésekhez vezethető vissza. Az 1711. január 31-én megtartott tárgyalások nem vezettek eredményhez, annak ellenére sem, hogy az ország jövőjéről ezúttal két magyar ember – Pálffy János és Rákóczi – értekezett. Rákóczi emlékirataiban említi: „...meg vagyok róla győződve, hogy e tábornok úgy beszélt, ahogy gondolkodott, de a bécsi udvar egészen másképpen gondolkozik.”⁸⁵⁴ A fejedelmet itt sem sikerült rávenni a császár magyarországi uralmának elismerésére, pedig a megbékélésen ekkor már Rákóczi táborában is munkálkodtak. Elsősorban Károlyi Sándort sikerült e tekintetben megnyerni Pálffynak. Károlyi már 1710 decemberében titkos üzenetet küldött Pálffynak arról, hogy hajlandó átállni.⁸⁵⁵ „A kuruc generális a szabadságharc helyzetét ekkor már kilátástalannak ítélte, de végleges következtetését még nem vonta le: kettős játékot kezdett. Egyrészt Rákóczi előtt szüntelenül bizonyította hűségét, másrészt Pálffyval folytatott tárgyalásokat a megegyezés feltételeiről. Fellépett a hivatalos közvetítő szerepében a fejedelem és Pálffy között, de személyes érdekeiről sem feledkezett meg.”⁸⁵⁶

A vajai – Pálffy és Rákóczi közötti – megbeszélés eredménye a kétheti fegyverszünet létrejötte és a fejedelem által a császárnak küldött február 3-án kelt levele lett. Pálffy azt tanácsolta Rákóczinak, hogy ha levelében elismeri a császári hatalmat, akkor kegyelemre és engedményekre számíthat. Rákóczi azonban nem a saját maga kegyelmét akarta elérni levelével, hanem országa érdekeit képviselte és a nagyszombati tárgyalások alkalmával megfogalmazott követelményeknek kívánt érvényt szerezni. Továbbá kinyilvánítja békeszándékát is, majd a felkelők vagyonának megtartására utalt. A levél nem nyerte el Pálffy tetszését, nemcsak a vitatható címzések miatt, hanem azért sem, mert a főparancsnok szerint Rákóczi „el akarja hitetni, hogy maga és a mellette levő egész magyarságnak igaz és helyes volt a

⁸⁵¹ MOL. G. 19. II. 2. c. 31. csomó, folio 106, 1706. szeptember 29. Szirma

⁸⁵² KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 486, folio 1, 1708. június 14. Pölöskei tábor

⁸⁵³ KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 486, folio 3, 1708. augusztus 31. Eperjes

⁸⁵⁴ Emlékiratok, 1979. 237. o.

⁸⁵⁵ Köpeczi-Várkonyi, 1976. 346. o.

⁸⁵⁶ Köpeczi, 1958. 239–240. o.

fegyverkezése.”⁸⁵⁷ Az ismételten felvetett kérdéseket, ebben a helyzetben a császár szokatlanul és bántónak ítélte. Rákóczi nem alattvalóként írta meg levelét, hanem a „Szent Császári Felség stb. Legkegyelmesebb Uram” megszólítást használta, holott a „legszentebb és legkönnyöritebb” jelzőket várták volna el tőle. A benne foglaltakat Pálffynek rótták fel, tartalmát éppen február 14-én tárgyalták, amikor már elkezdődött a salánki értekezlet. Rákóczi kötelességének tudta azt, hogy béketárgyalásokat csak az országgyűlés engedélyével folytathat. Nyilvánvaló, hogy ilyen gondolatok jegyében döntött egy újabb értekezlet összehívásáról azon a területen, ahol számíthatott mind a helyi és mind az oda szorult híveire az egész országból.

Rákóczi vajai tárgyalásai idején összeült a császári Udvari Tanács is, ahol Pálffy teljhatalmat kapott a tárgyalások további folytatására. Az udvar utasította Pálffyt, hogy csak magánszemélynek kijáró tisztelettel tárgyalhat Rákóczival, továbbá Rákóczi államát, a konföderációt nem ismerheti el. A császár külpolitikai helyzetére való tekintettel – az orosz–török számukra nyugtalanító politika hatására –, valamint a hadsereg állapotára nézve is mielőbb le szeretne zárni a hadműveleteket.

Rákóczi Vaján biztosította Pálffyt arról, hogy ajánlatait a rendek elé terjeszti „és mint vezérlő fejedelmük elfogadom és aláírom mindazt, amit érdekeikkel megegyezőnek találok”.⁸⁵⁸ Rákóczi és Pálffy tárgyalásakor a fejedelem egyértelműen alátámasztotta, hogy kész békét kötni, nem célja a harc mindenáron való folytatása. Vajáról Munkács felé tartva először a Szatmár vármegyei Olcsván számolt be tisztjeinek a tárgyalásról. Itt úgy érezte, hogy katonái további tárgyalásokra várnak, ha kell az utolsóig kitartanak mellette. Munkácsra érve tapasztalta a vár megerősítését, a készüléteket a hosszú ostromra. Itt találkozik többek között Károlyival is, akit újból feleskette, miszerint a „nemzete boldogsága nélkül” nem békélhet.

Ilyen körülmények között került sor 1711. február 14–16. között az Ugocsa vármegyei Salánkon a rendek értekezletére. „A tél nyomorúságai és az utak rosszasága miatt Sennyei kancellár és a szenátorok többnyire csak ő utána érkeztek meg. Egy részük engedelmével, már is átment Lengyelországba, mások pedig a táborban vagy otthon voltak elfoglalva. Pedig határozatuktól függött, Munkácsra zárkózzék-e, vagy a segítség sürgetésére maga menjen-e át Lengyelországba...”⁸⁵⁹ A gyűlés színhelyéül a falu határában lévő Károlyi Sándor által újonnan épített kastély szolgált. Ide hívták előzetesen egybe a Rákóczi által még ellenőrzött területek magyarországi és erdélyi szenátorait, tanácsosait.⁸⁶⁰ A magyaországiak közül jelen volt gr. Eszterházy Antal altábornagy, gr. Csáky István, a hadellátási szervezet vezetője, br. Sennyei István, a szenátus kancellárja, Vay Ádám, a szenátus tagja, utóbb a munkácsi vár kapitánya. Az erdélyiek közül a tárgyalásokon részt vett: Barcsay Mihály szenátor, gr. Teleki Mihály, az erdélyi gazdasági ügyek vezetője, Barcsay Ábrahám erdélyi főkincstartó, Arelt János szász erdélyi tanácsos, Thoroczky István tábornok, gr. Teleky Pál, Rákóczi követe, br. Kemény Simon alezredes testőrparancsnok. Ezen személyeken kívül számos nemesember is jelen volt. Meghallgatták a fejedelem előterjesztéseit. A kérdés abban állt, milyen feltételekkel köthetnek békét, megkössék-e egyáltalán? A rendek válasza egyértelmű lett: nem mentesítették Rákóczit az ország szabadságára tett esküje alól és a további kinttartásra, a kedvezőbb körülményekre szavaztak. A következő előterjesztés a cárnak, I. Péternek a lehetséges támogatásáról szólt. Rákóczi kikérte a tanácsosok véleményét esetleges Munkácsra maradásáról is. Ez utóbbinál jobbnak látták, ha Lengyelországba megy és tárgyal az orosz szövetség ügyében. Ezek után a fejedelem kijelentette, hogy Erdély dolganak békés intézését nem akarja akadályozni. Ezért kész volt a szenátorokat a neki tett esküjük alól

⁸⁵⁷ Köpeczi, 2003. 8. o.

⁸⁵⁸ A kialakult helyzet kifejtését lásd: Bánkúti, 1981. 62–87. o.

⁸⁵⁹ Márki, 1910. III. kötet. 187. o.

⁸⁶⁰ Lehoczky, 1881. I. kötet. 236. o.

feloldozni, de ők ezt visszautasították és azt tanácsolták neki, hogy sohase gondoljon a lemondásra. Teleki Mihály naplójából kitűnik elfogultsága az erdélyiekkel szemben. A napló értékes forrás többek között a salánki tanácskozásra is. Rávilágít Teleky körülményes utazására és ezalatt tett tapasztalataira, ezért gondolatait szószerint közöljük:

„Nona. Voltam az Úr Thorotzkai István uramnál Ohojaténban, holott vettem az fejedelem paramcsolatját, hogy Salánkon compareáljak [jelenjek meg]. És így Undecima indultam a nagy töretlen hóban az priszlopi hegynek, hajtván előttem vagy 40 pár ökröt. Hálni Dolhára. Volt velem az besztercei bíró Areldt János erdélyi tanács úr. Duodecima. Ebédet Dolhán ettem és Öcsém Teleki Pál uram velem eljövén, háltunk Komjátón: Decima tertia: Mentem be ebédre Salánkra. Ez nap conferentia volt? maga az fejedelem, az magyarországi senator urakban ezek voltak jelen: gróf Eszterházi Antal, gróf Csáki István, cancellarius Sennyei István és Vai Ádám uramék. Erdélyi tanácsurak: Bartsai Ábrahám, Areldt János szász, erdélyi tanács urak. Ez nap vacsorán az fejedelelemnél voltam Decima quarta. Volt conferentia. Az fejedelemnek az magyar üggyhöz való könnyes szemekkel expressált declaratiója, meg mondván, nagyobb kötelességét tartja Erdélyhez. Decima 5-ta Volt conferentia. Decima 6-ta. Charta biankák ígértetnek mind az feljül megírt magyarországi uraktól, úgy az erdélyi tanácsuraktól. N. B. Erre elérkezett volt az úr Thorotzkai István uram is. Ezt öcsém Teleki Pál és az úr Kemény Simon uram is subscribálta 9 albát adtunk. Ez musqua czárnál való negociatiához való, és az prussiai királyt is emlegették, de volágosan nem tött az fejedelem declaratiót. Ez nap elbúcsuzván, mentem ebédre Vai Ádám uramhoz, onnan szánra ültünk és Arelt János besztercei bíró és erdélyi tanács ural, kemény Simon és öcsém Teleki Pál urammal együtt Dolhára mentem hálni.”⁸⁶¹

A salánki „országgyűlés” határozata jogalapot biztosított Rákóczinak, ha nem is a fegyveres harc további folytatására, de arra, hogy külpolitikai nyomásgyakorlással kedvezőbb feltételeket teremtsen a békekötéshez, ami szerinte is elkerülhetetlen volt. A Lengyelországban tartózkodó Bercsényi leveleiben arra ösztönözte Rákóczit, hogy találkozzon a cárral, akit éppen Lengyelországba vártak. Ezúttal reményei I. Péter cárbán voltak, mivel ezt a lehetőséget is fel szerette volna használni hazája érdekében. A cár segítségével akart kitörni az elszigeteltségből és nemzetközi garanciákat szerezni a leendő béke megkötéséhez. Február 21-én elindult Lengyelországba, hogy találkozzon I. Péterrel. Elutazása előtt levelet írt Károlyinak, melyben rábízta a szabadságharc ügyének folytatását. Ezen a napon írja meg válaszáat Károlyi is Rákóczinak,⁸⁶² amelyben kitér a salánki gyűlés végzéseire, továbbá február 18-án Salánkra való érkezésének körülményeire. Károlyi itt ismét megerősíti a fejedelemnek tett esküjét. A fejedelem ekkor már továbbutazott, erőfeszítése ellenére sem sikerült utolérnie, ezért parancsait⁸⁶³ a továbbiakban Munkácson, a megerősített várban fogadta. Márki Sándor a következőképp jellemzi a tanácskozást: „A tanácsurak salánki felbuzdulása a magyar történelem legszebb jelenetei közé tartozik”.⁸⁶⁴

A salánki országgyűlés jelentőségét illetően ma sem egyértelmű a szakma véleménye. Bánkúti Imre szerint: „A salánki konferencián a jelenlevő nemesek azt hangoztatták, amit Rákóczi hallani akart. A rendek képviselőinek álláspontja nem felelt meg a valóságos erőviszonyoknak, hiszen a nemesség ekkor már teljes egészében a Pálffy-féle feltételek elfogadása mellett volt. A fejedelem nem most első ízben becsülte túl a nemesi gyűlések határozatainak értékét; a salánki tanácskozáson is megerősítették irreális helyzetfelmérésében.”⁸⁶⁵

⁸⁶¹ Teleki Mihály naplója. MTA Könyvtár, Kézirattára MS. 10. 210 „Második Teleki Mihálynak életéről való maga írásai ab anno 1703 usque ad annum 1720”, 287–288. folio. A Thaly Kálmán által javított másolat.

⁸⁶² A levél elemzését lásd: Várkonyi, a) 2003. 13–15. o. A levél forrásának megjelölésével: Lukinics, 1925. 261–266. o.

⁸⁶³ Pulay, 1865. II. kötet, 293–301. o.

⁸⁶⁴ Márki, 1910. 191. o.

⁸⁶⁵ Bánkúti, 1981. 73. o.

Károlyi szerepét a salánki gyűlés vonatkozásában legutóbb R. Várkonyi Ágnes értékelte. Kutatásainak eredményeképp, a régi sémáktól mentesen mondja ki a lényegét: „Salánkon Károlyi a házigazda, bár a tárgyalások idején kint van a hadseregnél. Anyósa, Barkóczy Judit kastélyában folynak a tárgyalások, Rákóczi megszemlélte Károlyi büszkeségét, az 1710-ben felépített új kastélyt is. Külön tárgyalnak az erdélyi és a királyság szenátorai. Nem arról volt szó, hogy békét kössenek vagy folytassák a háborút. Hanem arról döntöttek, Rákóczi vajai tanácskozása után, hogy a megbékélés melyik útját válasszák. Amit Pálffy ajánlott, az amnesztiát, vagy az ország szuverenitását biztosító garanciális megegyezéshez ragaszkodjanak. S miután nem egyhangúlag, de a többség emellett döntött, megbeszélték a katonai tennivalókat, s azt, hogy Rákóczi nem Munkácsra vonul vissza, hanem Lengyelországba megy.”⁸⁶⁶ Egyidejűleg helyesen rámutat azoknak a lappangó forrásoknak hiányára, amelyek megnehezítik az objektív ítélezést a főgenerális szerepét illetően.

A salánki „országgyűlés” tehát egyértelmű határozatot hozott: Rákóczinak diplomáciai úton tovább kell munkálkodnia a kedvező béke érdekében. A katonai helyzet ellenére még bíztak a nemzetközi politika kedvező változásában.

⁸⁶⁶ Várkonyi, 2003. 25. o.

IV. ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK

Ugocsa vármegye Rákóczi-szabadságharc kori történetének megírása úttörő kísérlet a vármegyétörténetek sorában, attól függetlenül, hogy ez idáig is születtek kiváló tanulmányok e témát illetően.⁸⁶⁷

Ugocsa vármegye ránk maradt iratanyagát áttanulmányozva megállapítható, hogy a bőséges forrásanyag – közel 300, a történettudomány számára ez idáig ismeretlen dokumentum – feldolgozása értékes adatbázisul szolgál a vármegyék szerepének, eltartóképességének és erőfeszítéseinek értékelésekor. Ugyanakkor kutatásaink a ránk maradt iratanyag hiányaira is ráirányították a figyelmet. Számos iratra – amelyek a jelzetek alapján e tanulmányban nyomon követhetők – nem eredeti helyén, a levéltárban, hanem csupán másolatban, újságokban és folyóiratokban bukkantunk rá. Az iratok egy része az évszázadok során elkallódott, emiatt a történelmi kép kialakítása is nehézkes. Ennek ellenére sikerült ez idáig a legaprólékosabban rekonstruálni a vármegyei intézményrendszer korabeli működését és tekintélyes mennyiségű forrásanyagot bevonni a tudományos vérkeringésbe.⁸⁶⁸ A bevezetésben megfogalmazott célokat a körülményekhez képest teljesítettük. Lehetővé vált a vármegye tiszti karának összeállítása, valamint a települések bíráinak és esküdtejének felkutatása. Igaz ugyan, hogy e nevekkal, adatokkal csupán pillanatfelvételeket sikerült készíteni a vármegyeéletből, de így is jól érzékelhető a közigazgatási apparátusának fejlettségi szintje és tevékenysége a vizsgált korban. Kiderült, hogy a falvak bírái és esküdtei azon túl, hogy részt vettek az adóbeszolgáltatás és újoncállítás lebonyolításában, megszervezték az aktuális összeírások végrehajtását. Rögzítették azon rekvirálások alkalmával átadott vagy eltulajdonított javak mennyiségét, amelyeket kártérítésként reméltek visszakapni. A vármegyei tisztviselők életrajzának vázolásakor egyaránt felhasználtuk a szakirodalmat és a vármegyei dokumentumokat – hasonló vizsgálatokat tudunkkal még nem végeztek. Végeredményben kijelenthetjük, hogy Rákóczi államának ebben a kis vármegyéjében is egy kiforrott tisztviselői apparátus dolgozott a szabadság ügyéért. A vármegyék részvétele, azok teherbíró képességének összehasonlítása és a reális támogatási összegek pénzben vagy élelemben, ma is aktuális kutatási téma lehetne. A Rákóczi-szabadságharc vezetőinek, főleg az ezredparancsnokoknak és a comissariusoknak a vármegyei vezetéshez való feszültségteljes viszonya történetírásunk alig kutatott része. Ugocsa példáján is láthattuk, hogy mennyire érzékelhetők a hasonló jellegű ellentétek.

A vármegyében uralkodó korabeli birtokviszonyokat csak a rendelkezésünkre álló szakirodalom segítségével vázolhattuk. Az uralkodó nemesség ugocsai jellegzetessége, hogy a román és a ruszin nemzetiség betelepülése ebben az időben is folyamatban volt. A vonatkozó fejezetben az adott nép falvakra lebontott terjeszkedési zónáit, valamint a háborús helyzetek túlélését biztosító települési szokásaikat érintettük.

A XVII. század végén és a XVIII. század elején történt ugocsai eseményeket a térségben kibontakozó hajdúszabadságért vívott küzdelemmel párhuzamosan követtük nyomon. Ezek a társadalmi mozgalmak rányomták bélyegüket a Rákóczi-szabadságharc kezdetének jellegére. A hajdúszabadságot követelők legmarkánsabban itt fogalmazták meg követeléseiket, ezért válhatott a vármegye a katonáskodó jobbágyok erőteljes fellépésének színhelyévé.

A szatmári vár ostroma különösen nagy terhet jelentett a vármegyének, mivel a szabadságharc elején a várostrom anyagi és emberi megpróbáltatásai a környező vármegyékre

⁸⁶⁷ Lásd: Kosáry, 1965. 9–94. o.

⁸⁶⁸ Kötetünkhöz kapcsolódik Ugocsa vármegye Rákóczi-kori okmánytára, amely közel 300 dokumentumot foglal magába.

nehezedtek. A szatmári várhoz irányult a vármegyéből beszolgáltatott ellátmány és katonaság is, valamint az ostromzártól eltávolodott ezredek kaptak itt folyamatosan élelmet és felszerelést. A vár feladása után a vármegyére nehezedő nyomás enyhült, de ezután is — mint ahogy az említett kimutatásokból is láthatjuk — innen látták el a térségben állomásozó katonaságot. Az élelmiszeradó és a takarmányellátás kérdését egy fejezetbe foglaltuk össze, mivel ezek a kérdések szorosan kapcsolódnak egymáshoz a dokumentumokban. A forrásokból ítélve a vármegye a szabadságharc kezdetétől fogva hatalmas erőfeszítéseket tett a hadi adó teljesítése érdekében. Más kérdés, hogy nem mindig sikerült a folyamatosan nyomasztóvá váló követeléseknek a szegénység, a későbbiekben pedig az elnéptelenedő falvak gyér lakossága miatt eleget tenni. Ilyen körülmények között a mezőgazdasági munkák elvégzése is komoly nehézségekbe ütközött. A vármegye mindvégig kitarzott Rákóczi mellett, és a szabadságharc gazdasági bázisa maradt.

Ugocsa vármegye letehetősebb családja, az e vidéken kiterjedt kapcsolatrendszerrel rendelkező Perényiek még 1703 augusztusában, a huszti vár elfoglalása után álltak Rákóczi szolgálatába. A család tagjainak szerepét adatszerűen, a tekintélyes mennyiségű forrásanyag átvizsgálásának eredményeképpen sikerült összeállítani. Felhasználtuk itt még Heckenast Gusztáv kézírathagyatékának vonatkozó adatait is. Perényi Farkas szerepe az ungvári vár elfoglalásában vagy Perényi Miklós egri várparancsnoksága még ismert lehet a rendelkezésre álló szakirodalomból. Perényi Imrénének és Lászlónak vagy az öreg Perényi Zsigmondnak az életrajzi adatai a családtörténetre és a szabadságharc történetére vonatkozólag is szolgáltatnak új adatokat. A vármegyei nemesek a Perényiek átállása után fokozatosan Rákóczi híveivé váltak, de a vármegye alispánjának mindig is fenntartásai voltak a szabadságharcra szemben, ennek ellenére haláláig, 1708-ig állásában maradt.

A hadseregtoborzás terén Ugocsa a szabadságharc első két évében elsősorban a szatmári várostrom szükségleteit elégítette ki. A legtöbb ugocsa Kajdy István, Majos János, Esze Tamás ezredében szolgált a szabadságharc éveiben. A zsoldosok hadrendbe állítása legtöbbször a felszerelés hiánya miatt késett, de a levelezések oly nagy létszámú katonaság kiállítását követelték, hogy a vármegyei vezetés képtelen volt ennek eleget tenni. Zsoldosaik a szomszédos vármegyékkel együtt – Bereg, Szatmár és Szabolcs – alkottak zsoldos századokat. A vármegyei lovas csapatok parancsnokává Bercsényi Miklós Jármí Ferencet nevezte ki. A vármegyei állapotok miatt később Bercsényi engedélyezi a személyenkénti felkelés helyett a megfelelő számú zsoldosok kiállítását. A legtöbb rendelet Bercsényi Miklóstól, Palocsay Györgytől és Károlyi Sándortól érkezett a vármegyébe. A rendeletekben követelt újoncokat a szabadságharc második felében jellemzően igen vontatottan teljesültek, aminek a lakosság lakóhelyről való elvándorlása, elbujdosása volt a legfőbb oka. A vármegyéből besorolt katonákat a váradi ostromzárhoz is irányították.

A vármegyében toborzott munkásoknak a beszolgáltatások mellett gazdasági jellegű munkákat is kötelességük volt elvégezni. Az Ugocsa szomszédságában lévő váraknak – munkácsi, ungvári, huszti várak – restaurálását rendszeresen végezték. Miután pedig Rákóczi a szatmári vár lerombolását és az ecsedi vár megerősítését adta feladatul a környező vármegyéknek, a szekereket és a kétkezi munkásokat ide szállították. Ezenkívül részt vettek terménybetakarításokon. Ezen feladatok teljesítéséről Krucsay Márton és Károlyi Sándor rendelkeztek és szervezték a munkálatokat. Rákóczi rendeleteiben rendszeresen megkövetelte a várak erősítését, amit a tüzérségi főfelügyelőre, Sréter Jánosra bízott. A szegénység védelmében számos alkalommal hangsúlyozta a terhek egyenlő elosztásának fontosságát. Nem teljesítés esetén pedig kiküldte például a munkácsi vár kapitányát, Bay Lászlót, hogy hajtsa végre parancsait.

Az erdélyi menekültek elszállásolásában és ellátásában a vármegye szintén fontos szerepet vállalt. A dokumentumokból kiérződik, hogy a szabadságharc utolsó éveiben amúgy is élelmezési gondokkal küzdő lakosság csak nagy nehézségek árán tudta ellátni a birtokukról kiszorult több száz erdélyi menekültet. Ellátásuk kérdését több helyi és központi fórumon sem sikerült megnyugtatóan rendezni. A menekültek nyugalmát lényegesen befolyásolta a szállásadók hangulata és azok viszonya a szabadságharchoz. Szülőföldjüket hátrahagyva kötelesek voltak szolgálatot teljesíteni Rákóczi seregében, de tömeges bevetésükre a hadi helyzet miatt nem került sor. Korábbi kutatások eredményeképpen elmondhatjuk, hogy Unghoz és Bereghez képest Ugocsában volt a legtöbb erdélyi menekült. Összeírásuk érdekében többször is tettek erőfeszítéseket. Pontos számbavételük nemcsak katonai szempontból volt fontos, hanem azért is, hogy az élelmezési terheket egyenlő arányban eloszthassák a Rákóczihoz még hű területek között. A megállapított takarmány- és élelemmennyiség előteremtése, kiváltképp a szabadságharc utolsó éveiben, csak hiányokkal valósulhatott meg, amit elpanaszoltak a fejedelemnek is. Végül a császári csapatok előrenyomulása, valamint a pestis elterjedése megbénította az összeköttetést és egészében Rákóczi államának hadviselését.

A sószállítás fontos állomása volt a tiszaujlaki kirakodóhely. A ránk maradt kimutatók és számlák Majos János, Csendi Péter, Horváth István sószállítási munkálatait bizonyítják. A fejezetben felhasznált források többsége a MOL-ban végzett kutatásaink során került elő. A sószállítás gondjait taglaló beszámolók arról tanúskodnak, hogy a só mozgásáról, adásvételéről már a szabadságharc elejétől kezdve pontos adatokkal rendelkezünk. Ezzel az igen fontos természeti kincssel való gazdálkodás tökéletesedése együtt ment végbe Rákóczi államának erősödésével. Nem hallgatható el azonban, hogy a sóbányászatban is történtek visszaélések. Katonai vezetők olykor eltulajdonították a szállított sót, kiváltképp a szabadságharc kezdetén. Az ugocsai parasztnak kereseti lehetőséget biztosított a máramarosi sóbánya és a tiszaujlaki átrakodóhely is. Itt tudták megkeresni a szabadságharc utolsó éveiben az adófizetésükhöz és a megélhetésükhöz szükséges kősót.

A salánki tanácskozás az ugocsai Rákóczi-kori események jelentős mozzanata. Ezen a településen döntöttek a Rákóczi-szabadságharc jövőjéről. Milyen feltételek mellett fogadják el a Pálffy János által ajánlott békét? Zárkózzon-e be Rákóczi megmaradt katonáival a megerősített Munkács várába, vagy külföldön próbáljon támogatót szerezni a szabadságharc ügyének? Az 1711 februárjában megtartott tanácskozáson már csak a Rákóczi által ellenőrzött területek vezetői és a birtokukról kiszorult menekültek képviselői, erdélyi tanácsadói voltak jelen. Egyértelmű, hogy Rákóczi akaratának megfelelően döntöttek mind a két említett kérdésben. A békefeltételeket egyelőre nem fogadták el, reménykedtek, hogy a későbbiekben Rákóczi tárgyalásai eredményeként kedvezőbb pozícióból érvényesíthetik érdekeiket. Rákóczi Lengyelországba utazott, ahol már csak a szatmári béke után találkozhatott I. Péterrel, az orosz cárral.

Ami az Ugocsával szomszédos vármegyék Rákóczi-kori történetét illeti, kijelenthetjük, hogy hasonlóan kevésbé kutatott. Az Ung vármegyével kapcsolatos szakirodalom csupán érinti a Rákóczi államának történetét.⁸⁶⁹ Jellemző azonban, hogy itt sem tér ki a szerző a vármegyei jellemzőkre, valójában nem ismerhette a helyi iratanyagot, a vármegyei szociográfia sorozatban azonban a témát fontosnak tartották felvenni. Thaly Kálmán az általa szerkesztett Archivum Rakocianum és A székesi gróf Bercsényi család 1470–1835 kötetében számos Ung vármegyével és annak főispánjával kapcsolatos dokumentumot publikált és dolgozott fel, amelyeket munkálataink következő szakaszában fogunk hasznosítani. Ungra vonatkozóan számottevőek Várad-Sternberg János kutatásai, amelyek az ungvári vár ostromának körülményeit vizsgálták.⁸⁷⁰ Az általunk végzett kutatások kiterjedtek az Ung vármegyei iratanyagra is. Ennek eredményeként elmondhatjuk, hogy a bőséges forrásanyag és a

⁸⁶⁹ Niklay, 1940. 35–37. o.

⁸⁷⁰ Várad, 1958., Várad, 1981.

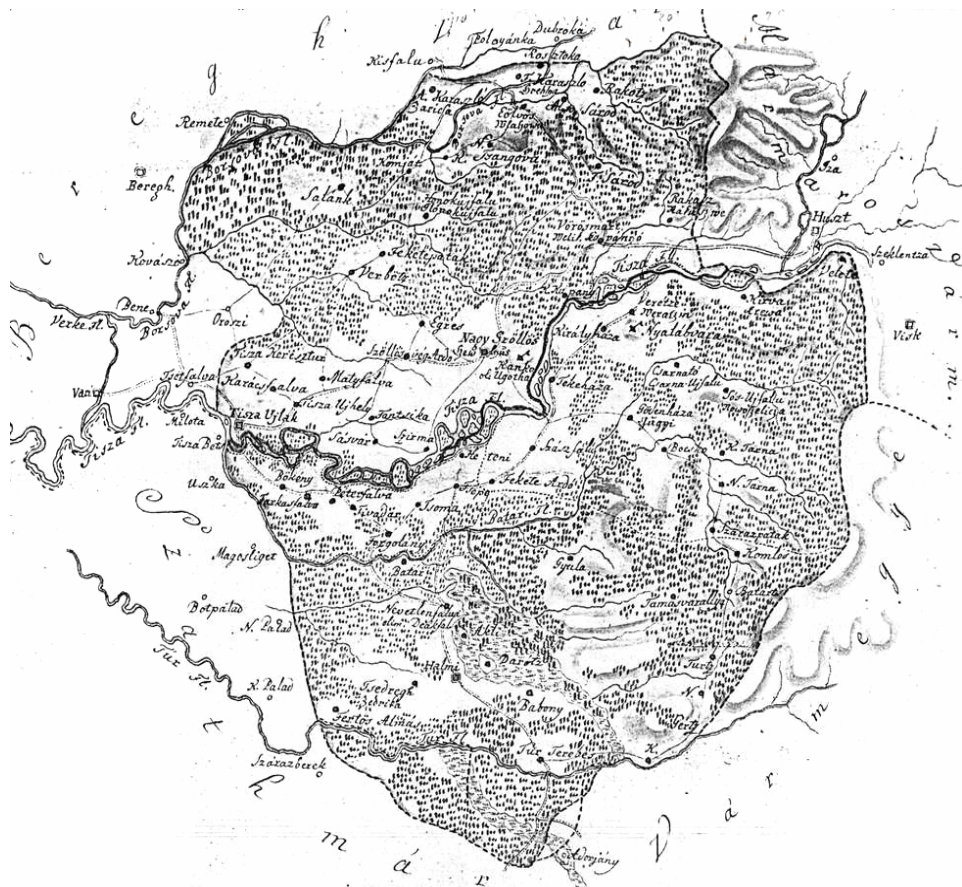
felkutatott eddigi kéziratok lehetővé teszik a vármegye korabeli történetének megírását. A Kárpátaljai Állami Levéltár Ung vármegyei dokumentumai szintén ismeretlenek a történetírás előtt. Ami a kéziratokat illeti, nemrég bukkantunk rá a Kárpátaljai Honismereti Múzeum kéziratárában egy forrásokon alapuló kéziratra, amely a vármegyei közgyűlési jegyzőkönyvek alapján 1700–1706 között kíséri nyomon a helyi eseményeket. Szerzője egyelőre ismeretlen, de a kézírás jegyei arra engednek következtetni, hogy az ungvári történetíró, Mészáros Károly (1821–1890) munkája. A XIX. századból származó kézírásos mű részben pótolja az elveszett korabeli jegyzőkönyveket, amelyek hiányáról már Thaly Kálmán is beszámolt. Ezért tehát az említett kézirat adatai hézagpótlóak történetírásunk számára.

Bereg vármegyét illetően a KÁL-ban csupán mintegy 15 dokumentum tanúskodik közvetlenül a Rákóczi-szabadságharc eseményeiről. Minden bizonnyal a múltban ez az anyag szenvedte el a legnagyobb hiányt, mivel a szomszédos ungi és ugozsai levéltár egyenként több száz dokumentumot tartalmaz. Meg kell jegyeznünk még, hogy a beregi dokumentumok hiányát, a meglévőknek pedig sérültségét tapasztaltuk a MOL-ban végzett kutatásaink alkalmával is.

Máramaros vármegye levéltárából Kárpátalján nem maradt e korra vonatkozó irat, mivel a világháborúk után Máramarosszigetet – a megyei levéltárral együtt – Romániához csatolták. A máramarosi levéltár anyagai ma Nagybányán (Baia Mare) találhatóak, ahol tudomásunk szerint, akárcsak Kárpátalján, még nem elég nyitottak a levéltárak.

V. ILLUSZTRÁCIÓK

5.1. Ugocsa vármegyei térképek

1. térkép. Ugocsa vármegye a XVIII. században
(Forrás: OSzKK Thaly-gyűjtemény)

2. térkép. Ugocea vármegye a trianoni határvonallal (Forrás: Szabó, 1937)

3. térkép. Ugocea vármegye a jelenlegi határok környezetben
(Forrás: Kárpátalja térképe. Budapest, 2003)

5.2. Rákóczi-emlékhelyek Ugocsában (1–16 képek)

1. kép. A bökényi Rákóczi-szobor

2. kép. A királyházi Nyaláb-vár

3. kép. A nagyszőlősi Kankó-vár

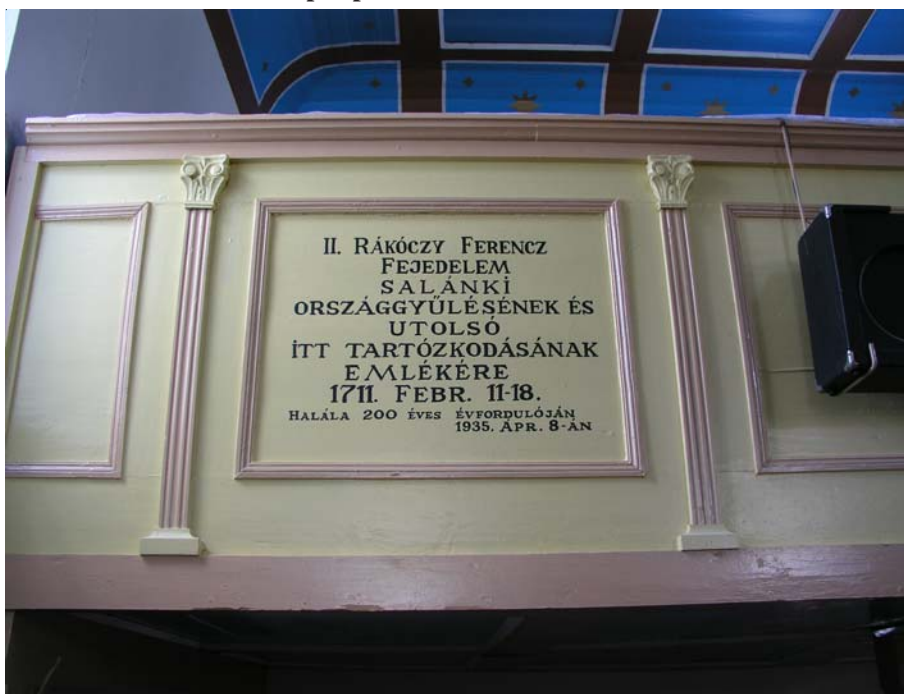
4. kép. A nagyszőlősi Perényi-kastély. Révész Imre akvarellje

5. kép. A nagyszőlősi római katolikus templom

6. kép. A péterfalvai kuruc emlékmű

7. kép. A salánki országgyűlés emléktáblája a református templomban

8. kép. A tiszaujlaki Rákóczi-emléktábla

9. kép. A tiszaujlaki sóház épülete Esze Tamás és Móricz Zsigmond emléktábláival

10. kép. A tiszaujlaki turulemlékmű, a Rákóczi-szabadságharc első győztes csatájának színhelyén

11. kép. Az eredeti turulemlékmű egy része, amit ma szovjet hősi emlékműként láthatunk Tiszaujlak központjában

12. kép. Esze Tamás emléktáblája Tiszaújlakon

13. kép. Mikes Kelemen salánki elmékműve

14. kép. Mikes-emlékhely a Hömlöc-hegy lábánál

15. kép. Mikes-kút a Hömlöc-hegy alján

16. kép. A salánki Rákóczi-szobor felavatása

VI. OKMÁNYTÁR, REGESZTÁK

Az alábbiakban mindazon levéltári forrásokat vagy azok tartalmát adjuk közre, amelyek alapján elkészülhetett jelenlegi tanulmányunk. A dokumentumok jelentős része nem publikált de a teljességre törekedve felvettünk ebbe a jegyzékbe minden olyan forrást, amely hozzásegített a vármegyei viszonyok feltérképezéséhez. Gondolunk itt az *Archivum* Rakoczianum köteteiben fellelt ugocsai forrásokra, Komáromy András és Lehoczky Tivadar forráskutatásainak az eredményeire, a Károlyi okmánytárban közölt mustrák névsoraira stb. Felhasználtuk mind a vonatkozó vármegyei sajtópublikációkat, mind az országos jelentőségű folyóiratokat. Az ismeretlen dokumentumok jelentős része azonban a Kárpátaljai Állami Levéltárban őrzött Ugocsai főispáni fondból (F.674) lett felkutatva.

Az okmánytár olyan dokumentumok szövegét vagy regesztáit is tartalmazhatja, amelyek ma már nem találhatók forráshelyeiken. A Kárpátaljai Állami Levéltárban őrzött iratok lelőhelyei az 1995 előtti állapotokat tükrözik.

Egyes dokumentumok szövegeit vagy regesztáit kutatók idézeteiből és a rendelkezésünkre álló sajtóanyagban közölt iratszövegekből állítottuk össze, ami megnehezítette egy egységes szabályrendszerbe foglalni az iratszövegeket. A szövegben egyes betűket csak a jobb megértés céljából változtattunk meg, az eredeti szövegben csak indokolt esetekben alkalmaztunk modern átírást, igyekeztünk eredeti formában publikálni azokat.

1.

1703. szeptember 7. Domahidai tábor

„II. Rákóczi fejedelem tudatja a vármegyével, hogy nem azért szállott el Szatmár alól mintha attól a kevés ellenségtől félne, hanem hogy az országra és a szegénységre annál inkább gondot viselhessen. Küldjön a vármegye a Lengyelbül jövő hadaknak Naményhoz élést, hogy semmi fogyatkozásuk ne legyen míg a Tiszához érkeznek.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 7

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 398. o.

2.

1703. szeptember 21. Szatmári tábor

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a követ üzenetét tudomásul vette, ugyanakkor az ígéretek megvalósítását kéri.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 110, folio 1–2.

3.

1703. szeptember 27. Szatmári tábor

„II Rákóczi Ferencz rendelete a vármegyéhez. Minthogy a hűségére tért jobbágyok, zsellérek, taxások és árendások földesuraiknak tovább szolgálni, adózni, roborolni és engedelmeskedni egyáltalában nem akarnak, parancsolja, hogy közülük azok a kik fegyvert fognak és az ország szabadságáért vele együtt harcolnak, mindennéven nevezendő adózás és közteher viselés alól fölmentessenek, de a többiek a szokott törvényes paraszti szolgálattal földesuraiknak kötelesek legyenek, mert — ugymond — „hadakozásunknak s a végre felkötött fegyverünknek nem édes hazánknak igazságának szabadságának, hűségünk alatt való akármely úri, fő s nemes rendű híveink jószágok, jobbágyok, birodalmok bontogatása, elrontása a célja hanem, hogy az idegen nemzettől földre letapodott s elhanyaglott országunknak

s édes nemzetünknek régi nagy emlékezetit, hírét, nevét, szabadságát s fogva tartott igazságát annak törvénytelen, igazságtalan hatalma alól felszabadítván régi állapotjára s rendire helyre állíttassék.”

Komáromy, 1901. 398. o.

4.

1703. október 29.

Sennyei István⁸⁷¹ levele Kis Albert csapatainak túlkapásairól Nagyszőlős környékén. Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet, 136–137. o.

Tekintetes Nemzetes Vay Ádám udvari kapitány instantiájából értjük, hogy Nemzetes Vitézlő Vay Mihály, (ki is az igaz magyarság mellett velünk fogságot szenvedett, és reménljük, hogy ennekutánna is a magyar haza szolgálatjában minden készséggel foglalatoskodik) nagy-szőlősi jószágára, még Szakmárnál kiadott speciális protectionknak azon jószágon való létele után, Kis Albert kapitány reámenvén, ott való jószágiban feles kárt tett, és marháiban elhajtott volna. Kegyelmed azért ezen parancsolatunkot vévén, említett Kis Alberttel azon Nagy Szőlősrül elhajtott munkák, úgy egyéb onnan elhozott jók iránt tétessen contentumot és restitutiót, sőt másképen is azon cselekedetit törvénnyel látassa meg.

29. Octobris, exinde

21. Stephano Sennyei

5.

1703. október 30. Nagybánya

Magos János⁸⁷² levele a tiszaujlaki sólerakat birtokbavételéről, az ott tapasztalt hiányokról, a lakosság munkaelosztásáról, a szőlőtermésről stb.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet, 174. o.

„12. Joannis Magos, 30. Octobris, Nagy Bánya

Első instructiom volt Tisza-Becsnel maradt sóknak számbavétele és annak bizonyos áron való eladása, de odamenvén, semmit nem találtam, mert akkor gyűlt hajdúság addég azt elhordta s dilapidálta. Második instructióm volt marmarosi kamara-ispánságra, oda is bemenvén, minthogy Majos János uram egészen Nemes Marmaros vármegyét meghódította: az aknát elfoglalta, maga testvér öcscsit Majos Ferenczet eskette azon tisztre, - Kegyelmes Urunk nem akarván Majos Jánost kedvetleníteni, abba a tisztebe meghadta. Majos János szállított volt Tisza-Újlakhoz 3000 sót, azokat Urunk parancsolatjából confiscáltam, arrul tartozom ratiocinálni. Nemes Ugocsa vármegyének egyik processusának dézsmása is voltam: arrul is számot kell adnom. Idevaló harminczadosságra confirmatus lévén Urunktúl: de egyik országból másikba szabadosson nem mehetvén a kereskedő rend, semmi haszna nincs. Itt is valami só maradt volt, ennek részét pénzverő házhoz, mást szürethez, a többét a táborra elhordták. Az udvarbíróházhoz oeconomia nincs, 9 falu van, pénzverőházhoz szolgál. Egy magyar faluba kevés zab volt, egynehány földet szántván, azt bevettem. A confiscált jószágokbul sokat praevie eltékozlottak a hadak; a mit találtam, azt csípeltetem. Kővárvidékén volna oeconomia, csak Kővár mienk lehetne. A szüret még egészen végbe nem menvén, borok számát most meg nem írhatom.

⁸⁷¹ SENNYEI ISTVÁN – kissennyei báró, római kat. Harcolt a török háborúban. 1703. augusztus 20-án csatlakozott Rákóczihoz, szeptember 26-tól generális, tiszántúli főparancsnok. Később szenátor és a konföderáció kancellárja. 1706-ban ezredét átadja Sennyei Ferencnek. 1708-ban Szabolcs vármegye főispáni adminisztrátora. 1711. február 18–június 24. között Munkács várának kommandánsa. 1711. máciusában már altábornagy. 1724-ben írja meg végrendeletét.

⁸⁷² MAGOS JÁNOS – 1703. október 30-tól 1704. január 15-ig nagybányai harmincados és udvarbíró. 1706. szeptember 7-től nagybányai fiskus, 1712 augusztusában Szatmár vármegye alispánja.

6.

1703. november 1. Salánk

A Perényi-család nő tagjainak panaszlevele II. Rákóczi Ferenchez a salánki jobbágyok fellépéséről, valamint férjeik hűségéről a fejedelem iránt.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet. 233–234. o.

„Prényi Istvánné, Jánosné, Miklósné, Miklósné, Gáborné querimonalis instantiájok. Ima Novembris ad Stephanum Sennyei, vel ad Comitem Bercsényi, sine titulo, erant Literae. De Salánkiensibus similem querelam vide infra nrum 36. Orvoslását ennek vide infra nrum 71.

Kéntenitettünk mind közönségesen Nagyságodat búsítanunk levén nem kicsény rövidségünk régi nemzetünknek és szabadságunknak magunk jobbágyi által megbántódása, kik is — azt mint értettük, Nagyságodtul zászlót és dobot hozván, — hajdúvárosi szabadságnak színe alatt magokat jobb részrül, az kik nem akartak: erőszakosan az hitre compellálván, úgy hogy ez mai napig sebben fekszik némelyikünk jobbágya, a ki ezen fegyver — felvételeknek és zászló alá való menetelnek nem annuált; mindazonáltal kedvek ellen is sokakat megesketvén, magokkal elhozának, melyet mi látván, és tudván Kegyelmes Urunk ő Nagyságának országunk szabadítása iránt kegyes intentióját, igenis jónak és istenesnek hadjuk: az ki maga jószántából Kegyelmes Urunk szolgálatjára s országunk szabadítására fegyvert fog; az mint hogy az mi nevezetes familiánknak urai mai napig is bizonyítják Urunk mellett való szolgálatjokkal hűségeket. Melyeknek indulatjokat egybevetvén, Nagyságod bölcsen megítélheti: melyik kötött fel Urunk parancsolatja szerint, országunk szabadítása végett fegyvert, melyik peniglen csak az nemesi rend ellen való bosszúságból és maguk privátuma végett? Melyet az ő cselekedetek bizonyítja, — nem azt tartván Urunk parancsolatja, hogy az mely jobbágy kuruczczá léssen, földesurát maga örökségéből hajtsa ki, erdeitől eltiltsa, vámot, dézsmát, régi szent királyok adományit földesuraktul elvegyék: hanem, a ki fegyvert fog, urát ne szolgálja, melyre mink is őket nem kényszerítjük; hanem a kik zászló alá adtak magokat, legyenek hadba, — de ő közölek némelyik maga helyében zsoldot fogatván, itthon minékünk cum contari (így) derogamine nemzetünk szabadságának, az mely jobbágyink még hozzánk kötelességeket örömezt megmutatnák is, azokat ölésel fenyegetik, hogyha parancsolatunk szerint valami dolgainkban találtatnak, magunkot is személyünkbe illetlen becstelenségekkel, adta s teremtette — mondásokkal, minden szemérem és ítőzés nélkül szüntelen illetnek. Ezen injuriánkot, kérjük, méltóztassék megorvosolni Nagyságod.”

7.

1703. november 6. Tokaj

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a hazaszökött katonákat — ha kell erőszakkal is – a vármegye állítsa Majos János ezredébe.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 3.

Illustrissimi, Reverendissimi, admodum Reverendi, Spectabiles ac Magnifici, Generosi, item ac Egregii et Nobiles. Fideles et Amici honorandissimi, observandissimi et grati.

Salutem et omnem prosperitatem. Bizonyosan értyük, hogy sokan a Nemes Vármegye tagjai közül, kik is minék előtte a Nemes Vármegye zászlót emelvén Táborunkban jött volna, már az előtt Mezei Hadaink közzé zászlók alá, és ezerekben adván magokat, már mostan, a Nemes Vármegyéhez othon való maradások iránt accedált kegyelmességünknek színe, és más egyéb magok mentegetésére ki gondolt okok alatt, azon Zászlók alól és Ezerekből, ki akarják magokat venni, és a Nemes Vármegyéhez, csak az egy othon való maradásnak örülvén, önnök magokat csatolni. Mind hogy penig Kegyelmes Resolúciónkhoz, mellyet ennek előtte a Nemes Vármegye meg értet, hogy a kik egyszer, valamely Ezerben vagy Zászló alá magokat adták, az után más Zászlók és Ezerek alá menni, az Hadak meg zavarodásoknak el

távoztatására nézve, semmiképen meg nem engedjük. Erre nézve a Nemes Vármegyénekis serio intimállyuk, hogy azokat, a kik tagjai közzül, Ezeredes Kapitány Majos János Hivünk, zászlója alá, és Ezerében adván magokat (minek előtte tudni illik a Nemes Vármegye Zászlót emelt volna) azokkal együtt jártanak és mindenemü hadi commerciumot tartottanak (kiketis említett Kapitány Hivünk nevek szerint be ad a Nemes Vármegyének) minthogy a mi egyczer teczett nekik, továbbis annak teczeni kell, említett Ezeredes Kapitány Hivünk requisitiojára, az olyanokat közzüle adgya ki; sőt ha ultronec azon elébbeni helyekre és Seregekre csakugyan továbbis menni nem akarnának, kemény utakon és módokon is az oda való menetelre compellállya. Caeterum Praetitulatas Dominationes Vestras vota valare desideramus. Ex Castris ad Tokaj positis, die 6. Novembris Anno 1703.

Praetitulatarum Dominationum Amici ad officia parati

F. Rákóczi

8.

1703. november 7. Tokaj

II. Rákóczi Ferenc értesíti Ugocsa vármegyét, hogy levelét megkapta és a követek javaslatait megértette.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 5.

9.

1703. november 14. Salánk

Koháry Judit⁸⁷³ levele II. Rákóczi Ferenchez a salánki felkelők rendbontásairól, akik hajdúszabadságért akarnak folyamodni a fejedelemhez.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet, 240 o.

Sok gondjai között nem örömet búsítanám Kegyelmedet, de az nagy szükség kényszerét mint jó uramhoz folyamodnom és orvoslását keresnem. Itt való legények, kik már hogy hadban mentenek, de itt töltik szüntelen idejeket, nagy isteni káromlással, lövődözéssel s részegeddéssel, – mely mia emberhalál is kicsinben nem következett, egy embert megsebesítettek, más szerencsén maradt: az ökrét találta meglőni szegény embernek. Jóllehet, tudják a lakosok az parancsolatot: de nemhogy megfognák s tiszt kezihez vinnék, sőt oltalmazzák, mint hogy kinek fia, kinek öcscse. Méltóságos Fejedelemhez akarnak menni némely nyakas emberek, s dobot s zászlót kérnek, hogy hajdúvárossá tétessék. Minthogy pedig nagyobb része az községnek nem akarja: az olyanok ellen, feltették, erővel is vigyék, mindenébül praedát vessenek s a házát is széjelhánják; s szokott s illendő concedjeket is nem akarják megadni, Urunk pátensére semmit nem hajtván, szót sem akarnak fogadni. Ezek pedég a zenebonaszerzők: Fábián István, Gergely János, Orbán Mihály, Zsódos András, Barta István. Micsoda rosz következhetik belőle, nem lévén senkitül is félelmek, – bölcsen megítélheti Kegyelmed. Kérem azért alázatossan: a kik zászló alá adták magokat, itt ne alkatmatlankodjanak, a nyakassa fogattassék meg, s a többi is orvosoltassék hovahamarébb.

36. Koháry Judit, eadem die, ex Salánk ad Eundem.

10.

1703. november 30. Fancsika

Újlaky István levele II. Rákóczi Ferenchez az élelmiszerek beszolgáltatásának nehézségeiről Ugocsa vármegyében.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet, 184–185. o.

⁸⁷³ Barkóczi Györgyné KOHÁRY JUDIT, Károlyi Sándor anyósa.

Gyulai Ferenc uram harmadnap alatt 60 vágót, 300 köből abrakot, 100 köből lisztet kíván, de ez egy holnap alatt sem lesz: mert az magunk vármegyebéli had számára 9 vágót, 30 köből zabot, 900 kenyeret, két-három hétig sem hajthatom ki, mert nagyobb része az parasztságunk talpasnak ment; az olyan semmit sem ad, a nemesség is táborban vagyon, az sem ad, marmarosi hadat is tartjuk, annak peniglen fizetése vagyon. Marmaros miért semmit sem adminisztrál? Az táboron sincsen. Hogy más hadakat is, magunkot is az táborban éléssel tartjuk, lehetetlen dolog. Kérem ne agraváltassunk; olyan falukból áll Ugocsa, két—három ház vagyon benne.

33. Stephani Újlaki, 30. Novembris, ex Fancsika, ad Eundem

11.

1703. december 3. Tokaj

„Rákóczi fejedelem tudatja a vármegyével, hogy Gyulay Ferenczet a Tiszán túlra, nevezetesen a szathmári bloquadában lévő hadak eleibe fő commissariusnak kinevezte.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 408, folio 9

Jegyzet: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 398. o.

12.

1703. december 5.

Újlaky István, ugocsai alispán kimutatása a Bélteki Tivadar ezrede részére beszo-
gáltatott élelem és takarmány mennyiségéről, pénzösszegekről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 411, folio 1

13.

1703. december 5.

Újlaky István, ugocsai alispán kimutatása a Kis Albert ezrede részére beszo-
gáltatott élelem és takarmány mennyiségéről, a pénzösszegekről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 411, folio 3

Kis Albert Uram részére száz Orális Portio, harmincz négy Ló Portio, ez szerint adatot ki.

	Hus font	Liszt cub	Abrak cub	Pé- nyz Forint Német
Bökény	200	2	4	2
Farkasfalva	100	1	2	1
Péterfalva	200	3	6	2
Tivadar	100	1	2	1
Forgolány	300	2	5	3
Csoma	100	1	-	1
Csepe	150	2	3	2
Heteni	172	3	4	2
Feketeardő	500	4	20	5
Szászfalu	400	3	8	4
Tekeháza	350	3	8	4

Gödényháza	200	2	4	2
Királyháza	50	-	2	1
Csernatő	200	2	4	2
Ujfalu	300	2	7	3
Veléte	500	4	10	4
Kistarna	100	1	3	1
Nagytarna	400	4	10	3
Szárazpatak	100	1	4	1
Veréce	300	2	4	2
Komlós	200	4	4	2
Batarcs	500	4	8	5
Várallya	400	2	2	3
Halmi	150	3	-	-
Turc	500	4	10	-
Báfony	30	½	1	-
Akli	160	1, ½	4	-

Négy szekér egy holnapra. Az liszthez elegendő sót mindenik Falu tartozik, ez szerint adtam ki Kapitány Albert Uram Ezerinek az száz Oralis és harmincz négy Equilis Portiot az ő Kgyelme Strása Mesterének hajcsák órul hora magok, és ha fogyatkozás esik, nem okoztat-hatnak a Tisztek, ez kezdődik 5 Xbris 1703.

Ujlaki István
Nemes Ugocsa Vármegye Vice Ispánnya

14.

1703. december 5.

Újlaky István, ugocsai alispán kimutatása a Bélteki Tivadar ezrede részére beszo-
gáltatott élelem és takarmány mennyiségéről, pénzösszegekről.

KÁL, F. 674, op.8, od. zb. 411, folio 4

Csató Ádám Uram Processusából ezek a Faluk adattak Bélteki
Uram Ezerinek

	Hus font	Liszt cub	Abrak cub	Pérez Forint Német
Alsógérce	100	1	3	1
Felsőgérce	200	3	2	3
Terebes	300	3	2	3
Dabolc	100	1	2	1
Nevetlenfalu	100	1	2	1
Kökényesd	200	3	6	3
Gyula	300	3	8	2
Csedrek	24	-	1	-
Almás	200	2	-	-
Batár	50	-	-	-
	1574	17	26	14

Ezek az következő Faluk Bélteki Ezerinek csak Abrakal tartoznak.

	Abrak Cubuli
Bábony	1
Akli	4
Bocskó	1
Várallya	2
Turc	10
Batarcs	8
Komlós	4
	30

15.

1703. december 5.

Újlaky István, ugocsai alispán kimutatása a Bélteki Tivadar ezrede részére beszo-
gáltatott élelem és takarmány mennyiségéről, pénzüsszegekről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 411, folio 5

Bélteki Tivadar Uram Ezerinek száz Oralis és száz Equilis repartialtatott hat ezer font
hus, ötven köböl liszt, száz ötven köböl abrak és hatvan Magyar Forint, négy szekér.

	Font hus	Liszt	Abrak	Pé- nz R.F.	Szekér
Nagyszőlős	500	3	7	5	50
Szőlősvégardó	150	2	3	2	20
Egres	200	2	5	2	20
Fancsika	100	2	-	2	20
Mátyfalva	100	1	1	1	12
Ujhely	120	2	1	1	12
Ujlak	250	2	2	2	20
Keresztur	120	2	1	1	10
Karácsfalva	100	2	1	1	10
Verbőc	100	1	1	1	10
Patak	200	2	3	2	20
Salánk	550	3	8	6	60
Komját	400	3	8	4	45
Kiscsongova	20	1	1	3	3
Nagycsongova	60	2	3	1	8
Ölyvös	60	2	-	1	10
Ujfalu	60	2			10
Alsókaraszló	60		4	1	8

Fölsókaraszló	30	-	1	-	2
Alsósárad	60	-	4	1	8
Fölsősárad	36	-	1	-	3
Rákóc	300	1	5	3	30
Rakasz	300	1	6	3	30
Veresmart	200	1	4	2	20
Kiskopány	100	-	2	1	10
Kirva	-	-	-	-	2
Szirma	50	1	1	-	10
Sárvár	200	1	2	2	20
	4526	33	78	46	481

Szekér négy holnaponként, sőt az liszthez minden falu elegendőt az liszthez, ez pedig kezdődött 5 Xbris 1703.

Stephanus Ujlaki
Incliti Comitatus Ugocsa Vice Comes

16.

1703. december 26. Tokaj

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegye terheiről, a nemesség és a lakosság arányos terheiről.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet. 154. o.

17.

1703. december 26. Tokaj

„Rákóczi fejedelem értesíti a vármegyét, hogy a Tiszántúli gravamenek eligazítására Sennyey István generálist küldötte ki. A tolvajok és latrok dolgában Dolhay György fog intézkedni. A só ügyében parancsolatot küldött Ramocsaházy György praefectusnak, annak adminisztrációjával a vármegye nem fog tovább terhelteni.”

KÁL, F. 674, op. 8. od. zb. 408, folio 1

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 398. o.

18.

1704. január 10.

„Mínthogy a fejedelem parancsára minden faluban posta lovakat kellett tartani, a vármegye 1000 frt rendkívüli adót vetett ki a jobbágyokra, hogy abból a fejedelemnek szánt ajándék s a tisztek hátralékos fizetése is kiteljék. Ebből a summából Salánkra (Károlyi Sándor birtoka) 60 frt. Szőlösre 50 frt. Turczra és Ardóra egyenként 45 frt. Bataarsra és Velétére 40 frt. a többi falura pedig 25-30 frt esett, csak Tiszaújhely fizetett 10 frtot. A vármegye alispánjának 200 frt. a jegyzőnek 180, a két szolgabírónak 100, a fiskális prókátorok 80 frt. volt a fizetése, a tömlöcztartó maga és két legénye részére 208 frtot kapott.”

Komáromy, 1901. 398–399. o.

19.

1704. január 23. Miskolc

Újhelyi István ugocsai követ beszámolója a vármegyei állapotokról: a katonaság

élelemhiány miatt hazaszökik, a megye a szatmári és a munkácsi ostromon lévőköt látja el élelemmel, Sennyei István visszaéléseiről. (A dokumentum szélén Pápai János válaszait olvashatjuk 6 pontban)

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 412, folio 1–2

Méltóságos Fejedelem Természet szerint való jó Kegyelmes Uram!
Isten Nagyságotat maga dicsőségére, édes nemzetünknek boldogulására sokáig jó egészségbe éltesse!

Ez előtt is alázatos levele által találta volt meg Nagyságotat Nemes Ugocsa vármegye némely nehézségeinek orvoslása végett! Melyeknek el igazítását bizván Nagyságotat Méltóságos Generális Sennyei István Uramra kegyelmesen resolválni méltóztatott. Hogy ha ott dolgai consolate nem orvosoltatnak, tovább való consolatióért Nagyságotat recurrallyon. Kire nézve mint hogy Generalis Ur által gravamenyei nem complanáltat-hanának,

Resolutio
gye 1. 1. Minthogy más Nemes Vármegyék-Urához ben is az szekerezésen kívül az élés san adásban, az hadba mentek cselédgyek által / nem lévén elégséges azokon kívül az quantu otthon maradt szegénység az élés tott. De adásra / concurrálnak, azért azon fegyvert Nemes Vármegye is hasonlót kövessen el.

kéntelenítettik azon Nemes Vármegye-Nagyságotat mint kegyelmes vigasztalásáért, újonnan alázato-folyamodni. Fő commissarius uram a hadak intertentiójára ki adatott egész vármegyénkre fel limitáltavármegyénknék nagyobb része visel, az kevés otthon lévő lakosok tellyes lehetetlenség, hogy csak magok praestálhassák azt az élést, hanem hogy az hadi embe reknek is cselégye s háza népe is concurrállyon azon élés adásában, igasságos és méltó dolog; melyre Nagyságotat kegyelmes parancso-lattyá és determinatioja kívántatik.

2. Az personalisták egyéb Nemes Vármegyékben is similibus contributionibus nem agraváltatván, azon Nemes Vármegye is ne agravállyá.

Hogy az uri fő és elsőbb rendek, kik personalistáknak neveztettenek, az olyan élés adással ne terheltettes senek, mint hogy azoknak jószági praestallyák azt, kik nagyobb részént hadban is el mentenek, más képpen is jószá goknak most többire semmi hasznát nem vehetik. Errül generális

3. Mivel több helyeken is az hol az bloquadak tartatnak, ex communi azon bloquadában lévő had interteneáltatik, azért Nemes Beregh...

4. A mennyi szekér comissariatus által azon Nemes Vármegyére rendeltett azt praecise s többet ne administrállya, az mellyek pedig most az táboron vadnak, fel váltatván az comissariátusnak legyen gondya ex officio bocsátassa ki az táborrul.

5. A Nemes Vármegye sok rendbéli

uram szóval adott választ, de az confusioknak és gyűlölségeknek el távoztatásáért azon decisiot hogy Nagyságod írásban méltóztassék ki adatni nagy alázatossággal kívánnyuk.

Méltóságos generális uramtul kívántuk azt is, hogy a kik Munkácsi bloquadára rendeltettünk, a mi intertentiónkra egyik részét a maguk vármegyéjének parancsolná rendeltetni mivel sem az elsőbb rendek sem az egyházi nemesség quartély és intertentio nélkül ott nem subsistálhat, a szegény nemes ember harmad negyed napig való élést ha vihet hátán, az el fogyván kételenítettik házához menni, hasonló van a lovasok is szénájok abrakjok nem lévén. Nagyságod kegyelmességébül, hogy bár csak a Tiszán innen Nagy Szőlős felől való processusunk engedtessek vármegyénkbelieknek intertentiojára, a helyett más anyirész rendeltessék massunnan a Szatmári bloquadához, már Isten jóvoltából Tokajhoz mint eddig annyi quartély nem kívántatván Könyörgünk Nagyságodnak mivel instantiánknak ezen punctumának kívánt el igazítására generális uram magát nem mondotta lenni elégségesnek, hanem ezt egy átalljában ralegálta Nagyságodra!

Nagyságod kegyelmes parancsolattya-bul a comissariális lista szerint tőlünk a Szatmári táborra nyolcz hetelő szekér limitáltatott, kicsiny proportionkhoz képest, de élés hordó szekereinkben tizenhatot is meg tartanak a hadak, s oda tartják vesztegetik marhájokat szegény embereinknek: Hogy ez aránt is állhatatoson maragyon meg Nagyságod kegyelmes rendelése, méltóztassék Nagyságod azoknak a kiknek illik e felől is kegyelmesen parancsolni.

Édes hazánknak elviselhetetlen nyomom-

oppressiója s annak alkalmosságával a lőtt pusztulását, kit is consideratióban vévén, midőn Isten Kassa várossának fel adása alkalmosságával leendő capitulációt el hozza, azon alkalmosságra a Nemes Vármegyének légyen gondgya mutatyuk kegyelmességünket, hogy azon capitulatióban consoláltassék.

6. Mivel Kegyelmes Urunknak már arrul patens parancsolatya extál hogy az olly hir s engedelem s Kegyelmes Urunk eő Nagysága passusa nélkül haza ment lovas, s gyalog vitézlő rendnek seregekre való visza menetelre, akar melly Nemes Vármegye s helység által compelláltassanak, sőt az kikkel nem birnának az közöllyök való feő tiszték hez recurralván, Kegyelmes Urunk parancsolattya szerint tartoznak meg fogatni, s az szerint is seregekre hajtani, azért Nemes Vármegye tarcsa Kegyelmes Urunk eő Nagysága patens parancsolatyához magát, sőt pro meliori adassék a Nemes Vármegyének is olly patens parancsolat.

rusági között, mivel mi valami oltsóval való szabad kereskedés interdicáltattatott, minden pénz keresetitül el rekesztettünk, azonban a meg fizethetetlen portio adásával annyira terheltettünk hogy végső el fogyatkozásunkban kételenítettünk idegen németül Cassai emberséges ember által képtelen interesre fel vennünk hat ezer német forintokat, és ugyan azon summát ugyan azon idegen német nemzetnek mingyarást portióban fizetünk. Mely pénznek vissza fizetésére az alkuvás szerint vármegyének majd minden marhája is alig lehetett volna elégedendő. Minthogy pedig Isten Ő Szent Felsége jó voltábul Nagyságod győzedelmes fegyvere által édes Hazánknak nyomorusági naponként orvosoltatnak, hogy mi is a mi meg fizethetetlen adósságunk alól való felszabadulásunkal az ellenség hatalma ellen bátoríttathassunk. Könyörgünk alázatosan Nagyságodnak vegye szivére idején ezen szükségünket, és annak idejében akár a Cassaiakkal való, akár más közönséges tractatusban, az idegen nemzetnek fizetendő ezen mi adósságunk is, mellyel a Haza nádályinak tartoznánk, annulláltassék.

Vármegyénkben mindenféle el széledett s kivált Tokajnak Nagyságod birodalmába jutásául fogva haza oszlott hajduknak s lovasoknak is insolentiájja miatt, sem a Nagyságod szolgálattya, sem a lakosoké közöttünk az ő rendi szerint nem folyhat. Hogy az ollyan Nagyságod engedelmé s passusa nélkül széllé járó éjjel nappal káromkodó s dorbézló kóborlóknak hatalmaskodási efficaciter orvosoltassanak, könyörgünk alázatosan Nagyságodnak erül is bölcs dispositiot tétetni méltóztassék. Nagyságod Fejedelmi kegyelmességét is az Isteni kegyelmesség álgya meg Nagyságodat. Alázatosan várván Nagyságod kegyelmes válaszait.

Datum Miskolcz, die 31 Januarii 1704.

Ad mandatum

Per Joanuem Pápai

secretarium

Miskolc 23. Január 1704.

Nagyságodnak

méltatlan alázatos szolgálója

Újhelyi István

Nemes Ugocsa Vármegye követkje.

/Principalisi nevével./

20.

1704. január 30. Miskolci tábor

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben szabályozza a hadbavonultak otthon maradt családtagjai által teendő szolgáltatásokat és az adózást.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán I. oszt. I kötet. Pest, 1873. 290–291. o.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi de Felső-Vadász etc. Nemes Ugocsa vármegye alázatos instantiájából értettük, hogy azoknak, a kik táborunkban s hadaink között vannak, otthon maradt házok népe, atyjafiai és cselédi a élésbeli s táborunkra hozandó, igazságosan reájok esett gazdálkodásban, a nemes vármegye több lakosival együtt nem akarnának concurrálni; minthogy pedig istenes intentumunk és kegyelmes resolúciónk az, hogy azoknak is, a kik hadaink között a nemes ország szolgálatjában vannak és fáradoznak, otthon maradt házok népe, atyjafiai és cselédi a justa proportio szerint, azon élés, vágó és egyéb naturálék administrációjában, melyet táborunkba hoznak, más otthon lakos hibeinkkel concurráljanak, — egyéb mindenféle közszolgálatul és teherviseléstül exemptusok és immunisek lévén, sőt egyébiránt is azon éléssel, ha táborunkban s hadaink között nem volnának is, magoknak magokat otthon interteneálni kellene, az otthon maradt szegénység pedig magában elégtelen lévén az olyanoknak concursusa nélkül, hadaink intertentiójára. Parancsoljuk ezért serio és igen keményen mindazoknak, valakik a fennemlített nemes vármegyében magoknak vagy atyjok fiainak hadaink között s táborunkban való létek praetextussa alatt igazságossan értékekhez képest táborunkba administrálandó élésbeli gazdálkodással magokat kivonván, hadaink intertentiójában mégeddég nem concurráltanak: látván, és értvén irántok ily formában lött resolúciónkat és declaratióinkot, az praespecificált élésbeli concursustul magokat, házok népét és atyjokfiat eximálni ne merészeljék. Külömben, ha kik tovább is resolúciónk s parancsolatunk, ellen a szegénységgel együtt justa proportione táborunkba hozandó élés administrációjában nem concurrálnak, vagy concurrálni nem akarnának: adtunk hatalmat az említett nemes vármegyének, hogy az olyakat kemény utakon és módokon is azon naturálék administrációjára compellálhassa.

F. Rakoczi

21.

1704. február 1. Miskolc

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: Újhelyi István vármegyei követ javaslatait tudomásul vette és ehhez tartja magát.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 117 folio 1–2

22.

1704. február 24. Miskolc

„Minthogy a hamislelkű kereskedők az úgynevezett kasza töltéseket a rendesnél sokkal kisebbre csinálván nagy drágán árulják, a fejedelem keményen parancsolja, hogy a puska porral, töltéssel, golyóbissal kereskedők a kasza töltéseket jóformában csinálják és 15 pénzen adják, az ez ellen vétő család kalmárok pedig fogassanak meg és javaik confiskáltassanak.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 424, folio 1.

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 399. o.

23.

1704. február 27. Miskolc

„A fejedelem a vármegyéhez: Parancsoltunk a nemzeti vitézlő Pap Mihály hí-
vünknek, hogy az olyan vakmerő, megátalkodott és minden szabadságot magának vindiká-
ló s fegyvert nem viselő parasztnak szófogadatlanságát megbüntesse.”

Komáromy, 1901. 399. o.

24.

1704. március 7–8. Kölcse

Újlaky István alispán levele az Ugocsa vármegyei állapotokról.

Archivum Rakocianum: Szerk. Thaly Kálmán, I. kötet, 305. o.

„245. Emerici Kölcsey, 7. et 8. Martii, ex Kölcse, et Stephani Ujlaki, ad Eundem.

Az egész processusom nagy bódulásban levén, s jobb részént elfutott által a Tiszán; tudósítson Kegyelmed: maradhatunk-é, vagy csak által vonódjunk a Tiszán? Hadd tudhas-
sam megcsendesíteni ezt a kevés bujkáló szegénységet. Ha csak szályfa kell: küldjön Ke-
gyelmed pro assistentia tíz katonát vagy hajdut: tíz szekeret szerzek, húsz szályfát elküldem.
Kenyér, s tíz vágó is készen van, de Csenger felé a szegénység nem mér menni, a kölcsei híd
is el van hánva az nagy félelemnek miatta.”

Újlaki István ugocsai vice-ispán is 16 szekereket rendelt szályfák alá.

25.

1704. március 9. Eger

**II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez a szatmári ostromon lévők élel-
mezéséről, újabb csapatok kiküldéséről Buday István parancsnoksága alá.**

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 5

Illustrissimi, Reverendissimi, admodum Reverendi, Spectabiles ac Magnifici, Generosi
Domini Egregii item et Nobiles Amici observandissimi honorandi et grati.

Salutem et omnem prosperitatem. Jóllehet a nemes vármegyéknek ennek előtte is
intimáltuk vala, hogy a nemes vármegye viritim insurgálván, mennél feleseb számmal ment
volna a Szathmári sánczba, hogy ott a nemes ország kivántató szolgálattját hasznoson és
szerencsésen folytatná, és hogy azon sánczba levő hadainknak subsistentiájok lehessen,
számokra kivántató, széna, abrak, vágó és egyéb naturálékat administrált volna a nemes
vármegye; De a mint értjük sem az insurectio, sem pedig azon intertentiora kivántató
naturáléknak, administratioja iránt, mind eddig is parancsolatunkat nem effectuálta; Azért
most utolszor intimállyuk a nemes vármegyének, hogy ha a köz ügyeknek promotioját szereti
mennél feleseb számmal insurgálván menyen a Szathmári sánczba, az holottis mindenekben,
Tekintetes Nemzeti Vitézlő Budai István generális strázsa mester, és Hajdu városi fő kapi-
tány hívünk dispositiojátul függeni igyekezzék; nem különben az intertentioinak mediumokot,
is azon sánczba levő hadaink számára administrállya, hogy hadaink élés dolgából meg fo-
gyatkozván azon sáncbul el szökni ne kényszeritessenek, és fogyasztás esvén a nemes
ország szolgálattjában, a miatt jövőendőben a nemes vármegye ne okoztassék. Caeterum
Praetitulatas Dominationes Vestras feliciter valere desideramus. Ex castris ad Agriam positis.
Die 9 Martii Anno 1704. Praetitulatarum Dominationum Vestrarum amici ad officia parati.

F. Rakoczi

Joannes Papai

26.

1704. március 22. Ungvár
Bercsényi Miklós levele Palkovics Ferenchez⁸⁷⁴ a katonaállítás meggyorsításáról, a zsoldosok létszámának kimutatásáról, az elesett vagy a szökött katonák cseréjéről.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 1–2

27.

1704. március 22. Gyöngyös
„A fejedelem a vármegyéhez: Megparancsolja, hogy a műveletlenül álló fiskális szőlők akár nemes embereknek akár parasztoknak felébe kiadassanak.”
Komáromy, 1901. 399. o.

28.

1704. március 22. Fancsika
Újlaky István levele II. Rákóczi Ferenchez az Ugocsa vármegyei lakosság adóztatásáról, sarcoltatásáról.

Archivum Rakocianum: Szerk. Thaly Kálmán, I. kötet, 319. o.

Farkas Zsigmond vice-kapitány noha régen itt quártélyoz, Csetfalvára, Váriba feleszénát eszvehordatott: mégis azt írja, hogy Majos János uram ezerének Erdély kell menni, — azért Sásvárt státiót s provisiót kíván. Sarczoltatják, pusztítják a szegénységet. Kegyelmed ezeket orvosolja, mert mód nélkül való dolgok.

287. Stephani Újlaki, 22 Martii, ex Fancsika, ad Eundem

29.

1704. április 3. Eger
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez a lézengők, kóborlók és a katonaszökevények elfogatásáról, büntetéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 1

Generose Fidelis Nobis Grate. Salutem et gratiae nostrae propensionem. Minémü Patens Parantsolatunkat bocsátottuk szilyel lézengő, és mulatozó s táborunkbul el oszlott hadainknak táborunkba viszza való üzések, és kergetések iránt, ex acclusis meg láthatya kegyelmed. Mint hogy penig a dolog idő haladást nem szenyvedhet, kegyelmed mindgyá-rast ezen Patens Parancsolatunkat a nemes vármegyében léveő helységekbek szolgabirák által, nem csak publicáltassa, hanem egyszersmind, annak tenorában declarált intantumunkat mint a nemes vármegyebeli, mind a helységek tiszteivel s egyéb lakos hiveinkel, hogy ha abban megh irt büntetésünköt praeoccupálni akarják, observáltatni, és effectuáltatni igyekezzen. Caeterum eundem feliciter valere desideramus. Ex castris ad Agriam positis die 3. Aprilis anno 1704.

F. Rakoczi
Gabriel Csatóry⁸⁷⁵

30.

1704. április 29.
Buday István rendelete Ugocsa vármegyéhez a katonák otthon maradt hozzátartozóinak adófizetéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 419, folio 1

⁸⁷⁴ PALKOVICS FERENC – 1704-ben Esztergom vármegye aljegyzője, 1705-ben mezei lovas kapitány Rákóczi-nál. 1706-ban hadi főcommissarius, 1709-ben simontornyai inspector, 1710-ben Heister kivégezteti.

⁸⁷⁵ CSATÁRY GÁBOR – 1682-ben szepsi harmincados, 1684-ben Thököly követe Nándorfehérvárra. 1685-ben Thököly követe Váradra és a Portára. 1697-ben részt vett a hegyaljai felkelésben. 1704 elejétől Rákóczi hive, később vicesecretáriusa. 1704 novemberében kassai harmincados. 1706 júniusában kassai fiscus.

1704. április–május

Az Ugocsa megyéből 1703 tavaszától 1704 nyaráig hadba lépett katonaság névsora településenként. (664 név) „Specificatiója Ezoknak a kik Nemes Ugocsa Vármegyéből Kegyelmes Urunk ő Nagysága Hadaiban ab Anno 1703 vadnak vagy el estek”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 409, folio 1–10

Specificatiója Ezoknak a kik Nemes Ugocsa Vármegyéből Kegyelmes Urunk ő Nagysága Hadaiban ab Anno 1703 vadnak vagy el estek

Nevek a faluknak s személyeknek	Kik ki Ezerében seregbe vagy mellyik Táboron vadnak	Kik estenek el s holott? avagy melyik praesidiumba vannak.
1	2	3
Sásvárról		
Gödény Ferenc	Gödény Pál úr Ezerében	
Szücs Miklós	Gödény Pál úr Ezerében	
Szent királyi György	Kajdi István úr Ezerében	
Nagy Pál		
Varga Getzi		
Csurdás László		
Pap Illyés		
Adorján Marton	Gödény Pál Ezerében	
Harsás István		
Varga Ferenc		
Nagy Mihály		
Sásvári Sándor		Óváriban
Csorba Mihály	Majos János Ezerében volt	Szatthmár alatt
Orosz Sándor	Kajdi úr Ezerébül való	Munkácsi Praesidiárius
Gál Miklós		Szatthmár alatt
Szirmából		
Komlósi Ferenc	Kegyelmes urunk Palotási Hadnagya	
Lipcsei Mihály	Majos János úr Ezerében	
Feris István		
Nagy Ferenc		
Harsás István	Kajdi úr Ezerében	
Kocsis Pál		
Ladányi Tamás		
Szeklenczei Demeter	Komlósi Ferencz Urnál vagy	
Szölösvégdóról		
Lipcsei László úr		
Darvasz Mihály	Majos János úr Ezerében	
Turda Mihály		
Viski István Fő Hadnagy	Kajdi Úr Ezerében	
Varga Jancsi	Viski Seregében	

1	2	3
Füzér János Vice Hadnagy	Urunk Táborában	
Kánja János		
Bodog Miklós		Munkácsi Praesidiárius
Pap János		
Varga András		
Poljankai Péter		Husztai Praesidiarius
Csokás Péter	Pap Mihály úr Seregében	
Szóke Mihók	Esze Tamás úr Ezerében	
Molnár Péter		
Ács János	Az Erdélyi Haddal mentek el	
Szilágyi István	Bercsényi úr Ő Nagysága Táborán	
Kis Sándor		
Kis Ferenc		
Nagy Ferenc		
Orosz Jancsi		
Roman Illyés		
Saradi Jancsi		
Kuponyi László	Kajdi Úr Ezerében	
Becza Máté		
Bus János		
Batári János		
Fancsikáról		
Lázár Tamás úr	Budai István Úr mellett	
Asztalos Péter	Majos Úr Ezerében	
Csobaj Ferenc		
Olá István		
Sós András		
Nyiri Tamás	Kajdi Úr Ezerében	
Kerej Marton		
Szabó István		
Kovács Ferenc		
Erdős Pál		
Karácshalváról		
Nagy János		
Kis János	Munkácsi Praesidiáriusok	
Varga Miklós		
Lengyel Sándor	Esze Tamár Úr Ezerében	
Kis Pál		
Szücs Gergely		
Ország Ferkó		
Lovász Palkó	Kajdi Úr Ezerében	
Varga János		
Fekete Getzi		
Tatár Gyurka		

1	2	3
Szőcs Miklós	Kajdi Úr Ezerében	
Iván György		
Verbőcről		
Andrási Zacharias	Majos Úr Fő Strázsa Mester	
Fornosi Zsigmond	Erővel vitték Majos Úr Ezerébe	Ez Öregb Emberért Instáltunk Urunkhoz
Gönczi György Hadnagy	Esze Tamás Ezerében	
Katona Marton	Zászlótartó Genczi Seregében	Tokaj alatt esett el
Lipcsi Dávid		Szatthmár alatt
Simon István		Az Óvári sáncban
Katona János		
Katona Gáspár		
Danka György		
Korsós János		
Guti György	Esze (Kajdi) Úr Ezerében	
Tariska Miklós	Gönczi György Seregében	
Szigeti Pál		
Barta Pál		
Olá János		
Fazekas Ferenc		
Fazekas Pál		
Henczi Jancsi		
Komáromi Mátyás	Esze Tamás Úr Ezerében	
Szabó András		
Patakról		
Pati Mihály Hadnagy	Majos János Ezerében	
Beregi Istók	Pati katonája	
Nagy András	Esze Tamás Úr Ezerében	
Pál Péter		
Balog György		
Lőrincz János		
Nyirő János		
Nagy Mihály		
Nyiri István	Esze (Kajdi) Ezerében	
Nyiri György	Gönczi György Seregében	
Kadar István		
Simon András		A Szatthmári ostromon nyomorodott
Vas Tamás		
Vas János		
Vas Ambrus		
Kádár Tamás		

1	2	3
Mészáros Miklós	Gönczi György Seregében	
Nagy András	Esze (Kajdi) Ezerébe	
Major János		Dolhánál esett el
Orosz János		
Salánkról		
Jana Mihály		
Danyai Bálint		
Gál András		
Kovács András		Munkácsi Praesidiáriusok
Ács István		
Frata Mihály		
Tecsi Jancsi		
Az Orosz mester	Palotás	
Barta Pál	Az Urunk Táborán vannak	
Varga Ambrus		
Godos István	Esze Tamás Úr Ezerében	
Máté István		
Gergely István		
Kun István	Gönczi György Seregében	Az Óvári sáncban estek el
Gál András	Esze Úr Ezerében	
Orbán János		
Csoma István		
Barta András		
Orosz László		
Bisi István		
Rót Mihály		
Kész László	Esze Tamás (Kajdi) Úr	
Kovács Illyés	Ezerében, Gönczi György	
Sipos Mihály	Seregében	
Rót Veje Tamás		
Orosz Mihály		
Komjátról		
Markus János fia, Sándor		
Matzbán István		
Nagy János		
Drabant Ferenc		
Dobonyi János		
Csep Lázár	Kajdi Úr Ezerében	
Nagy György		
Nagy János		
Oláh László		
Zán Lukács		
Hagymás János		
Siros Lukács		
Dobonyi Simon		

1	2	3
Kis Ferenc		
Nagy János		
Hosvai János		Munkácsi Praesidiáriusok
Fileki László		
Kocsis János		
Magyar András		
Dorogi László		
Nagycsongováról		
Susko Demeter	Kajdi Úr Ezerében	
Balogh Mihály		Huszti Praesidiáriusok
Fejér János		
Fedő András		Meg nyomorodott
Ujfaluból		
Ruskai Ferenc	Kajdi Úr Ezerében	
Dienes János		Munkácsi Praesidiárius
Ölyvösről		
Szlaveczkai Danila		
Szlaveczkai János	Kajdi Úr Ezerében	
Puhora Marton		
Alsókaraszlóról		
Fakós János		
Borjus Gergely		Munkácsi Praesidiáriusok
Kónju László		
Szabó Illyés		
Molnár Gergely	Kajdi Úr Ezerében	
Oláh Palkó		
Komjáti Illyés		
Nagyszőlősről		
Munkácsi Mihály	Majos Úr Ezerében	
Gerbán Sándor		Munkácsi Praesidiáriusok
Bornyu Sándor		
Maujko Gétzi	Kajdi Úr Ezerében	
Egresről		
Pap Illyés		
Lemák János	Kajdi Úr Ezerében	
Bocskor Gétzi		
Orosz János		
Boldisar Palkó		
Kovács János		Munkácsi Praesidiáriusok
Lengyel Lőrinc		
Szücs András		

1	2	3
Rákocról		
Pap János		
Szabó János		
Butka László	Ilosvai Bálint Úr	
Sándor Lőrinc	Seregében	
Ferbász Luszkavics		
Pirda Lukács		
Dabutka Gergely		
Kepsa János	Kajdi Úr Ezerében	
Alenics Jakab		
Orosz Ferenc		
Rakasról		
Pap Lukács		
Csorba Ferenc		
Méhes László		Husztai Praesidiáriusok
Szüics János		
Horvát Péter		
Agardi Simon		
Koksa Marku	Kajdi Úr Ezerében	
Nemes János		
Nagy László		
Veresmartról		
Pap Thamás		Husztai Praesidiárius
Bornyu Sándor		Munkácsi Praesidiárius
Orosz Ferenc	Orosz Pál Ezerében	
Kiskupányból		
Kenéz Lukács	Urunk Palotása	
Marku Dani	Kajdi Úr Ezerében	
Tiszakereszturból		
Pap András		Az óvári sáncban
Czenniczki András		Szatthmári ostromon
Becsi Miklós		
Miklós Istók		
Béres Mikó		
Husztai András		
Menyhárt András	Esze Tamás Úr Ezerében	
Székely András	Gönczi Úr Seregében	
Husztai Pál		
Pap András		
Nagy Miklós		
Bagi István		
Balog István		
Balog Mihály		

1	2	3
Tiszaujlakról		
Borbély Tamás	Pap Mihály Urnál van	
Mezei István	A Felső Táboron vannak	
Mezei Gábor		
Szenczi Ferenc	Kegyelmes Urunknál	
Kis András		
Varga Mihály	A Tokaji Seregben	
Elek András		
Veress István		
Szoboszlai István		
Kozma Miklós		
Száraz István		Óváriban esett el
Varga György		Óváriban esett el
Moroly János		A Sztthmári ostromon
Adorján Mihály		
Ács István		
Pataki Simon		A Sztthmári ostromon
Kovács András		
Turda András		
Tót János		
Zöld András		
Korhany András		
Korhany András öcse	Esze Tamás Úr Ezerében	Óváriban esett el
Kis János		Károlyban esett el
Molnár András		
Botos Pál		
Turda András		Szatthmár alatt
Szabó György		Óváriban esett el
Bonczos János		
Modis András		
Modis Miklós		
Gál István		
Kis János		
Csengeri András		
Balás Tamás		
Orosz Sándor		
Hanis István		
Paladi Palkó		
Kocsis Mihály		
Szabó István		
Tót János	Károlyi Sándor Úr Ezerében	
Töviss Mihály	A Felső Táboron	
Száraz András	Az Alsó Táboron	
Vékony István	Majos Úr Ezerében	
Biró Gáspár		
Bodtoki Mihály	A Felső Táboron	
Kertali János		
Szabó Ferenc	Kajdi Úr Ezerében	

1	2	3
Kozma István	A Felső Táboron	
Almási Ferenc	Pap Mihály Úr gyalogi közt	
Orosz Sándor		Munkácsi Praesidiárius
Varga János	Esze Úr Ezerében	
Kasza István		
Tiszaujhelyből		
Gersenyi András nobilis		Óvári sáncban esett el
Tóth Mihály nobilis		Óvári sáncban esett el
Bojda Mihály		
Veress Bálint		
Oroszi János	Esze Tamás Úr Ezerében	
Kis Sándor		
Kis János		
Sabánki János		
Mátyfalváról		
Horvát Tamás V. Hadn.	Majos Úr Ezerében	Szegeden halt meg sebbe
Cserhati András		Óvárinál esett el
Borsi János	Esze Tamás Úr Ezerében	
Borsi Gyurka		
Dünnücs Istók		
Varga János		
Nagy István		
Román	Kajdi Úr Ezerében	
Rákóczi Demeter		
Budul Miklós Hadn.		
Lovász Palkó		
Finczik		
Görög János	Majos Úr Ezerében	
Varga János		
Bökényből		
Orosz Demeter		
Barta Péter		
Bocskor Mihály		
Fenna János		
Orosz György		
Angyál Ferenc		
Pisaj János	Kajdi Úr Seregében	
Varga János		
Gál István		
Seres Gáspár		
Bocskor István		
Bikó János		
Orosz Gábor		
Kusniczai János		
Rakaszi Sándor		

1	2	3
Kis Mihály	Kajdi Úr Ezerében	
Birkó Pál		A Szatthmári ostromon esett el
Varga György		Az Óvári sánczban
Varga András		
Szabó István	Majos Úr Ezerében	
Jósa Ferenc	Esze Tamás Úr Ezerében	
Csengeri István	Esze Tamás Úr ezerében	
Kis Szabó János	Szuhai Úr Mellett	
Csató Ádám	Bélteki Úr Ezerében	
A Major Végi János	Bélteki Úr Ezerében	
Szabó György	Sennyei Úr Ezerében	
Kormos János	Urunk Táborán volt	Most beteg
Bíró István	Urunk Táborán volt	Meg holt
Farkasfalváról		
Botos Ferenc		
Barta Pál		
Bárány János		
Szász Bálint		
Szász István	Kajdi Úr Ezerében	
Orosz Gergely	Nagy Pál seregében	
Czibere Pál	Török Zsigmond seregében	
Farkas Pál		
Szabó Ferenc	Viski Úr seregében	
Fői Gergely		El esett Szatthmár alatt
Péterfalváról		
Szeremi Sámuel		
Saska András	Majos Úr Ezerében	
Verecki István	Vari Nagy Istó Seregében	
Nagy Miklós		
Őri János	Majos Úr Ezerében	
Botos István	Genczi Seregében	
Nagy Zsigmond	Török Zsigmond Seregében	Most Pap Mihály Úr körül
Polturák Demeter		
Szócs János		
Kőbe János		
Kőbe Pál	Török Zsigmond Seregében	
Tegze Mihály		ez csapongóba van
Gyulai István	Szabó Pál Seregében	
Kis Várdai János		
Balog Zsigmond	Csomakizi Seregében	Most hova tart nem tudják
Surányi Pál	Sennyei Úr Ezerében	Szatthmár alatt maradt
Tivadarból		
Pap András		
Nagy Ádám	Kajdi Úr Ezerében	

1	2	3
Székely Imre	Nagy János Úr Seregében	
Mezei János		
Szoka Ferenc	Nagy Pál seregébe	
Poncz Mihály	Sennyei Úr Ezerében	
Sárközi Miklós	Csomaközi Úr seregében	
Forgolánból		
Balbos Pál Hadnagy	Kajdi Úr Ezerében	
Nagy János Vice Hadnagy		
Váradi István Str.mester		
Vicze Pál Zászlós		
Kis Jakab		
Sile Mihály		
György Mester		
Szaniszló Pál		
Sós István		
Nagy Gergely		
Supán Péter		
Kovács István		
Kanisa István		
Kánya Pál	Kajdi Úr Ezerében	
Horváth István	Babos Pál Seregében	
Sile István		
Vekei György		
Hajgó András		
Orosz Dancsa		
László András		
László Sándor		
Tyukos Mihály		
Varga János		
Török Zsigmond Fő Hadnagy		
Nagy Pál Vice Hadnagy		
Tusa János Zászló Tartó		
Bakos Gábor	Gödényi Tábor	
Kánya István	(Kajdi) Úr Ezerében	
Ladányi József		
Nagy Mihály		
Csomából		
Nagy András		
Benecei János		
Turkuly Márton	Kajdi Úr Ezerében	
Szücs János	Nagy János Seregében	
Gyarmati Pál		
Kantov Pál		El esett Szatthmár alatt
Szücs András		

1	2	3
Nagy László	Török Zsigmond Seregében	
Sütő Dani		
Csepéből		
Domahidi Zsigmond Úr	Károlyi Úr Hadában	
Hartyani Zsigmond Úr	Kajdi Úr Ezerében	
Zoltány János Úr	Urunk Táborán	
Vebicskó György	Károlyi Úr Hadában	
Olá Illyés		
Szöke István		
Gombos István		
Csepei János		
Kövai Lukács	Kajdi Úr Ezerében	
Ola Mozes	Nagy János Seregében	
Kovács György		
Orosz Ferenc		
Orosz Miklós		
Mák János		
Batárról		
Fejér András		
Csél András	Kajdi Úr Ezerében	
Kis Mihály	Nagy János Seregében	
Pótor László		
Nagy György	Viski Seregében	
Nevetlenfaluból		
Csökör Mihály		
Muszka Ferenc	Ki Seregében van nem tudják	
Szikszó Pál		
Gyüze Miklós		
Akliból		
Bocskor Ferenc		
Bocskor Miklós	Kajdi Úr Ezerében	
Bocskor György	Nagy Pál Seregében	
Pingár Marton		
Göcse János	Török Zsigmond Seregében	
Pongor István	Nagy János Seregében	
Domonkos István	Esze Tamás Úr Seregében	
Bocskor Mihály		
Domonkos Mihály	Bercsényi Úr Táborán	
Gyuláról		
Bagics Ferenc		
Szöke Mihály	Török Zsigmond seregében	
Mészáros János		

1	2	3
Molnár János		Nyomorult, a Szatthmári Sáncon esett rajta
Szabi Mihály	Török Zsigmond Seregében	El esett az Óvári Sáncon
Királyi András		
Lenárt János		
Balog András		
Balog István		
Palyi Pál		
Molnár János	Nagy János Seregében	
Halmiból		
Fodor György	Majos Ezerében	Szatthmár alatt maradt
Kata György	Debreczeni Seregében	
Csüre András		
Egyed Imre	Nagy Pál Seregében	
Panyokai István		
Berkesz Farkas		Lövésbe fekszik
Kovács István		Az Óvári sáncon maradt
Patyolat Mátyás	Otthon hever, Kajdi Úr Ezeréből való	
Ardó Mihály	Nagy Pál Seregében	
Jenei Mihály	Pap Mihály Úr mellett	
Sipos János	Urunk Táborán	
Kökényesdről		
Husztai Mihály	Nagy István Seregében	
Úr Mihály	Nagy Pál Seregében	
Csordás János úr		
Molnár Mihály	Török Zsigmond Seregében	
Nagy János	Urunk Táborán	
Seres Mihály		
Molnár Márton		Munkácsi Praesidiárius
Lőrincz András		
Molnár István	Urunk Táborán	
Heteniből		
Szabó Pál Úr Hadnagy		
Gábor Deák	Sennyei Úr Ezerében	
Ola Ferenc		
Orosz Demeter	Szabó Pál Úr mellett	
Orosz László is		
Olá Márton		
Tót Gyurka		
Szasz Ferenc		
Nagy Istók		
Cseke István	Kajdi Úr Ezerében	
Orosz Gergely	Viski Úr Seregében	
Dávid János		

1	2	3
Szege János		
Nagy János	Kajdi Úr Ezerében	
Dávid Ferenc	Viski Úr seregében	
Dávid Pál		
Orosz Koszta		
Szászfalubul		
Olá Ferenc		
Gönczi István		
Sendely János		
Kovács István		
Orosz András	Kajdi Úr Ezerében	
Orosz Havrilló	Nagy Pál Seregében	
Lengyel Mihály		
Kovács Márton		
Kovács István		
Orosz Gyurka		
Vén János		
Veress György		
Várad János	Szabó Pál Seregében	
Szabó Pál		
Feketeardóból		
Szabó Ferenc	Majos Úr Ezerében	
Palfi János		
Fogas János		
Paladi Mihály	Perényi Zsigmond Úr mellett	
Dienes Péter		
Paladi Pál		
Óndó Ferenc		
Daniel Ferenc		
Tonya Ferenc		
Peleskei János	Nagy Pál Seregében	
Ferencz Benkő		
Kis András		
Almásról		
Szabó Ferenc		
Török István		
Almási Mihály		
Zohon Ferenc		
Tóth György	Vári Nagy István Seregében	
Biró Ferenc		
Kis Ferencz		
Pusztai László		
Varga Mihály		
Gál István		

1	2	3
Orosz János	Vári Nagy István Seregében	
Deső Márton	Nem tudatik melyik Seregben	
Turterebesről		
Csüre András		
Simon Mihály		
Orosz János		
Simon György	Kajdi Úr Ezerében	
Végh István	Nem tudják melyik Seregben	
Csordás István	Kajdi Úr Ezerében	
Nagy János		
Fekete István	Teb István Seregében	
Fazekas Tamás		
Munkácsi János	Nagy Pál Seregében	
Fejér György	Doka Seregében	
Szép Ferenc		Az Óvári sáncon marad
Váraljáról		
Kovács István		
Elek István		
Csuka Marton		
Botos István		
Csuka Mihály		
Barta István	Kajdi Úr Ezerében	
Kovács Pál	Teb István Seregében	
Elek Miklós		
Apai Márton		
Kovács István		
Balog István		
Ósz Pál		
Szabó István		
Egyed Mihály		
Egyed András		
Csakoly Tamás		
Dabolcról		
Daróczi János	Urunk Táborán	
Balog Mihály	Nagy Pál Seregében	
Szabó Mihály		
Óvári Mihály	Urunk Táborán	
Turcról		
Berkesz Simon		
Bordák Jakab		
Germán Eleksze		
Berkesz Jónás		
Hajduk János	Czóla István Seregében	

1	2	3
Molnár Péter		
Dan Jakab		
Dan Gergely		
Demjén Gergely		
Demjén Tamás	Czóla István Seregében	
Raduly András		
Pap Péter		
Virágos Eleksze		
Farkas Dániel		Le vágattattak Óvárban
Markusz Eleksze		
Batarcsról		
Tözsök Gergely		
Ivasko Tamás		
Rósa György		
Nagy János		
Ivasko György		
Kosztai Sándor		
Pulko László		
Molnár Sinom		
Molnár Balás	Kajdi Úr Ezerében	
Markusz Lázár	Pap János Seregében	
Csorba Jakab		
Pap Illyés		
Csorba Tivadar		
Triffon János		
Kopcsa Miklós		
Farkas Lázár		
Rakaszi János		
Szaniszló Miklós		Óvári sáncban maradt
Ivacskó László		Óvári sáncban maradt
Szárazpatakról		
Kis János	Sennyei Úr Ezerében, Szekeresi Nagy István Úr Seregében	
Csonka Jakab	Pap János Seregében	
Halász Jakab		
Tóth Péter	Szabó Pál Seregében	
Nagyarnáról		
Rocsán János		
Magyar László		
Kis László		
Orosz Ferenc	Czóla Seregében	
Pankucsza János		
Iváncso György		
Kirvaj János		

1	2	3
Pap Tivadar	Kis László Seregében	
Sütő Ferenc		
Bajnász István		
Velétéről		
Foris István	Buda Seregében	
Lengyel László		
Horváth János	Téb István seregében	
Kis Lázár		
Dobos Jakab		
Olá Koszta		
Hidegpataki János	Pap János Seregében	
Fejér Jakab		
Pap János		
Magyar Tivadar		
Kis Ferenc	Viski Seregében	
Gödényházáról		
Szerencsi Jónás	Kajdi Úr Ezerében	
Pap László		
Csanádi János		
Szász János	Az Urunk Táborán	
Tekeházáról		
Oláh Mihály	Kajdi Úr Ezerében	
Kulcsár Péter	Budul Seregében	
Paranka Mihály		
Tekeházi János		
A Sütő Veji Mátyás		
Kovács János	Budul Seregében	
Csató Mihály	Nagy János Seregében	
Sötő Gergely	Gödény Ezerében	
Királyházáról		
Szabó István		
Béres András	Török Zsigmond Seregében, Gödény Ezerében	
Szakács János		
Györe Bertalan		
Mohácsi István		
Nagy Ferenc	Kajdi Úr Ezerében	
Kupányi Demeter		
Olá János		
Batizi Marton		
Sárkány Ferenc	Buda Seregében	
Verecéről		
Dancs Peczi	Kajdi Úr Ezerében	
Marton István		
Varga Lukács		

1	2	3
Sápi János		
Vári Pál	Kajdi Úr Ezerében	
Nagy Ferenc		
Vad Peczi		
Kurta Miklós		
Medgyesi Márton		
Prodany András		
Hajas István		
Bocskórol		
Hannos János		
Hannos Simon		
Veszko János	Kajdi Úr Ezerében	
Lernyes Mihály		
Madika Simon		Mind a kettő az Óvári
Polják László		Sáncban esett el
Felsőgercéről		
Továr János	Kis László Seregében	
Kosztá Illyés		
Veres Mihály	Pap János Seregében	
Kis László		
Kosztá Lőrinc		
Komlósról		
Kopcsa István		
Kopcsa Tivadar		
Babucz Ferenc		
Bandre István	Kajdi Úr Ezerében	
Lökis Gergely	Pap János Seregében	
Orosz Ferenc		
Tankuczi Ferenc		
Kopcsa György		
Tálas Jakab		
Bota Simon		
Kistarnáról		
Pranicsko Kozma	Nem tudatik ki Seregében	
Szilvás Demeter		
... N 659		

Jegyzetek: Publikálva: Csatóry György: Levéltári kalászatok. Ungvár–Budapest, 1993. 39–62. o.

32.

1704. június 6. Dunaföldvár

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a szolgabírák hirdessék ki,

hogy a káromkodó és szitkozódó embereket szigorúan büntethetik, a hadak számára biztosítsák a téli beszállásoláshoz a takarmányt.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 422, folio 1

33.

1704. június 12. Solt

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez Gerhardt Györgyöt küldi többek között Ugocsába is a harmincad beszédésénél történt visszaélések megszüntetése céljából, a rézpénz forgalmáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418, folio 1

34.

1704. június 16. Kálló

„Buday István fölszólítja a vármegyét, hogy haladéktalanul induljon Szathmár felé és hozzá csatlakozzék.”

Komáromy, 1901. 399. o.

35.

1704. június 24. Majtény

Buday István rendelete Ugocsa vármegyéhez: seregének megfogyatkozása miatt katonákat és élelmet követel, az élelem hiánya miatt a vármegyét teszi felelőssé.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 3.

Illustrissimi, Reverendissimi, admodum Reverendi, Spectabiles, Magnifici, Perillustres ac Generosi Domini Domini collendissimi, observandissimi.

Servitiorum paratissimam comendationem. Isten segitségéből a Had megh felesedvén, ide szállottam kihez képest a Tekintetes Nemes Vármegyénekis akarám intimalnom hogy mentül hamaráb compareállyon s-mivel pedig a Hadnak semmi élése nincsen, az élésti mentül hamaráb szállitassa, hogy a Had annak nem létele miatt elne széledgyen, mert arrul a Tekintetes Nemes Vármegye nagy számadást fogh adni, s máskéntis pedig kemény Executiot fogok kénszeríteni bocsátanom, kire nem örömetst fákadnék. Caeterum me commendans favori, maneo. Praetitulatarum Dominationum Vestrarum.

Datum in Castris ad Majtin. positis, 24. Junii 1704.

Servus obligatissimus
Stephanus Budai

36.

1704. június 26. Majtény

Buday István⁸⁷⁶ rendelete Ugocsa vármegyéhez: az élelmet a szekerekkel együtt Szamosszeghez szállítsa és a vármegye képviselői is ott jelenjenek meg.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 4

37.

1704. június 22. szegedi tábor

„Rákóczi fejedelem rendelete a vármegyéhez, hogy 98 köből lisztet, 56 mázsa húst, továbbá 4 szekeret és 2 gyalog embert küldjön késedelem nélkül az ecsedi prófunt házhoz, hogy Orosz György főinspector és Zoltán Farkas comissarius a szatmári bloquárában lévő hadakat táplálhassák.”

⁸⁷⁶ BUDAY ISTVÁN (1654–1710) Bihar megye alispánja, Rákóczinál udvari kapitány majd ezereskapitány és generális főstrázsamester. 1705-ben aláírta a konföderációs szövetséglevelet. Nagymihályban, pestisben hunyt el.

38.

1704. augusztus 6. szegedi tábor

„A fejedelem a vármegyéhez: Tudatja, hogy Erdélyország a gyulafehérvári gyűlésen egy akarattal solemniter fejedelemmé választotta...”

Komáromy, 1901. 400. o.

„mind az által – ugymond – előttünk viselvén az egész magyar nemzet szabadulására, elszánt igyekezetünket, mely végre is szenteltük vala fel életünket, ha szintén azon fejedelme méltóságunknak közbevettetése ily országos gondjainkat s dolgainkat, mely is ezen közügynek elé segélésében nagy és hathatós eszköz léssen, szaporította is a nemes vármegyének akarjuk értésére adnunk egyszersmindt továbbra való igazságos akarartunkkat, ellenségink ez iránt következhető praktikái ellen világosítanunk, azzal semmiben is azon nemzetséges közügy munkájának pronotiojáról továbbra is nem recedálunk, hanem azon zelussal, készséggel és igaz egyenes hazafiui szeretettel, melyet kiki eddig is bennünk tapasztalt minden remissió vagy is megszűnés nélkül munkálkodunk s fáradunk, míg Isten ő szent felsége nemezetséges elkezdett munkánkat szerencsés folyamatját oly végre juttatja, melyben édes nemzetünk, ugy a nemes vármegye is kívántató régi dicsőséges állapottyának helyre állítását láthatja, egyszersmin azzal való boldog élésével, fáradtsági s munkái után csendes, békességes megmaradásával magát nyugasztalhatja.”

39.

1704. augusztus 12. Szeged

II. Rákóczi Ferenc nyílt levele Ugocsa vármegyéhez a szabad vallásgyakorlásról, a templomok és iskolák védelméről és az egyházi adó fizetéséről.

Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok, XXXIV. Vasárnapi Újság, 1863. november 1. 44 sz.

Jóllehet mind Istenes igyekezetünknek, mind nemzetséges Hadakozásunknak czéllja a volna, hogy mindenekben a Nemes ország törvénye az eddig lett convulsiói után maga szabados folyására reducáltatván, a szerint is lenne kinek kinek törvényes igasságában contentuma s consolatioja; de mindazonáltal midőn egész Nemzetestől is ily közjóra czélozó munkáinkban éjjel nappal fáradoznánk, némely Észvesztésnek Nemzetünk közt levő eszközei, az kik az által akarják boldogul folyó Nemzetséges munkáinkat megzavarni, a midőn a Hit és vallások szabados exercitiumit, azokhoz járandó némelly jövedelmekkel edgyütt, Nemes Ország tovább való dispositiojáig megengedtünk; ezt hozván a Nemes ország törvénye is magával, ily resolutionkat infringálni, holmi exceptiokkal eludalni merészlik, hogy így az hit és vallások között eshető confusiók alkalmatosságával a Nemes Ország akarmelly rendű és lakosi között is egymáshoz való kedvetlenséget s abból következhető haragot szerezvén, azzal is nemzetséges fegyverünknek akadályit nemzik; hogy azért a szép edgyesség a Hit és vallások között megmaradván, annak alkalmatosságával a Nemes Ország lakosi edgyemáshoz való Sinceritással forgassák Nemzetséges fegyvereket; továbbra is akarjuk a Nemes közönségnek deciarálnunk, az Hit és vallások dolgaiban micsoda végezést és rendelést tettünk a Nemes Ország tovább való dispositiojaig , ugy hogy

1-mo. Akarmelly Nemes vármegyében, districtusban, királyi mező Városokban, várakban, és akarmelly helységeekben az Hitnek és vallásnak szabados exercitiuma legyen: az melly hiten és valláson valók a templomoknak, scholáknak birodalmában voltanak mindeddig, továbbra is békességesen annak birásában megmaradgyanak, hanem Helyet a szabados

exercitiumnak folyására, Scholak erectiojára s abban való szabados tanításra az más felek foglalhassanak.

2-do. A dezma, sedecimak, octavák, quarták, a melly hiten valláson való Parochiához tartoztanak, exigáltattak is, mindegyik továbbra is szabados usussában maradgyanak.

3-tio. A Scholaris proventusok, ugymint a Halott temetéstül, kereszteléstül, eskettéstül, beavatástul, offertoriumtól járandó fizetést akar holott is kiki az maga hitin vállalásán papjának s akármelley egyházi szolgának fizesse.

4-to. A temetésre közönséges helyen való devotiora azon helyben való harangokkal, akármelley hit s valláson levők is a harangozás szabados legyen, és a szokott harangozás alkalmatosságával maga felekezetinek való fizetés.

A minthogy a Nemes Vármegyének serio intimallyuk is, ezen declaralt akaratumkat in gremio sui publicáltatván, igyekezzen hozzánk s a Nemes Országhoz való kötelessége szerint ugy observálni s observáltatni, hogy semmiben is ezen rendelésünk ne infringáltassék s variáltassék, hanem a szerént annak usussában akármelley Hit vallás is békességessen a Nemes Ország továbbra való dispositiójaig megtartassék; sőt ha kik az ellen cselekedni találtatnak, azok ellen akármelley Hiten valláson levő, Egyházi, külső rendű hiveinket is meg intentállya. A mint penig Patens levelünkben is A Nemes Vármegyének értésére adtuk s egyszersmind serio intimáltuk is A Nemes Ország továbbra való dispositiojaig, Templomokat, Scholákat sehohol senkinek is akár férfi akár asszony renden valók magok hatalmával elfoglalni meg nem engedünk, ugy mostan is a Nemes Vármegye tudván az iránt való edgyszer tett resolutionkat, a szerint kit kit a templomoknak Scholaknak foglalásában elő menni meg ne engedgyék, sőt az ollyakat minden uton módon evincialni ügyekezze. Datum ex Castris ad Szeged positus, die 12. Augusti 1704.

F. P. Rakoczi
Joannes Papai

40.

1704. augusztus 23. Gyöngyös

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez a szatmári ostromzár takarmánnyal való ellátásáról, az Orosz György által megszabott számú kaszások kiküldéséről Ecsedhez.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 7

41.

1704. augusztus

Keczer Sándor⁸⁷⁷ kerületi hadbiztos rendelete Ugocsa vármegyéhez a Lónyay Ferenchez beszolgáltatandó mundérok ügyében.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 413, folio 1.

42.

1704. szeptember 10. Gyöngyös

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Szatmár alá eddig be nem szállított élelmet azonnal küldje a ostromzárba.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418, folio 5

⁸⁷⁷ KECZER SÁNDOR – 1694-től Sáros vármegye alispánja. Kassa kapitulációjakor csatlakozik Rákóczihoz. Később főcommissarius, a Gazdasági Tanács tanácsosa, kassai körzeti biztos, a kassai pénzverőház főinspector. 1711-ben lengyelországi emigrációból tér haza. 1724-ben hunyt el.

43.

1704. október 23. Vihnye
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: továbbra is készüljön a szatmári várostromhoz, a második rendelet alkalmával készenlétkben legyenek a megye katonái.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 9

44.

1704. október 26. Vihnye.
„A fejedelem meghagyja a vármegyének, hogy personaliter insurgáljon és Bóné András ezeres kapitányhoz csatlakozván a szathmári bloquadába szálljon.”
Komáromy, 1901. 400. o.

45.

1704. november 13. Érsekújvár
„A fejedelem rendeli, hogy a vármegye a sereg szükségére havonként 169 1/2 mázsa húst vagy köből búzát, 310 3/4kassai köből zabot, 28 1/4 mázsa húst vagy minden mázsa húsért 4 magyar forintot adjon és ezenkívül állítson ki minden porta után 10 jó fegyveres gyalog katonát.”
Komáromy, 1901. 400. o.

46.

1704. november 15. Angyalos
Orosz György⁸⁷⁸ rendelete Ugocsa vármegyéhez: 169 1/2 köből búza vagy tiszta gabonaliszt beszállításáról, csináltassanak 10 kassai köblös hordót és küldjék Ecsedbe, ne halogassák tovább a hús, az abrak beküldését, biztosítsanak élelmet Forgách Simon konyhájára.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 420, folio 5

47.

1704. november 26. Angyalosi tábor
„Orosz Pál⁸⁷⁹ tudatja a vármegyével, hogy Szathmárt ugyan már feladták, de az idegen őrség a capitulatio értelmében addig a várban marad, míg adósságait behajthatja. Gondoskodjék tehát a vármegye, hogy a hatóság alá tartozó követelések minél előbb behajthassanak, az ő konyhája szükségére pedig bort küldjenek.”
KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 119, folio 1
Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 400. o.; Publikálva: Lehoczky, XXXV. Vasárnapi Újság 1863. december 6. 49 sz.

48.

1704. december 13. Galgóc
„A fejedelem megparancsolja a vármegyének, hogy a kivetett 50 lovat és 50 gyalog katonát késedelem nélkül állítsa ki és hozzá követeket küldjön.”
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 417, folio 3
Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 401. o.

⁸⁷⁸ OROSZ GYÖRGY – csicséri (Ung megye) Orosz Pál generális öccse. 1703-ban Bereg vármegye főispánja, 1704. február 16-án Munkács kapitulációja után állt Rákóczihoz, még ugyanebben az évben tiszántúli hadbiztos. 1707 elején hunyt el.

⁸⁷⁹ OROSZ PÁL – csicséri (Ung megye) 1686-ban Barkóczy Ferenc lovasezredében szolgált. 1703. július végén Debrecenben csatlakozott Rákóczihoz, ezerskapitány, a tiszán inneni lovas hadak főparancsnoka. 1704 elején generális főstrázsamester. 1710 júliusában hunyt el.

49.

1705. január 17. Szerencs

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegye nemesi felkelése a Tisza melletti Eszláron gyülekezék Károlyi Sándor parancsnoksága alá. Ellátásukról a vármegye gondoskodik, számadásait (húsról, abrakról, kenyérről) közölje a lakosokkal.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 1

50.

1705. február 17. Szerencs

„A fejedelem parancsa a vármegyékhez, hogy a mezei hadakban mellette vitézkedő nemes embereknek otthon maradt családját zsoldos adásra ne kényszerítsék és ne taxálják.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 3

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 401. o.

51.

1705. február 21. Debrecen

Orosz György rendelete Ugocsához: a vármegye képviselőjében küldjön hozzá egy személyt. A szökött katonákat Szatmárra küldje, a lisztet és húst a szatmári magazinumba, az abrakot Beregszászba szállítsa.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 439, folio 1

52.

1705. április 5. Szatmár

Galambos Ferenc⁸⁸⁰ rendelete Ugocsa vármegyéhez; Károlyi Sándor rendelkezése szerint a várórség egy része eltávozott; támogatásáról biztosítja a megyét.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 129, folio 1

53.

1705. április 10. Szőlősvégardó

Ugocsa vármegyei tisztviselők által összeállított jegyzék a szatmári sáncból kivont had részére Váríba és Kölcsebe küldött élelmiszerekről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 421, folio 1–2

Nos Universitas Magnatum et Nobilium Comitatus de Ugocsa. Damus pro memoria tenere praesentium significantes quibus expedit. Quod nos ad benignum serenissimi principis domini Francisci Rákóczi de Felső Vadász domini nostri clementissimi mandatum super administratis per pagos ex hoc comitatu nostro quibuscunque ad Vari et Kölcse victualibus pro intertentione militiae ex stativis tam ad Gorsás quam Ovári contra Szatthmár, dispulsae necessariis, medio Dominorum Judlium nostrorum Egregiorum Dominorum Gabrielis Tatai Petri Jászai, cum ipsis adjunctis Jurassoribus ad id exmissorum seriam peragi faciendo inquisitionem, eadem nobis de more soliti per eosdem judicem et jurassorem nostros fide ipsorum mediante scriptotenus reportata et praesentata est. Cujus tenor sequitur in hunc modum: Mi Tatai Gábor, Jászai Péter, Gacsályi István és Csáki Ferenc Nemes Ugocsa Vármegyének hites szolgabíráji és aszessori adjuk tudtára mindenkinek a kinek illik: hogy Méltóságos Felső Vadászi Rákóczi Ferenc Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága kegyelmes

⁸⁸⁰ GALAMBOS FERENC – deregnyői, 1684–1685-ben Thököly ungvári kapitánya. 1704. szeptember 10-én Forgách Simon igazolja, hogy átállt Rákóczihoz. 1705. január 2-án szatmári kapitány. Ecsedi komendáns és szenátor. 1706–1707-ben tiszántúli vicegenerális. Lengyelországi emigrációjából 1711. szeptemberében tért haza. 1712 végén – 1713 elején hunyt el.

parancsolyattjára lett exmissiojából a Tekintetes Nemes Ugocsa Vármegyének ki jövőn processusinkban bizonyos inquisitiot kellett peragalnunk arrul, hogy mind a Gorsásban, mind az Óvárinál Szatthmár ellen való sánczbul ki veretett had számára s tartására Váriban és Kölcseben minemü akármiféle élést administráltak az Ugocsa Vármegyei faluk? Melyet az aláb megnevezendő faluk és helységek birái s esküttyei hittel vallották ez szerint. **In possessione Ujlak.** Kati István, Szabó András, Kozma János, Vincze János hitek után vallják, hogy Kölcsebe Kajdi úr hajduinak hatvan kenyeret. Az Móricz úr hajduinak Váriban két vágót ötven két kenyeret administráltak. **In possessione Fancsika.** Csengeri István, Batári Pál és Puskás Ferencz hütök után vallják hogy Kajdi úr hajduinak Kölcseben ötven kenyeret egy vágót. Esze Tamás úr hajduinak Váriban ötven kenyeret két vágót administráltak. **In possessione Karácsfalva.** Petrik János több biró tarsiával edgyütt hitök után vallják hogy Kajdi úr hajduinak Kölcseben harmincz hat kenyeret egy köből abrakot Esze Tamás uraiménak Váriban ötven kenyeret három vágót attak. **In oppido Nagy Szőlös** Kovács István, Sonkolyos István, Dávid Ferencz, Szaniszló István vallják hogy az Esze Tamás úr hajduinak Váriban négy vágót és nyolczvan kenyeret attanak. **In possessione Keresztur.** Kajdi István úr hajduinak Kölcseben két köből lisztet két köből abrakot, egy vágót, Váriban Esze Tamás úr ezerének ötven kenyeret két köből abrakot, egy hat forintos vágót adtanak. Vallja Székely István falu birája hittel és Kósa Mihály. **In possessio Ujhely.** Petrus András falu birája Vincze János hittel vallják hogy Kölcseben Kajdi úr hajduinak negyven kenyeret, egy vágót, két köből abrakot Esze Tamás uraiménak Váriban negyven kenyeret, hat forintos vágót az után is tizenhét kenyeret administráltak. **In possessione Mátyfalva.** Kajdi úr hajduinak Kölcseben tizennyolcz kenyeret egy köből abrakot egy köből lisztet. Esze Tamás uraménak Váriban husz kenyeret egy jó vágót administráltak. **In possessione Egres.** Kajdi úr hajduinak Kölcseben két köből lisztet hat köből abrakot egy vágót, Esze Tamás uraménak Váriban két köből lisztet hat köből abrakot egy vágót adtanak. Lengyel János falu birája Szócs Demeter Rákos János hittel vallják. **In possessione Patak.** Simon István falu birája Kádár János, Nagy György hittel vallották, hogy Kölcseben Kajdi István úr hajduinak hatvan kenyeret, Esze uraménak Váriban két köből lisztet, két vágót administráltak. **In possessione Salánk.** Falu birája Gecse János Barta Mihály Duda Jakab ez szerint vallották. Kölcseben Kajdi úr hajduinak két köből lisztet négy köből abrakot. Esze Tamás uraménak Váriban négy köből lisztet, négy köből abrakot administráltak. **In possessione Verbőcz.** Falu birája Szennyes János, Katona Pál Guti Mihály ez szerint vallják hogy Kajdi István úr hajduinak Kölcseben ötven kenyeret egy vágót. Esze uraménak Váriban egy köből lisztet egy vágót administráltak. **In possessione Szőlös Vég Ardó.** Falu birája Pusztai István, Turda István, Erdélyi Márton, Polyánkai János hittel vallják, hogy Kajdi István úr hajduinak Kölcseben két köből lisztet egy vágót. Esze Tamás uraménak Váriban két köből lisztet, hat köből abrakot, egy jó vágót administráltak. Mely inquisitiot mi illyenképpen végben vivén, agyuk róla ez subscriptionkal és peccétlésünket roborált testimonialisunkat. Dátum Ardo. Die 10 Aprilis Anno 1705.

Tatai Gábor

Nemes Ugocsa Vármegyének ordinarius szolgabírája. L. S.

Gacsályi István

Nemes Ugocsa Vármegyének hites assessora L. S.

Quam quidem modo praemisso celebratam et peractam inquisitionem praesentibus litteris nostris testimonialibus de verbo ad verbum sine diminuatione augmento et variatione insertam ac inscriptam sub sigillis nostris judicialibus et authenticis extradandam esse duximus. Communi svadente justitia. Datum ex sedria nostra die vigesima prima Aprilis Anno Domini Millesimo Septingentesimo quinto possessione Sásvár celebrata.

Stephanus Ujlaki

Vice comes Comitatus Ugocsiensis

Petrus Jászai
Judlium Incliti Comitatus de Ugocsa
Gabriel Tatai
Judlium Incliti Comitatus de Ugocsa
Extradatae per juratum sedriae Incliti Comitatus de Ugocsa notárium

54.

1705. április 10.

Kimutatás az Ugocsa vármegyei falvak és városok által a szabadságharc katonáinak tett elszállásolásokról, beszolgáltatásokról, az ezredek erőszakos foglalásairól 1705. január 1–1705. április 10. között.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 441, folio 1–8

MOL. G. 16. 27 cs. 1.2.d. folio 428–433

Nos Universitas Magnatum et Nobilium Comitatus de Ugocsa Damus pro memoria tenore Propentium Significantes quibus expedit. Quod nos ad benignum Serenissimi Principis Dominationes Francisci Rákóczi et Felső Vadász Dominationi Nostri Clementissimi mandatum, Super Militiae Cujuscunque Ordinis nationalis et exterae, excessibus, extorsionibus, Consumptionibus, in Comitatus hoc nostro ab Arcis Szatthmar tardicionis puncto, usquequaque factis medio Dominorum Judicum Nobilium Juratorumque Assessorum nostrorum Judicum Nobilium Juratorumque Assessorum nostrorum Infra nominandorum et ad id exmissorum seriam peragi faciendo inquit fiticnem inquisitionem, Eadem nobis de more solito, medio Dominorum Judicum et Juratorum nostrorum, fide ipsorum mediante Scriptotenus reportata ac Presentata est Cujus tenor Sequitur in hunc modum. Mi Jászai Péter és Tatai Gábor Nemes Ugocsa Vármegyének hites Szolgabírái, Oroszi Ferencz és Gacsályi István Assessori agyuk tudtára mindenkinek hogy a Méltóságos Fejedelem Felső Vadász Rákóczi ferencz kegyelmes Urunk eő Nagysággha kegyelmes parancsolattyára lett exmissiójából a Tekintetes Nemes Ugocsa Vármegyének ki jó vén processusinkbul bizonyos inquisitiot kellett peragálnunk, s peragáltunk arrul: Hogy Szattmár Vára fel adásátul fogva az alá s fel járó mind Magyar mind más Nemzetbül álló Lovas és Gyalog Quartályozó Hadak extraordinarie mit husztak vontak a Falukon és mit költöttek reájok a Lakosok: kit az alább meg nevezendő Faluk és helységek Bíráji s Esküttyei hiteket valották e szerént. In oppido N. Szőlős. Fő Bíró Sonkolyos István, Mádi István, Kovács István, Miklós Kovács, hütök után vallyák Fő Capitány Majos János és Ilosvai Balint Uramék ezerébül való hadak Szattmár meg vétele után rajtok Quartélyoztak Bort attanak ötven egy forintárat, abrakot és szénát amennyi kívántatott. Orosz Pál Uram Ezerébül való Fő Hadnagy Szendrei Szabó István, volt rajtok nyolcvan ötöd magával bort attanak a katonáinak huszon hat forintárat d. 50. kész pénzt f.2 abrakot tizenöt köblöt, szénát a mennyi kellett. In Possessione Salank. Salánki Bíró Duda Jakab, Barta Mihály, Gecse János hütök után vallyák hogy Majos János Uram Ezerébül való Fő Hadnagy Debreczeni István maga Seregével és ugyan azon Ezerbül való Vicze Oláh Hadnagy Nacucza nevű maga Seregével a két sereg eczersmind, vóltak harmadnapig adott a Falu ötven három köből abrakot, huszon négy forintára bort szénát Enniek valót a mennyi kívántatott harmadnapig. In Possessione T. Ujlak Fő Bíró Kati István, Varga István, Vincze János hütök után vallyák hogy az alá s fel járó quartélyozó hadakra költöttek bort husz forintárat, d. 50. abrakot hét köblöt Szendrei Szabó István Fő Hadnagy hált rajtok maga seregével, attanak hat köből abrakot négy forintára bort, Ennivalót a mennyi kellett, szénát hasonló képpen. In Possessione Fancsika. Bíró Puskás Ferencz, Csengeri István, Batári Pál hütök után vallyák hogy Szendrei Szabó István Hadnagy maga seregével meg szálván a Faluban attanak négy köből abrakot, bort attanak két forintárat, d. 50. Pap Mihály Uram

katonái számára bort három forint árát, hat véka abrakot, ezeken kívül az alá s fel járó és quartélyozó hadakra attanak tizenöt forintára bort. In Possessione Szőlősvég Ardó. Biró Pusztai István, Erdélyi Márton, Turda Miklós, Polyánczai János hütök után vallyák hogy az Majos János Uram lovai voltanak egy hónapig quartélyban adott a Falu két köböl abrakot és két vékát, öt szán szénát, bort a Szolgái számára nyolcz forintárát, ezenkívül az alá s fel járó hadakra költött a Falu tizenhat forintára bort. In Possessione Egres. Biró Lengyel János, Szűcs Demeter, Rákos János, Ruzska Péter, Hütök után vallyák hogy Majos János Uram lovai számára attak öt szán szénát, hat köböl abrakot, Zakhariás vont rajtok egy szán szénát, Pati Mihály is vont rajtok egy Szán Szénát, abrakot egy köblöt Majos János Uram katonáinak kik rajtok quartélyoztak, attanak tíz köböl abrakot bort egy forintárát, d. 54. In Possessione Karácsfalva. Petrik János Főbb Biró társaival együtt hitek utánn vallyák hogy Majos János Uram ezerébül való Oláh Hadnagy hált rajtok maga Seregével Nacucza nevű adott a Falu tizen nyolcz köböl abrakot, bort két forintárát, és d. 50. Enni valót, szénát amennyi kellett, Majos János uram katonája Vári Nagy György erőszakkal vont rajtok egy szán Szénát, egy köböl abrakot, a fel s alá járó és quartélyozó hadakra költöttek nyolcz forintára bort. In Possessione Sásvár. Biró Nagy Pál, Varga István, Kósa András, hütök utánn vallyák hogy Majos János uram katonái voltak rajtok két Szán Szénát, két köböl abrakot, Sennyei Ferenc Uram ezerébül való katonák voltak rajtok öt forintára bort. D. 50. ezen kívül enni valót, szénát a mennyi kívántatott. In Possessione Szirma. Biró Velétei Thamás Nagy Ferenc, Szád-vári Stephan hütök után vallyák hogy az Majos János uram Ezerébül való hadakra költött az Falu tizenkét köböl abrakot, bort har forintárát. In Possessione Patak. Biró Simon István, Nagy György Czadár Amos, Gál Ambrus hütök után vallyák hogy az Majos János uram Ezerébül való hadak, rajtok Quartélyozván, adott az Falu huszon hét köböl abrakot és két vékán , bort attanak negyven egy forintárát, és 50 pénz árát. In Possessione Keresztur. Biró Székely István, Kása István, Varga András hütök után vallyék, hogy az alá s fel járó quartélyozó hadakra Szattmár fel adásátul fogva, költött a falu negyven hat köböl abrakot, bort, huszon négy forintárát, Nacucza nevű Oláh Hadnagy vont az Bírón tizen négy icze bort egy köpő méhet s fel is verte. In Possessione Újhely. Biró Petrus András, Vincze János, Tirda András, hütök után vallyák, hogy az alá s fel járó quartélyozó hadakra költött a Falu bort tizenhárom forintárát. d. 50. abrakot két köblöt, három vékát. In Possessione Mattyfalva. Szász István, Hegedüs István hütök után vallyák, hogy az alá s fel járó hadakra költött a Falu két forintára bort, szénát és enni valót a mennyi kellett. In Possessione Verböcz. Biró Szennyei János Guti Mihály, Katona András hütök után vallyák, hogy Majos János Urunk Ezerébül való katonáknak attanak tizen négy köböl abrakot, bort, négy forintárát, d. 50. Majos János Urunk Lovai Számára két szán szénát. In Possessione Alsó Karaszló. Biró Babics Tamás, Pap Demeter, Zány János hütök után vallyék, hogy az Majos János Urunk Ezerébül való katonákra kik rajtok quartélyoztanak költöt a Falu huszon egy köböl abrakot, szénát enni valót amennyi kellett, Vicze Hadnagy Püspöki Ferenc vont rajtok két máriást, Majos János Urunk Lovai Számára attanak két szán szénát, két köböl abrakot. Szendrei Szabó István vont rajtok egy Réka bőrt és egy Farkas bőrt. In Possessione Komját. Biró Lengyel Ferenc Kövesdi László, Kocsis Ferenc, Huszti Péter hütök után vallyák, hogy Majos János uram Péter hitük után vallyák, hogy Majos János Uram Lovai számára attanak öt szán szénát, hat köböl abrakot, Pati Mihály vnt rajtok egy szán szénát, egy köböl abrakot, Majos János urunk Ezerébül való had hált rajtok, egy sereg, Laskai Péter Serege, adott a Falu tíz köböl abrakot két forintára bort enni valót, Szénát valamennyi kellett. Budul Miklós, Kajdi Ur ezerébül való Gyalog hadnagy vont rajtok négy forintára bort igaz ok nélkül. In Possessione Ujfalu. Biró Dienes Demeter, Kozma János, Bródi Illyés hütök után vallyák, Hogy Kapitány Majos János Urunk Lovai számára attanak két köböl abrakot, és két vékát, Zakharias Urunk vont rajtok két

szán Szénát, Pati Mihály Uramnak három véka abrakot, Majos Urunk szolgája egy máriást. In Possessione Kis Csongva. Bíró Komjáti Orbán Komjáti János, Molnár János, hütök után vallyák hogy majos jános Urunk lovai számára attunk egy szán Szénát, egy köből abrakot, Sennyei ferencz Urunk eő Nagysággha ezerébül való katonák, vontak rajtok két köből abrakot, Ilosvai Bálint Urunk katonái vontak rajtok egy forintot. Die 1. Április Láncki Ferenc katonáinak attanak a Kis Csongovaiak 9 véka Zabot, egy forintot ételt azon kívül. In Possessione Nagy Csongva. Bíró Szalvai Jakab, Pap Ferencz, Fedő Ferenc, hütök után vallyák, hogy majos János Uramék lovai számára adott a falu két szán Szénát, két köből abrakot, Szócs Gergely Strázsa Mester vont rajtok 60 pénzt Sennyei Uram eő nagysággha ezerébül való katonák vontak rajtok két köből abrakot, s két vékát, egy jó pokrúczot erővel el vittek ki meg ért volna két forintot, Lubi György Uram katonái hálván a Faluban harmincz lóval adott a falu három köből abrakot három vékát kész pénzt három forintot. In Possessione Ölyvös. Bíró Szapkó Péter, szocska Gergely, Ricsanczki Péter hütök után vallyák, hogy Majos Uramék Lovai számára attanak három szán Szénát három köből abrakot, Sennyei Urunk eő Nagysággha Ezerébül való katonák vontak rajtok hat köből abrakot, Szendrei Szabó István Fő Hadnagy vont rajtok két forintot, Prényi Ádám Uram eő Nagysággha katonái egy forintot. In Possessione Alsó Sárád. Bíró Dobos Lukács, Csépes János, Fekete László, hütök után vallyák hogy Majos uram lovai számára attanak négy Szán Szénát, négy köből abrakot; Kapitány Luczi György Uram számára három köből abrakot. In Possessione Felső Karaszló. Bíró Tarpai László, Halász gergely, Zán András, hütök után vallyák, hogy Majos jános uram lovai számára attanak egy szán szénát, egy köből abrakot. In Possessione Felső Sárád. Bíró Licte János, György András, Dömeckzi János; hütök után vallyák, hogy attanak Kapitány Majos János Uram lovai számára négy szán szénát, Tíz véka abrakot. In Possessione Rákócz. Bíró Kopa Mátyás Kurta gergely Csizlió Simon, hütök után vallyák, hogy Majos János Uram Ezerébül való egy Sereg jenei Péter Serege negyed napig Quartélyozott rajtok hetven lóval voltanak, egy hordó bort meg ittak, egy Hordó Sert is negyven köből abrakot meg étettek, szénát a mennyi kellett a Vicsze hadnagy Püspöki ferencz egy nyestet vont rajtok. In Possessione Rakasz. Bíró Juhász Ferencz Lipe Sándor, Zányai Péter, Csuga Péter hütök után vallyák, hogy Majos János Uram Ezerébül volt két Sereg a faluban elsőben Nacucza nevü Oláh Hadnagy, század magával az után Püspöki ferencz Hadnagy hatvanod magával a két rendbeli Serege költött a Falu a harmincz köből abrakot, harmadnapig Szénát amennyi kellett, bort, sert, és Pályinkát husz forintárát Hadnagy Püspöki Ferencz vont rajtok egy forintot. In Possessione Veresmart. Bíró Zányai Ferencz, Medve Simon, Szalvai Mihály, Csonka János, hütök után vallyák hogy Kajdi István Uram Ezerébül való hadakra Viski István és Budol Miklós Seregére költött az falu bort tíz forintárát és d. 50. Urunk eő Nagysággha lovai számára egy éjjel ott hálván két száz lóval, adott a falu harmincz Szán Szénát, az alá s fel járókra, és Quartélyozókra mivel az a Szegény falu igen utban vagyon, attanak harminczhat köből abrakot, bort hatforintárát. In Possessione Kis Kupány. Bíró Kádár János, Kencz Sándor, Zányai Pál, hütök után vallyák hogy Kajdi István Uram ezerébül való egy Oláh Hadnagy Medve nevü rajtok hált harminczad magával vont az falun négy köből bort azon kívül minden legényre egy egy icze bort, ennivalót amennyi kellett, Huszt várában való Hajduk vontak rajtok egy forintot Bodul Miklós vont rajtok három forintot. In Possessione Kirva. Bíró Vajnági Lőrincz és Rosánkai Makszin, Orosz Illyés, hitek után vallyák hogy Vajnagi György az faluban Kajdi István Uram ezerébül való két orosz Hadnagy Budul Miklós és Maszlán Lázár töttek husz forint ára kárt minden igaz ok nélkül Majos Uram katonáinak attanak egy köből abrakot. In Possessione Veléte. Hadnagy Fejér Gergely, Bíró Dolhai János, Kis Bíró, Magyar János hütök után vallyák, Majos Uram katonáinak, és Kis László Gyalog Hadnagy Seregének egy éjjel attak öt poltura hijján hat forintára bort, Kis László hajdunak más háznál

lévőknek ugyan azon éjjel egy forintárát és hét polturát, Majos Uram katonái vittek Técsőre egy Szán Szénát, abrakot két köből debreczeni István Uram magais jelen lévén Seregével attak ötven icze bort, reggel meg annyi sert. Budul Serege beli Csernatói Káprál vont három máriást és tizenhat icze Sert, Kis László vissza jövőben vont huszonkét icze bort. Pap János Gyalog hadnagya vont harmincz icze bort, Majos Uram Strázsa mesterének Szigeti Josephnek attak négy forintára és harmincz polturára bort Téb Istvánnak attak hét forintára és hatvan polturára bort. In Possessione Ujfalu. Hadnagy Szitkik Mihály, Bíró Farkas Mihály, hitek után vallyák, Majos uram katonája Gazdag János die 18 február vont el két Szán Szénát, három köből zabot, egy Ludat, két sódart, két tyúkot, huszon két icze Sert. Masszor Segnyei Uram ezerébéli Strázsa mester vont két köből zabot. Debreczeni Istvánis két köből zabot, Németi katonák kiknek Dabócson és Szászfaluban vagon feleségek voltak hat véka zabot. Kis László Seregestül itt lévén ivott két forintára Sert, a Pap jános serege is annyit vont, Kis lászló Viczéje Kód lászló vont egy emberen 26 icze Sert Majos János Uram katonai ugyan más alkalmatossággal voltak két köből zabot, ismát egy emberen ugyan azok voltak nyolcz polturát. In Possessione Csernató. Sorbán gergely hite után vallya, hogy Gazdag János Uram majos uram számára vitt abrakot három köblöt Szénát 2 Szánnal, 2 Ludat, Tyukot, egy Sódort, azon kívül eczeris másszor is attak hat köből Sert, nem tudgyák ki Ezerebéli s Seregebéliek voltak Lovasok és Gyalogok, ismét eczeris másszor is Zabot voltak rajtok öt köblöt. In Possessione Kis Tarna. Bíró Vrása Tivadar, Muszka Tamás hitek után vallyák majos uram Számára vittek a katonák két Szán Szénát abrakot két köblöt, magoknak harmadik köblöt öt sodort, két Tyukot, egy meg hagyott malaczott die 17 Február a Csató uram Szolgái 22. Február három véka abrakot és öt icze Sert vontanak, Németi katonák haton vontanak hat véka abrakot, két Tyukot, más kilencz katona is vont hat véka abrakot Szárazpataki, komlósi, komorzádi, negyedik a Batarcsi Pap öttese, azok voltak 26 icze Sert, ezen kívül a Kis László Hajdui vélek lévén Vicze Hadnagy Kis László vontanak negyven icze Sert, Ujfalusi Kis János is hat iczét vont. In Possessione Nagy Tarna. Bíró Kocsán Tamás, Dán János, Ivaesko Simon, hitek után vallyák, Majos Uram Ezerében lévő négy katona vont három köből abrakot, egy Szán Szénát, négy Sódort, huszonkét icze Sert 9 Februárban. Ismét nyolczadik Februárban Majos Uram katonái vontanak tizen kilencz negyede abrakot, hét nagy Sódort, Sert husz iczét, 11 februárban ugyan Majos Ur katonái tizen voltak vontanak, kész pénzt a ... huszon négy polturát, a többi nyolcz polturát, Sert hat iczét, abrakot két vékát, azok voltak a kik Szintai Urammal a pénzt szedték, 17 februárban Gazdag Jánosnak két szán szénát, négy köből abrakot, négy Tyukot, két Sódort egy Ludat, huszon két icze Sert, 20 februárban Béltéki katonái ittak meg négy icze Sert Fábján Sebestyén nap tájban ugy mint circa diem 20 Januárban Pap János magais jelen volt, harmadnapig ivott meg hatvanhat köből Sert, mingyárt utánna jüvén Kis Lászlónak a viczéje is hordatott negyven négy icze Sert. In Possessione Komlós. Hadnagy Bányai Miklós, bíró Kopcsa László hitek után vallyák, Béltéki Uram katonái öten vontanak 10 icze bort, d. 16. february Sennyei uram katonái ötön vontanak huszon két polturát. d. 10 februárban Majos uram katonái vittek három Szán Szénát, abrakot, Cub 4 négy Sódort, két tyukot. In Possessione Száraz Patak. Bannai Mihály, Méhes Tamás, Méhes Tivadar hitek után vallyák, Gazdag János két ízben vont abrakot harminchét köblöt, négy Sódort, négy Tyukot, egy Szán Szénát, kész pénzt egy forintot, Gyarmati Uram katonái három véka abrakot, kész pénzt huszonnégy polturát, Kis László maga jelen lévén a Sereggel vont négy köből Sert, Pap János kész pénzt 20 polturát. In Possessione Bocskó. három ember lakja. Hannos Lőrincz, Lemes Gergely, hitek után vallyák, Majos Uram számára vittek két Szán Szénát, hat véka abrakot. Dabocson és Várallyán lakók voltak rajtok három véka abrakot, két Sódort. In Possessione Batarcs. Bíró Kis László, Bandra Péter hitek után vallyák Kajdi Uram Ezerébül Pap János maga Seregével Fábján Sebestyén nap tájban ugy mint Circa d. 20 Januari volt Batarcson, voltak három három icze bort, ott léteknél voltak circiter hetvenen, azután jött Kis László maga Seregével azoknak

attanak hatvan két icze bort. Váradinak a Forgolányi Nagy János Viczjének kellett adni ötvenkét icze bort. 4 Februárban majos uram ezerébül való Sáska András vobt hat iczét, két véka abrakot. Ismét el vit Majos János Uram katonája három Szán Szénát tíz icze bort, négy köből abrakot vont, Bélteki Ezerébül öt kartona nyolcz icze bort vont, 19 februari Ismát Sennyei Yram eő Magyságha katonája vont kész pénzt egy forintot, öt icze bort, más ötnek ugyan az nap Majos uram Ezerébül Kereszturban lakó Furinak nevezte magát huszonnégy iczét, egy öreg véka abrakot. In Possessione Verécze. Bíró Kis Mihály, Szidik János, hitek után vallyák az Budul hajdui itt lévén egy éjjel két forintára 1 nyolcz polturára Sert ittak meg Forrai György vont két véka abrakot d. 6 Februárban Sennyei uram katonáinak négy icze Sert, ugyan akkor másoknak két icze, egyszeris másszor is nem tudják ki Seregébül valóknak három forintárát tizen hat polturárát attanak, Gazdag Jánosnak két tyukot, egy Sódort attanak. In Possessione Királyháza. Sellérek, Szolgák Bíró Sütő vagy Márton István, Orosz Romány hitek után vallyák, hogy Budul Hajduinak negyven öt icze Sert attanak, Forrainak egy iczét, Kállai uram hat polturára bort, Németi katonáknak hat icze Sert. In Possessione Tekeháza. Bíró Kelemen András, Jakab mihály hitek után vallyák, hogy attanak majos uram számára két Szán szénát, két köből abrakot, Debreczeni István Urunk két köből zabot, Majos Uram számára husz icze Sert Sennyei uram katonáinak öt icze bort, ezen kívül a kit nem tudnak meg mondani ki Seregebelieknek attak száztizenhárom icze bort harmincz iczéje két két polturás, a többi három polturás bor volt. In Possessione Szászfalu. Bíró Kassai János, Gál György hitek után vallyák, hogy attanak majos Urnak két Szán Szénát, három köből abrakot, nem tudgya, ki katonái voltanak ittak meg másfél Száz icze bort harmadfél köbli három polturás bor volt másszor Desőfi Uram katonáinak tíz véka zabot, tuzennyolcz icze bort. In Possessione Fekete Ardó. Bíró Paládi Péter, Paládi István, Majos uram Számára két Szán Szénát, négy köből abrakot, három tyukot, négy icze bort, Desőfi Uramék ittak meg Száz icze bort nem tudják ki katonái voltanak azok is ittak meg negyven három icze bort, az makány Seregnek két köblöt ezen kívül, negyvenhat iczét a Várad seregének hatvan négy iczét, ismét huszon négy iczét, nem tudgyák ki katonáinak. In Possessione Forgolány. Bíró babos András, hiti után vallya Majos Kapitány Uram Ezerében lévő Strása Mester Patócsi Sámuel több társaival együtt egy forintot harminczhárom polturát vont, Kajdi Uram Ezerében lévő Bana nevű hadnagy Seregével együtt vont a Falun négy forintot tizennégy polturát. Ismét másod rendbeli Kajdi Uram Ezerében lévő hajduk vontak nyolcz icze bort, Desőfi uram katonái harmadnapig itt lakván vontak hatvan három icze bort, Majos Kapitány Uram Ezerében lévő Strázsa Mester Keviczki Uram négy icze bort, Lázár Tamás Uram katonája a Bírót is meg vervén vont tizenhét icze bort. In Possessione Farkasfalva. Bíró Virág János, hite után vallya, Foris Uram katonáinak attak két icze bort, Desőfi Uram katonáinak egy véka abrakot, hét icze bort, az Bana hajduinak huszon kilecz polturát kész pénzt. In Possessione Péterfalva. Három paraszt ember adott ennyit, Orosz Mihály hiti után vallya, Bana hajduinak adott húsz icze bort, nem tudgyák ki katonái vontak rajtok három köből abrakot, egy icze bort. In Possessione Akli. Domokos jános Falu Bírója Orosz András hitős ember hite után vallyák, Majos uram Számára egy Szán szénát, másfél köből ... kellett adni, Nagy jános gyalogh Hadnagyi, két poltura hijján két forintára bort ívott meg, Majos Uram Zászló tartója vont egy Szán Szénát, egy Sódort egy pál Gyalog hadnagy számára három Sódort, bana vont hét icze bort ismét nem tudhatták ki katonája vont öt icze bort, Borbély Samu nevű majos uram Zászló tartójának tizen kilencz icze bort, Viski hajdujának nyolcz polturát kész pénzt, Gazdag jános majos Uram katonája is tizenkét polturát vont kész pénzt, Csató Ádám Uram is hét icze bort, egy Szán Szénát Viski hajdujának, kész pénzt nyolcz polturát, nem tudgyák ki katonája volt az vont egy köből zabot, kilencz icze bort. In Possessione Bökény. Bíró Lukács, Orosz Simon hitek után vallyák Desőfi uram serege vont rajtok harmincz icze bort, Sennyei uram katonái vontak nyolcz icze bort. Majos Uram katonái vontak rajtok tizenkét icze bort; Budul Hadnagy öt icze bort, Gödény ezerébül való hajduk két icze bort. Viski

egy iczét. Csató Ádám Uram katonai három iczét foris katonai öt iczét. Nagy István és Nagy pál gyalog hadnagyok öt icze bort. In Possessione Batár. Ez öt emberből áll . Törő István, kovács tamás hitek után vallyák desői uram katonái vontanak tizenkét polturára bort, Nem tudhattyák ki katonái voltanak azok is vontanak három icze bort, Majos Uram katonái is három icze bort nyolcz forintára szánát. In Possessione Halmi. Bíró Varga Gáspár, porcsai István, jitek után vallyák, az kajdi uram hajdui vontak rajtok nyolczvan icze bort, ezen kívül, több hajduk és katonák fordulván meg rajtok, kiket nem is tudnak ki ezeréből és Seregébül voltanak azokkal együtt in Summa, az borbéli kölcségek ment Száz nyolczvan három iczére, Majos János Uram katonájának Gazdagh jánosnak attanak két máriást, Sennyei uram Ezerében lévő Foris Seregének hat máriást. Kajdi Uram hajdujának is hat máriást, Hadadi istván Uramnak egy Szán Szénát egy köből abrakot. Nagy pál hadnagyinak egy véka abrakot. In Possessione Nevetlenfalu. Bíró Nagy Ferencz Eskütt ember, Orosz Ferencz hitek után vallyák, hogy Desői Uram katonái vontanak el huszon nyolcz icze bort, Pati mihálynak tizen nyolcz icze bort, Majos uram katonái 26 icze bort egy véka abrakot, Viski hajdui tíz icze bort Nagy István hat véka abrakot, Esik nevű Makány hat véka abrakot négy icze bort. Lukács Makány egy köből abrakot négy icze bort Csató ádám Uram hét icze bort vont. Kajdi Uram hajdui hat icze bort. Nagy János Hadnagya két icze bort, Gödény Pál Uram négy icze bort. Ismét Majos János Uram katonái hét icze bort. Nemesi katonák hat icze bort. In Possessione Heteni Bíró Bocskó simon Eskütt Pap illyés hitük után vallyák Majos jános Uram vittek egy Szán Szénát egy köből abrakot, Szabó pál uram egy szán Szénát, abrakot hat vékát, Váradi nevű vicze hadnagy kész pénzt három forintot. D, 75 Szabó pál Úr katonáinak hat véka abrakot. In Possessione Almás hol három ember lakik. Bíró Almási László, hites emberek Almási Mihály, Barcsa jános, hite után vallyák, Kajdi Uram katonáira költöttek bort negyvenhat iczét, abrakot vittek egy köblöt el, Majos jános uram katonái három vékát, csengeri katonák egy szán Szénát, másokis szettek rajtok bort az kiket ki nem tanulhattak ki seregábül való voltak in Summa nyolcz forintig. In Possessione Csedreg. Három ember lakik. Bíró kovács jános hite után vallya Kajdi uram hajduira, költöttek bort tizenkét iczét. Majos János Uram katonai vettek el kész pénzt tizenkét polturát, Ugyan Kajdi uram hajdui kész pénzt tíz polturát. In Possessione Kőkényesd. Bíró Bányai János, Huszti András, esküdt ember hite után vallyák, hogy Kajdi uramék és hajduinak kellett adni bort száz nyolczvan két iczét. Desői Uram katonáinak huszon négy iczét, kész pénzt egy német forintot. Kállai uram ott lévén bort kívánt, ki miatt egy embert erősen meg veretett s kellett adni hetvennyolcz iczét. Foris uram katonáinak kész pénzt harmincz polturát, más uttal ugyan azon katonáknak hatvan három icze bort, nem tudhattyák ki Seregébül való légyen Szabó Sámuel nevű katona vont nyolcz polturát, Ismét Kajdi Uram hajduinak Hat icze bort, Majos Uram katonáinak két icze bort, egy véka zabot. In Possessione Tur Terebes. Bíró Orosz András, eskütt ember Dallos Ferenc hite után vallyák, Bana hajdui voltak s vontak rajtok kész pénzt egy forintot huszon négy pénzt. Majos uram hadnagya vont el két Szán Szénát, Nagy Pál vont rajtok két véka abrakot Kajdi uram Szolgái öt véka abrakot négy sódart. Pap Mihály Uram két véka abrakot, Nagy Pál seregevont tőlük tizenöt köből bort, Budul hajdui hat köből bort, Fóris Serege öt köből bort, nem tudhattyák ki Seregébül való voltak, azok vettek rajtok hatvan öt icze bort, Szatmári katonák vontak rajtok egy köből abrakot, négy sódart. In Possessione Csepe. Domonkos Pál hite után vallya, a Desői Uram katonáinak kellett adniok, egy forintára huszon hét polturára bort. Kajdi Uram hadának huszonkét polturára bort, Váradi nevű hadnagynak a gyalogok között huszon két polturára bort. Az makányoknak egy német forintot, majos uram vett rajtok egy Szán Szénát, egy köből abrakot, Majos uram katonája három icze bort, nem tudhattyák ki seregébül való voltanak vontanak rajtok két forintárára, hét polturára bort. In Possessione Várallya. Kovács András hite után vallya Apagyi Gábor, Elek Mihály vallyák,

hogy a Fóris serege vont rajtok, kész pénzt két forintos, bort huszon nyolcz köblöt Majos uram katonája Gazdag János vont rajtok két Szán Szénát, bort tizenhárom iczét, borbély Samu vont egy Szán Szénát, a Táborra mikor az élést vittek ezen emberek Fóris Mihály Kölcsen túl vont el egy sák zabot, benn Kölcse között két Sakkal vont el Peczkés Samu. In Possessione Turcz. Dán István, Dán Mihály, Bordás Simon, Dán László hite után vallyák hogy a Szattmári katonák fele vont rajtok három Szán Szénát, egy véka Zabot, egy véka káposztát tíz icze bort, hét tyúkot, három sódort, Debreczeni István Hadnagy Uram vont rajtok egy köből bort, Kajdi uram Nagy János nevű hadnagya öt köblő maga számára, hajdui voltak egy mondották magok a falunak hét tizedallya har madnapig laktak a faluban, minden napra egy egy Személyre három három iczét vontanak rajtok, Foris Mihály Serege harmadnapig ott lakván negyed napon kellett fizetniek egy máriás hijján hat forintot, ezen kívül Botoju Lórincczen vontanak más fél forintot térdre állították, hogy fejét veszik, hogy az fiának a felesége elment a háztul, nem maradhatván tőlük bort is hat iczét vontanak rajta, Ismét Berkesz Farkas nevű embert kinzották, házában mindenét oszve rontották, két köből élettyét ki öntözték Bökényi katonának mondotta magát ... Botolya Lórincczen nyolcz icze bort, két máriást, Tarnai Lukács hajdu ölt meg egy Disznót, Medve Hadnagyi Katalin Péteren vont egy máriást, az hajduja vont Raduly András öt gergely, Szűcs András, vontak egy köbök bort, egy véka málét egy véka Zabot, A Viski Orosz János fia vont egy köből bort, Medve Hajdui vontak, egy máriást, Orosz Tivadart megis verték, egy háti bőrt is vontak rajta, Foris katonái Király István, Török István vontak rajtok tíz köből bort, Szabó Pál hadnagy két köből bort, Szabó Pál hadnagy két köből bort. In Possessione Alsó Gércze. Czolla Gergely, Bojta Simon, Karalson István, Paluska Péter, hiti után vallyák, Tebe István vont rajtok ötven icze bort, Foris Mihály vont egy német forintárát, Nagy János vont egy kucsmat, a hajduja egy Disznót egy Disznót ült meg. Desőfi Uram katonája vont rajtok egy forintot, nyolcz polturát kész pénzt. Váradí Úr katonája két szán szénát, egy véka káposztát, kész pénzt egy forintot, három tyúkot, négy Sódort, a pap dani ötcese vont egy köből bort. In Possessione Felső Gércze. Fejes Miklós, Bura Gábor, Bura László, hite után vallyák, hogy a Foris Mihály Serege vont rajtuk harmincz köből bort, egy Ráka bőrt, Váradí katonája három szán szénát, négy Sódort, négy tyókot két icze vaját két véka káposztát, Simon Gábor vont rajtok három véka zabot, nem tudhatták ki seregébül való vont rajtuk egy köből bort, Lukicska László nevű vont Buja Farkason három forintot, Botos Péteren, egy köből bort, Gyenge István vont Búra Lászlón harmincz polturát, tíz icze bort. Melly Inuisitiót ilyen képpen végbe vivén adgyuk rólla ez Subscriptionkat s pecsétlésünkel roborált Tessimoniálisunkat. Datum Ardó ... 10 April Anno 1705. Jászai Péter, Nemes Ugocsa Vármegye Ordinárius Szolgabírája, L.S. Tatai Gábor Nemes Ugocsa Vármegye Szolgabírája. L.S. Oroszi Ferenc nemes Ugocsa vármegye Assessora. L.S. Gacsályi István nemes Ugocsa Vármegye hites Assessora L.S. Quam quidem modo Premisso Celebratam ac peractam Inquisitionem Presentibus Literis nostris Testimoniálibus de verbum sine sine diminutione aug mento et variatione insertam ac inscriptam sub Sigillis nostris Judicialibus et authentius extradandam esse duximus Communi Svadente justitia. Datum.

Stephanus Ujlaki
Vice Comes Comitatus Ugocsaensis
Petrus Jászai
Judlium Inclitum Comitatus de Ugocsa
Gabriel Tatai
Judlium Incliti Comitatus de Ugocsa
Extradate per Juratum Sedriae Incltyti Comitatus de Ugocsa Notarium

55.

1705. április 11. Eger

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a katonaszökevények ellen kiadott parancsokhoz tartsa magát. Török Istvánt, aki bántalmazta Kalmár Mihályt, Majos János kapitány által elfogassuk, segítsen ebben a megye is.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 3

56.

1705. április 20. Nyitra

„Gróf Bercsényi Miklós rendelete Ugocsa megyéhez a nemesi insurrectió megváltásának módjáról, a zsoldosok kiállításáról, fizetéséről, és a megyei hadak regimentekbe szervezéséről.”

MOL. P. 396. Károlyi család levéltára Acta publica. 1705. április Fasc. 1. A. 8

Jegyzetek: Publikálva, Bánkúti, 1976. 164–166. old; Csatóry György: Gróf Bercsényi Miklós levelei és emléke Ung vármegyében. Ungvár, 2004. 23–25. o.

57.

1705. április 25. Eger

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben a shelmeci béketárgyalásokon rögzített acták alapján felszólítja a vármegyét, hogy írásban nyilvánítson véleményt a béketárgyalásokról, az ország ügyeiről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 5–6

58.

1705. május 8.

Károlyi Sándor⁸⁸¹ rendelete Ugocsa vármegyéhez: 1. választ vár a szatmári vár lerombolását tárgyaló levelére; 2. részletezi az ecsedi várba a megye által küldendő felszerelést és munkások számát; 3. a Maros melletti opratió folytatásához liztet kér Debrecenbe; 4. a szekereket és a vágókat szintén Debrecenbe küldjék; 5. a porták utáni 4-4 hajdút haladéktalanul állítsák ki; 6. a zsoldosok kiállítását Palocsai Györggyel megalakodva hajtsák végre.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 23

59.

1705. május 9. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: Pápay János fejedelmi titkár leutazott a szatmári vár lerontását és Ecsed erősítését végző munkálatok szervezése céljából; a megyére kivetett 50 gyalog szerez embert ásóval, kapával fejszével állítsák ki, élelemmel és 5 szekérral lássa el őket; a személyenkénti felkelés tagjai Palocsay Györgyhöz csatlakozzanak; minden 3 porta után egy szekér, egy vágó Debrecenbe vagy Berettyó Ujfaluba hajtassék.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 3

⁸⁸¹ KÁROLYI SÁNDOR – 1687 augusztus 4-től Szatmár vármegye örökös főispánja. 1703. október 9-én csatlakozik Rákóczihoz, már októberben mezei generális. 1704-től a dunántúli mezei lovas- és gyalog hadak főgenerálisa, 1704. március 1-jétől altábornagy, 1705. szeptember 30-tól szenátor, erdélyi főparancsnok, tiszántúli főkapitány. 1711-ben első helyen írja alá a szatmári békét. A császári hadseregben végül tábornagi rangot kap.

60.

1705. május 11. Szatmár

Galambos Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: az Ecsedhez induló szekereket először Szatmárhoz kéri, hogy szállíthasson velük Ecsedre.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 5

61.

1705. május 13. Eger

II. Rákóczi Ferenc rendeletében Ugocsa vármegyének ajánlja Vitézlő Gy... János özvegyét, Kőszegi Anna asszonyt, hogy segítsék őt.

KÁL, F. 674, op.13, od. zb. 135, folio 1

62.

1705. május 17. Berettyóújfalu

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez a portális hajdúk kiállításáról. Felrója, hogy a vármegye Szatmár várának lerombolását és Ecsed építését nem végzi megfelelően.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 1

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi Spectabiles Magnifici Perillustres et Generosi Nobilis item ex Egregii Domini et Amici mihi observandissimi.

Salutem et officiorum meorum Commendationem. Kegyelmes Urunk eő Nagyságha Kegyelmes Parancsolattyaúbul bizonyos Operatiókra és dispositiókra ki érkezvén leghelsőben is az Hadak fogyatkozását látván az szekereket minden három Porta után egyet egyett és Ugyan egy, egy Porta után egy vágot intimáltam az Nemes Vármegyének más fél másást. Annak utána adhortáltam az Personalis Generális insurrectióra, avagy hogy az intimált négy négy Hajdút, minden porta által alitcsa elől. Továb az Katonák fel állítása iránt is egész Modalitást Demonstráltam, és Eöcsém Tekintetes Nagyságos Palocsai György Úr által adurgeáltam Tekintetes Nemes Vármegyét meghalotta, mind az által semmi effectusai. Végre Szathmár Várának demolitioját, s Eöcsednek építését intimáltam, de mind ezekben Nemes Vármegyének az Instantiákon kívül, semmi igyekezetit és industriáját nem láttam sőt egész negligentiájáról arguálhatom, Ugyanannyira hogy szükségstül viseltetvén, mindeneket az egy Debreczen Várossával keilletik végben vinnem mely már jobbára bélefaradván, assecuralom az Nemes Vármegyét ezen negligentiájával Hazáját megh nem fogja Csalni, hanem az ki az igát actu vonnya a távul nézők fogják bonificalni annak szenvedését és kötelességét. Mivel penigh az Hadak föl állításának Terminussa már el is mult, az Demolitiónak és Ecsedi restauratióának penigh emminiál. Ujabb Confirmatióját vévén már is kegyelmes Urunknak az Nemes Vármegye az Instantiálásnak hadgyon békét, hanem az mi az Parancsollat, aztat kövesse ugy hogy az Instructio szerint mindenek ad proximum Terminum helyben legyenek. Máskind bizonyára gravis animadversiot az Nemes Vármegye fogh maghán tapasztalni. In religuo Maneo. Datum ex Castris ad Berettyó Újfalu positis diu 17 Mai 1705. Praetitularum Dominationum Vestrarum Ad serviendum paratissimus

Alexander Károlyi

P.L. Levelemet el végezvén érkezett kegyelmes Urunk eő Nagyságha parancsolattya kibn Újjonnan confirmállya az Tekintetes Nemes Vármegyének általam intimáltat. Azért iterate intimálom a Tekintetes Nemes Vármegye hadgyon békét az menceségeknak hanem az mi a parancsollat azt vigye végben mert tüllelem nem lehet eörökre levelemmel értettnem a Tekintetes Nemes Vármegyét, holot penigh instantiait fogja continualni magha kárát fogja szaporítani s Gyalázattyát vallani

Jegyzetek: Publikálva: Lehoczky Tivadar: A szatmári vár elrontásáról 1703–1704-ben, Történelmi kalászatok, XXX. rész Vasárnapi Újság, 1863. augusztus 23. /34. sz.

63.

1705. május 20. Eger

„A fejedelem értesíti a vármegyét, hogy Károlyi Sándor generális marschalt a Tiszán túl való földre kinevezte generális commandánsnak.”

Komáromy, 1901, 401. o.

64.

1705. május 22. Berettyó melletti táborban

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez a portális gyalogok kiállításáról; a parasztság részéről 4 gyalogot portánként, a nemesség részéről két-két lovas mundérral, fegyverrel.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 7

65.

1705. május 22. Berettyó melletti táborban

„Károlyi Sándor rendelete a vármegyéhez, hogy minek utána a fejedelem elhatározta, hogy Szatmár várát teljesen lerontatja, Ecsedet pedig restauráltatja, a vármegye valamikor Galambos Ferenc kapitány kívánja, abban serénykedjék és illendő succursussal legyen. A parasztok minden porta után 4 gyalogot, a nemesek pedig minden porta után 2 jó lovas fegyveres katonát állítsanak. A lézengő katonákat a tolvajokkal együtt üldözzék és fogassák. — Küldjön a vármegye kimutatást arról, hogy a mezei hadban hány nemes szolgál, mennyi esett el és hányan ültek fel ismét?”

Komáromy, 1901. 401. o.

66.

1705. május 23. Eger

„A fejedelem meghagyja a vármegyének, hogy csak kiváltképpen való elmulthatatlan szükség dologban küldjön hozzá követeket és ilyen követekre privát ügyeket ne bizzanak, hanem akinek valami baja van, forduljon személyesen, vagy levele által egyenesen a fejedelemhez.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 9

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 401. o.

67.

1705. május 27. Turtő

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben figyelmeztet a beszolgáltatások teljesítésére; mulasztás esetén — hivatkozva Rákócziára — a vármegyei tisztek jószágát kobozza el. Figyelmeztet a szatmári vár rombolását és Ecsed építését végző munkások kiállítását illetően; a lézengő, kóborló katonaságot fogja el és állítsa hadba őket.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 2–3

68.

1705. május 30. Debrecen

Orosz György rendelete Ugocsa vármegyéhez a Gyula alá szállt erdélyi had haladéktalan élelmezéséről; a lisztet a Diószeg-i magazinumba szállítsa; a szállítmányokhoz commissariust rendeljen az elszámolások végett. A vágóval, zabbal, gabonával megrakott szekereket munkára való marhákkal küldje Gyulához.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 4

69.

1705. május 31. Vittka

Palocsay György⁸⁸² levele Ugocsa vármegyéhez: hivatkozva Károlyi parancsára sürgeti a személyenkénti felkelést, hogy a Bihar megyei Berettyóújfaluba időben érkezhessenek. Minden porta után négy hajdut küldjön.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 1

70.

1705. június 3. Ecsed

Krucsay Márton⁸⁸³ hadbiztos rendelete Ugocsa vármegyéhez: sürgeti az Ecsedhez megrendelt liszt és porták utáni szekerek elindítását.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 7

71.

1705. június 3. Beregszászvégardó

Bereg vármegye közgyűlésének levele Ugocsa vármegyéhez a tatárbetörés elleni védekezésről, a vármegyék közötti kapcsolattartásról, Csetfalva körüli elvonulásokról, a közösen kiállítandó zsoldos lovasságról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 432, folio 1

72.

1705. június 9. Eger

Bercsényi Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a fegyveres hajduk kiállításáról, Jármí Ferenc úr főkapitányságának elismeréséről, alkapitány és fő strázsamester kinevezéséről.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 3

Jegyzetek: Publikálva: Csatáry György: Bercsényi Miklós levelei és emléke Ung vármegyében. Ungvár 2004. 25–26. o.

73.

1705. június 10. Gyula

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: Ecsedhez a rendelt gyalogságot nyári munkára küldjék, kiknek személyenként 5 hónapra harmad fél köből lisztet biztosítsanak különben elkobozza a vármegyei tisztek vagyonát.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 9

74.

1705. június 16. Gyula

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a tisztek zsoldjainak fizetéséről és a zsoldosok kiállításáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 5

75.

1705. június 17. Eger

„A fejedelem Bercsényi Miklós kívánságára sürgeti a portai hajduk kiállítását és

⁸⁸² PALOCSAY GYÖRGY – 1702-ben százados Gombos Imre ezredében, magyarra fordítja I. Lipót hadi articulusait. 1703-ban a Rajnánál harcolt, 1704-ben megszökik és csatlakozik Rákóczihoz. Ezredes, brigadéros, majd 1710-ben generális főstrázsamester. 1710. július-október között dunántúli főparancsnok.

⁸⁸³ KRUCSAY MÁRTON – 1699-ben Szabolcs vármegye, 1705-ben pedig Ugocsa vármegye alispánja. 1705-ben tiszántúli körzeti hadbiztos. 1706–1710-ben a Rákóczi-birtokok jószágigazgatója. 1710-ben az Udvari Gazdasági Tanács tanácsosa. 1732-ben hunyt el.

rendeli, hogy azok Károlyi Sándor commandója alá küldessenek. A Tekeházán összegyűlt parasztok követeit csak bocsássa föl a vármegye, hogy vakmerőségükért méltóan lakoljanak. Ígéri, hogy a törvénytelen vámokat el fogja törölni, és erre nézve parancsolt is már Kálmánczay István administrátornak.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 12-13

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 401. o.

76.

1705. június 17. Szatmár

Galambos Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a kivetett 300 gyalog szeres embert ásóval, kapával, boronát vonó marhákkal küldje a szatmári várhoz.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 11

77.

1705. június 17. Szatmár

Galambos Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vár lebontása elhúzódott, ami a vármegye hibája is. Ezért az ott dolgozó ugocsaikat aratásra hazaengedte, de augusztus 20-ára 300 embert visszavár ígás marhákkal együtt.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 15

78.

1705. június 19. Gyula

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegyére kivetett szekerek beszolgáltatását a vármegye nem egészen teljesítette, öt helyett csak hármat küldött. A porták után kivetett gyalogokat és lovasokat is mielőbb állítsa ki.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 13

79.

1705. június 23. Gyula

Károlyi Sándor parancsa Ugocsa vármegyéhez: Palocsay Györgyöt megbízta a zsoldosok akár erőszakos kiállításával, a vármegyei tisztek vagyonának elkobzása terhe alatt.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 3

80.

1705. június 27. Újvár

„Bercsényi Miklós fölhívja a vármegyét, hogy a personális insurrectió helyett megfelelő számú zsoldosokat állítson és küldje azokat haladéktalanul a fejedelem mellé.”

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 126, folio 1.

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 402. o. Publikálva: Csatáry György: Gróf Bercsényi Miklós levelei és emléke Ung vármegyében. Ungvár, 2004. 26-27 o.

81.

1705. június 29. Várad

„Palocsay György⁸⁸⁴ fölhívja a vármegyét, hogy minden porta után 2 lovast, tehát a felvett 28 porta után 56 lovast jó lovakkal és 112 gyalogost állítson ki, szerszámostul, puskával, karddal, veres tarsolyos lódinggal, karabéllyal vagy flintával egész mundérral és bocsássa azonnal a vármegyébe küldött ifj. Desöffy Péter kapitány commandója alá, mert máskülönben a nemes vármegye tiszteinek minden jószágát confiscálni fogja. Megszabja,

⁸⁸⁴ PALOCSAY GYÖRGY – 1702-ben százados Gombos Imre ezredében, magyarrá fordítja I. Lipót hadi artikulusait. 1703-ban a Rajnánál harcolt, 1704-ben megszökik és csatlakozik Rákóczihoz. Ezredes, brigadéros majd 1710-ben generális főstrázsamester. 1710. július –október között dunántúli főparancsnok.

hogy a vitézek dolmánya zöld, a nadrág kék, a süveg fekete, a csizma szintén fekete borjúbőr legyen.

Mint hogy pedig a vármegye késedelmeskedett július 5. kelt levelében már azzal fenyegetődzik, hogy 100 lovasból álló exequíót küld a nyakokra.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 3

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 402. o.

82.

1705. július 1. Olcsva

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez a kialakult politikai helyzetről. Elrendeli, hogy a vármegye követei jelenjenek meg a Pest megyei Rákos mezején a Szent Mihály első napján tartandó országgyűlésen.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 14–15

83.

1705. július 2. Debrecen

Palocsay György levele Ugocsa vármegyéhez: hivatkozva Károlyi Sándor rendeletére az abban foglaltakat a vármegye mihamarább teljesítse.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 129, folio 9

84.

1705. július 3. Császló

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez a portális zsoldos lovasság kiállításáról, a Perényiek részvételéről a zsoldoskiállításban.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 7

85.

1705. július 5. Csabai tábor

„A fejedelem a vármegyéhez. Megértette a vármegye panaszából, hogy az osztrák ház a curialista és az armalista nemességet szabadságából kiforgatta és paraszti szolgálatra kényszerítette. Mint hogy azonban már az ausztriai ház uralkodásának vége szakadt, s a szegény leigázott nemességet fel akarja szabadítani. Annakokáért írassék össze a curiális és armalista nemesség, hogy a paraszti szolgálatról örökre felszabadúljon és a többi nemesekkel együtt rovassék meg.”

Komáromy, 1901. 402. o.

86.

1705. július 5. Muzsaj

„Farnossy Imre tudatja, hogy az Ugocsa és Bereg vármegye által kiállítandó zsoldos lovasok kapitánysága neki adatott, sürgeti tehát a zsoldosok kiállítását. Farnossy Palocsay György ezerében szolgált.”

Komáromy, 1901. 402. o.

87.

1705. július 9. Vác

II. Rákóczi Ferenc levele Ugocsa vármegyéhez, melyben megengedi a portális hajdukból felállított ugocsai csapat részére a fegyvervásárlást. Közli, hogy a szatmári vár lerombolását végző ugocsaiakat nem engedheti még haza.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 16

88.

1705. július 18. Ecsed

Debreczeni Péter⁸⁸⁵ levele Ugocsa vármegyéhez: az Ecsedhez kirendelt munkásai folyamatosan szöknek haza, mivel nem váltják őket; a szökött munkások helyett a vármegye küldjön másokat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 17

89.

1705. július 22. Mocsonok

Csáky István levele Ugocsához, a vármegye tisztjeivel tartott kapcsolatról és lehetséges hadmozdulatairól.

KÁL, F. 674, op. 8 od. zb. 439, folio 3

90.

1705. július 23. Berettyóújfalu

Károlyi Sándor levele Ugocsa vármegyéhez: a gyalogság és a lovasság tisztek vezetése alatt jelenjenek meg a váradi ostromon; a szökött katonákat „hajtsa s fogassa s akasztassa”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 9

91.

1705. július 24. Pocsaj

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegyei lovas és gyalog zsoldosok mielőbbi felállításáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 9

92.

1705. július 27. Szatmár

Galambos Ferenc levele Ugocsa vármegyéhez: mivel hogy aratásra hazabocsátotta az ugocsai munkásokat, kéri, hogy augusztus 20-ára 300 embert ismét küldjön felszereléssel Szatmárba.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 18

93.

1705. augusztus 1. Kismarja

„Palocsay György Csaba Zsigmond kapitányt küldi a vármegyére, hogy a meghatározott számú zsoldosokat karhatalommal is előállíthassa. Augusztus 13-án pedig a bihari táborból Károlyi Sándor parancsára meghagyja, hogy a nemesek és a parasztok személyesen felkeljenek és a Sárréten Berettyó Újfaluhoz gyülekezzenek.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 11

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 402. o.

94.

1705. augusztus 1. Mocsonok

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegye által elkészített mundírokat eladhatja, de csak annak előállítási árán. Továbbra is igyekezzenek még több mundérekészítéssel.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 17, (másolat)

⁸⁸⁵ DEBRECZENI PÉTER – 1703-ban Szatmár vármegye követe Sennyei Istvánhoz, 1705-ben somlyói kapitány, 1708-ban vicecollonellus, 1709-ben főstrázsamester.

95.

1705. augusztus 2. Hatvan

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez; a porták számából (3 porta = 1 szekér) kiszabott szekerek kiállítását késedelem nélkül állítsa ki; keményebben bánjanak a szökevényekkel, lézengőkkel. Sürgeti a portánkénti gyalogok és lovasok kiállítását.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 11

96.

1705. augusztus 5. Dobsza

Lónyay Ferenc⁸⁸⁶ rendelete Ugocsa vármegyéhez: a fejedelemre hivatkozva rendeli, hogy e vármegye által kiállított katonaságot lássák el egyenruhával, a mundér megvételéről és készítettéséről gondoskodjanak.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 8

97.

1705. augusztus 5. Püspök

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: Szûcs János, Karandy Mihály, Bessenyei Zsigmond és Nyuzó Mihály ezereit a fejedelem táborába irányította. A lemaradózókat a megye szigorúan büntesse meg.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 13

98.

1705. augusztus 8. Bihar

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: Galambos Ferenc kapitány leveleire hivatkozva figyelmeztet, hogy e hó 20-ára küldjenek ki 300 embert a szatmári vár lerombolására.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 442, folio 20

99.

1705. augusztus 10. Bihar

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: Lónyai Ferenc komisszáriusra hivatkozva a katonai mundérok elkészítésére hívja fel a figyelmet.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 15

100.

1705. augusztus 10. Gyöngyös

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben nemeseket és nemteleket szólít fegyverbe. A vármegye katonáit a Bihar vármegye Saár mezeje mellé rendeli.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 13

101.

1705. augusztus 13. Bihar

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Bihar vármegyei Saár mezején jelenjenek meg, különben ellenségként bánik majd a vármegyével.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 18

⁸⁸⁶ LÓNYAY FERENC -1698-ban Szabolcs vármegye főszolgabírója, 1703 őszén csatlakozott Rákóczihoz, tokaji kapitány, a Duna–Tisza közi és a tiszántúli harmincadok bérlője, 1711-ben átállt a császáriakhoz. Ezen év augusztusában lelőtték.

102.

1705. augusztus 19. Nyitra

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsához, amelyben emlékeztet, hogy az ország rendeit Rákos mezejére hívta össze. Egyes vármegyék követeit Szécsényhez és Lévához rendeli, ahol bevárják a további utasításokat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 18

103.

1705. augusztus 20. Fancsika

Csaba Zsigmond⁸⁸⁷ kapitány, vármegyei executor utasítása hat pontban, Ugocsa vármegye részére, a beszerzett fegyverekről, egyenruha-ellátásról, a lovak begyűjtéséről, az adósságok befizetéséről. stb.

Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok XXXI. Vasárnapi Újság, 1863. augusztus 30. 35. szám

Puncta Inclito Comitatus Ugocseni proponenda et per Inclitum Comitatum Effectuanda:

Et 1-o quidem: Vévén az Méltóságos Úr Oberster Palocsai György Uram eő Nagysága újabb Orderét az Annctalt Kegyelmes urunk eő Nagysága kemény parancsolattával (ki is a Tekintetes Nemes. Vármegyének pro communicatione transmittaltam), melybül világosan a Tekintetes Nemes Vármegye megh láthattya, hogy az kívánt 56 Katona nem az Nemességhre, avagy Dominiumra, hanem az Tekintetes Nemes Vármegyére van limitálva, azért ebben Repartitiót az Tekintetes Nemes Vármegye nem tehet, hanem subdividálván akár honnét teljék ki, csak kell állítani, addigh pedig újabb kemény Executio az Nemes Vármegye böcsülletes Tisztein imponáltatni fogh.

2 – do. Az Nemes Vármegye megjött követyei által az Tekintetes Nemes Vármegye büvön megértheti, hogy sem az hosszú Karabély, sem az Mundér in complanationem nem vétetődöt, hanem quo citius effectuálni kell, azért sietve teygen olyan dispositiot, hogy mennél hamarabb kezemhez Véhessem, ugy az Pár puskárúl és kardrúl, hogy egy forma levén mind az Kard, pár Puska és hosszú karabély is lenne egyszersmind mind az 56 katonáét és percepiálván kioszthatnám, addig is mind Ispán uramról s több Nemes. Vármegye Tiszteirül az Executio nem tollálatik, hanem az kinek nincsen is finita congregatione Incliti Comitatus imponáltatni fog. Az kiknek pár puskájok s Kargyok jó van, az meg maradhat.

3 – o. Az Mundér Zöld dolmány, Kék nadrágh, fekete Csiszma, fekete Süvegh, Kék tarsoly, azon az Országgh Czimere, Kék lodingh, jó posztóbül való, ezt is mind egy csomóban felkészítvén és kezemhez szolgáltatván, hogy meghlevén az kívánt 56 katona Simul et semel kioszthassam, és az mely köntöst eddigh adot az már jelenlévő katonaságnak az Tekintetes Nemes Vármegye vissza adathassam az Tekintetes Nemes Vármegye tagjainak.

4 – o. Mivel már Isten kegyelmességébül 2 hónap eltelik, ugymint Julius és Augustus és a Nemes Vármegyére limitaltatott egy companiabeli prima Plana inextoluate vagyon, azért az Tekintetes Nemes Vármegye az említett Prima Plana fizetéssel kezemhez küldgye 2 nap alatt azt kívánt 7 – beri és 8 – beri és 9 – beri fizetését is olyan Helyen tarcsa, hogy simul et semel az mikor kívántatni fogh percipialhassam. Depreteritis vero út praemissum est immediate exolvallya az Tekintetes Nemes Vármegye.

5 – o Minthogy az már fel állított katona effrenis, azért irántok ez obszervaltassék migh completo Nro mind az 56 nem effectualtatik, hogy azon Tekintetes Nemes Vármegye böcsülletes Tagjai az kik felállítottak az katonaságot, az lovak magok gongya viselése alá vegyék, jól procurálván őket, és az katonát illendő képpen tarcsák, ugy hogy az lovak el ne romollyanak, másként vagy az katona elrontya a vagy el cseréli, tehát efféle állapotban ha mi

⁸⁸⁷ CSABA ZSIGMOND – 1705–1706-ban compániás kapitány, 1706-ban főstrázsamester, 1708-ban körzeti hadbiztos Szatmár vármegyében. Ugyanebben az évben Szabolcs vármegye követe az egri gyűlésen.

kár követi az Tekintetes Nemes Vármegye böcsületes tagjait, magoknak tulajdonítsák, mert egyáltalában reggel tempore exitus meghmustrálván az Katonaságot, az rosz ló nem fog acceptálni, ugy az lovon levő rosz szerszám.

6 – Az mely katonát hova és mikor fogok expediálni, arrúl leszen commissiója, más-ként csak szomszéd faluban is lóháton ne bocsáttassék, hogy annyival is inkább mind az ló ugy az lóra való szerszám ne romollyon.

Melleykrül pro directione sui aláztatossan a Tekintetes Nemes Vármegyét praesentibus scripto tenus akarám informálni, kikkel sietve admaturállyon submissi intimatumok, addig is penigh az kemény executió nem foghat Tekintetes Nemes Vármegyén cessálni. Datum Fancsika, 20 aug. 1705.

Az Tekintetes Nemes Vármegyének Executor aláztatos szolgája:

Capitány Csaba Sigmond

104.

1705. augusztus 25. Nyitra

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: ismételten az előirt lovasok kiállítására szólít fel, időhúzás esetén Palocsay Györggyel, erőszakkal szerez érvényt a parancsnak.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 14

105.

1705. augusztus 27. Batorkeszi

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben felszólít a szécsényi országgyűlésen való megjelenésre. (Hivatkozik Palocsai György és Rákóczi rendeleteire).

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 427, folio 1

106.

1705. augusztus végén. Bihar

Palocsay György rendelete Ugocsához: hivatkozik Károlyi parancsára; a megye „Új Városnál” induljon el Károlyi csapataihoz Hatvan alá, majd ezután az országgyűlésre.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 427, folio 3

107.

1705. szeptember 5. Várad

Palocsay Mihály rendelete Ugocsa vármegyéhez: az 56 lovas-zsoldost a vármegyébe kiküldött Csaba Zsigmondnak adják át, puskát és mundért mindegyiknek biztosítson.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 25

108.

1705. szeptember 10. Hatvan

Károlyi Sándor rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez a portális gyalogság kiállításáról, a zsoldos lovasság megszervezéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 16

109.

1705. szeptember 10. Tiszaújlak

Ugocsa vármegye utasítása Ujhelyi István és Ujhelyi Ferenc küldöttek részére, akik az 1705. szeptemberi szécsényi országgyűlésre delegáltak.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 426, folio 1-5

Insructio ad Diaetam Regni Ablegatorum Incliti Comitatus Ugocsa, Perillustrium ac Generosorum Stephani Ujlaki vice comitis et Francisci Ujheli pro die 1 Septembris 1705 ad Campum Rákos indictam.

Isten eő Kegyelmének utját boldogítván a Nemes Ország Gyűlésen elsőben is Méltóságos Generális és Consiliarius Uraimék ő Nagyságokat s ő Kegyelmeiket udvarollyák meg, és credentialisaik repraesentatioja után alább irandó gravameneinket mind ott mind az után Kegyelmes Urunk s consequenter a Nemes Ország Statusi előtt alázatosan proponállják.

1-o. Hogy a Nemes Ország gyűlésére Kegyelmes Urunk parancsolattjából ez holnapnak elein nem compareálhattunk, valamint az előtt Kegyelmes Urunknak s Méltóságos Generális Károli Sándor Urnak ő Nagyságoknak meg irtuk, oka az Szent Marjai Sigmond és Csaba Sigmond capitány uraimék executioja. A mi kevesen (a hadra menteken, Országos szolgálatbelieken, és az otthon legalis okokbul maradt, nyomorult öregeken s debiliseken kívül) vagyunk, meg jelenünk Kegyelmes Urunk s Hazánk szolgálatjára, noha elég fogyatkozottsággal, csak szintén most bocsátván el soldosinkat is.

2-o. Mivel mi a nemesség 13 portai obveniált 26 lovasainkat régen elől állítottuk, s vármegyénkből ki is küldöttük volt, kiket Csaba Sigmond Pap ur vissza hozott, s majd két holnapja hogy mind az uraságok lovasainak elő nem állíthatásáért mind az reguláris munderungnak s fegyvernek nem praestalthatásáért vármegyénkben executioképpen volt, egynehány holnapokra való fizetéseket is a lovasoknak egyszersmind kívánván. Mi teljes tehetségünk a mi lovasainkat mind meg ruháztuk, mind meg fegyvereztük, annak a regularis munderungnak s fegyvernek is sensim valamennevel elebb lehet meg szerzésére, mind Kegyelmes Urunknak s más Méltóságoknak irt leveleink által magunkat köteleztük, mind rajtunk levő executor tiszt uraimék arra való készségünket számtalan izben meg ígértük: semmi fundamentumos okát fel nem találhattjuk, mégis hogy rólunk az executio nem szünt Csaba Ur Vice Ispánunk ő Kegyelme házául el nem távozott, hanem úgy gondolkodhatunk avagy valamely ki nem ujult belső nagy indignatioja van ellenünk a Felső Méltóságoknak, avagy az Urak ő Nagyságok lovasainak elő nem állíthatásáért mortificáltattunk, avagy azért hogy el fogyatkozott s pusztult állapotunk miatt mindenfelé nem discretizálhatunk: az ellenség hatalma alól, ha szabadultunk is, más felől magunk nemzete által meg emésztetünk. Könyörgünk Kegyelmes Urunknak méltóztassék elől állíthatott lovasainkat míg regulariter meg ruháztatnak s fegyvereztetnek is, acceptáltatni, és efféle mostanvégben vitetett executioval tovább bennünket nem terhelteni.

3-o. A portális gyalogságot is huszon öt porta után százat mi régen el készítettük, ujan ruházzal kék ingekkel, kék nadrágokkal, fehér ruhákkal köpönyegekkal, fekete süvegekkel meg ruháztuk. Fegyvert is a minemüt (ez fel támadás elein a fegyver el szedése után) szerezhattunk szerzettünk: Lonyai Ferencz commissarius uramnak regularis fegyverért is 700 forintot küldöttünk s attunk, annak késedelmeztetése vagy nem akarása miatt a pénzt vissza kellett hozatnunk s a szegénységnek osztatnunk. Colonellus Szent Marjai ur az száz hajdun felül még tizen kettőt kíván, annak nem praestalthatásáért kemény executiot indicált s nagy romlásunkra fenyegetődzik mind ezek miatt mind az egyforma fegyver nem léte miatt. A mi az 25 portán felül praetendalt 3 porta superfluitását illeti: Régi kegyelmes biztatásait vettük volt mind Kegyelmes Urunknak mind Méltóságos Generális Bercsényi Urunknak (1) hogy a közölünk hadra el mentek a praestalandó hajduk, defalcatiojában acceptáltatnak; ment el pedig közölünk hetedfél száz gazda ember nemes paraszt, a mint eszt repraesentaltuk Kegyelmes Urunknak nevek szerint, s hol vadnak. (2) Hogy az egyházi nemessé is a porták száma közöl defalcáltattatik. (3) Biztattuk magunkat más szomszéd Nemes Vármegyékhez mutatott specialis kegyelmességével is Urunknak ő Nagyságának Nemes Szathmár, Bereg és Máramaros Vármegyéknek mindenlévő notabilis alleviatiojok, nekünk semmi is nincs. Bár

csak a három superflua portakra kívánt gyalogosok praestálása toláttassék rólunk azon álljanak követeink ő Kegyelmekek a kívánt egy forma fegyvert s téli ruházatot is az száz gyalogoknak ebben a mester ember nélkül való districtusban mi nem szerezhettünk, ha pénzünkért nem adat Kegyelmes Urunk, fenyegetése szerint való minden szándékai ez implicans dolog miatt, akár Szent Marjai Ur, akár kiis rajtunk széltében végben viheti.

4-o. Még tavaly Miskolczon, annakutánna Egerben alázatosan álltunk volt Kegyelmes Urunknak: hogy mi a német nemzetnek kemény és el viselhetetlen igája alatt, a meg fizethetetlen portio fizetés miatt, annyira el nyomorodtunk volt, hogy sok keresztyén feleinktül, nevezetessen Kércsi Sándor és Bosóki Pál uraiméktul, ugy Méltóságos Barkóczi Györgyné aszonyomtul s egyebektül is kéntelenítettünk egynéhány ezereket fel kérnünk vennünk s a németnek fizetnünk. Végezetre az olyan magunk nemzetétül való kölcsönözésbül is ki fogyván, Cassán Leopold Vilhelm Koklács ur által, némettül kértük fel vágó marhák fejében hat ezer német forintot igen nagy interesre, hogy azért a mint több igaz Magyarok adósságai németeknek valók, ugy ez is annulláltassék avagy ha különben nem lehetne, érettünk ő Nagysága tétessen satisfactiot. Mellyre kegyelmesen resolvált volt ő Nagysága hogy a Cassaiakkal való capitulatiokor mutattja ő Nagysága hozzánk kegyelmességét. Mi abban bizván álhatatosan, voltunk olly reménséggel hogy azon mi németnek fizetendő adósságunk Cassa fel adásakor avagy annulláltatott avagy meg fizettetett, mind addig; valamig az el mult télen említett Koklács ur jelentésébül meg nem értettük hogy azon mi adósságunkrul való obligatoriánk az ő kegyelme kezénél vagon. Melly adósságunknak a Cassai capitulatiokor való el felejtése s dissimulatioja jövődöbeli nagy romlásunknak s kárunknak materiája. Iterato könyörgünk mind Kegeyelemes Urunknak mind a Nemes Országnak hogy azon mi nagy adósságunknak rólunk el vételével segedelemmel lenni s bennünket meg tartani méltóztassanak.

5-o. Ezen a nyomorult földön s districtson lévő egynéhány Nemes Vármegyének, specialiter: ennek a mienknek, semmivel egyébbel való kereskedése nem volt ab antiquo az egy sóval való kereskedésnél: mellyet a német birodalma mint rontott vala el s fordított csak a maga hasznára bennünket attul el felejtethetetlen kárunkal priválván, constal mindeneknél, követ uramék is abban elég informatusok. Most már Isten s némettül szabaditván, szomoruan érezzük mégis a sónak nagy drágaságát: Hogy a Máramarosi aknákon a só régi igaz árára, egy egy só tiz tiz pénzre szállitattassék, és az azzal való szabados kereskedés is régi usus szerint gyakoroltathassék a maga törvényei szerint mindenképpen adlaborálljanak.

6-o. Nagy interurbatiojára s veszedelmes akadályára és fogyatkozására vagon mind a lakosoknak mind a Vitézlő Rendeknek, mind a kereskedőknek, a mostani réz pénznek vilescálása, kiválképpen azért hogy az szomszéd országokban annak semmi keleti nem lévén a kereskedők rajta semmi mercimoniumot nem vehetnek s hozhatnak be az országba: A ben valók is ahoz képest árujokat az ezüst avagy fejez pénznek el fogyása miatt annyira el drágították és árát ugy fel verték, hogy mindenféle mercimonium két s három áron adattatik, mint pro exemplo: Az Angliai posztónak singi tizen két s tizen három forinton, egy vég „aba” kilencz forinton és egyéb akármi is hasonlóvan. Ennek a nagy szükségét confusiot s extremitást causáló dolognak is hogy hová hamarébb való orvoslását találja fel a Nemes Ország minden jó utakon módokon, a több Tekintetes Nemes Vármegyék követjjeivel edgyet értvén munkálódgyák ő Kegyelmekek!

7-o. Minekünk s szomszéd Nemes Bereg és Máramaros Vármegyéknek ez nagy kárunkal s meg terhelhettetetésünkkel vagon; hogy akar az benn Maramarosban lakó és itt kin köztünk oeconomisaltató uri, fő és nemesi, ugy a köz rendek is, akár az itt kin resideálók, e Regni bonis et propria allodiali, akármi naturálékat bár magok szükségére s táplálására vigyenek s vitessenek is bé Máramarosba, azon bonumokért harminczadlással terhelhetnek, törvény

ellen, sőt az eladásra vett s béviendő egy jó köblös hordó bortul mely a Tiszán innen Vármegyénkben s Nemes Bereg Vármegyében terem három három forint exigáltattatik most már alkalmas ideje Nagy Szőlöst, melytül az előtt hatvan pénz exigáltatott. Hogy azért mind ex allodialibus ad Maramaros inducendorum naturalium tricesima tolláltattassék, mind az itt Ugocsa és Bereg Vármegyében termett boroknak (mellyeknek válorá koránt sem olyan, mint az Zemplin Vármegyeieknek (harminczadgya ad pristinam normam reducáltattassék 60-60 pénzre efficiálni igyekezzenek.

8-o. Nemesi szabadságunknak felette nagy sérelmére s romlására való gonosznak érezzük azt is hogy némely tiszték s emberek, kik különben is Vármegyénk lakosai volnának, más ártatlan szegény nemes ember atyánkfiait fogdosták kötözték kegyetlenül verték s kintzották csak nem régibenis: némellyiket kételenítve hadban magokkal el vitték némellyiket vagdalták ölni akarták, praedálták pusztították: ugy mint András Zachariás Uram, akkori Majos János ur ezerebeli fő strasa mester igaz régi familiából álló egy szegény öreg nemes ember atjánkfiaival Vármegyénkben Verbőczőn lakó Farnasi Sigmond urammal cselekedett. És ugyan itt Fertés Almás lakó Török István, ugyan azon ezerebeli katona egy Kalmár István nevű szegény nyomorék siketes nemes embert vesztegette. Hasonlóképpen nagy rontást pusztítást tetenek közöttünk, mind a Tokaji fel támadáskor rajtunk által ment praedáló Magyarok, kiknek nem vétettünk... Az után ugyan itt in Anno 1698 Vármegyékben támadott lator emberek, invasor grasator malefactorok, kiknek feje s coriphaeusa volt egy Fekete Pataki Pati Mihály nevű paraszt ember, ki is gonosz complexivel, urak fő emberek s nemesség házaira rohanni éjjel s fényes nappalis, minden javainkban praedat tenni, életünket is halálra keresni nem irtózott, a kit a nemesség közzül kaphattak vertek taglották vagdalták sarczoltaták, javaival nem az német hanem az szenvedő igaz lakos Magyar nemességnek meg rakodván Török Országra mentenek, nem régen kerülvén elő Pati Mihály is szemük láttára inulte csapong széllel. Hogy azért a praemittált András Zachariás, Török István és Pati Mihály s complexei, ugy több effélék, törvénytelen hatalmas cselekedeteit és Istentelenségeit a Nemes Ország exemplariter meg büntettesse, communicálván eszt kivált szomszéd Nemes Vármegyék követtyeivel conjunctim installjanak, és urgensissime kívánnják ezekért a realis és effectiva satisfactiót, cum deductionibus a praemittáltaknak enormitasokat bővebbenis repraesentálván.

9-o. A patificatic munkájához fogván a Nemes Ország avagy a tovább fen tartandó hadakozásnak modalitásához ez mivel minden particularitasnál nagyobb dolog. Noha abban is relegáltattak ő Kegyelme a többi Nemes Vármegyékkel való correspondentiára, mindazáltal aszt observályák ebben hogy sponte magokrais minyájunkra hármassal terhet fel ne vállaljanak, 1 Hogy jószágunk fegyveres gyalogos élést s minden szolgálatot praesentálljon. 2 Magunkis soldosokat adgyunk és azoknak magunk fizessünk. 3 Külön pedig még is ugyan maguk personalis insurrectiora kételenítettessünk, mert ez végső el fogyásunkal lenne. 1. A nemesség ha soldost ad, maga a personalis insurrectiotul s hadban való meneteltül és continuuskodástul immunitáltassék. 2. Fizetések mind lovasoknak mind gyalogosoknak ex cassa Regni legyen. 3. A szegénység is ennyi sok ereje felett való élés adással s szolgálatokkal ne enerváltassék, minden uton módon igyekezzenek.

10-o. A sokadalmokban noha másszor is elég excessusok voltak, de most közelebb Szőlöst minemű kár tételeket huzásokat vonásokat tettenek Szent Marjai ur hajdui a Csaba ur katonái, ugy más katonák is constal vice ispán uramnál. Ez sokszori dolog ugyan; de mivel most olly enormiter esett, hogy illyet nem experiáltunk, és ha csak dissimulate correctio nélkül marad, gyakorlott szokássá válik az a gonoszság, mind a kereskedőknek mind a fiscusnak mind a lakosoknak nyiltan való nagy kárával. Extrahallyanak azért követ uraim Huszti s Munkácsi kapitány uramékra olly comissiokat hogy sokadalmi alkalmatosságok idejére bizonyos számú praesidiariusokat bocsássanak ki Vármegyénkbe vigyázva jó commandoval, kik is tisztelnak dispositiojátul függvén, a sokadalmokban tolvajkodókat lopó-

kat huzókat vonókat, excedalókat fogják és magistratusink kezében s onnán a hová kívántatik vigyék s vitessék büntetéseknek el vételére. A köz néppel efféle gonosz tevőket félvén a magános boszu tételtül meg nem zaboláztathatván.

11-o. Nem kételkedünk benne hogy a Tekintetes Nemes Vármegyéknek mind in communi mind in particulari becsületes követ attyok fiainak adott instructiojokban lészen magok szükségekhez s állapottjokhoz conformáltattatott instantiájok: az olyanokban is azért követ uraimékkal egyet érteni, in justis et licitis ő Kegyelmeket segíteni, és minden köz jóban lelki és testi szabadságainkat néző dolgokban unanimi voto, valamiket meg maradásunkra s köz javunkra valóknak ismerhetnek lenni ő Kegyelme, azokat munkálódni igyekezzék s el ne mulassák. Segillye, igazgassa, hordozza s hozza Isten Őkegyelmeiket hozzánk kívánt válasszát és jó egészségben.

Datum in Congregatione nostra generali. Die 10 Septembris anno 1705. Possessione Tisza Ujlak celebrata.

Exradata per me
Stephanum Ujheli Sedriae Incliti
Comitatus de Ugocsa Jur. Notari

Jegyzetek: Publikálva; Csatáry György: Levéltári kalászatok. Ungvár–Budapest. 1993. 64–69. o.

110.

1705. szeptember 10. Hatvani tábor

„Károlyi Sándor keményen parancsolja a vármegyének, hogy több rendeletét nem várván, a portai lovas és gyalog katonákat azonnal állítsa ki.

A vármegye azt válaszolta, hogy a meghagyásnak már eleget tett és a lovasokat Csaba Zsigmond kapitány, a gyalogokat pedig Szentmarjai Zsigmond colonellus elvitte. Panaszkodnak a nemesek, hogy ez igen súlyos teher volt rajtuk, mert a szegénységnek 70-80, sőt 100 forintba is került egy egy lovas katona kiállítására”

Komáromy, 1901. 403. o.

111.

1705. szeptember 12. Szécsény

Csáky István rendelete Ugocsához: a debreceni és az ecsedi magazinok felépítésében vegyen részt a vármegye; a commissariusokra egyenként 20 ezer köböl zabot kell beszedniük; a vármegyék zsoldosainak hátramaradt fizetése ügyében is rendelkezik.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 439, folio 5

112.

1705. szeptember 17. Debrecen

„Gyürky Pál⁸⁸⁸ tudatja a vármegyével, hogy a fejedelem a váradi blokada őrzését reá bízta. Minthogy az a szándéka, hogy a föld népét is hadba szállítja, küldjenek hozzá követeket, hogy erről tanácskozzanak. A vármegye Dienes Ádámot és Kolonay Sámuelt küldé követségbe, és Gyürky meghagyta, hogy a nemes vármegye cum gentibus mindjárt induljon és csatlakozzék vele.”

Komáromy, 1901. 403. o.

⁸⁸⁸ GYÜRKY PÁL – (1651–1710) 1705-ben generális főstrázsamester, 1705. szeptember 30-tól szenátor, 1707-ben ónódon a vallásügyi bizottság elnöke, 1708-ban a sárospataki református kollégium egyik főgondnoka, 1710-ben Kassánál hunyt el pestisben.

113.

1705. szeptember 19.

„Szentmarjai Zsigmond⁸⁸⁹ bizonyítja, hogy Ugocsa vármegye kiállította a megszbott 100 fegyveres hajdút.”

Komáromy, 1901. 403. o.

114.

1705. szeptember 24. Szolnok

Károlyi Sándor körlevele (másolat) Ugocsához, amelyben fegyverbe szólítja a vármegye fegyverforgatásra alkalmas lakosságát.

KÁL, F. op. 8, od. zb. 440, folio 17

115.

1705. október 2. Ecsed

Galambos Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: az ecsedi vár erősítésére azonnal küldjön öt szekeret és ötven erős embert szerszámmal és élelemmel, továbbá minden malomból egy egy molnárt is biztosítsanak.

KÁL, F. op. 8, od. zb. 442, folio 22

116.

1705. október 2. Böcsén

Bercsényi Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez a katonai mundérok elkészítéséről és költségeiről.

Jegyzetek: Publikálva 1) Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok, XXXII. Vasárnapi Újság, 1863. szeptember 6. 36 szám. 2) Csatáry György: Gróf Bercsényi Miklós levelei és emléke Ung vármegyében. Ungvár, 2004. 27–28. o.

117.

1705. október 10. Eger

II. Rákóczi Ferenc Ugocsa vármegyéhez: a zsoldos lovasság és portális gyalogság kiállításáról, a szökevények visszakényszerítéséről ezredükhöz.

KÁL, F. 674, op. 8, od.zb. 436, folio 24

118.

1705. október 10. Nagykereki tábor

„Gyürky Pál felhívja a megyéket personalis insurrectióra s parancsolja, hogy a limitált szekerek, abrakot, s egyéb élelmet sietve szolgáltatassa ki, a lézengő katonákat pedig elfogdosatva a táborba küldje.”

Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok XXXII. Vasárnapi Újság, 1863. szeptember 6. 36. sz.

119.

1705. október 19. Nyírbátor

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben bírálja a vármegyét az élelemszállítmányok elmaradása miatt. Az élelemrakományokat a magazinumokba, Krucsay Márton körzeti biztoshoz küldjék.

KÁL, F. 674, op. 8, od.zb. 436, folio 20

⁸⁸⁹ SZENTMARJAI ZSIGMOND – 1704-ben gyalogos ezredes, 1705-ben átveszi a tiszántúli vármegyék portális gyalogezredének parancsnokságát a betegeskedő Jármí Ferenctől. 1706 elejéig ezredes.

120.

1705. október 22. Ecsed

Krucsay Márton rendelete Ugocsa vármegyéhez: a húszezer köből lisztet, amit a porták után vetettek ki, a vármegye tartsa készen. Legalább 8 ezer kenyeret küldjenek Ecsedbe.

KÁL, F. op. 13, od. zb. 128, folio 1

121.

1705. október 26. Zilah

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez, amelyben a hadi vezetést Bercsényi Miklóstra bízta és a harctéren elesett zsoldosok, portális hajduk cseréjét szabályozza.

KÁL, F. op. 8, od. zb. 436, folio 22

122.

1705. október 28. Magyaregregy

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: Erdélybe való érkezéséről, a megye a Szécsényi Országgyűlésen tett rendelkezésekhez tartsa magát, rendeleteit hirdesse ki.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 437, folio 1

123.

1705. november 2. Mezőterem

Károlyi Sándor levele Ugocsa vármegyéhez: felszólítja a vármegye fegyverforgató lakosságát, hogy tasnádi táborán jelenjenek meg. Akit a vármegyében szükségesnek lát, azt azonnal hazaengedi.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 440, folio 22

124.

1705. november 12. Zilahi mező

Károlyi Sándor körlevele Ugocsa vármegyéhez: a vármegyét informálja a hadi helyzet sikeres alakulásáról, a hadba állás szükségességéről, keményebb fellépést kér a fosztogatók és a hamis híreket terjesztők ellen.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 438, folio 1

Én Károlyi Sándor Méltóságos Fejedelem Felső Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk eő Nagyságba Mezei Hadainak Generalis Marschalusa Tiszán innen lévő földeknek Feő Commandója és Nemes Szatthmár vármegyének Eőrökös Feő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek a kiknek illik ez Levelemnek rendében. Hogy tegnapi napon az Német Nemzett Sibohoz szállván, nagy felfuvalkodásával mindgyárt nyolcz óra tájban regvel ostromhoz fogván, egész dél után három s négy óráig keményen viván, s az mieinkis dicséretessen tartván, nagy sokára találkozott olyan, a ki az alsó Sánczban tovább meg nem állhatván, az Ellenség előtt kinyomakodott, és az Erdőt vette nyakába. Az többi penigh az Eőregbik Sánczban dicséretessen egész Estigh ben maradván, estvének idején csak mi kevés kárral csoporton mellém jöttek, hanem az kik az erdőkre nyomakodtak, azok ki egy, s ki más felé szakadozván, mindenütt külömb külömb féle hazugh és hamis híreket hirdetnek és fundálnak, hogy annyival alkalmatossabban hazájokba szökhessenek oszolhassanak. Mint-hogy penigh Isten eő Szent Felsege ezen alkalmatossággal Schlik Generált és gyalog Tromp nevü generált három Vice Collonellussal és tizen két száz Némettel bizonyosan el vesztette, s igen felest sebek által megh erőtelenitet, kik már másként is éhség, nyughatatlanság miat jobban el senyvedtenek mind személyekbe mind szekerekben, lovakban, remélhetjük Isten az többit is Nemzetünk vigasztalására itten veszti, csak minden Nemes Vármegyék s-valakik fel

szedhetők tizen hét esztendősen fellül egy szivel, lélekkel igyekezzenek rajta (kit én egész tehecséggemmel Édes Hazáméra el követek) igaz keresztény hitire, Magyar Vérére, Eözvegyek, Árvák, Ártatlanok, jajgatására, fohászkodására kénszeritvén mindeneket, hogy valakik igaz Magyarok, kellyenek fel jöjjenek mellém, fogják egyéránt, a lézengőket, hamis hir költőket, szálladókat, szökötteket fogják, hajcsák vissza, ne egyik haszontalan az Haza kenyerét; más-kint valaki fel nem üll, nem méltó, hogy az Magyar földben és Tetem közé tétessék teste, nem méltó, hogy Lelke az dicsősségesen vitézkedő Magyar Szentekkel valaha eörvendezzen. Mint hogy pedigh az Német uttyát követi, s-én is Isten jóvoltából követem, parancsoltatik mind Nemes Vármegyéknek, városoknak, helységeknek, szállyanak vissza, s-gazdálkodgyanak, az lézengőket hajcsák, fogják Nemes Vármegyék Tisztei, kenyeret süttessenek, levél hordozókra, kémekre minden felé szorgalmatossan vigyázzanak... Ezen leveletem penigh Vármegyérül, Vármegyére, Városrul Városra, Falurul Falura életek fejek el vesztése alat publicallyák, hordozzák, és effectuállyák különben nem cselekedvén. Költ Zilaj Mezőben lévő Táborban, die 12. Novembris Anno 1705.

Károlyi Sándor

Jegyzetek: A dokumentumot részben közli Komáromy, . 1901. 403–404. o.

125.

1705. november 28. Krasso

II. Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: mivelhogy Orosz Pál generálist Erdélybe küldte, a generális bagásiját a korábbi utasítás szerint alkalmazza.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 422, folio 1

126.

1705. december 4. Ecsed

Krucsay Márton rendelete Ugocsához: Perényi Miklós Naményhoz érkező ezredét kötelesek ellátni élelemmel. Fedett szekereken parancsolja a beszállításokat, jó marhák-kal és szegődött béresekkal.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 435, folio 24

127.

1705. december 12. Ecsed

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez a Barkóczy Ferenc generális által kihirdetett személy szerinti felkelés sikeréről. Hadi készülségre szólítja fel a megyét.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 436, folio 26

128.

1705.

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez a lovas zsoldosok felállításáról és executió végrehajtásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 5

129.

1705.

Ugocsa vármegye nemességének és házuk népének névsora, (251 fő) akik a szécsényi országgyűlésen vagy otthon felesküdték a szabadságharc ügyére.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 495, folio 1–5

Nemes Ugocsa Vármegyei Confederatque Nemesek, a kik rész szerint az Szécsényi Országos Conventusban, rész szerint ithon le tették hiteket, Specificatioja

Megyeri János ur S.V.F.	Kovács Miklós
Ujhelyi István ur P.M.cs.N.	Szelei György
Rátonyi István	Gulácsi András
Ujhelyi Sándor	Tussa János
Rátonyi Péter, Csato Gáspár	Csabai János
Hodossi Ferenc	Somogyi Zsigmond
Pajs István	Csabai Mihály
Bai István	Szabó György
Bodrogi László	Dancs Ferenc
Dienes Ádám	Olá Demeter
Tatai Gábor szolgabíró	Tótt György
Kolonai Sámuel	Nagy Ferenc
Duka Péter	Filep János
Szintai Péter	Bencze Lőrinc
Futman Zsigmond	Köbe István
Szendi Zsigmond	Tussa István
Kis István	Kerekes Bálint
Bellenyessi Mihály	Kiss Demeter
Sellenczi György	Salánki István
Márton Péter	Bellényesi György
Ujhelyi Pál	Lotai Pál
Uszkai Ábrahám	Hartyani János
Balog Zsigmond	Várad Márton
Babos Pál	Kalocsai Gergely
Szintai Zsigmond	Vincze András
Fóris Pál	Szabó Pál
Borbély Tamás	Daróczi István
Szabó György	Pap Ferenc
Ujvári Márton	Boros András
Székelyi István	Bellényessi Mihály
Channai János	Teremi István
Balog Ferenc	Debreczeni Pál
Szilágyi Márton	Biró Mihály
Almási Mihály	Gödény Lőrinc
Posok András	Kovács György
Tomori Samuel	Balás János
Kis Ferenc	Fazekas István
Vékei György	Hidvégi Gábor
Varga György	Gödény István
Nagy Mihály	Posok István
Székely Miklós	Tar András
Katona István	Bálint János
Kovács Pál	Zohon Ferenc

Szabó János	Lakatos Samuel
Szabó Gergely	Borbély István
Szöcs Péter	Kallos Ferenc
Kantor Zsigmond	Jakab István
Csomai Ferenc	Bahos András
Szabó András	Pap Tamás
Engi Márton	Balog Gáspár
Pap Lőrinc	Pap János
Kovács Bálint	Husztai Mihály
Veress János	Tótfalusi Ferenc
Pap István	Kántor András
Agyó Ferenc	Görög Antoni
Sándor Ferenc	Turkuly János
Pasztai Gábor	Nagy Ferenc
Szanyiszló Miklós	Székely György
Szabó Pál	Técsi Miklós
Balla István	Foris Ambrus
Jenei György	Kovács István
Nagy Albert	Tóth János
Bojtor János	Husztai János
Kazup Tamás	1. Erdélyi János
Nagy Gergely	2. Erdélyi János
Bokor Daniel	Oroszi Mihály
Filep Mihály	Foris Imre
Szóke János	Szabó Ferenc
Erdélyi Mihály	Székely Mihály
Husztai Gáspár	Kallós Zsigmond
Nagy Ferenc	Pogány Zsigmond
Szabó Gáspár	Fogarassi János
Kántor János	Eőri János
Sárközi István	Hagyó Gergely
Kánya István	Kis Mihály
Bencze István	Nagy András
Reviczki Imre	Nagy Ábrahám
Ujhelyi János	Nagy Márton
Jászai Péter szolgabíró	Sándor Zsigmond
Rátonyi Ferenc	Maxin János
Revidi János	Kannai Balázs
Apagyi Mihály	Szabó István
Kis Samuel	Tomczi András
Szendi Mihály	Kemecki László
Ilosvai István	Ur András
Futamat János	Gulácsi János
Almási László	Deli Zsigmond
Biró Ferenc	Nagy András
Könes István	Vásárhelyi Mihály
Pap Zsigmond	Mokus András
Szabó Ferenc	Beregi István

Lenartfi Márton	Turkully Pál
Sárosi Mihály	Hardis János
Zoltán István	Dénes János
Hodossi István	Szabó György
Kallos Bertalan	Pais Sámuel
Uszkai Zsigmond	Kutassi István
Gacsaly István	Szalai István
Mandi István	Szabó Ferenc
Kovács János	Balog Ferenc
Kanisai Ferenc	Tegze László
Futamat György	Bikki Ferenc
Jenei Mihály	Balog András
Kántor István	Gyügyei Ferenc
Szintai László	Gál Ferenc
Horváth Miklós	Szabó György
Oroszi György	Erdély Pál
Gödény Ferenc	Bökény
Szabó Miklós	Szabó Pál
Bökény István	Szombati Péter
Szabó Mihály	Szilágyi Ferenc
Varga Mihály	Kannai János
Kovács János	Kannai Gáspár
Lahóczy István	Székely Gáspár
Elek	Sárközi Mihály
Kallos István	Szabó István
Szabó Ferenc	Daróczy János
Keresztur Zsigmond	Csomaini György
Vincze Mihály	Székely András
Nyilas György	Szegedi György
Szokmári Ferenc	Dabos György
Lázár Ferenc	Zotai János
Pap Gábor	Dabos Gáspár
Jámbor Mihály	Pelsőczy György
Foris István	Bellany János
Pap István	Oroszi Ferenc
Károly István	Könes Márton
Balog Zsigmond	
Tegze Zsigmond	
Torma Ferenc	
	Követek:
	Ujlaki István
	Ujhelyi Ferenc
	251

Ezekben mindazáltal sok indivisus atyafia, egy kenyeren levő atya, Fiu, Conventios Szolga, Hadi ember s hadra inhabilis Személyekis fel vannak téve.

1706. január 13. Tiszaújlak

Ugocsa vármegye közgyűlésének levele II. Rákóczi Ferenchez a személyes felkelés szervezéséről, a nemesség mozgósításáról, a szabadságharc tisztjeinek túlkapásairól.
MOL. G. 19. II. 2. c. folio 122

Serenissime Princeps Domine Nobis benignissime.

Humillimorum Servitiorum nostrorum in Gratia Serenissime Celsitudinis vestrae obsequentissima commendatione Premissam. Nagyságod Kegyelmes parancsolattýára, a mostani országos és Nemzecséges Szükségre és Szolgálatra nézve ad personalem insurrectionem noha még ... Presentis Mensis terminaltunk vala, hogy annál idejében Rakamazhoz comparealhattunk volna; Be érkezvén mind... Nagyságod Kegyelmes parancsolattýával Újlaki István Urunk ellen való Inquisitionora hozzánk Orosz és Ráthi György Uraimék; azon Inquisitio iránt egy kevésé indulásunk ugyan retardáltatott, mind... Supervenialt ismét Csaba Sigmond Kapitány Urunk Portális Lovasainknak egybe Szedésére, fel vételére, kik a Siboi Sáncz alkalmatosságával eő kegyelme mellől Szélyel oszlottak, el Szöktek. Mi Kegyelmes Urunk ő Kegyelmének azokat tavally in 7mberi jó lovakkal fegyverekkel kezében attuk, contentus volt véltek, quietalt rólla benünket, azon Soldos Lovasoknak munderungjokat a mellyell mi el bocsáttuk el Szette Csaba Urunk, el atta é vagy hová tette maga tudja; új Munderung adatatván nékiek, azért contentumot kell tennünk; Lovait s fegyvereket el atták, cserélték, vesztegették némellyek közzüllök nem vigyáztatván reajok eő kegyelme: Már hogy a Nemesség új lovakat, fegyvert s egyéb készületet adjon a katonáknak, egynehányad nagja hogy, itt a miatt kötődik, eszik, iszik, részegeskedik, alkalmatlankodik köztünk, és a personális Insurrectioban /valamint Szécsényhez való indulásunkor cselekedett:/ prapediallya a Nemességet, meg irtuk cum protestantione, hogy új fegyvert; új lovakat, s egyebet nem adunk, sem a kik el Szöktek s vármegyénkben nincsenek az olyan Soldosok helyett másokat nem állítunk, mást parancsolván Nagyságod az ullyanokrul. Reaírt az Úr Vay Adam Uram is uttyábul requisitionkra, annak sem volt Semmi haszna, mindennap Nemes emberek házaira szálván, s ott becstelenedvén. Ez az oka Kegyelmes Urunk, hogy ha punktualiter ad affütud 15 „Rakamazhoz nem comparealhatunk, noha két nap alatt az után ott lészünk Isten jó voltábul, mellyet Nagyságodnak nagy alázatosan repressalunk Szükségesnek itiltük. Könyörögvén Nagyságodnak Csaba Sigmond Urat Szokásos excessusiban corrigáltatni méltóztassék; és bennünket újabb újabb vexakkal Sértegetni ne engedjen.

Ezek felett 28, 9bris Tisza Újhelyi Gyűlésünkbul irott Levelünkre s alázatos representationkra ad Inquisitionem hogy Nagyságod becsületes Hiveit, Nemzetes Vitézölő Orosz és Ráthi György ... exmittalni méltóztatott Nagyságodnak nagy alázatossággal köszönnyük mint jó Kegyelmes Urunknak. Azon Inquisitíoból ernalandó s ki tecző dolgok Kegyelmes Urunk, mint hogy talán az idő rövidségéhez képest is circumstantialiter nincsenek fel téve a mint a pár mutattya, és azért a Tanú vallások authenticatíot kívánnak idejében. Mindazonáltal, mivel mi első praemittált alázatos Instantiankban is meg bantodásunknak vindicálását s az interveniált fogyatkozásoknak orvoslását biztuk egészzen Nagyságod Kegyelmességére s bölcs igazgatására, ugy mostanis mint Hazánknek Fő Magisztratusára és vezárlő Fejedelemére bizzuk alázatosan mind collectiva, mind particularis injuriáknak Istenes orvoslását... ha Semmit nem vétet volna az ellenkező Fél, annak is nem kívávnán bajját, ha mit vétett, annak érdemét, mint hogy és vegye Nagyságod igaz és Kegyelmes Atyai dispositiojanak Submittálván. Mellyért böllogicsa Isten Nagyságodat minden dolgaiban. Servet Deus Celsitudinem ... diu ad vota Sua feliciter, de hostibus Suis universis gloriose Semper triumphantem. Serenissime Celsitudinis Vestras Servi humillimi

131.

1706. január 30.

Csáky István rendelete Ugocsa vármegyéhez a zsoldosok pénzbeni vagy természetbeni fizetéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 3

132.

1706. február 4. Miskolc

II. Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: a kiszabott venálék árának limitációja tárgyában.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 4

133.

1706. február 6. Miskolc

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: az árszabályozásról, a réz- és a fehér pénz értékének megőrzéséről. (Az aranynak ötöd fél forint legyen a váltása).

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 463, folio 1

134.

1706. február 16.

Csáky István rendelete Ugocsa vármegyéhez: a nagyszombati deputáció miatt az ecsedi vár restaurációs munkálatait Krucsay Mártonra bízta, a vármegye időben biztosítson embereket a munkálatokhoz.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 457, folio 1

135.

1706. február 17. Nánás

Krucsay Márton rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Belényesi ezred élelmezéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 7

136.

1706. február 25. Eger

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez a munkácsi vár megerősítéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459 folio 1

137.

1706. február 26. Nánás

Ugocsa vármegye tisztjeinek kiáltványa, amelyben állást foglalnak a szabadságharc ügye mellett; kötelességüknek teszik a zsoldos gyalogok és lovasok kiállítását és felszerelését.

KÁL, F. 674, op. 8, od.zb. 454, folio 1

Mi, Tekintetes Nemes Ugocsa Vármegyének, Nemzetünk szabadságáért fel fegyverkezett Nemes hadainak Fő Tisztei recognoscályuk praesentibus, hogy az el mult 1705 Szécsénben confederált statusoknak celebralt Gyűlésében látván az ellenségnek Hazánkra s

Nemzetünkre való nagyob nagyob agyarkodását (egyenlő szivel s akarattal) kívánván inkább meghalunk mint sem több igáját szenvednünk, fegyverre resolváltuk magunkat, kibénis az mi jó Kegyelmes Vezérő Fejedelmünket Méltóságos Felső Vadászi Rákoczi Ferenc Erdély Országának választot Fejedelmét választottuk fejünknek, adván szabad jó akarattunkból tellyes hatalmat és authoritást annak vezérlésében és folytatásiban eő Nagyságának, melly melletis, az midőn az el mult hólnapban Nemes Várme-gye Kegyelmes Urunk kegyelmes parancsolattját vette volna, fellyeb declarált humágiumbéli kötelességünknek megh akarván felelnünk, azonnal fel ültünk és eő Nagysága kegyelmes parancsolattya szerint mezőben szállottunk, holottis Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor, Tiszán innét való Fő Generálissa s Commendója megh jelenvén közöttünk meg irt Kegyelmes Urunk eő Nagysága mostani Hazánk dolgaiban szükséges determinatioját előnkben terjesztette, hogy tudni illik keservesen hallotta némelly Vármegyéknek olly megh csüggedezését, hogy sokan megh nem emlékezővén magok hitekről Hazájokhoz való szeretetektől, gyalázatosan magokat obsentálták, sokan penigh az reájok obveniált soldosokat esztendő forgása alatt ki nem állították, mellyek ellen az Szécsényi Gyülekezetben csinált articulus, noha notat praescribálna méltánnis minyájoknak infligáltathatnék, mindazáltal most egyczer kegyelmességében vette, és az alól fel szabaditván szenvedhetőt Országgh számára fordító poenát demeriált. Mint hogy penigen az absensek magok hajlékában contumaciter békével nyugosznak, noha az Haza szolgálattya, személyekben való jelenlétüket kívánta volna, minazonáltal mi is haza botsáttatván per praesentes obligálljuk magunkat, hogy Isten vissza vévén Nemes Vármegyénkbe, mind ezekről bőséges relatio tévén valakik absensek voltak, és fegyverel alkalmasok lésznek Companiánkban incorporálljuk; Kegyelmes Urunktól eő Nagyságától designált poenát rajtok juxta Articulum 21 Anno 1622 infallibiliter exigálljuk és Kegyelmes Urunktól előnkben adatot Fő Colonellusunknak kezében administrálljuk azon felül az most említett állitot soldosokat, mind azokat valakik el mulatták exequálljuk, és az fel állitattakkal ezekre expediálljuk, kit ha el mulatnánk vagy nem praestálnánk executio ne mediante is azokat compellálljuk vala. Midőn penigh Hazánknek szükségére nézve Nemes Vármegyének in occurrentibus extrema necessitate Generalis insurrectioja intimáltatik, azonnal magunk seregeinek öszve gyűjtésére és declarált fő Colonellussunk mellé való menetelre, magunkat obligálljuk, kinekis alkalmatosságával ha kik ujjoban hitekről megh nem emlékeznének és contumaciter absentálnák magokat, praemissa eitatione megh irt Colonellus eleiben statuálljuk, kinek nagyob bizonyosságára saját kezünk irásával és petsétünkkel megh erősitet levelünket attuk. Datum in Nánás, die 26. Februarii Anno 1706.

Következik Nemes Vármegye Extractussa

Primae Planae. (első osztályu tiszték)

Capitaneus.

Lajdnaneius.

Vexilifer.

Vigiliarum Magister.

Furieris.

Corporalis.

Gregarii.

Revedi János strása mester

Csato Gáspár pro nunc Nemes Ugocsa Vármegyének substitutus kapitánya. (L.S.)

Szondi Mihály pro nunc Nemes Ugocsa Vármegyének zászlótartója. /L.S./

138.

1706. február 26. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: akik korábban a zászlók alá álltak

és később maguk helyett zsoldosokat küldtek, ezen egyéneket is soroztassa be. A zsoldosokat küldje mustrára, a váradi ostromzárhoz.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 453, folio 4

139.

1706. február 26. Diószeg

Ugocsa megyei névsorok az 1706. évi Mustrakönyvben. „Mustra Könyv Méltóságos Fejedelem Felső Vadászy Rákóczi Ferenc kegyelmes urunk Méltóságos generális Marschall /Tit/ tekintetes nagyságos Károlyi Sándor Úr eő Magysága Comandója alatt való nemes Lovas, és Gyalog Regimentyeirűl, kezdetet általam Dioszegen die 26. Mensis Február Anno 1706.”

MOL. P–396. Károlyi-levéltár. Mustrakönyv 1706. folio 646–649

Incltyi Comitatus Ugocsa

Nomina Personalium	Melyik Városbul vagy Falubul való	Fegyvere vagyon-e	Lova vagyon-e	Szolgája mennyi
Kapitány: Megyeri János	Fancsikai	vagyon	3	2
Szendy Mihály	Szőlősvégardai	vagyon	1	-
Újhelyi János	Tiszaújhelyi	vagyon	3	2
Reviczki Imre	Szőlősvégardai	vagyon	2	1
Csató Gáspár	Forgolányi	vagyon	3	1
Ilosvai István	Mátyfalvi	vagyon	1	-
Pap Zsigmond	Verbőci	kargya	1	-
Horvát Miklós	Fancsikai	vagyon	2	1
Bay István	Bökényi	vagyon	1	-
Márton Péter	Sásvári	vagyon	2	1
Futamot Zsigmond	Péterfalvi	vagyon	1	-
Szendi Zsigmond	Szőlősvégardai	vagyon	1	-
Apagy Mihály	Sásvári	vagyon	2	1
Kiss Sámuel	Mátyfalvai	vagyon	1	-
Viszlai Abrahám	Péterfalvai	vagyon	1	-
Koncz István	Mátyfalvai	kard	1	-
Koncz Márton	Mátyfalvai	vagyon	1	-
Fogarasy János	Karácshalmi	vagyon	1	-
Görög Antal	Szőlősvégardai	vagyon	1	-
Pap Gábor	Fancsikai	vagyon	1	-
Székely István	Fancsikai	vagyon	1	-
Gacsályi István	Szőlősvégardai	kard	1	-
Hodosi István	Szőlősvégardai	kard	1	-
Hodosi Ferenc	Szőlősvégardai	Kard	1	-
Szabó Ferenc	Szőlősvégardai	baltás	1	-
Tótfalusi Ferenc	Szőlősvégardai	vagyon	1	-
Kaló Zsigmond	Szirmai	kard	1	-
Szabó György	Szőlősvégardai	kard	1	-
Kalós Bertalan	Szirmai	kard	1	-
Fóris István	Szirmai	vagyon	1	-

Jeney Mihály	Halmi	kardgya	1	-
Szelei György	Fancsikai	kard	1	-
Mándy István	Fancsikai	vagyon	1	-
Morda György	Fancsikai	kardgya	1	
Futamott János	Forgolányi	vagyon	1	-
Nagy Albert	Péterfalvai	vagyon	1	-
Oroszi György	Péterfalvai	vagyon	1	1
Agyó Gergely	Péterfalvai	puskája	1	-
Nagy Marton	Péterfalvai	vagyon	1	-
Újvári Ferenc	Csomain	kargya	1	-
Balla István	Forgolányi	nincs	1	-
Bokor Dániel	Gödénháza	puskája	1	-
Lenártffy Márton	Forgolányi	vagyon	1	-
Biró János	Bökényi	vagyon	1	-
Kanizai Ferenc	Forgolányi	vagyon	1	-
Kovács János	Forgolányi	vagyon	1	-
Kovács Miklós	Forgolányi	vagyon	1	-
Szabó Ferenc	Almási	vagyon	1	-
Tenkelyi Pál	Tivadari	nincs	1	-
Szabó János	Forgolányi	vagyon	1	-
Zóltán István	Csepei	kargya	1	-
Kántor Ferenc	Csomain	vagyon	1	-
Pap Lőrinc	Gödénháza	vagyon	1	-
Kerekes Bálint	Csepei	kargya	1	-
Gödényi Ferenc	Sásvári	vagyon	1	-
Károlyi István	Csepei	vagyon	1	-
Belényesi Mihály	Sásvári	vagyon	1	-
Budai Zsigmond	Pataki	vagyon	2	1
Újhelyi Ferenc	Tiszaújhelyi	vagyon	3	1
Dienes Ádám	Sásvári	vagyon	2	1
Kolonai Sámuel	Sásvári	vagyon	1	-
Újlaki István	Fancsikai	vagyon	4	2
Kondár János	Dabolci	vagyon	1	-
Mándi János	Fancsikai	kargya	1	-
Lázár Ferenc	Fancsikai	vagyon	1	-
Szintai Zsigmond	Hetényi	vagyon	2	-
Rivedi János	Péterfalvai	vagyon	1	-
Biró Ferenc	Almási	vagyon	1	-
Fóris Pál	Szirmai	vagyon	1	-
Balog Zsigmond	Péterfalvai	vagyon	1	-
Almásy László	Almási	vagyon	1	-
Balog Ferenc	Almási	kardgya	1	-
Summa: 72			90	15

Ugocsai Gyalog Nemesség

Nomina Personalium	Melyik Városbul vagy Falubul valók	Fegyverek vagyone
Fő Hadnagy: Őri János	Péterfalvai	vagyon
Zász: Tartó Kahai Balázs	Fancsikai	vagyon
Nagy András	Péterfalvai	Puskája
Veress János	Péterfalvai	Kargya
Agyó András	Péterfalvai	vagyon
Nagy Ábrahám	Péterfalvai	Puskája
Szabó András	Péterfalvai	Botos
Székely György	Péterfalvai	Lánzsás
Sándor Zsigmond	Péterfalvai	Kardos
Agyó Imre	Farkasfalvai	Fejszés
Beregi István	Sásvári	Puskás
Kutasi István	Sásvári	vagyon
Szabó György	Fancsikai	vagyon
Gulács János	Fancsikai	Puskája
Dancs Ferenc	Fancsikai	Puskája
Csabai János	Fancsikai	Puskája
Ola Demeter	Fancsikai	Kard
Biky Ferenc	Fancsikai	vagyon
Dobsi János	Fancsikai	Fejszés
Kardos János	Kereszturi	Puskás
Dancs János	Kereszturi	Puskás
Sadanyi László	Mátyfalvai	Lánzsás
Deli Zsigmond	Mátyfalvai	Puskás
Nagy András	Tivadari	Puskás
Szelei István	Tivadari	Puskás
Sárközi Mihály	Tivadari	vagyon
Sárközi István	Tivadari	Puskája
Várad Zsigmond	Tivadari	Lándzsás
Bencze István	Tivadari	Kaszás
Kalócsai Gergely	Tivadari	Baltás
Megyesi András	Tivadari	Botos
Belényesi György	Tivadari	Puskás
Vásárhelyi Miklós	Tivadari	vagyon
Székely Miklós	Tivadari	Baltás
Székely András	Tivadari	Pisztolyos
Sárközi Miklós	Tivadari	Csákányos
Pais Sámuel	Gödénházai	Puskás
Szabó Gáspár	Gödénházai	vagyon
Szücs Péter	Gödénházai	Puskás
Erdélyi Ferenc	Gödénházai	Kaszás

Bökény Imre	Gödényházai	Puskás
Babos Gáspár	Gödényházai	Puskás
Szabó Márton	Gödényházai	Puskás
Kovács Bálint	Gödényházai	Puskás
Bökény István	Gödényházai	Puskás
Gödény György	Gödényházai	Puskás
Farkas István	Gödényházai	Kaszás
Szabó Ferenc	Gödényházai	Puskás
Erdélyi Pál	Gödényházai	Lánzsás
Szabó György	Gödényházai	Puskás
Bálint János	Gödényházai	Kapás
Szabó Miklós	Gödényházai	Fejszés
Posok István	Gödényházai	Puskás
Forzakai Farkas	Gödényházai	Vasvillás
Szabó Pál	Szőlősvégardai	Puskás
Szilágyi János	Szőlősvégardai	Fejszés
Egri Márton	Dabolci	Puskás
Falós István	Dabolci	1 Pisztolya
Láhoczi István	Dabolci	Kaszás
Pap Ferenc	Dabolci	Botos
Szabó Ferenc	Dabolci	Baltás
Elek Gáspár	Dabolci	vagyon
Nyilas György	Dabolci	Puskás
Szabó Zsigmond	Dabolci	Kaszás
Szakmári Ferenc	Dabolci	Puskás
Daróczi István	Dabolci	Puskás
Vincze Mihály	Dabolci	1 Pisztolya
Balog András	Almási	Puskás
Szabó János	Almási	Fejszés
Balog Zsigmond	Almási	Fejszés
File László	Almási	Lánzsás
Varga Mihály	Almási	Kardos
Kovács Pál	Almási	Lánzsás
Kereszturi Zsigmond	Almási	Kardos
Ferge Zsigmond	Almási	Puskás
Balog Gáspár	Almási	vagyon
Szabó Gergely	Almási	Botos
Ferencz István	Forgolányi	Puskás
Varga András	Forgolányi	1 Pisztoly
Fodor Gáspár	Forgolányi	Lánzsás
Vincze István	Forgolányi	Puskás
Kiss Ferenc	Forgolányi	Puskás
Babos György	Forgolányi	Lánzsás
Pap István	Forgolányi	Puskás
Nagy Mihály	Csomai	Puskás

Csomai György	Csomai	Fejszés
Rózsa György	Csomai	Fejszés
Mókus András	Csomai	Pisztolyos
Balog Ferenc	Csomai	Vasvillás
Bencs András	Csomai	Puskás
Várad Mihály	Csomai	Botos
Hartyáni János	Csepei	Karabélyos
Szabó István	Szirmai	Vasvillás
Csincze Ferenc	Péterfalvai	Botos
Martin László	Péterfalvai	Fejszés
Szabó Pál	Péterfalvai	Fejszés
Kis Mihály	Sásvári	vagyon
Varga István	Forgolányi	Botos
András Mester	Forgolányi	Botos
Summa Inclytorum No	99.	

Ugocsai Nemeseknek az kik Mustrára nem compareáltak

	Azoknak nevei	Melyik Falubul Marattak el
	Mészáros Tamás	Fancsikárúl
	Lengyel Szaniszló	Újhelybül
	Hidvégi Gábor	Újlakról
	Tar András	Újlakról
	Mészáros János	Újlakról
	Száraz Miklós	Újlakról
	Komáromi Poal	Verbőcről
	Szintai Péter	Szőlősről
Beteges	Lakatos Sámuel	Szőlősről
	Láni Samuel	Szőlősről
	Somogyi Zsigmond	Sásvárról
	Kormos György	Bökényből
	Szombati Péter	Péterfalváról
	Szilágy Ferenc	Péterfalváról
	Halyei Gáspár	Péterfalváról
	Filep Mihály	Szirmából
	Szabó Imre	Forgolányból
	Szilágy Marton	Forgolányból
	Szécsényi Mihály	Tivadarról
	Zohon Ferenc	Almásról
	Almási Mihály	Almásról
	Szabó Mihály	Almásról
Siket	Kalmár Mihály	Almásról
Öreg ember	Rátonyi István	Halmiból

	Rátonyi Péter	Halmiból
	Rátonyi Ferenc	Halmiból
	Bogárdi László	Halmiból
	Kiss István	Terebesről
	Erdélyi János	Terebesről
	Erdélyi János	Terebesről
	Husztai Mihály	Terebesről
	Borbély Sámuel	Dabolcról
	Nyilas Bálint	Dabolcról
	Futok János	Dabolcról
	Ivackó Péter	Batacsról
	Erdélyi Ferenc	Batacsról
	Pap Illyés	Batacsról
	Pap János	Velejtéről
	Pap Demeter	Velejtéről
	Gödén Lőrinc	Tekeházáról
	Frater István	Rakasról
	Summa No 41	

Ugocsai Inhabilis Nemesség

Azoknak nevei	Melyik Faluból marattak inhabilisek	
Tót György	Fancsikai	Szemére megvakult
Salánki	Fancsikai	Felette öreg
Kementzei	Fancsikai	Nyomorék
Kiss Demeter	Fancsikai	Nemes vármegye hatta otthon
Borbély Tamás	Újlaki	Nemes vármegye hatta otthon
Vincze András	Újlaki	Nemes vármegye hatta otthon
Pap István	Kereszturi	Kegyelmes Urunk Eximálta
Pap János	Mátyfalvi	Öreg ember
Peterke Péter	Mátyfalvi	Újhelyi István Úr szolgája
Fazekas András	Mátyfalvi	Vak
Varga Lukács	Sásvári	Nyomorék
Úr András	Bökényi	Beteg
Karmai János	Péterfalvai	Betegen az utba ment
Karmai István	Péterfalvai	Öreg ember
Székely Gáspát	Péterfalvai	Beteg az utban
Csató János	Péterfalvai	Elesett öreg ember
Sárközi György	Péterfalvai	Elesett öreg ember

Kőbe István	Péterfalvai	Bíró
Kondor János	Péterfalvai	Kerülő
Kagya István	Forgolány	Öreg ember
Csizma György	Forgolányi	Öreg ember
Fusa István	Forgolányi	Elesett öreg ember
Sárosi Mihály	Csepei	Igen beteg
Selendi György	Hetényi	Az utban beteg
Erdélyi Mihály	Gödényházi	Beteg
Gödény István	Gödényházi	Beteg
Szabó János	Dabolci	Öreg ember
Botos András	Dabolci	Nyomorék
Szabó Pál	Dabolci	Öreg ember
István Kovács	Gyulai	Nyomorék

Summa No 30

Nemes Vármegye Tisztei otthonmarattak ugymint.

Újhelyi István.....Tiszaújhelyi.....Újhelyi Posta Mester

Jászai PéterSzolgabíró

Tatai GáborSzolgabíró

Ezekon kívül az Nemes Falukban egy egy Nemes Bíró és egy Kerülő maradt.

Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Öllýüs János Uram Nemes Mezei Gyalog Ezere⁸⁹⁰

Ötödik Compania	Személy	Házase	Hány esztendős	Melyik vármegyéből való	Melyik Városbul vagy Falubul	Kard: vane	Puska: van e
Fő Hadn: Vissky István	1		36	Máramaros	Viski		
Vice. Hadn: Diószegi István	1	F	35	Szatmár	Németi		
Zászló Tartó: Böszörményi György	1	F	32	Szatmár	Grodosfalui	1	1
Strása Mester: Berendy János	1	F	36	Szatmár	Komorzányi	1	1
Furier: Oláh Mihály	1	F	38	Szatmár	Komorzányi	1	2
Furiersich:Komjátý Sándor	1	F	37	Ugocsa	Komjátý	1	F
Dobos: Lator Simon	1		22	Máramaros	Viski		

⁸⁹⁰ „Mustra Könyv Méltóságos Fejedelem Felső Vadászý Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk Méltóságos generális Marschall /:Tit:/ tekintetes nagyságos Károlyi Sándor Úr eő Magysága Comandója alat való nemes Lovas, és Gyalog Regimentyeirül, kezdetet általam Dioszegen die 26. Mensis Február Anno 1706.” 558

1. Káplár: Nyiri Tamás	1		35	Ugocsa	Fancsika	1	1
Szabó Ferenc	1	F	33	Ugocsa	Hetényi	1	F
Kovács András	1	F	34	Ugocsa	Fancsikai	1	1
Fülep István	1		24	Ugocsa	Szirmai	1	1
Kovács János	1		40	Szatmár	Köcsegi	1	F
Csatlós László	1	F	33	Ugocsa	Szirmai	1	1
Bencze Gergely	1		32	Ugocsa	Nagyszőlősi	1	F
Vadászi Gergely	1		45	Ugocsa	Szirmai	1	1
Harcás István	1	F	29	Ugocsa	Szirmai		1
Kosztai János	1		28	Ugocsa	Velétei		1
Heteni Géczy	1		30	Ugocsa	Hetényi	1	1
Szabó István	1	F	45	Ugocsa	Hetényi	1	
Heteni Demeter	1		32	Ugocsa	Hetényi		F
Csele István	1		30	Ugocsa	Hetényi	1	1
Szász Ferenc	1	F	33	Ugocsa	Hetényi		1
Orosz István	1		30	Ugocsa	Hetényi	1	F
Szege János	1	F	30	Ugocsa	Hetényi		1
Erdős Paál	1		28	Ugocsa	Fancsikai	1	1
Nagy Ferenc ¹	1	F	30	Ugocsa	Szirmai		
Dobos Varga Mihók	1		17	Udvarhely szék	Agyagfalvi		
2. Káplár: Lemák János	1	F	36	Ugocsa	Egresi	1	1
Nagy Mátyás	1	F	37	Ugocsa	Tiszaújhelyi	1	1
Nagy Ferenc	1		30	Ugocsa	Szőlősvég - ardói	1	1
Kiss Sándor	1	F	39	Ugocsa	Szőlősvég - ardói		1
Kiss János	1	F	46	Bereg	Ilosvai		1
Kánya János	1	F	38	Ugocsa	Szőlősvég - ardói		1
Bujdosó János	1		29	Ugocsa	Szőlősvég - ardói	1	1
Bocskor Gergely	1	F	36	Ugocsa	Szőlősvég Ardói	1	1
Szabó Péter	1		22	Ugocsa	Szőlősvég - ardói		1
Hévizi János	1		19	Fejér	Hévizi	1	1
Nagy István	1	F	43	Ugocsa	Mátyfalvai	1	1
Rabóczi Demeter	1	F	39	Ugocsa	Mátyfalvai		1
Büritücz István	1	F	32	Ugocsa	Mátyfalvai	1	1
Orosz Gergely	1		27	Ugocsa	Karácsfalvai	1	1
Lovász Paál	1	F	32	Ugocsa	Mátyfalvai		1
Mátyfalvi Orbán	1	F	33	Ugocsa	Mátyfalvai	1	1
Szilágy Bálint	1		25	Köz Szolnok	Lelei	1	1

Sárad Tamás	1		25	Ugocsa	Sárad	1	1
				18			
3. Káplár: Nagy János	1	F	34	Ugocsa	Komjáti	1	1
Fejér János	1		34	Ugocsa	Csongovai		F
Pap Illyés	1		28	Ugocsa	Egresi	1	1
Lengyel Lőrinc	1		32	Ugocsa	Egresi	1	1
Ola Mihók	1	F	29	Ugocsa	Ilonokujfalui		F
Csongvai János	1		24	Ugocsa	Csongovai	1	1
Csongvai László	1		21	Ugocsa	Csongovai		1
Rákóczi Lukács	1		24	Ugocsa	Rákóczi	1	1
Márton Ferenc	1		31	Ugocsa	Rákóczi	1	1
Lengyel Jósa	1	F	34	Lengyel-	Ország	1	F
Dobrokai Dani	1	F	30	Bereg	Dobrokai	1	1
Kócsár Mihály	1	F	36	Ugocsa	Bökény	1	1
Kisfalusi Kuriti János	1		28	Bereg	Kisfalusi	1	F
Onodi Ferenc	1	F	25	Bereg	Ilosvai	1	
Csongvai János	1	F	24	Bereg	Csongvai		1
Preda Ferenc	1		25	Bereg	Bilkei		1
				16			
4. Káplár: Vajnági Sándor	1	F	25	Ugocsa	Csomafalusi	1	F
Hetényi Tót György	1	F	32	Ugocsa	Hetényi	1	F
Árvai György	1	F	22	Pozsony	Bazmi	1	1
Gönczy István	1		23	Abaúj	Gönci	1	1
Patozi Marton	1		40	Ugocsa	Sásvári	1	1
Újhelyi István	1		35	Zemplén	Újhelyi	1	1
Miskóczi Andor	1	F	35	Borsod	Miskolci		1
Nagy Márton	1		22	Ugocsa	Sásvári	1	1
Szeles Mihály	1		25	Ugocsa	Sásvári	1	F
Veress Paál ²	1		30	Nyitra	Losonci	1	1
Sz. Király Gábor ³	1		25	Ugocsa	Sásvári	1	1
Nagy Pál János	1	F	35	Ugocsa	Tekeházai	1	1
Sütő Mátyás	1	F	36	Ugocsa	Tekeházai	1	F
Varga Lukács	1	F	39	Ugocsa	Tekeházai		F
Csató Mihály	1		30	Ugocsa	Tekeházai	1	1
Csökör Péter	1		30	Ugocsa	Tekeházai	1	1
Tekeházi Miklós	1		25	Ugocsa	Tekeházai	1	1
Tekeházi János	1	F	30	Ugocsa	Tekeházai	1	1
Hollyák Ferenc	1	F	33	Ugocsa	Királyházi	1	1
Pap László	1		30	Máramarosi	Husztközi	1	1
Tekeházi Péter	1	F	30	Ugocsa	Tekeházi		1
				22			
5. Káplár: Csarnatói Lukács	1	F	36	Ugocsa	Csarnatói	1	1
Sási János	1	F	37	Ugocsa	Verécei	1	1
Deák Jancsi	1	F	30	Ugocsa	Tekeházi	1	1
Gödén Péter	1		25	Ugocsa	Gödénházi	1	1

Veresmarti János	1		30	Ugocsa	Veresmarti		F
Tatár László	1		20	Ugocsa	Csarnatói	1	1
Csernetúti János	1		25	Ugocsa	Csarnatói	1	1
Csernetúti András	1	F	26	Ugocsa	Csarnatói	1	1
Pap László	1	F	40	Ugocsa	Gödényházai		F
Tót András	1	F	39	Ugocsa	Gödényházai		
Danis Gergely	1	F	30	Ugocsa	Verécei	1	1
Márton István	1		35	Ugocsa	Verécei	1	1
Megyesi Márton	1	F	32	Ugocsa	Verécei	1	1
Mákk Paál	1		30	Ugocsa	Verécei	1	1
Prodán András	1		26	Ugocsa	Verécei	1	1
Nyita Lőrinc	1		23	Ugocsa	Verécei	1	1
Verécei Mihály	1		21	Ugocsa	Verécei		1
Pap Ferenc	1		30	Ugocsa	Verécei		1
6. Káplár: Koszta Illjés	1		25	Ugocsa	Kisgérci	1	1
Oláh Márton	1	F	30	Ugocsa	Hetényi	1	1
Sós Andris	1	F	30	Ugocsa	Hetényi	1	1
Koszta Ferenc ⁴	1	F	30	Szatmár	Komorzányi		
Tupicza Tivadar	1	F	40	Ugocsa	Nagygérci	1	1
Szopora Géczi	1	F	26	Szatmár	Komorzányi	1	
Bereczi Márton	1	F	40	Szatmár	Komorzányi	1	1
Pasa János	1	F	30	Szatmár	Komorzányi	1	1
Dorogi László (Absens)		F	30	Ugocsa	Komjáti		
Karaszlai János (Absens)		F	20	Ugocsa	Karaszlói		
Karaszlai Géczi (Absens)		F	20	Ugocsa	Karaszlói		
Markó Dani (Absens)		F	30	Ugocsa	Kiskupány		
Tomucsá Sándor (Absens)	1	F	32	Szatmár	Komorzányi	1	1
Berend János (Absens)	1		25	Szatmár	Komorzányi		1
Pap Illyés (Absens)	1		22	Szatmár	Komorzányi	1	1
Kelemen Gyurka (Absens)	1	F	20	Ugocsa	Komorzányi		1
Duka János (Absens)	1		20	Torda	Décsei		1
Szarka Berec (Absens)	1	F	30	Fejér	Pánori		1
Illyán Mihály (Absens)	1		16	Fejér	Tibráni		1
Kovács Tivadar (Absens)		F	30	Szatmár	Komorzányi		
Kelemen Tamás (Absens)		F	40	Szatmár	Komorzányi		
Dobja János (Absens)		F	30	Szatmár	Komorzányi		
Puskás Mátyás (Absens)		F	40	Szatmár	Komorzányi		
Paul Tivadar (Absens)		F	30	Szatmár	Komorzányi		
Barta Mihály (Absens)		F	30	Ugocsa	Kisgérci		
Fejes János (Absens)		F	40	Ugocsa	Kisgérci		
Kako János (Absens)		F	30	Ugocsa	Kisgérci		
Buda László (Absens)		F	30	Ugocsa	Tiszaujlaki		
Újlaki Ferenc (Absens)		F	30	Ugocsa	Tiszaujlaki		
Nagy János (Absens)		F	30	Ugocsa	Karácsfalvi		
Kiss Pál (Absens)		F	30	Ugocsa	Karácsfalvi		

Országh Ferenc (Absens)		F	32	Ugocsa	Karácsfalvi		
Tatár György (Absens)			30	Ugocsa	Karácsfalvi		
Hatházi János (Absens)		F	33	Ugocsa	Karácsfalvi		
Sándor Miklós (Absens)		F	30	Ugocsa	Karácsfalvi		
Berbécs János (Absens)		F	20	Ugocsa	Komjáti		
Pusztás Paál (Absens)		F	20	Ugocsa	Karácsfalvi		
Szitliki János (Absens)		F	40	Bereg	Iloncai		
Ruskó Sándor (Absens)		F	30	Bereg			
Mattjás István (Absens)		F	32	Bereg			
Varga János (Absens)			30	Bereg	Bilkei		
Kopa György (Absens)		F	32	Bereg	Bilkei		
Kovács László (Absens)		F	20	Bereg	Bilkei		
Batunya István (Absens)			20	Bereg	Bilkei		
Mészáros György (Absens)		F	30	Bereg	Bilkei		
Bujdokó Géczy (Absens)			20	Ugocsa	Rákóczi		
Szromicz János (Absens)		F	20	Ugocsa	Komjáti		
Manyko Geczi (Absens)		F	30	Ugocsa	Nagyszőlősi		
Balog Mihály 1 ⁵		F	40	Ugocsa	Csongovai		
Zán Lukács 2		F	40	Ugocsa	Komjáti		
Csip Lázár 3		F	20	Ugocsa	Komjáti		
Komjáti Latzkó 4		F	20	Ugocsa	Komjáti		
Veres Szakállú Kis Pál ⁶		F	30	Ugocsa	Karácsfalvi		
Lesák János ⁷		F	30	Ugocsa	Mátyfalvi		
Királyházi Peti ⁸		F	30	Ugocsa	Királyházi		
Puskás Miklós (Absens)		F	30	Ugocsa	Csarnatói		
Román Illjés (Absens)		F	30	Ugocsa	Szőlősvégar dói		
Geljvás János ⁹		F	22	Ugocsa	Egressi		
Kadár Sándor ¹⁰ 1			22	Ugocsa	Fancsikai		
Papadinecz Józsi 2		F	23	Ugocsa	Szőlősvégar dói		
Bódog Miklós 3		F	30	Ugocsa	Szőlősvégar dai		
Fileki László		F	20	Ugocsa	Komjáti		
Szakai Péter		F	20	Ugocsa	Fancsika		
Komjáti Sándor			20	Ugocsa	Komjáti		
Zsiros Lukács			20	Ugocsa	Komjáti		
Komjáti János		F	20	Ugocsa	Komjáti		
Kiss Ferenc		F	30	Ugocsa	Komjáti		
Komjáti János			34	Ugocsa	Komjáti		
Komjáti János		F	35	Ugocsa	Komjáti		
Komjáti András			20	Ugocsa	Komjáti		
Agardi Simon		F	20	Bereg	Bilkei		
				74			

	Személy	Házase	Hány esztendő	Melyik vármegyéből való	Melyik Városból vagy Faluból	Kard: vane	Puska: vane
Hatodik Compania							
Fő Hadnagy: Nagy János	1	F	40	Ugocsa	Forgolányi		
Vice Hadnagy: Váradi István	1	F	45	Ugocsa	Forgolányi		
Zászló Tartó: Kiss Jakab	1		37	Ugocsa	Forgolányi		
Strázsa Mester: Vincze Paál	1	F	36	Ugocsa	Forgolányi		
Furier: Ferenczi János	1	F	35	Ugocsa	Forgolányi		
Furierich: Nagy János	1	F	36	Szatmár	Szatmárnémeti		
Dobos: Rác László	1		20	Ugocsa	Forgolányi		
1. Káplár: Nagy Ádám	1	F	45	Ugocsa	Tivadari	1	1
Karuzs István	1	F	35	Ugocsa	Forgolányi		
Almásy Gergely ¹¹		F	40	Ugocsa	Forgolányi		
Szaniszló Pál	1	F	40	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Sile István	1	F	40	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Pap Mihály	1	F	36	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Pusztai András	1	F	45	Ugocsa	Forgolányi	1	F
Horvát István	1	F	35	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Horvát Istók	1		26	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Pap András	1	F	40	Ugocsa	Tivadari	1	1
Der György	1		34	Pozsony	Stefánfalvi		
András Miszku	1		34	Szepes	Számincsei		
Pongor István	1	F	34	Ugocsa	Tivadari	1	1
Rakaszi Sándor	1		34	Ugocsa	Tivadari	1	F
Angyal Ferenc	1	F	40	Ugocsa	Szászfalvi	1	
Texe Mihály	1		30	Ugocsa	Péterfalvai	1	1
Szász Bálint	1	F	40	Ugocsa	Farkasfalvi	1	1
Szász István	1	F	40	Ugocsa	Farkasfalvi	1	1
Szász Ferenc	1		26	Ugocsa	Farkasfalvi	1	1
Bárán János	1	F	43	Ugocsa	Farkasfalvi	1	
Botos Ferenc	1	F	36	Ugocsa	Farkasfalvi	1	1
Bárán György	1		28	Ugocsa	Farkasfalvi	1	1
Dobos Teleki Jankó	1		34	Kolozsvárm	Teleki		
				23			
2. Káplár: Szücs János	1	F	38	Ugocsa	Csomai	1	F
Kánja Paál	1		30	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Silei Mihály	1	F	36	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Varga János	1	F	35	Ugocsa	Forgolányi	1	1
László Sándor	1		35	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Hatházi Dániel	1	F	36	Ugocsa	Forgolányi	1	1

Hagyó András	1		20	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Zusznán Péter	1	F	30	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Soós István	1	F	35	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Szilágyi Miklós	1		25	Ugocsa	Forgolányi	1	1
Horváth János	1		22	Szatmári	Tarpai	1	1
Rácz László	1	F	36	Ugocsa	Forgolányi		
Gyarmati Pál	1	F	35	Ugocsa	Csomai	1	1
Szücs András ¹²		F	30	Ugocsa	Csomai		
Nagy András	1	F	30	Ugocsa	Csomai		1
Gödén Mihály	1	F	38	Ugocsa	Csomai	1	1
Tót Ferenc	1		29	Ugocsa	Csomai		1
Harczás István	1	F	40	Ugocsa	Csomai	1	1
Vekei György	1		26	Ugocsa	Csomai		1
Varga Paál	1	F	28	Ugocsa	Csomai	1	1
Hartyáni Zsigmond	1		36	Ugocsa	Csepei	1	1
Nagy Lukács	1	F	40	Ugocsa	Csepei	1	1
3. Káplár: Paládi Mihály	1	F	36	Ugocsa	Feketeardai	1	1
Oláh Moyses	1		35	Ugocsa	Csepei	1	1
Ondó Ferenc	1	F	38	Ugocsa	Feketeardai	1	1
Tonja Ferenc	1	F	36	Ugocsa	Feketeardai		1
Kiss András	1		36	Ugocsa	Feketeardai	1	1
Fogas János ¹³				Ugocsa	Feketeardai		
Tót Benedek	1		20	Ugocsa	Feketeardai	1	1
Peleskei János	1	F	36	Ugocsa	Feketeardai	1	1
Paládi Paál ¹⁴	1	F	36	Ugocsa	Feketeardai	1	1
Szabó Istók	1	F	35	Ugocsa	Feketeardai		1
Lengyel Mihály (Absens)		F	36	Ugocsa	Szászfalui		
Oláh Illyés	1	F	39	Ugocsa	Csepei	1	1
Lázár Ferenc	1	F	30	Ugocsa	Csepei		1
Kovács György	1	F	36	Ugocsa	Csepei	1	1
Szücs Jancsi	1		30	Ugocsa	Csepei	1	1
Péter István	1	F	30	Ugocsa	Csepei	1	1
Mákk János	1	F	30	Ugocsa	Csepei	1	1
Csepey István	1	F	28	Ugocsa	Csepei	1	
Szőke István	1	F	36	Ugocsa	Csepei	1	F
Orosz Tamás	1	F	36	Szatmár	Szatmári		1
				21			
4. Káplár: Olá Ferenc	1	F	36	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Lökös Gergely	1	F	45	Ugocsa	Komlósi		1
Gönczi István	1	F	46	Ugocsa	Szászfalui		1
Kovács Marton	1	F	45	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Szászfalusi András	1	F	36	Ugocsa	Szászfalui		1
Kovács István	1	F	36	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Veress György	1		30	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Dienes Péter	1		26	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Sindely János	1		28	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Nyargó György	1		25	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Árva István	1	F	30	Ugocsa	Szászfalui	1	1

Zsiros János	1		37	Ugocsa	Szászfalui	1	1
Tankoczi Ferenc	1	F	37	Ugocsa	Komlói		
Pál Jakab	1		28	Ugocsa	Komlói	1	
Kopcsa Istók	1	F	27	Ugocsa	Komlói		1
Kopcsa György	1	F	26	Ugocsa	Komlói		
Lenics Tivadar	1	F	40	Ugocsa	Komlói		1
Buta Simon	1		36	Ugocsa	Komlói		1
Csonka János	1	F	28	Ugocsa	Szárazpataki		1
Komjáti János	1		27	Ugocsa	Szárazpataki		1
Babutz Sándor	1	F	36	Ugocsa	Komlói		1
Avasi Jakab ¹⁵		F	30	Ugocsa	Szárazpataki		
				22			
5. Káplár: Pongor Márton	1		36	Ugocsa	Akli	1	1
Bocskor Ferenc	1		36	Ugocsa	Akli	1	1
Mónár Mihály	1	F	40	Ugocsa	Kökényesdi	1	1
Csordás János	1	F	48	Ugocsa	Kökényesdi	1	1
Fodor Ferenc	1	F	36	Ugocsa	Halmi	1	1
Fodor András	1		27	Ugocsa	Halmi	1	1
Csüre András	1	F	38	Ugocsa	Halmi	1	1
Egyed Imre	1		22	Ugocsa	Halmi	1	1
Balog Mihály	1	F	34	Ugocsa	Dabolci		
Szabó Mihály	1	F	24	Ugocsa	Dabolci		F
Megyesi György	1	F	36	Ugocsa	Dabolci	1	1
Bocskor György	1		36	Ugocsa	Akli	1	1
Bocskor Miklós	1	F	35	Ugocsa	Akli		1
Orosz György	1	F	35	Ugocsa	Akli		
Tuzok János	1	F	36	Ugocsa	Dabolci	1	
Monoi János	1		22	Ugocsa	Gyulai		1
Fogarasi Paal	1		20	Ugocsa	Gyulai		1
Csele András	1	F	40	Ugocsa	Batári		
Husztai Paal	1		36	Ugocsa	Batári		1
Duka Mihály	1		28	Ugocsa	Batári	1	1
Lengyel Péter	1	F	36	Ugocsa	Batári		1
				21			
6. Káplár: Fazekas András	1	F	36	Ugocsa	Feketeadó	1	1
Hajdu Simon	1	F	45	Ugocsa	Bocskói	1	1
Hanucz András	1	F	40	Ugocsa	Bocskói	1	1
Lemes Mihály	1	F	36	Ugocsa	Bocskói	1	1
Virasztó János	1	F	30	Ugocsa	Bocskói		1
Babics Sándor	1	F	36	Ugocsa	Nagytarnai	1	1
Halász János (absens)		F	30	Ugocsa	Nagytarnai		
Ivaskó György	1	F	36	Ugocsa	Nagytarnai	1	1
Siket Jakab	1	F	40	Ugocsa	Nagytarnai		1
Pap Tivadar	1		22	Ugocsa	Nagytarnai	1	1
Kurtán János (beteg otthon)		F	36	Ugocsa	Nagytarnai		
Magyar László	1	F	36	Ugocsa	Nagytarnai	1	1
Dudás Máté (beteg otthon)		F	36	Ugocsa	Nagytarnai		
Berecz Deme	1	F	35	Ugocsa	Kistarnai	1	1

Pap János	1	F	34	Ugocsa	Kistarnai		1
Rót Simon	1	F	34	Ugocsa	Kistarnai	1	1
Tatár János	1		22	Ugocsa	Kistarnai		1
Dán Miklós (absens)		F	46	Ugocsa	Nagytarnai		
Kócsi László	1	F	30	Ugocsa	Újfalui	1	1
Asztalos László	1	F	30	Ugocsa	Újfalui		1
Buzogán László ¹⁶			36	Ugocsa	Újfalui		
Glancsák Tamás (absens)		F	34	Ugocsa	Újfalui		
Siket János ¹⁷		F	34	Ugocsa	Újfalui		
Darnai János	1	F	39	Ugocsa	Dabolci		
Pap Gergely (absens)		F	30	Ugocsa	Bocskói		
				23			

Tekéntetes Nemzetes és Vitélő Esze Tamás Uram Nemes Mezei Gyalog Ezere¹⁸

Ötödik Compania	Személy	Házase	Hány esztendő	Melyik vármegyéb ül való	Melyik Városbul vagy Falubul	Kart: vane	Puska: vane
Fő Hadn: Gönczy György	1	F	32	Ugocsa	Pataki		
Vice Hadnagy: Vass András	1	F	30	Ugocsa	Pataki		
Zászlótartó: File András	1	F	28	Ugocsa	Pataki		
Strázsamester: Veres Bálint	1	F	40	Ugocsa	Újhelyi	1	1
Furier: Gönczy István	1	F	25	Bereg	Vári	1	1
Dobos: Técsy János	1		20	Máramaros	Técsői		
1.Káplár: Botos Pál	1		30	Szatmár	Tiszabecs	1	1
Veress István	1	F	30	Ugocsa	Újhelyi		1
Módis András	1		25	Szatmár	Nagyari		
Ács István	1	F	28	Ugocsa	Újlaki		
Csengeri András	1	F	30	Ugocsa	Újlaki		
Kovács András	1		24	Ugocsa	Újlaki		
Elek András	1		30	Ugocsa	Újlaki		
Mónár András	1		28	Ugocsa	Újlaki		
Balog Mihály	1	F	26	Bereg	Oroszi		
Kenyeres Gergely	1		24	Bihar	Sarkadi		
Kovács András ¹⁹		F	20	Szatmár	Tiszabecsi		
Boldizsár István ²⁰		F	32	Szatmár	Tiszabecsi		
Mogyorósy János ²¹			30	Szatmár	Tiszabecsi		
Tomosi Zsigmond ²²		F	40	Ugocsa	Verbőci		
Úr Mihály ²³		F	25	Bereg	Kovászói		
Nagy Mihály ²⁴		F	40	Bereg	Kovászói		

2. Káplár: Koskáty András	1	F	30	Ugocea	Újlaki	1	1
Kósa István	1	F	36	Ugocea	Újlaki	1	1
Kocsis Mihály	1		26	Bereg	Halábori	1	1
Fóris János	1	F	30	Ugocea	Újlaki	1	1
Gaál István	1	F	24	Ugocea	Újlaki	1	1
Zöld András	1	F	22	Ugocea	Újlaki	1	F
Kozma Miklós	1		30	Ugocea	Újlaki	1	1
Erdélyi Márton	1		22	Erdély	Szolnok		1
Barta András	1		28	Ugocea	Salánki		1
Bedő András	1		30	Bereg	Vári	1	2
Adorián Mihály	1	F	30	Ugocea	Tiszaújlaki		1
Gönczi Bálint	1		22	Bereg	Vári	1	
Borsi János (1) ²⁵		F	20	Szatmár	Kispeleskei		
Diószegi György (1)			18	Szatmár	Kispeleskei		
Turda Lukács (1)			20	Bereg	Rákóczi		
N János (1)		F	30	Ugocea	Kovácsfalui		
Ország Ferenc (1)		F	40	Ugocea	Kovácsfalui		
3. Káplár: Simon András	1	F	36	Ugocea	Pataki	1	1
Oroszi János	1	F	30	Ugocea	Újhelyi	1	1
Fazekas János	1	F	30	Ugocea	Újhelyi	1	1
Lengyel János	1		25	Ugocea	Újhelyi	1	1
Mónár Ferenc	1		30	Ugocea	Újhelyi		
Páppai János	1		38	Abaúj	Dobsai	1	1
Menyhárt András	1	F	28	Ugocea	Kereszturi	1	1
Balog György	1	F	30	Ugocea	Pataki		1
Bergi István	1	F	25	Ugocea	Feketepataki	1	F
Nagy Mihály ²⁶	1	F	30	Ugocea	Feketepataki	1	1
Mészáros Miklós	1	F	30	Ugocea	Feketepataki		
Nyiri István (recruta)	1	F	30	Ugocea	Feketepataki		
Zsoldos István (beteg otthon)			20	Ugocea	Salánki		
Vass István (beteg otthon)			18	Ugocea	Feketepataki		
4. Káplár: Komáromi Miklós	1		25	Ugocea	Verbőci		F
Bonta Paál	1		25	Ugocea	Verbőci	1	1
Fazekas Paál	1	F	30	Ugocea	Verbőci	1	1
Danka György	1	F	26	Ugocea	Verbőci		1
Szegedi Ferenc	1		20	Máramaros	Szigeti	1	1
Orosz László	1	F	30	Ugocea	Salánki	1	1

Katona János	1	F	35	Ugocsa	Verbóci	1	1
Nyíri János	1		25	Ugocsa	Feketepataki	1	
Borsos János (beteg otthon)		F	40	Ugocsa	Verbóci		
Guti György	1		22	Ugocsa	Verbóci	1	1
Kiss Paál (beteg)		F	30	Ugocsa	Verbóci		
Bogda Miklós (1) ²⁷		F	50	Ugocsa	Tiszaújhelyi		
Czigány Kis Mora János (1)		F	30	Ugocsa	Tiszaújhelyi		
Czigány Sándor ²⁸		F	25	Ugocsa	Tiszaújhelyi		
Katona Mihály (1)		F	29	Ugocsa	Tiszaújhelyi		
Dancs János (1)			18	Ugocsa	Salánki		
5. Káplár: Papp András	1	F	30	Ugocsa	Kereszturi	1	1
Husztai Pál	1	F	30	Ugocsa	Kereszturi	1	1
Husztai András	1	F	25	Ugocsa	Kereszturi	1	1
Tariska Miklós	1		22	Ugocsa	Verbóci	1	1
Kotró András	1		22	Ugocsa	Kereszturi	1	F
Tót János	1	F	30	Ugocsa	Újlaki		F
Orosz Simon	1		30	Ugocsa	Kovácsfalui	1	
Keresztesi Lőrinc	1		20	Ugocsa	Kereszturi		
Becsy Miklós (Beteg otthon)		F	27	Ugocsa	Kereszturi		
Balog István (Beteg otthon)		F	30	Ugocsa	Kereszturi		
Bus István (2) ²⁹		F	30	Bereg	Oroszi		
Nagy Mihály (2)		F	40	Bereg	Kovácszói		
Biri István (2)			25	Ugocsa	Salánki		
Paládi János (Távol otthon)		F	22	Szatmár	Botpaládi		
Béres Miklós ³⁰	1	F	25	Ugocsa	Kereszturi	1	1

¹ A sor végén a következő beírással: „Sebess otthon Benedek alatt ellenségtül”. ² A sor végén a következő bejegyzés: „Comendérozva élésért No2.” ³ A sor végén a következő bejegyzés: „Comendérozva élésért No2.” ⁴ Sor végi beírás: „Beteg otthon”. ⁵ A számokkal (1-4) jelzet név után a következő bejegyzést olvashatjuk: „Profugusok Palotások között”. ⁶ A sor végén a következő szöveg: „Profugiált [megszökött] Munkácsi Püspök szolgájának”. ⁷ Ugyanott: „Profugiált Munkácsi Krajnyára”. ⁸ Ugyanott: „Profugiált Huszton Máté Deák Urhoz szolgának”. ⁹ Ugyanott: „Profugiált Budai Sigmond Urhoz béresnek”. ¹⁰ A három számmal jelzett év adatai után: „Profigusok Munkácsra”. ¹¹ A sor végén bejegyzés: „Beteg otthon”. ¹² Ugyanott : „Beteg otthon”. ¹³ A sor végén beírás: „Beteg otthon”. ¹⁴ A sor végén beírás: „Beteg itt”. ¹⁵ A sor végén beírás: „Beteg otthon”. ¹⁶ A sor végén beírás: „Profugiált [megszökött] Esze Tamás Úr ezerébe”. ¹⁷ A sor végén bejegyzés: „Profugiált Prényi Sigmond Úr Szolgája”. ¹⁸ „Mustra Könyv Méltóságos Fejedelem Felső Vadász Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk Méltóságos generális Marschall /:Tit:/ tekintetes nagyságos Károlyi Sándor Úr eő Magysága Comandója alat való nemes Lovas, és Gyalog Regimentyeirül, kezdetet általam Dioszegen die 26. Mensis Február Anno 1706.” ¹⁹ „Elment Sennyei Úr ezerébe”. ²⁰ „Elment szintén a Sennyei ezerébe”. ²¹ „Elment Ilosvai B. ezerébe”. ²² „Elment Ilosvai B. ezerébe”. ²³ „Elment a munkácsi helyőrségbe”. ²⁴ „Elment a munkácsi helyőrségbe”. ²⁵ Az egyessel jelölt személyek: „Elment(-ek) Kajdy Úr Ezerébe”. ²⁶ A sor végén: „Elment Sennyei Úr ezerébe”. ²⁷ Az 1-sel jelölt nevek mellett: „Távol mindketten” bejegyzés. ²⁸ A sor végén: „Sz. Máriai Úr ezerébe”. ²⁹ A (2)-sel jelölt sorok végén: „Elment, Munkácson hajdu”. ³⁰ A sor végén bejegyzés: „Az almási malomnál, annak védelmére”

140.

1706. február 27. Kisvárdra
Krucsay Márton rendelete Ugocsa vármegyéhez a venálék limitációjának véghezviteléről és annak eredményének megküldéséről.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 9

141.

1706. március 15. Eger
II. Rákóczi Ferenc levele Ugocsa vármegyéhez: Ibrányi László ezeres-kapitány eleste után Ramocsaházy György prefektust bízza meg Ibrányi árváinak és személyes dolgainak gondozásával.
Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok, XXXIII. Vasárnapi Ujság, 1863. szeptember 13. 37 sz.

142.

1706. március 18. Károly
Irinyi Zsigmondnak, a Tiszán-inneni vármegyék fiscusának levele Ugocsa megyéhez az eladó birtokok árjegyzékének elkészítéséről.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 455, folio 1

143.

1706. március 28. Kövesd
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a szatmári vár rombolásának folytatásáról.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 3

144.

1706. március 29. Kövesd
„A fejedelem előre bocsátván, hogy mivel Szatmár várát a múlt esztendőben teljességgel le nem rombolhatta, az idén végképp le fogja rontatni, meghagyja a vármegyének, hogy ebben a dologban a maga hasznáért is serénkedjen és további rendeleteit Krucsay Márton districtuális commissariustól várja.”
Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok XXX. Vasárnapi Újság, 1863. augusztus 23. 34. sz
Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 404. o.

145.

1706. március 29. Eger
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: Bay László munkácsi vice kapitányt küldi a vármegyébe a rendelkezések megtétele és teljesítése céljából.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 453, folio 5

146.

1706. április 4. Kisvárdra
Krucsay Márton rendelete Ugocsa vármegyéhez: a szatmári vár lerombolására küldendő munkások azonnali kiküldéséről.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 9

147.

1706. április 19. Gönc
Abauj vármegye levele Ugocsához az Eperjesre küldött követek ügyében, fejede-

lem által meghatározott feladatok teljesítésére nézve kérik, hogy folyamatosan tájékoztassák a vármegyét.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 462, folio 1

148.

1706. április 19. Eger

II Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: a szatmári vár elhanyagtatását időhúzás nélkül kezdjék el, különben executióval számolhat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 7

149.

1706. április 24. Kisvárdra

Krucsay Márton levele Ugocsa vármegyéhez: Szatmár várának lerombolásához 26-ára küldjön munkásokat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 6

150.

1706. április 28. Kistapolcsán

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a várak hiányosságainak tanulmányozását Sréter János tüzérségi főfelügyelőre bízta, akinek a vármegye küldjön munkásokat. A munkálatokat illetően Bereg, Ugocsa és Szatmár vármegyék Munkács várát tartoznak erősíteni.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 4–5

151.

1706. május 6. Ecsed

Krucsay Márton levele Ugocsa vármegyéhez: értesült, hogy a tiszaujlaki közgyűlésen kinyilvánították, hogy a szatmári vár lerombolásában a vármegyére eső részt teljesítették. Krucsay a fejedelemre hivatkozva a munka folytatását sürgeti. Utasít, hogy Beregszászba küldjenek 500 köböl lisztet.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 15

152.

1706. május 6. Ecsed

Krucsay Márton rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Beregszászba rendelt 500 köböl lisztet egyelőre tartsák a megyébe szükség esetére. Szatmár várának rontásához küldjön munkásokat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 17

153.

1706. május 13. Kisvárdra

Roth János⁸⁹¹ és Radványi Ferenc⁸⁹² levele Ugocsa vármegyéhez: a megyék összeírásának előkészítéséről, amit Szabolcs vármegyében kezdenek.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 18

⁸⁹¹ ROTH JÁNOS – 1704-ben csatlakozik Rákóczihoz, 1704 szeptemberétől ezredes, 1706-tól brigadéros, 1707-ben hunyt el.

⁸⁹² RADVÁNYI FERENC – 1704-ben Vay Ádám titkára, 1707–1708-ban dicator, 1709-ben Pest-Pilis-Solt vármegye mustracommissarius, 1710-ben Nógrád vármegye jegyzője.

154.

1706. május 30. Érsekújvár

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: Munkács várának restaurációjára állítson ki szekereket, munkásokat és béreseket. Bay László munkácsi várkapitányt értésíti, hogy pénzért is dolgoztathat megyei munkásokkal.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 11

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi Spectabiles Magnifici ac Generosi item Egregii et Nobiles Nobis Observandissimi honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. A különb különb féle változásokkal folyó időnek azon egy állapotba való állandóságát senki magának nem ígérhetném, minek előtte a kedvetlen revolútiók Hazánkban be következhetnek, a közönséges conservatióra, és bátorságos megmaradásra ... consideratiókra nézve, melly szükségessé meg kívántassék a Váraknak és egyéb Erősségeknek is mennél jobboldal való meg erősítésére, minden Nemzete javát, s maga Securitását Szerető haza Fia nyugot elmével meg fontolván, semmi kételkedésre való Matriánk nem vala a Nemes Vármegyéhez; annyival inkább hogy maga kívánsága Szerént a Szegénység könnyebbségére nézve Portalis Szekereit. Munkácsi Várunk körül véghez vitelendő munkára resolváltuk is fordíttatni, kívánván azzal a Nemes Vármegyének Kedvet tennünk, mit sem azon Portalis Szekereknek más Országos Szükségekre ... való Instáltatásával sok panaszkodásokra okot mutatunk mindazonáltal kedvetlenséggel értyük, hogy abbéli Resolúciónkhoz, s maga akkori kívánságát is nem alkalmaztatván magát a Nemes Vármegye azon Portalis Szekereknek Instálásában reménységünk felett könnyen nem akarásra magyarázható késedelmességét mutatta. Intimályuk azért a Nemes Vármegyék, mind a közönséges jóhoz való természetbeli köteleességét meg gondolván, s mind maga jövődöbeli Securitását elméjébe forgatván, mind az Portalis Szekereket fogyatkozás nélkül állíttassa elől az említet munkára mind pedig gyalog Béreseket amint kívántatik és Nemzetes Vitézlő Bajj László ott való Vice Kapitányunk által is értésére adatik, pénzért Instáltatson, másként ha tovább is azok iránt káros fogyatkozást experiáltunk, s oly módokat követünk el iránta melyek kedvetlenebbek lesznek magán kívül másnak senkinek ne tulajdonítsa. Caeterum Praetitulus Dominationes Vestras feliciter valere desideramus. Datum in Arce Ujvariensis. Die 30 Mai Anno 1706. Praetitularum Dominacionum Vestrarum Ad officia parati

F. Rákóczi
Sigismund Janoki

155.

1706. június 2. Érsekújvár

II. Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez a munkácsi vár javítását biztosító munkások toborzása ügyében.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 460, folio 1

156.

1706. június 10. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Velétén zálogban levő Görböd falu harangjának visszaszolgáltatásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 458, folio 1

157.

1706. július 18. Érsekújvár

„A fejedelem tapasztalván, hogy némely emberek egyedül a maguk hasznát lesvén, tömérdek marhát, sőt, göbolyókat s egyéb élelmiszereket összegyűjtenek és azokkal az

ország romlására nyereszkedést űznek, rendeli, hogy a ki igazágtalanul kereskedik és összegyűjtött javait a limitáció szerint áruba nem bocsátja, attól az ilyen jószág confiscaltassék.”

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 130, folio 1–2

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvétele: Komáromy, 1901, 404. o.

158.

1706. július 21. Munkács vára

Bay László⁸⁹³ rendelete Ugocsa vármegyéhez: a hiányzó szekeret és a 17 munkást azonnal küldjék Munkács várába.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 459, folio 22

Bizodalmas Kedves Bátyám Uramnak ajánlom Kegyelmednek kötelességgel való kész Szolgálatomat.

Isten eő Szent Felsege számos Esztendőig szerentséssen éltesse kegyelmedet szivesen kívánom. Bizodalmas Kedves Bátyám Uram miolta az Tekintetes Nemes Vármegye mélotzatott volt kegyelmedet, hozzám küldeni, az olta semmi tudósítását nem vehettem Kegyelmednek, mire s mennyire comportálhatták már az Nemes Vármegye Tisztei, az itt el Kezdet Munkához kívántató és Instálándó Szekereket és Manuáris Embereket, az olta mind vártam kegyelmed tudósításátul itt még Nemes Ugocsa Vármegyének 17. emberénél mintsen több egy szekér híjjával is vagyon az administratio, Commissariusok is nintsen azoknak az ide Instaltatott Szegény embereknek. Az Nemes Vármegyére executióra küldettettett hajduim is már 4 hete miolta oda tartattatnak, nem tudom a zoltátul fogvást mire vélni hajduimnak oda késesledőseket. Erre nézve Bizodalmas kedves Bátyám Uramat Szeretettel Kérem Kegyelmedet, az Tekintetes Nemes Vármegye előtt, az hátra maradt egy szekérnek és az Tizenkét Maniáriusokod el maradt embereknek Installásának admaturálását; ugy hogy az mint kegyelmedel végeztem 40 emberre tellyék ablaborálni ne terheltessen, másként az Commissarius is igen Szükséges mert az szegénységnek nagy rendségére és kárára Vagyon hogy a Commissariusok nintsen: Ezekről való tudósítását Bizodalmas Kedves Bátyám Uramnak Kegyelmednek mennél hamarább elvárom: hogy Kegyelmedet ezekkel busitom arrul betsülettel követem Kegyelmedet meg botsásson Kegyelmed: mert szolgálai Kötelességem hozza magával. Ezzel ajánlom magamat meg tapasztalt Kegyelmed Atyafiságos jó akarattyában. Maradván Kegyelmednek igaz Atyafia köteles Szolgája

Ex Arce Munkács Die 21 Juli. Anno 1706

Bay László

P. S. Az Tekintetes Nemes Vármegye ugy Gondolkozzék, hogy mihelyt Kegyelmed Válaszszát vehettem, kintelen leszek (ha az dologban rendség lészen) keményebb Executiót küldeni az Nemes Vármegyének.

159.

1706. július 24. Károly

„Károlyi Sándor megparancsolja a vármegyének, hogy a had szükségére pénzért, vágó marhát adjon, a tehetősebb faluk 4 vagy 5 darabot, a szegényebbek kevesebbet és további intézkedésig a vármegye legeltesse a gulyát.”

Komáromy, 1901 404. o.

⁸⁹³ BAY LÁSZLÓ – 1703-ban Bercsényi lovasezredének parancsnoka, 1705–1711-ben a munkácsi vár alkaptánya.

160.

1706. július 24. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: 10 ló beadását veti ki, amit nyergestül, teljes felszereléssel Andrási Jeremiásnak kell átadni.

KÁL, F. op. 8, od. zb. 459, folio 19

161.

1706. július 26. Károly

„Károlyi Sándor tudatja a vármegyével, hogy az erdélyi bujdosók egy részét Zemplén vármegyébe költöztetik, de mivel Bíró János kapitány háza népével együtt már Nevetlen faluban letelepedett, annak ott maradása és illendő ellátása legyen.”

Komáromy, 1901, 404. o.

162.

1706. július 30. Érsekújvár

II Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: a nagyszombati béketárgyalások menetéről, a külföldi garanciákról, a vallásszabadság kivívásáról, a vármegyék kiállításáról a szabadságharc ügye mellett.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 416, folio 1

163.

1706. augusztus 1. Újvár

II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándorhoz az erdélyi menekültek ugocsai elszállításáról.

Archivum Rakocianum, Szerk: Thaly Kálmán, I. kötet, 577–578. o.

Az erdélyi menekültekről: „ha az ellenség hazájokból kijövén jószága látogatására fog menni; Vas Dániellel való competentiájok pedig Pekri lemenetelivel annál is inkább meg fog szünni. A cselédjeket is Zemplén és Ung vármegyében már dislocáltattam: de mivel az alsóbb rendeknek ottan quártélyjok nem lehet, hogy Ugocsába némellyek megmaradjanak, szükségesnek látom...”

164.

1706. augusztus 18. Esztergom

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez a törökországi zsidó, rác kereskedők csalárdságairól, akik hamis rézpénzt váltanak be fehér pénzre és azt kiviszik az országból. A megye ne engedje őket át a Tiszán, őrizzék a réveket.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 464, folio 1

165.

1706. augusztus 18. Várda

„Krucsay Márton fölszólítja a vármegyét, hogy a kívánt 80 drb vágó marhát késedelem nélkül adminisztrálja, mert különben executiót visz rájuk.”

Komáromy, 1901, 404. o.

166.

1706. augusztus 21. Szolnoki tábor

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: mivel Krucsay Márton főcommissarius felmentésért folyamodott a fejedelemhez, helyette Eötvös Miklóst ismerjék el; hangsúlyozza, hogy a vármegye erélyesen lépjen fel a katonaszökevényekkel szemben.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 5

167.

1706. augusztus 29. Esztergom

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: figyelmeztet a kötelezettségek betartására. Gondot fordítson a lézengőkre, a limitáció felterjesztésére; a rézpénzforgalomra; felhívja a fiscust, hogy a hanyag tiszteket ellenőrizze.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 466, folio 1

168.

1706. szeptember 14. Ecsed

Bercsényi Miklós rendelete Ugocsa vármegye alispánjához, amelyben hadbavonulásra szólítja fel a vármegyét.

MOL. G. 24. II. 6. e. 75. doboz, folio 596

Jegyzetek: Publikálva; Csatóry György: Gróf Bercsényi Miklós levelei és emléke Ung vármegyében. Ungvár, 2004. 31–32. o.

169.

1706. szeptember 18. Szatmár

Erős Gábor levele Ugocsa vármegyéhez: hivatkozva Eötvös Miklósról és Károlyira sürgeti a limitáció, a liszt, a zab, a vágó beszolgáltatását.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 32

170.

1706. szeptember 27. Gyak

II. Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: a porták utáni házankénti naturálék beszolgáltatásáról, a rézpénz értékét illetően a fiscusok rendelkezéséhez tartásuk magukat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 34

171.

1706. szeptember 29. Szirma

Ugocsa vármegye közgyűlésének levele II. Rákóczi Ferenchez a vármegyéből a máramarosi sóaknáknál dolgozó ugocsaiak fizetése ügyében.

MOL. G. 19. II. 2 c. 31 csomó, folio 106

Seremissime Princeps et Dux Domine Domine nobis Clementissime.

Hummillimorum, fediliumque Servitiorumque nostrorum in Clementiam Suae Serenitatis Subjectionem. Felségednek mint jó Kegyelmes Vezérlő Fejedelemnek alázatosan representállyuk, hogy Nemes Vármegyénkből Szegény Lakosink az Dikának meg fizetésére nézve az Maramarosi Só Aknára sokan fel menvén, sőt nem obtineálhatnak, mivel hogy Debreczeni Uraimék feles Ezereket vágatnak magoknak, négy öt hétig is ott vadnak Lakosink nem hozhatnak, ketten hárman is fognak egyben hogy quantumokat ki kereshessék, de hogy kedvet nem kereshtik, Tiszt Uraméknak, üressen jönnek visza mellyekhez képepest alázatosan instálunk Felségednek, méltóztassék parancsolni indifferente adattassék a só. Melly abbéli Felséged kegyelmességét alázatosan elvárjuk. Dum proinde Serenitatis Vestrás ulterioni gratiae nos demissime recomendamus, Deus Seremitem Suae diutissimi gubernanto, et de Universit hostibus gloriotissime triumphantorum conservet com precamur manentes. Suae Seremitem Principalis

Et Ducalis

Servi humillimi

Universitas Magnatum

et Nobilium Comitatus de Ugocsa

Ex Congregatione in Possessio Szirma

Die 29. septembris 1706. Celebrata

172.

1706. október 12. Somos

Károlyi Sándor körlevele Ugocsa vármegyéhez az ellenség Kassa alóli távozásáról; a vármegye fegyverforgató lakosait Kisvárdához szólítja.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 456, folio 1

173.

1706. október 16. Somosi tábor

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a váradi blokádba, Bóné András ezres kapitányhoz küldjenek katonákat, megköszöni, hogy Belényi Jánost és Szilágyit tolvajságuk miatt elfogták és Huszt várába zárták.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 453, folio 10

174.

1706. november 4. Károly

Eötvös Miklós⁸⁹⁴ rendelete Ugocsa vármegyéhez: a portánkénti (havi) hat-hat kassai köből búzát a szatmári várba szállítsa, a húst pedig készen tartsa; ide kéri a váradi ostromzár számára a lovasoknak a zabot. A hízott ökröket (mivel az ellenség Szolnokhoz érkezett) Ecsedhez szállíttassa.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 45

175.

1706. november 14. Lőrinci

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: Szanyi Jánost táborából Ugocsa vármegyébe küldi, rendeli hogy támogassák és segítsék őt.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 134, folio 1

176.

1706. november 23. Nyírbátori tábor

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: az erdélyi menekülteket javaikkal együtt fogadják be, a katonákra ez nem vonatkozik, őket utasítsák saját ezredükhöz.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 11

177.

1706. november 23. Nyírbátori táborban

„Károlyi Sándor válasza a vármegye követeinek.

A lézengő katonák táborba hajtassanak és az élés administráltassék. Az idő hideg, a szegény vitézlkö rend pedig mind rongyos. Adjon a vármegye 2500 sing vásznat, pénzért de hamar. A tisztviselők nagyon hanyagul járnak el az ország dolgában és semmire sem érnek rá. Az erdélyi bujdosókra vonatkozólag azt írja: „Csudálom, hogy difficultálhatja az Tekintetes Nemes Vármegye az szegény futottaknak az négy elementumokat, ugymint fűvet, vizet, földet és levegő eget, kiket Isten ö szent felsége szegénységnek, boldognak egyaránt adta, nem considerálja azoknak, akkori ugy az mostani szegény futottaknak boldogtalan állapotját s magokon is ma-holnap történhetö szerencsétlenséget, maga magát megítélheti az Tekintetes nemes vármegye az dologért.” Végül kijelenti, hogy ö utolsó csepp vérig szolgál nemzetének, de elvárja a vármegyétöl, hogy utolsó fillérét is föláldozza a hazáért.”

Komáromy, 1901, 405. o.

⁸⁹⁴ EÖTVÖS MIKLÓS – 1703-ban Rákóczi biztosa a bányavárosokban 1706–1708 districtuális commissarius, 1709–1714 Szatmár vármegye alispánja, 1711 májusában még Munkács várában tartózkodik. 1712–1715-ben szatmár vármegye alispánja. 1731-ben hunyt el.

178.

1706. november 26. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a hadak gyülekezéséről Bihar, Szabolcs, Debrecen, 10 hajdúváros, Kunság és Tiszahátság területéről. A vármegye 21 portája után sürgeti a naturálék beadását.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 641, folio 50

179.

1706. november 26. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: december 5-ig egy hónapra való kenyeret és vágót sürgősen küldjön Ecsedhez.

KÁL, F: 674, op. 8, od. zb. 461, folio 52

180.

1706. november 30. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: figyelmezteti a vármegyt a reá eső kenyérmennyiség Ecsedhez való szállítására.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 56

181.

1706. december 4. Várad

„Károlyi Sándor hírül adja a vármegyének, hogy az ellenség beszállott Debrecenbe, de nem tudatik merre leszen indulása, hogy tehát a Vitézlő rend mindenfelé portyázhasson és szükség van neki. Küldjön a vármegye Kárádi Mihály kapitány seregének hust, kenyeret és szénát.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 58

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 405. o.

182.

1706. december 13. Szirma

Ugocsa vármegye közgyűlésének levele II. Rákóczi Ferenchez a munkácsi várban dolgozó ugocsai munkások hazabocsátásáról.

MOL. G. 19. II. 2. c. folio 207-208

183.

1706. december 24. Károly

„Károlyi Sándor megparancsolja, hogy a vármegyében garázdálkodó Pathi Mihály társaival együtt megfogassék és Huszt várába vitessenek.”

Komáromy, 1901. 405. o.

184.

1706.

Csáky István rendelete Ugocsa vármegyéhez a vármegyei zsoldosok fizetéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461, folio 60

185.

1707. január 1. Munkács

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: megérti a szegénység helyzetét, de a szekerek és munkás emberek kiállítását a halaszthatatlan munkálatok miatt feltétlen szükségesnek tartja.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 479, folio 1

Generose Fidelis Nobis dilecte

Salutem, Principalisque gratiae Nostrae propensionem. A Nemes Vármegye leveléből értyük az téli időhez képpeszt való szűk takarmányra nézve, az itt való munkára kívántató fenn álló szekerek és gyalog szeres emberek el engetetése iránt előttünk repraesentált kívánságát, való dolog ugyan nem kívánnánk mostan a szegénységet arra adurgeáltatni, de az munka siető lévén hogy nagy hátra maradással azt félben hagyattassuk éppen lehetetlenség, olly munka tételek kívántatván mostan melyek egyébirántis téli napokon szoktak véghez vitetni, arra nézve inkább viselvén ki ki maga előtt ezen köz jóra célzó intentumunkat, nem kétlyük a Nemes Vármegye is az szükséges munkára való concursust örömostebb fogja praestáltatni, kivált hogy, az munkára be jövő szegénység subsistentiájáruul provideáltatni foggunk itt való Tiszteink által, kegyelmed azért representállya ezen replicánkat a Nemes Vármegye és a Tisztek által a szükséges szekereket és gyalog szereseket az mennyire az idő engedi szorgalmatossan praestáltassa. Secus noc facturi. Datum in Arce Nostra Munkács, die 1. Mensis Januari Anno 1707.

F. Rákoczi
Franciscus Aszalai

186.

1707. január 15. Szatmár

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a jövődő nyári táborozás élelmezésének előkészítésére hívja fel a vármegyét. Havonta, minden porta után hat-hat kassai köből búzát, zabot vagy gabonát és 12 köből abrakot; húst a tavalyi mód szerint.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 4

187.

1707. január 22. Szatmár

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a hús, kenyér liszt szállítmányok elküldéséről Szatmárba, Ecsedre, a váradi ostromhoz, gyümölcsöt, bőröket, húst csak az általa megjelölt embernek adhatják el.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 6

188.

1707. január 22. Kökényesd

Fekete János⁸⁹⁵ levele Ugocsa vármegyéhez: hivatkozva Károlyi és Eötvös rendeleteire felhívja a megyét, hogy tartsák be a parancsokba foglaltakat és rendelkezzen teljesítésükről.

Kál, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 8

189.

1707. január 22. Rozsnyó.

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: a vármegye pecsétjével, zászlajával és tisztjeivel jelenjen meg az 1707. május 1-re összehívott ónodi országgyűlésen.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 477, folio 1

190.

1707. január 24. Szatmár

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: hivatkozva a fejedelem és Bercsényi leveleire az azokban felvázolt feladatok teljesítését szorgalmazza.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 481, folio 1

⁸⁹⁵ FEKETE JÁNOS – 1704-ben a Szatmár vármegyei fiscalis szőlők inspectora, 1706-ban a tiszántúli hadi fizetőmester.

191.

1707. január végén Szatmár
Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a porták utáni liszt és zab Szatmárba
küldéséről Reviczki Mihály prófuntmesterhez.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 10

192.

1707. február 6. Heves
Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a fejedelem Munkácsról Erdélybe
vonul, Ottlik György kíséretében. Naménynál vagy Kisarnál mennek át a Tiszán, a megye
segítse átvonulásukat.
KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 127, folio 13

193.

1707. február 9. Szatmár
Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a havi szénportiókat Fekete János
fizető mester lovai számára biztosítsa.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 12

194.

1707. február 11. Szatmár
Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a portális beszolgáltatásokat 20-ára
teljesítse; a fejedelem Erdélybe megy, szívesen venné a vármegyétől, ha madarakat vagy
vadakat küldene.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 14

195.

1707. február 13. Szentgyörgy
„Károlyi Sándor a vármegyéhez. A felesége leveléből megértette, hogy a kvártélyos
katonák a vármegyét igen megrontották. Minthogy pedig azt is tudja, hogy abból az ezredből,
melyből a katonák feleségét, gyermekeit és cselédségét Ugocsa vármegyébe rendelte, alig van
200 ember a hadban, pedig hétszáznak is kellett lenni, fölhatalmazza a vármegyét, hogy min-
den házak népével együtt kergettesse ki őket, sőt a mit reájok költött azt is vegye meg rajtuk.”
KÁL, F. 674, op.8, od. zb. 480, folio 16
Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 405. o. Az irat publikálva:
Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok XXXVI. Vasárnapi Újság, 1863. december 6. 49. sz.

196.

1707. február 14. Kutyfalva
Pekry Lőrinc⁸⁹⁶ rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: Tizedikén sikeresen
rajtaütöttek az ellenség táborán, ezután a hajdúk a zsákmánnyal szétszéledtek. A szökött
katonákat a megye ne fogadja be, küldesse vissza őket ezredeikhez.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 18.
Illustrissimi, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles Domini et Fratres
mihi observandissimi!

⁸⁹⁶ PEKRY LŐRINC – 1704. január 21-én csatlakozott Rákóczihoz, 1704 áprilisában generális főstrázsza-
mester, 1705-ben altábornagy, 1705. szeptember-november–1706– Erdély főparancsnoka, 1706-ban a
huszti országgyűlésen a Rákóczi biztosa, 1707-ben lovassági tábornok, 1707. április 20-tól tábornagy,
1709-ben Huszton temetik el.

Decima Praesentis écczaka az Német Táborra reá ütvén, mellyetis Istennek hála alkalmasint confundaltam, mint hogy penig az Hajduságnak igen sok nyeresége volt, azon actus alkalmatosságával, az nyereség kevésjért az Hajduság közzül sokan el széllettek és ki mentenek. Azért akartam Kegyelmeteknek per Praesentes intimalni, tudván aszt hogy Kegyelmetek is buzog Nemzetünk boldogulására, és a mi Kegyelmes Urunk eő Nagysága szolgálattýára czéelőző dologh promovealásában, azon Hajduságot a kik innen ki takarodtanak, magok Vármegyéjékben ne pacciállya, minden helyekről őket hajtassa fel Kegyelmetek, és compellájják az Ezerekre való vissza jövetelre; hogy annyivalis inkább az közönséges jó cum emolumento progrediálhasson, mellyet Kegyelmetek cselekedvén, magok kötelességeknek is statisfáciálnak; különben az mi Kegyelmes Urunkot eő Nagyságát kellett az iránt alázatossan requirálnom. In reliquo Spectabiles, Magnificas, Generosas, Egregios et Nobiles Dominationes Vestras Divinae Providentiae recommendans maneo Illustrissimis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis ac Nobilibus Dominationum Vestrarum Servus et Frater obligatissimus. Datum Kutjfalva, 14. Februarii Anno 1707.

Comes Laurentius Pekri

197.

1707. április 3. Ecsed

Eötvös Miklós Ugocsa vármegyéhez: az ecsedi vár restaurálása céljából április 15-ig a megye biztosítson 1000 szál fát és 60 munkást.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 26.

198.

1707. április 6. Marosvásárhely

II. Rákóczi Ferenc körrendelete Ugocsa vármegyéhez: az Ónod mezején szervezendő országgyűlés idejét május 1-ről 16-ára teszi át.

KÁL, F. op. 8. od. zb. 477, folio 3

199.

1707. április 12. Marosvásárhely

„Rákóczi fejedelem a vármegyéhez. Gyulay Mihály özvegye panaszkodik, hogy a vármegye ura perceptorságáról számadást követel tőlle. Minthogy Gyulay az ő szolgálatában halt meg hirtelen halállal és levelei Szatmárt elégték, kéri a vármegyét, hogy a panaszos özvegyet mentse föl a számadás terhe alól.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 5

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 406. o.

200.

1707. április 20. Károly

Károlyi Sándor előterjesztése Ugocsa vármegyéhez: tíz pontban: 1) a vármegyére eső adók fizetéséről, 2) a naturálék beszolgáltatásáról, 3) a két éve kiállított zsoldosok és portális hajdúk eleste és szökése miatt pótolják azokat, 4) szekereket és ökröket rendel Hlosvay Bálint kapitány ezeréhez, 5) Ecsed várának építését fizesse, 6) a jóváhagyott számadásokat egy hónap alatt teljesítse, 7) bérkocsisok (posta helyének) lovait biztosítsa, 8) a szökött, tolvaj katonaságot fegyelmezze, fogja hadra, 9) a törvényes dolgok véghezvitelének akadályairól felterjesztést tegyen, 10) jövő hónap végén a fejedelem bizonyára elhagyja Erdélyt, és útját a vármegye felé veszi, igyekezzenek megfelelni a követelményeknek.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 9–10

201.

1707. május 7. Károly
Eötvös Miklós körzeti hadbiztos számadása Ugocsa vármegye természetbeni beszo-
lgoztatásainak állásáról.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 487, folio 1

202.

1707. május 19. Károly
Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Szatmárba küldendő lisztnek és
vágónak szállításával elkéstek, további késedelem esetén 20 katonát küld a megyébe az
beszo-
lgoztatások behajtására.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 30

203.

1707. június 29.
Kimutatás az Ugocsa vármegyére természetben és pénzben kivetett adókról. Hét
pontból álló utasítás a végrehajtást illetően.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 468, folio 3

204.

1707. július 6. Ecsed
Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: másfél száz köből abrakot szállít-
tasson Munkácsra; további kétszáz köből lisztet, százötven vágómarhát, száz köből abra-
kot küldjön Ecsedre.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 32

205.

1707. augusztus 5. Munkács
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a munkácsi várnál folyó mun-
kálathoz 50 gyalog szekeres munkás és két portális szekér kiállítását rendeli, a már
kirendelt 25 munkást cseréljék le.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 479, folio 5

206.

1707. augusztus 6. Sár réttye
Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: az 1707. évre kiszabott zsoldoso-
kat a megye állítsa ki Pálfi Márton strázsamestere kezébe, a Püspökladányból vissza-
küldött lovasokat cserélje le.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 11

207.

1707. augusztus 15. Váradi bloquadából
Palocsay György Ugocsa vármegyéhez: a vármegye zsoldosai hazaszöktek az ost-
romzárból, parancsolja, hogy a vármegye térítse vissza őket. Ezenkívül öt lovat és ugyan-
annyi zsoldos kiállítását rendeli el.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 433, folio 20.

208.

1707. augusztus 17. Szatmár
Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: megyei követeket rendel magához
Károlyba; a pénzbeli hátralékokat kezébe kéri, a fejedelem hadai Szatmárhoz érkezésé-

re kér 300-400 köből lisztet, 200-300 köből abrakot, 50-60 vágót, amit Reviczky Mihály profuntmesterhez rendel. A hátralékok beszolgáltatása céljából a megyébe küldi Biha Mihály comissariust.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 7

209.

1707. augusztus 22. Károly

Eötvös Miklós számadása Ugocsa vármegyéhez a Rozsnyón elhatározott vármegyei beszolgáltatások teljesítéséről, kaszásainak kiküldéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 19

210.

1707. augusztus 28. Terebes

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez, az ónodi országgyűlés határozatainak kihirdetéséről és végrehajtásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 478, folio 1

211.

1707. augusztus 30. Munkács

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: az ónodi országgyűlésben kiszabott beszolgáltatásokat haladéktalanul teljesítsék, a mulasztásokért a vármegyei tiszteket okolja, a rézpénz árfolyamának betartásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 15

212.

1707. augusztus körül

A magyarországi szövethozott rendekhez csatlakozó ugocsai nemesek, szolgálk, hadakozásra alkalmatlanok és szegények névjegyzéke. (latin)

MOL. G. 16. I. 2.b folio 33-34

Anno 1707. Series Dominorum Conjurantium pro libertate Contra Domum Austriacam sponte ac libere suscipientium Inclyti Comitatus Ugocensis ad generalem regni Hungariae Confoederationem Nobilium cum Fratribus indivisis, Parentum cum Filiis conquiri etiam (?) servorum conventum pro bello Inhabiliun, Pauperum Tribulis et Ligone quotidianum panem quaerentium.

Stephanus Ujlaky	Sigismundus Buday
Stephanus Ratonyi	Nikolaus Kovács
Alexander Ujhelyi	Georgius Kovács
Petras Ratonyi	Andreas Gulácsy
Gaspar Csato	Joannes Tusa
Franciscus Hodosy	Joannes Csabay
Stephanus Pais	Sigismundus Somogyi
Stephanus Bay	Michael Csabay
Ladislaus Bogardy	Georgius Szabó
Adamus Dienes	Franciscus Dancs
Gabriel Tatay	Demetrius Oli
Samuel Kolonay	Georgius Tot
Petrus Duka	Franciscus Nagy

Petrus Szintay	Joannes Filip
Sigismundus Futamot	Laurentius Bencze
Stephanus Kis	Stephan Kőbe
Michael Bellényesy	Valentinus Kerekes
Georgius Selendy	Demetrius Kis
Petrus Marton	Stephan Salanky
Paulus Újhelyi	Paulus Botay
Abraham Uszkay	Nicolaus Várady
Sigismundus Balog	Gregorius Kolocsay
Paulus Babos	Andreas Vince
Sigismundus Szintay	Paulus Szabo
Paulus Foris	Stephanus Daróczy
Tamas Borbély	Franciscus Pap
Paulus Szabó	Andreas Boros
Martinus Újvary	Joannes Csomay
Franciscus Balog	Franciscus Újhelyi
Martinus Szilágyi	Michael Filep
Michael Almásy	Joannes Szőke
Andreas Posok	Michael Erdely
Samuel Tonnay	Stephanus Tereny(?)
Franciscus Kis	Paulus Debreczeni
Georgius Vékey	Michael Biró
Georgius Varga	Laurentius Gödény
Michael Nagy	Georgius Kovács
Nicolaus Székely	Joannus Balázs
Stephanus Katona	Stephan Fazekas
Paulus Kovács	Gabriel Hidvégi
Gregorius Szabó	Stephanus Gödény
Petrus Szűcs	Stephanus Posok
Sigismundus Kántor	Andreas Jár
Franciscus Csomay	Joannes Bálint
Andreas Szabó	Franciscus Bohon(?)
Martus Engy	Samuel Lakatos
Laurentius Pap	Stephanus Borbély
Valentinus Kovács	Franciscus Kallós
Joannes Veres	Stephan Jakab
Stephan Pap	Andreas Babos
Franciscus Agyi	Tomas Pap
Franciscus Sándor	Gaspar Balog
Gabriel Pusztay	Joannus Pap
Nicolaus Szaniszló	Michael Huszti
Paulus Szabó	Franciscus Totfalusi
Stephan Balla	Andreas Kántor
Georgius Jeney	Pörög Antoni
Albertus Nagy	Joannes Turkoly
Joannes Bojtor	Franciscus Nagy
Tomas Kazup	Georgius Szeketi(?)
Gregorius Nagy	Nicolaus Técsy

Daniel Bokor	Andreas Foris
Joannes Tot	Stephanus Kovács
Joannes Huszti	Stephanus Mándy
Joannes Erdelyi	Joannes Kovács
Michael Csoczy	Franciscus Kanisay
Franciscus Szabó	Georgius Futamot
Michael Sziledy	Michael Jeney
Caspar Huszti	Stephanus Kántor
Franciscus Nagy	Ladislaus Szintay
Caspar Szabó	Nicolaus Horváth
Joannes Kantor	Georgius Orosz
Stephanus Sarközy	Franciscus Gödény
Stephanus Konya	Sigismundus Kallós
Stephanus Bencze	Sigismundus Pogány
Joannes Újhelyi	Joannus Fogarasi
Petrus Jászay	Joannes Eöri
Franciscus Ratonyi	Gregorius Agyi
Joannes Revedi	Michael Kis
Michael Apagyí	Andreas Nagy
Samuel Kis	Abraham Nagy
Michael Szendy	Martinus Nagy
Stephan Ilosvay	Sigismundus Sándor
Joannes Futamot	Joannes Makszim
Ladislaus Almásy	Blasius Kannay
Franciscus Biró	Stephanus Szabó
Stephanus Köncs	Andreas Tomory
Sigismundus Pap	Ladislaus Kemenczey
Franciscus Szabó	Andreas Ur
Martinus Lenárt	Joannes Gulácsy
Michael Sárosy	Sigismundus Dely
Stephanus Zoltány	Andreas Nagy
Bartholomeus Kallós	Michael Vásárcözy
Sigismundus Uszkay	Andreas Mokus
Stephanus Gacsaty(?)	Stephanus Beregi
Joannes Kardos	Paulus Turkoti (?)
Joannes Dénes	Gabriel Pap
Georgius Szabó	Michael Jámbor
Samuel Pais	Stephanus Foris
Stephan Kutasy	Stephanus Pap
Stephan Szalay	Stephanus Károly
Franciscus Szabó	Sigismundus Balog
Franciscus Balog	Sigismundus Texe
Ladislaus Texe	Franciscus Torma
Franciscus Biky	Paulus Szabó
Andreas Balog	Petrus Szombati
Franciscus Gyűgyes	Franciscus Szilágyi
Franciscus Pál	Joannes Kannay

Georgius Szabó	Gáspár Kannay
Paulus Erdélyi	Gáspár Székely
Emericus Bökény	Michael Sárközy
Michael Szabó	Stephanus Szabó
Michael Varga	Johannes Daróczy
Joannes Kovács	Georgius Csomay
Stephanus Lehoczy(?)	Andreas Szikety(?)
Gáspár Elek	Georgius Szegegy
Stephanus Kallós	Georgius Babos
Franciscus Szabó	Joannes Zotay
Sigismundus Keresztury	Gaspar Babos
Michael Vince	Georgius Pelsőczy
Georgius Nyilas	Joannes Bellány
Franciscus Szakmary	Franciscus Oroszy
Franciscus Lázár	Martinus Köncs

(Ugocsa vármegye pecsétje) 1707.

Extradatum per Juratum Notarius
Sigismundum Buday

213.

1707. szeptember 2. Kassa

„Radics András⁸⁹⁷ értesíti a vármegyét, hogy minekutánna a fejedelem Bertóthy Ferenc senatort és kassai kerületi vice generálist bizonyos dologban Lengyelországba küldötte helyettesévé őt nevezte ki.”

Komáromy, 1901. 406 o.

214.

1707. szeptember 4. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: **II. Rákóczi Ferenc konyhájára az élelmet Károlyba küldje, az Ecsedben dolgozó munkásokat és szekereket cseréljék, Szatmárra és Károlyba rendeli az elmaradt beszolgáltatásokat. Kéri, hogy commissariust küldjenek hozzá, aki a vármegye ügyeit intézi majd. Kaszásokat kér Károlyba a széna betakarítására.**

KÁL, F. 674, op. 8, od.zb. 480, folio 34–35

215.

1707. szeptember 6.

Palocsay György levele Ugocsa vármegye szökött zsoldosainak összegyűjtéséről Szőlősi István kapitány segítségével.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 36

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodom Reverendi Spectabiles ac Magnifici Perillustres ac Generosi Domini Domini mihi Colendissimi Observandissimi.

Salutem Servitiorumque meorum paratissimam recomendatione premenissa. Mivel az Tekintetes Nemes Vármegye soldossi mindnyájan haza szöktének kéntelenittem azon Companiabeli Szőlősi István kapitányomat zászlóstól tiszteivel edgyütt azon el szökött zsoldosoknak öszve gyűjtésekre és be hozatalokra, ki küldenem az kiket pedig az Tekintetes

⁸⁹⁷ RADICS ANDRÁS – 1682-ben Munkács várának kapitánya, 1694–1698 között Bercsényi Miklós udvari kapitánya és prefectusa, 1704-ben kassai commendáns, 1706-tól brigadéros, 1707-ben kassai substitutus vicegenerális.

Nemes Vármegye nem Instált azok helyet is mely két Püspök Ladányt Táborral vissza bocsátandó kérem nagyságotokat kegyelmeteket meg nevezett kapitányom késeben resignálni ne terheltecsk Caeterum praetitulatarum Dominationes Vestras servet Deus ad vota Propria dui foelices et maneo Praetitulatarum Dominationem Vestrarum Die 6 Septembris 1707. Ex...Servus obligatissimus

Georgius Palochai

216.

1707. szeptember 10. Terebes

II. Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: a körmenci és a nagybányai aranyak értékéről. A magyarországi aranyak árát öt magyar forintban és négy pénzben állapítja meg, az idegen aranyat pedig 4 Rh. forintban, a kis garast hat magyar pénzben számláltassák.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 481, folio 5

217.

1707. szeptember 15. Terebes

II. Rákóczi Ferenc rendelete (másolat) Ugocsa vármegyéhez: a rézpenz forgalmának szabályozásáról, annak begyűjtéséről

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 481, folio 8

218.

1707.szeptember 15. Terebes

„A fejedelem Újlaky Istvánhoz, Ugocsa vármegye alispánjához.

Megértette, hogy mikor Máramoros vármegye dolgos embereket és szekereket küldött volna Munkácsra, a rakaszi lakosok holmi rossz almáért botokkal, fegyverrel reájok támadtak, megverték őket, kettőt meg is öltek bennök, egy nemes embert pedig az alispán elfogatott és azt a nemesi szabadság ellenére mindezeideig fogva tartja. Parancsolja tehát, hogy a rabot azonnal bocsássa el, mert máskülönben törvényre idézteti és keményen megbünteti.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 470, folio 5

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 406. o. Komáromy András kiegészítése az irat végén: „NB. Ujlaki István az egykori harminczados kezdetől fogva nagy ellensége volt a nemzeti ügynek s az 1705-ben kihallgatott tanuk vallomása szerint a felkelést mindig kárhóztatta, a fejedelem híveit és a vármegye tisztjeit szidalmazta, becstelentette, a nemességen hatalmaskodott, a táborban lévő embereket gyalázta stb. stb. Mindazonáltal holta napjáig megmaradt az alispáni székben.”

219.

1707. szeptember 15. Terebes

II. Rákóczi Ferenc Ugocsa vármegyéhez: védelmébe veszi a szegénységet és kijelenti, hogy a természetbeni beadásoktól a nemesség sem mentes, ne nyomorítsák tovább a jobbságát, mivel a szállításokat és a katonaság téli quartélyozását nem fogják tudni biztosítani.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 21

Illustrissimi, Reverendissimi, admodum Reverendi, Spectabiles, ac Magnifici, item Generosi, Egregii et Nobiles, Fidelis nobis observandissimi, honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. Némely Dicator Hiveink repraesentációjából valóban nem várt ki menetellel értettük, hogy noha az Onodi Gyűlés Alkalmatosságával deputált

Dicatorok exmissioja előtt közönséges szép atyafiságos meg edgyezésükből concludáltatott vala, hogy (ki ki az nemes Statusok közül fájdalmas szível érezvén az előtteni időkben felettébb való terheltetésekkel megh nyomorított szegénységnek sorsát) mivel az közönséges jóra való concursus legnagyobb mértékben, az nemességnek hasznára, és szabadságának conservatiójára czélozna, és jövendőben is Isten bennünket ezen ügynek folyamattján boldogul által vivén az szabadságnak édességes gyümölcse az Nemesi renden levőknek tulajdona lenne, az személybéli Dication kívül mindennemű facultási dicaltatván azoknak száma szerént az el alélt szegénységnek alleviatiojára nézve is supportálná, az kivántató subsidiumot; Mind azon által némely Nemes Vármegyének tagjai, kik az előbbeni időkben magokat mindenféle contributioktól el vonni, és kimilleni meg szokván, most is csak az szegény parasztság nyakában égben kiáltó véteknek nem tartván a nyomorultnak meg nyomorittatását, kívánnák vetni. Eleinten mingyárt az Onodi Gyűlés el mulásával ki adott intimationkat, vagy egész értelemmel nem publikáltattak, vagy hogy az egész terhet azon szegénység nyakában hajcsák, könyörületességre indult intentumunk és közönséges végzésünk ellen való értelemmel magyarázták; szükségesnek láttuk azért ezen Interpretatoria Intimationkat szerte széllyel meg küldetnünk, és világosan declarálnunk végezésünknek summáját, hogy tudniillik az nyári havakra való kenyér, hus és egyéb naturálékbéli subsidiarium quantumból az nemesi Rendek is (kiknek magok hasznára való ... senki Nemessi szabadság ellen való praejudiciumnak nem tarthatya) a parasztsággal Dicajoknak mivolta szerent edgyüt tartoznak concurrálni, elégnek tartván aszt, hogy ezen kívülis az szekerezést, és egyéb téli quartély tartást egyedül az parasztság fogja supportálni. Igy értvén tehát meg világossított akarunkat, Kegyelmetek is ehez szabja magát, Caeterum Praetitulas Dominationes Vestras feliciter valere desideramus. Datum in Oppido Terebes, die 15. Mensis Septembris Anno 1707. Praetitularum Dominationum Vestrarum ad officia parati

F. Rákoczi
Franciscus Aszalai

220.

1707. szeptember 16. Ecsed

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: Szabó Györgyöt tíz karabélyossal kiküldte a vármegyébe, hogy segítségükkel biztosítsanak Szatmárra 600 köböl lisztet és 600 köböl abrakot. Károlyba szekerekkel együtt 200 vágót, Ecsedre pedig munkásokat küldjenek.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 41

221.

1707. szeptember 17. Kassa

Keczer Sándor⁸⁹⁸ rendelete Ugocsa vármegyéhez: a rézpénz forgalmáról leértékelődése miatti begyűjtéséről, a Rácz Martonnak átadott rézpénzről, a Sárospatakra küldendő emberekről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 461,(481) folio 6

222.

1707. szeptember 25. Sárospatak

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: az egyházi személyekkel kapcsolatosan kijelenti, hogy ők is a nemesi rendhez tartoznak. A dica és az élelmiszeradótól mentesek csupán a pénzbeli kötelesek fizetni.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 23

⁸⁹⁸ KECZER SÁNDOR – 1703-ban csatlakozik Rákóczihoz, 1704-ben főcommissarius, 1705-ben a Gazdasági Tanács tanácsosa, 1706-ban a kassai pénzverőház főinspectora, 1711-ben Lengyelországból tér haza.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi Spectabiles Magnifici ac Generosi, Egredi item et Nobiles Nobis Observandi honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. Minek utána az mostani Onodi Gyűlés alkalmatosságával deputált Dicátor Hiveink az Nemes Vármegyékben peragálandó Dicatiokra, ki küldettek volna, mind az három Religion lévő Egyházi személyek előttünk tett panaszibul esett értésünkre, hogy mind személyek, s mind pedig hivatallyok után járni szokott proventusok indiscriminim dicáltatván az két milliónak mostani repartitiójában lett modella szerint, nem csak az pénzbeli Subsidiarra contributiora (:a mellyet az Haza közönséges javához való színes inclipatiójokhoz képpes nem is sajnállanak hanem egyszersmind, mindenféle naturálék hus, búza gabona és egyéb affélék, s ugy más terhek Supportatiójára is kénszerítettinek: mint hogy pedig sem maguknak, sem az öszve szövöttezett Statusoknak nem ez volt intentuma, az Nemes Vármegyékre kívántuk ezen interpretaatoria Levelünket Szerzte Széllyel ki küldenünk, s egyszersmind generice declaramunk hogy mivel az Egyházi Rendek, az Isten Ecclesiájában való Hivatallyokra nézve, Személyekben Nemeseknek tartatnak, annyiban mint más Nemessi Rendek Lakossi az Hazának olly Szabadságnak részese s consequenter (a mint erről a Dicatorok Instructiója hatodik Punctumában is emlékezett vagyon nem is Dicaztathatnak; de egyéb aránt is az olly egyházi Rendek a kiknek magok hitén, vagy vallásan lévő Auditoroktul járni szokott Proventusokon kívül egyéb hasznok és procreatiojok avagy Oeconomiejok nem volna, hogy a Naturalék Supportatiójával való terhet viselleyék, helyesnek sem lattyuk. Ahozképpes Kegyelmeteknek Szükségének íteltük tudtára adni s egyszersmind Vezérő Fejedelmi Authoritássunkbul intimálni, hogy az olly Parochusokat és Helvecita vagy August Confession lévő Praedikátorokat a kik csupán csak az Halgatoktul Provinceáló jövedelemből élnek, semminémű Naturalékbéli Contributiokra, ne concurraltassanak elég léven az, ha pénzbeli Impositiót proportionate Instályák, mindaz által a melly Pap az Egyházi Szolgálatya után halgatóitul adattatni szokott jövedelmen kívül akár Szőlőben, akár egyéb Majorság üzisében magának hasznat prosperál, és aconomizál, attul tartozik az Dicák szerint obveniált Naturalékat is, valamint a Nemessi Rend megadni. Caeterum Praetitulatarum Dominationes Vestras feliciter valere desideramus. Datum in Castro Nostra Saáros Patak die 25. 7bris Anno 1707. Praetitulatarum Dominationum Vestrarum ad Officia parati

F.Rakoczi

223.

1707. szeptember 29. Váradi blokada

Míthogy a vármegye azt határozta, hogy az elesett és a táborból megszökött zsoldosok helyett másokat nem állít addig, míg az ország ebben újlag nem végez: Palocsay György Bercsényi Miklós rendeletére való hivatkozással fölszólítja a vármegyét, hogy november havától fogva állítsa ki az új zsoldos csapatot.

Komáromy, 1901. 406. o.

224.

1707. szeptember 29. Patak

Keczer Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Kőrössy gyűlés határozata alapján a fejedelmi konyhára egy hónapi ellátmányt küldjenek.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 42

225.

1707. október 29. Talya

Keczer Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: számba veszi a vármegye adósságait, hátralékait és figyelmeztet azok mielőbbi teljesítésére. Bercsényi és Károlyi rende-

leteiből értesült, hogy a had fizetetlen és ruházatlan. Az eddigi beszoigáltatások számlái-
val küldjön a vármegye hozzá egy küldöttet.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 482, folio 27

226.

1708. január 4. Kassa

Bercsényi Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegye tegye elviselhetőbbé
a szegények és a nemesség számára a hadakozás terheit, szervezzék a téli szállást, az
ujoncok kiállítását, az élelmiszer beszállítását a hadak részére.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 480, folio 1–2

Jegyzetek: Publikálva – Csatóry György: Gróf Bercsényi Miklós levelei és emléke
Ung vármegyében. Ungvár, 2004. 48-50 o.

227.

1708. január 28. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a dica pénzt tartsák készen, a lisztet
és abrakot Szatmárra, a hátralékban lévőt pedig Károlyba küldje.

KÁL, F. 674, op. 13, od. zb. 150, folio 1

228.

1708. február 18. Károly

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: az ellenség hitszegéseiről, a
szabadságért vívott harc teherviseléséről, a béketárgyalások menetéről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 1–2

229.

1708. február 24. Eperjes

Keczer Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a nemesi és a paraszti dicák beszo-
igáltatásáról az ezredekhez, Darvas Ferenchez. A rossz útviszonyok miatt készpénzben is
eljuttathatják a meghatározott összeget. Kéri, hogy a vármegye küldje Eperjesre követeit.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 1

230.

1708. március 27. Kassa

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a rézpénz leértékelődéséről,
ennek ellenére a forgalmazására szólít fel, ezzel fizessék a hadakat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 502, folio 1

231.

1708. március 27. Kassa

II Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a rézpénz forgalmáról, leérté-
kelése szerinti árfolyamáról, a hadak rézpénzzel való fizetéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 502, folio 4

232.

1708. április 2. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: Eötvös Miklós értesít, hogy a me-
gye az emberét küldje el az ökrök megbélyegzésére, búza és zab beküldéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 3

233.

1708. április 5. Nagykároly

„Károlyi Sándor a vármegyéhez.

Mint hogy a fejedelem a kisvárdai gyűlésen a bujdosók ellátására nézve szabályrendeleteket bocsátott ki, meghagyja, hogy ennek értelmében a bújdosóknak járó orális és equilis portió, attól a naptól fogva, mikor hadi szolgálatra magokkal hozott cselédjeikkel együtt kvártélyokból kiindultanak, fogyatkozás nélkül kiadassék.

Az orális portió minden hónapban 2 véka búza vagy gabona és 30 font hús. Az equilis portió havonként 4 kassai véka zab, 3 véka rozs, minden fogyatkozás és defraudálás nélkül. De a bujdosók se kívánjanak többet, és ha valami felől kérdés támad egyenesen Károlyihoz forduljanak. Ha a bujdosókat maguk kvártélyában meglopják vagy megkárosítják, a falu satis factióval tartozik és a veszedelmes helyen lakóknak a vármegye tisztei biztosabb szállást rendeljenek. A bujdosóknak a maguk kvártélyában maradt cselédjeire a vármegye tartozik gondot viselni, úgy hogy május 1-től kezdve minden hónapra 2 véka búza és 30 font hús adassék nekik fejenként, rideg és szarvas marhájoknak szabad legelő, lovaiknak füvelő rét adassék.”

Komáromy, 1901. 406–407. o.

234.

1708. április 17. Károly

Károlyi Sándor körlevele Ugocsa vármegyéhez, a tavaszi hadjáratra való készültekről, a besorozások véghezviteléről az erdélyiek köréből is. Kemény fellépésre szólítja fel a megyét a fegyverforgatás megtagadóival szemben. Hús és kenyérbéli beadásait teljessé, minden helység marháinak szabad legeltetést biztosítson.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 503, folio 1

235.

1708. április 28. Szerencs

„A fejedelem a vármegyéhez.

Jóllehet a téli kvártélyozás ideje néhány nap múlva letelik, mindazonáltal a vármegye keresztényi indulattal szánakozzék az Erdélyből kibujdosott magyarokon és addig is a meddig a fejedelem az egri gyűlésen gondoskodni fog róluk, tartsa meg őket régi kvártélyokban és senki által háborgatni ne engedje.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 505, folio 2

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 407. o.

236.

1708. május 1. Olcsva

Károlyi Sándor levele Ugocsa vármegyéhez: értesíti a megyét, hogy Andrászi Jeremiást hadfelszerelés vásárlásával bízza meg Moldvában. A megyén átutazó Andrásznak kétezer forintot biztosítsanak.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 23

237.

1708. május 1. Kassa

Kecskeméti Mihály hivatkozva Bercsényi Miklós rendeletére figyelmezteti a vármegyét, hogy a hadak fizetésére kivetett 3000 Rr. forintot készítse el kifizetésre.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 25

238.

1708. május 2. Szerencs

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a postai összeköttetés megszervezéséről és működtetéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 144, folio 1

239.

1708. május 5. Olcsva

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a Belényesi praesidium és a nála szolgáló lovasok, gyalogok cselédjeinek téli beszállásolását, valamint élelmezését a vármegye továbbra is biztosítsa.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 5

240

1708. május 10. Károly

Eötvös Miklós és Ujhelyi Sándor által aláírt Ugocsa vármegyei számadás az élelem beszolgáltatásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 487, folio 1

241.

1708. május 11. Berzek

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: az ezüstpénz forgalmazásáról, értékéről és annak megőrzéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 502, folio 2

242.

1708. május 29. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a kereskedelmi ökröknek Eötvös Miklóshoz való szállításáról, ide küldjék a vármegyére eső 150 kaszást is.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 7

243.

1708. június 4. Szatmári tábor

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a szatmári magazinumba négy nap alatt küldjön lisztet és vágót, ellenkező esetben csapatai feloszlanak. Az executiót a vármegyei tisztek házához küldi, Nyúzó és Kruccsai kapitányok ezredébe küldje el a hátramaradt hat szekeret.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 9

244.

1708. június 6. Szatmár

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: az erdélyi menekültek és cselédjeik számára a nyári hónapokra is biztosítsanak kenyeret és húst.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 418, folio 7

245.

1708. június 14. Pölöskei tábor

Eszterházy Antal rendelete Ugocsa vármegyéhez a vármegye által tavaly Máramarosból kiszállított só Tokajig való eljuttatásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 486, folio 1

246.

1708. június 20. Czirák

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: a peres ügyek tárgyalásának felgyorsításáról, a fiskális jóságok ellenőrzéséről és elszámolásokról a Gazdasági Tanácsnak.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 6

247.

1708. július 15. Taszár

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: az egri gyűlésen tett határozatok végrehajtásáról. A megyei tiszteket számadástételre szólítja fel.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 8

248.

1708. július 15. Taszár

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a rézpénz forgalomban tartásáról; a pénzzel elkövetett visszaélésekről. A réz és a fehér pénz értékének szabályozásáról a kassai és egri rendelkezések szerint. A rendelet ellen tévőket büntessék meg.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 502, folio 6

249.

1708. július 18. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegye gondoskodjék Szappanos kapitányné asszony szállásáról. Az elmaradt liszt- és zabmennyiség helyett hónaponta adjon két véka búzát és 20 font húst, az ökrök beadása helyett fejér pénzzel fizessen.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 13

250.

1708. augusztus 1. Váradi blokada

Palocsay György rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegye ne kérjen katonáitól pénzt, dicára ne erőltesse, mivel Erős Gábor mustramester a királydaróci mustrán a fizetéstől felmentette őket.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 15

251.

1708. augusztus 20. Nagyszőlős

Perényi Gábor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegyei deputációjáról, a szálásnélküliek elhelyezéséről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 17

252.

1708. augusztus 27. Körtvélyesi puszta

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: Szatmár vármegyével és Horváth János adjutánsal együtt lovasokat, valamint gyalogokat állíttasson ki Tasnádhoz.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 35

253.

1708. augusztus 31. Eperjes

Keczer Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez a Szöllősy harmincad élelmezéséről. A só szállítására rendeljen ki szekereket és szállíttassa azt Munkácsra.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 486, folio 3

254.

1708. szeptember 12. Szakálos

A Szövetkezett Rendek utasítják Ugocsát, hogy a vármegyére kiszabott 1000 pozsonyi szapu zabot Szent Mihály-napig szolgáltatassa be.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 36

255.

1708. szeptember 13. Károly
Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: felállított csapatával induljon Margitához és a naturálék beszolgáltatására szólít fel.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 498, folio 40

256.

1708. szeptember 19. Károly
„Károlyi Sándor főgenerálisnak és a 13 vármegye commendásának nyílt levele az Ugocsa megyében kvártélyozó úri, nemesi, fő és közép s alacsony rendű erdélyi becsületes statusokhoz, melyben tudatja, hogy Rákóczi fejedelem rövid idő alatt megindul Erdély felé, ő maga pedig a tiszántul való hadakkal már táborba is szállott. Annak okáért, a kik bujdosók közül családjuk és házuk népük látogatására kvártélyokba szállottak, se órát se napot nem várván induljanak gróf Csáky Istvánhoz Szatmárra.”
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 500, folio 1
Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 407. o.

257.

1708. szeptember 24. Eger
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: Sennyei István parancsainak végrehajtásáról, pecsétjének érvényességéről.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 10

258.

1708. október 28. Szatmár
II Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: a Zemplén megyei Tállya mezővárosba hívja a vármegye követségét. Az elszámolások miatt a számadó tisztek is jelen legyenek.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 496, folio 1

259.

1708. november 5. Szatmár
„A fejedelem meghagyja a vármegyének, hogy mivel azóta az erdélyi bujdosók kívánsága ügyébe kirendelt deputatusok munkájukkal elkészülhettek, az alispánnal együtt jelenjenek meg Szatmáron, hogy a dolgot immáron befejezhessék.”
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 505, folio 4
Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 407. o.

260.

1708. november 8. Tasnád
„Károlyi Sándor a vármegyéhez.
Feleségének édes anyja Szalai Barkóczy Györgyné panaszolja, hogy a mostanában Salánkon megtelepedett nyavajás oroszok mód nélkül terhelhetnek, annakokáért a vármegye pártfogásába és jóakaratába ajánlja azokat.”
Komáromy, 1901. 408. o.

261.

1708. november 15. Károly
II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez Ujhelyi István alispán haláláról. A tisztek cseréjét a vármegyébe rendezze, Ilosvai Györgyöt rendeli az alispáni székbe. A Tállyán rendezendő országgyűlésig a többi vármegyei tiszteket is nevezze ki.
KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 12

262.

1708. november 21. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: 16 szekeret küldjön Szatmárra, amelyek liszttel megrakodva indulnak Diószegre. A szatmári magazinumba küldjön gabonát és havonta négyezer kenyeret szállítson Diószegre Reviczky Mihályhoz.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 20

263.

1708. december 3. Károly

„Károlyi Sándor parancsolja a vármegyének, hogy a portális hajdukat állíttassa ki és a 100 dragony vagy flinta puskát szolgáltatassa át Bagossi Pál generális fő strázsa mester kezéhez mert máskülönbem keményebb eszközökhöz fog nyúlni.”

Komáromy, 1901. 408. o.

264.

1708. december 17. Sárospatak

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a politikai helyzetről, a pénz és élelembeli vármegyei beszolgáltatások mértékéről, a zsoldos és portális katonaság kiállításáról, a menekültek elszállásolásáról.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 499, folio 14–15

265.

1708. december 17. Sárospatak

Az 1708. november 22-ei sárospataki országgyűlés statutumai. („Pro Inclito Comitatu Ugocsa I—XV. Statutum”)

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 497, folio 1–6

266.

1708. Kisvárdra

„Krucsay Márton, gr. Csáky István generális és ugocsai főispán meghagyásából tudatja a vármegyével, hogy a tisztépítő széket aug. 23-ra Újhelybe rendelte, de mivel időközben Rákóczi fejedelem Egerbe parancsolta, a gyűlést el kellett halasztani. Újlaky István alispán halála ismét késedelmet okozott, tehát a főispán a tisztépítő széket 1708. december 20-án fogja megtartani Újhelyben.”

Komáromy, 1901. 408 o.

267.

1709. január 16. Olcsva

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: négy-öt nap múlva csapataival elhagyja a vármegyét. A katonákat és cselédjeiket induláskor egy-egy köből buzával és szalonnával lássa el. Salánki jószágának védelmére szólítja fel a vármegyét.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 501, folio 1

268.

1709. január 29. Szatmár

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a vármegye által begyűjtött rézpénzt február 12-re Károlyba hozza, a tavalyi pénzbeli adósságaival együtt. Kóborlókat a vármegye területén ne tartson; az erdélyi menekültek összeírását mihamarább küldje el.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 511, folio 1

269.

1709. február 16. Som

A Szövetkezett Rendekek levele Ugocsa vármegyéhez: a sárospataki országyűlés határozata szerint a megyére eső pénzösszegeket folyamatosan fizesse, a katonaságnak 815 kassai köből gabonát szolgáltatson be.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 1

270.

1709. március 18. Munkács

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: Tolvaj Gábor hirdetővén a fegyverszünetet éppen az ellenkezőjére törekszik, készüljenek a tavasszal kezdődő hadműveletekhez, szervezzék az általános személynkénti felkelést.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 516, folio 3–4

271.

1709. március 20. Szirma

Követ utasítás a fejedelemhez küldött Szányi János részére az Ugocsa vármegyében kialakult gazdasági és hadi helyzetről.

Komáromy, 1901. 409–410. o.

1. Kegyelmes urunkat ő felségét nemes vármegye nevével köszöntvén residentiaját praesentálja.

2. Legelsőben is nemes vármegyének inséges nyomorúságát, tehetetlenségét és pusztulását ő felsége előtt úgy declarálván, hogy sokaknak magok életének tápláltatására való mindennapi kenyerek is nem lévén, sok helyeken a szegénység idegen ételnek neveire úgy mint mogyorófa barka és tengeri kocvány kenyérré szorulván tengeti magát.

3. Sokféle kvártélyosokkal való megterhelhetését, úgy mint már régtől fogvást a belényesiek, annak utána az erdélyi exulans statusok assignáltatván interteneáltatnak, kiket is követett kegyelmes urunk oldala mellett lévő 103 orális tiszteknek portiójok, ismét ugyan urunk ő felsége 321 portióból artilleriája. Ezek után Tekintetes nemzetes vice colonellus Bikk László uram ő kegyelme 4 companiajának orális és equilis porciójok több kvártélyosoknak is ezekhez accedálván mind orális mind equilis portiójok.

A nemes vármegye tavalyi naturalebeli quantumit, melyeket a kvártélyos nem consumálhatott ad loca debita administrálta, ugmint Szatmárra és Husztra, melyekről is Sárosros Patakon levő ns. Országyűlésen districtuális comissarius Eötvös Miklós uramnak ő kegyelmének generális computust inéalván liquidáltatott, hogy a nemes vármegye quantumán felül 152 köből egy vékával buzát erogált, melyről generális quietantiája meg is vagyon a nemes vármegyének.

Itt kell annak utána urunkat ő felségét huszti kapitány Móricz István uram ő kegyelme 350 köből buzából álló pretensiójáról informálni, hogy igaz dolog Husztra a tavalyi naturabeli quantumból erga assignationem attacti domini Commissarii kellett volna 1000 köblöt administrálni, de propter certa inpedimenta aquarumque excursionem, nemes vármegyének nagyobb része túl esvén az Tiszán, Commissarius uram ő kegyelme is serio a szatmári magazinumba urgeáltatván oda administráltatott nagyobb része, a Tiszán innen lévő nemes vármegye része pedig sokkal kisebb lévén, többet 650 köből buzánál Husztra nem administráltatott.

Itt kell már detegálni kapitány Móricz uram fundamentumát, hogy megengedi azt ő kegyelme, hogy a nemes vármegye a maga buzabeli quantumát ad magazinum administráltatta, sőt, hogy super erogationem is legyen. De minthogy ő kegyelmének 1000 köből való assignatiója vagyon, tehát erga assignationem 1000 köblöt kellett volna Husztra administrálni

úgy a többi Szatmárra, de minthogy 659 köbőlnél több nem adminisztráltott, tehát az 350 köböllel a nemes vármegye tartozik.

Ezt ő felsége előtt így declarálván, kérni kell ő felségét alázatosan, hogy ő felsége contra assignationem praeattacti commissarii apud d. capitaneum existentem egy contra mandatumot kegyelmesen adatni méltóztassék, mivel hogy ha Husztra nem is, de ugyancsak a nemes ország magazinumját ingrediálván adminisztráltatta, commissarius uram ő kegyelme által is agnoscáltatván acceptáltatott és így nem lévén adós a nemes vármegye, kétszer nem is fizethet.

Noha vagyon felül is mentio a nemes vármegye tehetetlenségéről, de hogy nagyobb emphasist indítson ez idei naturalebeli quantumnak is computusából (mely Károlyban ineáltatott) demonstrálni kell, hogy csak eddig is superflue adminisztrálta buzáját etc. semmi naturalebeli adóssága fen nem maradván, sőt inkább 25 3/1 köböllel super erogatum csak eddig is találtatott volt. Még pedig az exulans statusok, belényesiek, volontérek és Bikk László uram 4 compániái és több particulariusok az idei computust nem impediálták, mellyel ha computusba mehetnek nem kevés super erogatumok fog lenni etc. etc.

Annakokáért a követek kérjék a fejedelmet, hogy a huszti kapitány követelése alól mentse fel a vármegyét. Panaszolják el, hogy a commissarius karhatalommal hajtja be a szegénységen a sárospataki gyűlésen kivetett 5454 frtot, meg a Krenáczy és Bartakovics számára kivetett 815 köböl buzát, melynek fejében a vármegyétől a búza köblét 2 frtjával számítva 1630 frtot követel.

A mint a szegénység meghallja, hogy exequálni akarják nem szánt, nem vet, nem arat többé, hanem menekül a merre szemével lát. Lengyelországba és más felé. Kivált az oroszok és oláhok szökdösnek ilyenkor s 2-3 falu is lakatlan marad, ha ő felsége nem orvosolja, a vármegye végső romlásra jut.

Terjesszék elő abbeli sérelmüket is hogy ámbátor elvégeztetett, hogy a zsoldos katonákat ezentúl az ország fogja fizetni, mindazonáltal a nemességet kényszerítik, hogy fegyvert lovat és mundért adjon nekik, most pedig 182 fegyveres hajdut kellett újrolag a vármegyének saját költségén kiállítani, a mi elviselhetetlen dolog.”

272.

1709. április 20. Eperjes

A Szövetkezett Rendek levele Ugocsa vármegyéhez: a hadak részére küldjön élelmet, húst és vágómarhát.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 512, folio 1

273.

1709. május 8. Károly

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: az abrakilletéket haladék nélkül szállíttassa Munkácsra.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 512, folio 3

274.

1709. június 5. Salánk

„Károlyi Sándor intézkedik a kvártélyos katonák és az erdélyi bujdosók dolgában, a vármegye terheit azonban semmivel sem könnyíti.”

Komáromy, 1901. 410. o.

275.

1709. június 5. Kassa

Keczer Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: június 18-ra köveit Sárospatakra küldje és a számadásokkal dokumentálva bizottság előtt számoljanak el.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 6

276.

1709. június 20. Kassa

A főcommissariátusság levele a vármegyéhez, a bújdosók összeírásáról a vármegyék egyenlő teherelosztása miatt. Megállapítja a pénz és élelmiszerjuttatásokat a menekülőknek.

Komáromy, 1901. 410. o.

277.

1709. június 22. Nagykároly

„Károlyi Sándor rendeli Ugocsának, hogy a kerületi biztos felhívására a tábor szükségletére kellő széna csinálásához elegendő kaszásokat és villás embereket küldjön Ecsedre és Károlyba, – nem különben parancsolja, hogy Eötvös Mikós biztos rendelkezése alá a szatmári élestárba 608 köből életet, 234 köből abrakot és 30 mázsa szalonnát küldjön.”

Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok XXXII. Vasárnapi Újság, 1863. szeptember 6. / 36 szám.

278.

1709. július 2. Nagyszőlős

Ugocsa vármegye utasítása Dienes Ádám vármegyei követ részére 4 pontban: 1. a vármegye súlyos pénztartozásáról, 2. a harmadévi dicába marhákat adtak leginkább a szegénység kárára, 3. az illetéket ismét marhákból akarják kapni, ismét a szegénység rovására, 4. kéri, hogy ne marhákból kelljen fizetni; egy pár jó ökröt 25-26 tallérba, meddő marhát 10 tallérba (20 magyar forintba) fogadnak el.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 9

279.

1709. július 13. Szatmár

Eröss Gábor levele Ugocsa vármegyéhez: Dessefi Pált két katonával küldi a vármegyébe pénzfelvétel céljából, amit Eperjesre kell vinnie Keczer Sándorhoz.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 506, folio 13

280.

1709. július 20. Huszt

Móricz István⁸⁹⁹ huszti kapitány fölszólítja a vármegyét, hogy a múlt esztendei 1000 köből búzából elmaradt 351 köblöt és 2 vékát a vár szükségére szállíttassa be.

Komáromy, 1901. 410. o.

281.

1709. július 21. Sárospatak

„Rákóczi fejedelem a vármegyéhez.

Azon hazájokat s jószágokat az szövetségbeli kötelességre nézve elhagyott és bújdosásban inkább consolatiót mintsem injuriáltatást érdemlő hívei panaszkodnak, hogy eltartásokról a vármegye nem gondoskodik, holott azt az 1708. év őszén tartott országgyűlés elrendelte. Annak okáért a vármegye a május 1-én kezdődő nyári időszakra havonként 20 font húst és fél köből kenyérnek való gabonát adasson nekik.”

Komáromy, 1901. 411. o.

⁸⁹⁹ MÓRICZ ISTVÁN – 1703-ban a dolhai vereség után Esze Tamás követe Rákóczihoz, 1703–1706 között gyalogos ezerskapitány, 1707-ben munkácsi várnagy, 1708-1711-ben huszti vicekapitány.

282.

1710. január 25. Ecsed

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: Horváth Zsigmondot és rabságból szabadult társait fogadja be, szállásolja el.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 1

283.

1710. február 18. Károly

Károlyi Sándor körlevele Ugocsa vármegyéhez: Majos János obester által ezredet kíván felállítani Szatmár, Szabolcs, Bereg, Ugocsa, Máramaros vármegyékből, ide a szökevényeket is befogadhatják csak az erdélyi hadakba tartozókat nem.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 2

Én Károlyi Sándor az Felsőes II. Rákoczi Ferencz Erdélyi és Vezérleő Magyar Országgi Fejedelem Kegyelmes Urunk és az Confoederált Magyar Országgi statusok hadainak mezei marschall generálissa Nemes tizenhat Vármegyékbeli hadaknak és Nagy Erdély Országának generális fő commendója, Nemes Szathmár Vármegyének is örökös fő ispánya. Adom tutára mindeneknek, az kiknek illik ez levelemnek rendiben mivel hogy Felsőes Urunk eő Felsőes kegyelmességébül Tekintetes Nemes Vitézlő Majos János obester ur által bizonyos regimentet kívánok magam számára Hazánk szolgálattára fel állitanom és erigálnom azért vigore praesentibus meg nevezet obester urnak úgy Nemzetes Vitézlő Ujvárosi Mihály vice capitánnyának s töb alatta való tiszteinek adatik tellyes hatalom és szabadcság Nemes Szathmár Szabolcs, Bereg, Ugocsa, és Máramaros Vármegyékben hogy Felsőes Urunk eő Felsőes kegyelmes resolutioja szerint nevezet szerint fő hadnagynak Gazdag Jánosnak ennek erejével elsőbenis mivel azokat valakik ennek előtte lovas vagy gyalog regementben vagy magános csoportokkal edgyüt jártak keltek kötelesek vagy szabadok voltanak nyerekettenek akár melly szín és patextus alat magokat el vonták mostan semmi regiment béli szolgálatban nincsenek. Szabadon fel vehessék és magok regimentekben fel is vehessék. Másodsor. Az midőn az Nemes Vármegyék zászlói Felsőes Urunk mellet fel emeltettek valakik akkor az időben az alat eő Felsőes mellet személyekben vagy emberek által szolgáltanak, mentek maradván valakik azokon kívül az előtt vagy az után ezereken voltak vagy magoknak külön csoportot vervén nyerekettenek hasonló képpen szabadon fel szedetetessenek. Harmadsor. Nem különben ha kik urak nemesek háta meget valamely szín és praetextus alat találtnak hadakozásra alkalmazatosok kézbe keritessenek és post requisitio nem ell is fogatathassanak. Negyedsor. Ha kik lézengők levelek bujdokolnak azoknak is adattatik gratia és ezen regimentbe szabadon bevitel úgy hogy törvéntelenüll senkinek sem fognak engedtetni háborgattatni. Ötödször. El sokasodván a száma a volentereknek mivel zászló tartó tisztén alól való katonaság volunternek nem tartathatik, valahol valaki találtnak köz katona vagy alsób tiszt volenter szín alat lenni akar melly regimentbül valót is fel szethetni nem különben az ki az Hadak reductiojának alkalmazosságával magokat le tették és ell vonták. Egy szóval valakik mostan se lovas se gyalog regimentekben nincsenek, úgy praesidiumba nem tartozandók azomban a Nemes Vármegyé zászlói alat Felsőes Urunk mellet lajstromban nem voltanak mind azokat szabadosan fel szethetik vehetik az gyalogok magokat az mint lehet törvényes uton módon lovasicsák és segicsék mind ezeken kívül egyedül csak az Erdélyi hadakhoz tartozandókat nem terhelvén és kényszerintvén, valakik tudnia illik Erdélyi felekezetekhez tartozandók mint hogy nem az Magyar Országgi hadak közzé számlálhatók ne háborgatassanak observálván böcsülletek elvesztése alat. Tiszt uraimék hogy se magok se alatta valói szokásban jöt sarczoltatást pénzért vagy ajándékért való változtatást és katona el bocsátatást ell ne kövessék és követni ne merészellyék urak nemesek, parocusok ne violálják hatalmaskodásokat fosztogatásokat egyéb csin tételeket meg ne engedgyenek másként az olyanokrull nagy és szoros számadással fognak tartozni

arra való nézve fen nevezet Vármegyék ugy városi, falusi birák és lakosok mind ezekben eő kegyelmeket nem hogy akadályoztatni vagy leg kissebben is ellent benne tartani igyekezzenek sőt hazájokhoz való hitek kötelességek szerint mindenekben assistálni és az ollyanokat ki adni, be jelenteni eő Kegyelmek ell ne mulassák, külömben se cselekedvén praesentibus perlectis, exhibitoribus restitutus. Datum Károlyly, die 18 Februarii Anno 1710. Hoc addito ezen expeditiojok alkalmatosságával penig hogy valamelly magok privatomok és excessusok ne következzenek, Nemes Vármegye tisztei reá vigyázzanak.

Feő Hadnagy Gazdag János Patense.

Károlyi Sándor/L.S./

284.

1710. március 21. Szatmár

Orosz Pál rendelete Ugocsa vármegyéhez: a megállapított 600 embert fejszékkal és kapákkal készenlétben tartsa, hogy a mérnökök érkezése után elindulhassanak Szatmárra. KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 3

Orosz Pál.

285.

1710. április 11. Kassa

Bercsényi Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a készülődő hadjáratokra biztosítson élelmet. A megyére 800 kassai köből gabona (az nemesi rendre 300, a szegénységre 500), 160 vágó van kiszabva. Az élelmet készen tartsák és várják a hadbiztosság rendeletét.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 18

Jegyzetek: Publikálva; Csatáry György: Gróf Bercsényi Miklós levelei és emléke Ung vármegyében. Ungvár 2004. 66.-67. o.

286.

1710. április 12. Kisvarsány

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: Otlík György leveléből értesült, hogy a vágómarhákat a mai napig nem küldték el Munkácsra, ezt haladéktalanul teljesítse.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 5

287.

1710. április 23. Ecsed

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: az elmaradt abrak és gabonamennyiséget, valamint a vágókat is tartsa útra készen.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 24

288.

1710. április 23. Ecsed

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: a fegyverek vételére fordítandó összeg hátralékát fizessék ki a recruta pénzzel együtt. Szolgáltassa be a megállapított vágókat, mert később azt is pénzzel kell majd fizetni.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 22

289.

1710. május 16. Ecsed

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: az erdélyi menekültek ellátása érdekében májusban is teljesítse a megállapított beszolgáltatásokat.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 36

290.

1710. június 1. Munkács

„A fejedelem tudatja a vármegyével, hogy mivel a pestis és más dolgai miatt gyűlést nem tarthat, Vay Ádám udvari főmarsalt és tanácsost küldi a rendekhez, hogy vele együtt minden jót végezzenek.”

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 9

Jegyzetek: A tartalmi kivonat átvéve: Komáromy, 1901. 411. o.

291.

1710. augusztus 19. Ónod

II. Rákóczi Ferenc körlevele Ugocsa vármegyéhez: a szabadságharc céljairól, a harc folytatásának szükségességéről.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 527, folio 11

292.

1710. szeptember 5. Szerencs

II. Rákóczi Ferenc rendelete Ugocsa vármegyéhez: a pestis miatt nem hívhatnak össze országgyűlést, ezért Eötvös Miklóst bízta meg a vármegye beszolgáltatásainak intézésével. A megállapított gabonamennyiséget folyamatosan szállítsák.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 46

293.

1710. szeptember 12. Szerencs

„A fejedelem a vármegyéhez.

Panaszkodnak az erdélyi bujdosók, hogy az egész nyári időszakra eső tartással hátralékban maradt a vármegye. Igaz ugyan, hogy az elmúlt esztendő terméketlen volt, de az idén bő áldást adott az úr Isten, azért tehát a mennyire a pestises idő engedi, adják meg a restantiájokat szegényeknek.”

Komáromy, 1901. 411. o.

294.

1710. október 11. Kisvarsány

Eötvös Miklós levele Ugocsa vármegyéhez: hivatkozva Vay Ádám rendeletére szállítsanak Munkácsra 1000 köböl búzát, 500 köböl abrakot és 250 mázsa húst.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 48

295.

1710. október 20. Kisvarsány

Eötvös Miklós rendelete Ugocsa vármegyéhez: az élelemszállítmányokat a munkácsi magazinumba küldje.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 528, folio 50

296.

1710. december 4. Munkács

„Rákóczi fejedelem Ilosvay György alispánhoz.

Buday Zsigmond a komjáti orosz pap házát felverte és mindenét prédára hányta. Haladéktalanul törvény elibe állíttassa és a papnak satisfactiót adasson.”

Komáromy, 1901. 411. o.

297.

1711. április 9. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a béketárgyalások folytatásáról, az országgyűlés összehívásáról Husztra. A vármegye követeit, utasításaikkal együtt április 20-ra Károlyba rendeli előzetes egyeztetésre.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 557, folio 1

298.

1711. május 6. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: a május 5-én Pálffy Jánossal Debrecenben folytatott tárgyalása után kijelenti, hogy a vármegye a császárnak tett esküje szerint járjon el a folyó ügyekben.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 559, folio 1

299.

1711. június 3. Károly

Károlyi Sándor rendelete Ugocsa vármegyéhez: Pelargus Munkácsról kiszökve a hegyekbe, pusztít és rabol. Bilkét kifosztotta, Szuchai urat megsarcolta, Szintai úr fiát megölte, a megye szervezze meg elűzésüket: „hogy a kicsiny szikrábul nagyobb tűz ne terjedjen”.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 561, folio 1

300.

1711. június 13.

Pálffy János⁹⁰⁰ körlevele Ugocsa vármegyéhez, amelyben 6 pontban foglalja össze a teendőket a tartós béke érdekében: 1. A békesség érdekében minden ellenállást, zûrzavart illetékes helyre jelentsenek. 2. A kereskedés menetét felügyeljék, megtiltja a salétrommal, ónnal és puskaporral való kereskedést, fellépésre szólít a fosztogatók, tolvajok ellen. 3. Kellő számú katonaságot, hajdúkat fenntartva, állandó ellenőrzést biztosítsanak a vármegye területén. Ha nem fogják tudni ellátni a feladatokat, máshonnan küldenek katonákat, akiket szintén el kell látni és fizetni. 4. A királyné pártjára állottakat jószágaikban ne háborgassák, visszamenőleg ne adóztassák őket. 5. A szegénység szökődését más földesurakhoz akadályozzák meg, a szökötteket hozzák vissza. 6. A réveket őriztessék, a járókelőket ellenőrizzék.

KÁL, F. 674, op. 8, od. zb. 558, folio 9–10

⁹⁰⁰ PÁLFFY JÁNOS – 1704-ben horváth bán, május 5-től császári lovassági tábornok, 1709-ben császári tábornagy, 1710 szeptemberétől Magyarország császári főparancsnoka, 1711 május 1-jén megkötö a szatmári békét.

VII. FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

Levéltárak:

1. Kárpátaljai Állami Levéltár, (KÁL) beregszászi részleg

Ugocsa vármegye főispáni fondja. Nagyszőlős, F. 674.

A rövidítések feloldása:

F. – fond

op. – opisz, (a levéltári egységek regesztáinak nyilvántartási könyve)

od. zb. – odinica zberihanja, (levéltári egység)

folio – az ukránban használt (árkus) lap helyett

2. Magyar Országos Levéltár (MOL) Budapest

G szekció, A Rákóczi-szabadságharc levéltára.

G 16 – II. Rákóczi Ferenc fejedelem levéltára. Munkácson maradt rész.

G 19 – Fejedelmi Kancellária. Levelek és felterjesztések a fejedelemhez: tisztázatok és másolatok.

G 24 – Bercsényi Miklós főgenerális kancelláriája. Levelek beadványok Bercsényihez.

Gyűjteményes rész:

G 25 – Megyék és városok iratai

G 26 – Kérvények, levelek, jegyzékek

G 27 – Országos politikai iratok

G 29 – Gazdasági iratok

P szekció, Családi levéltárak

P. 1963 – Perényi-család levéltára

P. 396 – A nagykárolyi Károlyi család nemzetségi levéltára. Acta publica. 1. Acta Rákócziána. Series I. Missiles diversorum ad Alexandrum Károlyi. Series III. Mustrakönyvek. Series IV. Kuruc kori vegyes iratok.

25. fiók. Lad 23

26. fiók. Lad 24

Mikrofilmtár 23751. számú tekercs.

P-396. Károlyi-levéltár. Mustrakönyv 1706. „Mustra Könyv Méltóságos Fejedelem Felső Vadászy Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk Méltóságos generális Marschall /:Tit:/ tekintetes nagyságos Károlyi Sándor Úr eő Magysága Comandója alat való nemes Lovas, és Gyalog Regimentyeirül, kezdetet általam Diószegen die 26. Mensis Február Anno 1706.”

E szekció, Urbaria et Conscriptioes

E 156 – Összeírások az 1704, 1706, 1715 évekről

3. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára (OSzK Kt)

Fol. Hung. 978 – Protocollum Expeditionum

Fol. Hung. 1389 – Thaly Kálmán okmánygyűjteménye

4. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Levéltára

SzSzMML – IV. A. 1. Acta pol.

Irodalomjegyzék:

AR. I. o. I–III.	II. Rákóczi Ferenc fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. Közli Thaly Kálmán. Pest, 1873, Budapest, 1874. (Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve. I. osztály: had- és belügy. I – III. kötet)
AR. I. o. IV–VII.	Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez. 1704–1712. Közli Thaly Kálmán. I–IV. kötet. Budapest, 1875–1878. (Archivum Rákóczianum. I. osztály IV–VII. kötet)
AR. I. o. VIII.	Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó leveleskönyvei s más emlékezetre méltó iratai. 1705–1711. Közli Thaly Kálmán. Budapest, 1882 (Archivum Rákóczianum. I. osztály VIII. kötet)
AR. I. o. IX.	Bottyán János vezénylő tábornok levelezései s róla szóló más emlékezetre méltó iratok. 1685–1716. Közli Thaly Kálmán. Budapest, 1883. (Archivum Rákóczianum. I. osztály IX. kötet)
AR. I. o. X.	Pótlékok s betűrendes név és tárgymutató II. Rákóczi Ferenc levéltára első osztály I–IX. köteteihez. Közli Thaly Kálmán. Budapest, 1889. (Archivum Rákóczianum. I. osztály X. kötet)
AR. I. o. XI–XII.	II. Rákóczi Ferenc felségárulási perének története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta Lukinich Imre. I–II. kötet. Budapest, 1935. A II. kötet függelékében: II. Rákóczi Ferenc kiadatlan levelei Károlyi Sándorhoz 1708–1711. (Archivum Rákóczianum. I. osztály XI–XII. kötet)
Acsádi, 1950.	Acsádi Ignác: A magyar jobbágyság története. Budapest, 1950
A-E, 1897.	-a-e: II. Rákóczi Ferenc utasítása a máramarosi jószágigazgató részére, Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 1897. 2 sz. 69–78. o.
Asztalos, 2000.	Asztalos Miklós: II. Rákóczi Ferenc és kora, Budapest, 2000
Balogh, 1987.	Balogh István: Szabolcs és Szatmár megyék a Rákóczi-szabadságharc utolsó évében 1710. augusztus–1711. május. Levéltári Közlemények, 1987, 1–2 sz. 13–25. o.
Balogh, 2003.	Balogh István: II. Rákóczi Ferenc Szabolcs és Szatmár vármegyékben (1703. július–október) Második bővített kiadás. Nyíregyháza 2003
Bánkúti, 1973.	Bánkúti Imre: Adatok Szatmár várának ostromához 1703–1705. Szabolcs–Szatmári Szemle 1973. augusztus 3. sz. 95–97. o.
Bánkúti, 1975.	Bánkúti Imre: A sójövedelem Rákóczi pénzügyi politikájában a szabadságharc elején, 1703–1704 (Ifj. Király Mátyás tokaji sóinspector leveles és számadáskönyve 1704-ből.) Folia Historica 3. Seperatum Budapest, 1975. 31–66. o.
Bánkúti, 1976.	Rákóczi hadserege 1703–1711. Válogatta és a bevezetőket írta Bánkúti Imre. Budapest 1976

Bánkúti, 1980.	Bánkúti Imre: Hadellátás és hadtápszervezet Rákóczi hadseregében, [In] Rákóczi-tanulmányok, Szerk.: Köpeczi Béla, Hopp Lajos, R. Várkonyi Ágnes, Budapest, 1980. 169–181. o.
Bánkúti, 1981/II.	Bánkúti Imre: A szatmári béke. Budapest, 1981
Bánkúti, 1991.	Bánkúti Imre: A kuruc függetlenségi háború gazdasági problémái, 1703–1711, Budapest, 1991.
Bánkúti, 1992.	Bánkúti Imre: Iratok Máramaros vármegye történetéhez 1703–1711. Budapest 1992.
Bánkúti, 1996.	Pest-Pilis-Solt vármegye a Rákóczi-korban I–II. Budapest, 1996
Bánkúti, 1999.	Bánkúti Imre: Dokumentumok a szatmári béke történetéhez. Budapest, 1999
Bánkúti, 2002.	Bánkúti Imre: A kuruc függetlenségi háború gazdasági-pénzügyi alapjai. [In] Az államiság megőrzése. Szerk. Czigány István, Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest, 2002. 65–97. o.
Bányai, 1904.	Bányai Károly: Adalékok a Rákóczi kor történetéhez a Gencsy család balkáni levéltárából. Történelmi Tár, 1904. 36–39. o.
Benczédi, 1953.	Benczédi László: A hegyaljai kuruc felkelés 1697-ben, Budapest 1953
Borovi, 1980.	Borovi József: Rákóczi világnézetének vallásos vonatkozásai, 297–301. o. [In] Európa és a Rákóczi-szabadságharc, 1980. Szerk: Benda Kálmán 285–296. old.
Benda, 1973.	Benda Kálmán: A Rákóczi-szabadságharc és a helytörténeti kutatások. In: Rákóczi-kori tudományos ülésszak. 1973. szeptember 20–21. Szerk.: Molnár Mátyás, Vaja 1975. 75–83. o.
Bendász, 1999	Bendász István: Részletek a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye történetéből. Ungvár 1999.
Csatáry, 1991.	Csatáry György: A Rákóczi-szabadságharc forrásanyaga, Kárpáti Igaz Szó 1991. október 9.
Csatáry, 1993.	Csatáry György, Levéltári kalászatok (tanulmányok, dokumentumok) Ungvár–Budapest 1993
Csatáry, 1994.	Csatáry György: Ugocsa megye a Rákóczi-szabadságharc hadellátásában, (1703–1711) Rákóczi-kori tudományos ülésszak. A Vay Ádám Múzeum alapításának 30. évfordulója alkalmából, 1994. október 7. Vaja 1995. 99–107. o.
Csatáry, 2000.	Csatáry György: Dokumentumok a szatmári várostromhoz 1703–1704. [In], „Rákóczi urunk hadaival itten vagyunk”. Emlékkülés Szatmárnémeti, 1999. Szerk: Takács Péter, Debrecen–Nyíregyháza 2000. 111–119. o.
Csatáry, 2001.	Csatáry György: A Lehoczky-hagyaték. Ungvár 2001
Csatáry, 2002.	Csatáry György: Rákóczi- emlékek és -emlékhelyek Kárpátalján. Ungvár 2002
Csatáry, 2003.	Csatáry György: A máramarosi öt koronaváros a Rákóczi-szabadságharc idején. 1703–1711. Ungvár 2003.
Czigány, 1990.	Czigány István: A kuruc állam katonai helyzete és a szatmári béke, Hadtörténelmi Közlemények, 1990. 3 sz. 30–55. o.

Czigány, 2002.	Czigány István: Háború a háborúban. (A Rákóczi-szabadságharc stratégiai helyzete). Az államiság megőrzése. Szerk.: Czigány István: Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest. 2002. 125–156. o.
Doby, 1874.	Doby Antal: Ugocsa megyei főispánok, Századok. 1874, 723–726. o.
Doby, 1878.	Doby Antal, Ugocsa vármegye alispánjai, Történelmi Tár 1878, 695–698 old.
Emlékiratok, 1979.	II. Rákóczi Ferenc fejedelem emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig. Az utószót Vas István, a jegyzeteket Köpeczi Béla írta. Budapest 1979
Emlékkönyv, 2005.	Zágoni Á. Károly: A Nagytiszteletű Beregi Egyházmegye Emlékkönyve. Közreadja Csatóry György. Nyíregyháza 2005.
Esze, 1941.	Esze Tamás: A református Esze Tamás. Budapest, 1941. 1–23 o.
Esze, 1943.	Esze Tamás: A magyar Napraforgóvirág, Egyháztörténet, 1943. 330–345. o.
Esze, 1943. II.	Tábori papok II. Rákóczi Ferenc hadseregében. Egyháztörténet, 1943. 44–109. o.
Esze, 1948.	Esze Tamás: A jobbágyszármazású prédikátorok sorsa. Élet és Jövő. 1948. 31–32. sz.
Esze, 1951.	Esze Tamás: II. Rákóczi Ferenc tiszántúli hadjárata. Századok 1951. Különlenyomat
Esze, 1952.	Esze Tamás: A tiszaháti felkelés, MTA TI Budapest 1952. Különlenyomat
Esze–Köpeczi, 1952.	Esze Tamás–Köpeczi Béla: Esze Tamás. Budapest 1952
Esze, 1953.	Esze Tamás: A szegénylegények éneke. Irodalomtörténeti Közlemények. 1953. LVII. évf. 1–4 sz.
Esze, 1954.	Esze Tamás: Acta Reviczkyana, Levéltári Közlemények, 1954. 152–169. o.
Esze, breznai. 1954.	Esze Tamás: II. Rákóczi Ferenc breznai kiáltványa. Századok 1954, 285–316. o.
Esze, 1955.	Kuruc vitézek folyamodványai. Összeállította, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta Esze Tamás. Budapest 1955
Esze, 1966.	Esze Tamás és a Rákóczi-szabadságharc. Összeállította: Molnár Mátyás, Somogyi Jolán, Nyíregyháza 1966.
Esze–Tarpa. 1966.	Esze Tamás: Tarpa és Esze Tamás. Nyíregyháza 1966
Molnár–Somogyi, 1966.	Esze Tamás és a Rákóczi-szabadságharc. Összeállította: Molnár Mátyás–Somogyi Jolán, Nyíregyháza 1966
Esze, 1975.	Esze Tamás: A Felső-Tisza-vidéki népi kurucság harca a hajdúszabadságért, 5–17. o. [In] Rákóczi-kori tudományos ülésszak, 1973. szeptember 20–21., Szerk.: Molnár Mátyás, Vaja 1975.
Esze, 1976.	Esze Tamás: Népi kurucság, kupecsek és szegénylegények, Kortárs, 1976 /3, 433–447. o.
Esze, Vaja 1976.	Esze Tamás: A szatmári béke történelmi előzményei. [In] A Rákóczi-szabadságharc vitás kérdései. Tudományos emlékülés 1976. január 29–30. Vaja–Nyíregyháza 1976. 5–15. o.

Esze, 1978.	Esze Tamás: A kurucok átkelése a Tiszán Vásárosnaménynál, 1703-ban. 183–202. o. Találkozás Bereggel, 1978. Szerk. Mező András
Esze, 1980.	Esze Tamás, Rákóczi valláspolitikája. [In] Európa és a Rákóczi-szabadságharc, 1980. Szerk.: Benda Kálmán 285–296. o.
Fabiny, 1980.	Fabiny Tibor: Rákóczi és az evangélikusok, Rákóczi-tanulmányok. Szerk: Köpeczi Béla – Hopp Lajos – R. Várkonyi Ágnes Bp. 1980.
Fallenbüchl, 1994.	Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai, 1526–1848. Budapest 1994
Fényes, 1838.	Fényes Elek: Magyar Országnek, s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben IV. kötet, Ugocsa vármegye, 411–424. o. Pest 1838
Földesi, 1993.	Földesi Ferenc (Szerk.): Bercsényi Miklós és kora, Czeglédi Sándor, Történettudományi konferencia Hódmezővásárhelyen, 1993. október 8–9.
Géresi V. 1897	Géresi Kálmán: A nagy-Károlyi gróf. Károlyi család oklevéltára. Codex diplomaticus comitum Károlyi de Nagy-Károly. A család megbízásából kiadja Károlyi Tibor, Sajtó alá rendezi: Géresi Kálmán, V. kötet II. Rákóczi Ferenc fejedelem korabeli oklevelek és levelezések, 1703–1707. Budapest 1897.
Grancsak, 1993.	Grancsak Iván szerk.: Нариси історії Закарпаття, 3 найдавніших часів до 1918 року, Том 1. Ужгород, 1993
Heckenast, 1993.	Heckenast Gusztáv: II. Rákóczi Ferenc szenátorai (Életrajzi adattár) Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domokos 80. születésnapjára. Szerk.: Glatz Ferenc, Budapest 1993. 69–79. o.
Heckenast, 2005.	Heckenast Gusztáv: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár. Sajtó alá rendezte, kiegészítette és az előszót írta: Mészáros Kálmán. Budapest 2005
Hegedüs, 1993.	Hegedüs István: Esze Tamás ezredében, a felső-Tisza-vidéki vármegyék (Bereg, Szabolcs, Ugocsa és Ung) hadfogó nemeseinek 1706. évben készült lajstroma. Helytörténelmi tanulmányok IX. Nyíregyháza 1993. 275–340. o.
Hodinka, 1911.	Hodinka Antal: A munkácsi görög szertartású püspökség okmánytára. Ungvár 1911
Hodinka, 1937.	Hodinka Antal: II. Rákóczi Ferenc fejedelem és a „Gens fidelissima” Pécsen 1937.
Hopp, 1979.	Rákóczi Ferenc: Vallomások, emlékiratok, Szerk.: Hopp Lajos, a vallomásokat Szepes Erika, az emlékiratokat Vas István fordította. Budapest 1979
Hopp, 1980.	Hopp Lajos: Rákóczi és Mikes a törökországi emigráció előtt. Rákóczi-tanulmányok, 1980. 415–444. o.
H. Szabó, 2003.	H. Szabó Lajos: A Rákóczi-szabadságharc kronológiája 1703–1711. Pápa 2003.
Iszlamov, 1980.	Tofik Iszlamov: Társadalmi és nemzetiségi kérdések a szabadságharcban [In] Európa és a Rákóczi-szabadságharc, 1980. Szerk.: Benda Kálmán 151–155. o.
Kempelen, 1931.	Kempelen Béla: Magyar Nemes Családok. I–X. kötet. Budapest, 1931

Keresztyén, 1991.	Keresztyén Balázs: Van-e vagy volt-e Ugocsavár? Hatodik Síp, 1991. 3 sz.
Kis Domokos, 1989.	Kis Domokos: Az Erdélyből Magyarországra menekült bujdosók élete a Rákóczi-szabadságharc idején Szaniszló Zsigmond naplója alapján (1707–1711) Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár kiadványai I. Évkönyvek 7. Szerk.: Dr. Gyarmathy Zsigmond, Nyíregyháza 1989. 374–413. o.
Kis Domokos, 1993.	Kis Domokos: Erdélyi bujdosók és a pestis. Adalékok a pestis elleni védekezés történetéhez (1708–1711) Orvostörténeti Közlemények, 1993. 83–105. o.
Kis Domokos, 2004.	Kis Domokos Dániel: Bujdosók Magyarországon a Rákóczi-szabadságharc alatt. 1707–1711. Károlyi Gáspár Református Egyetem. Kézirat megjelenés alatt.
Kis, 1906.	Kis István: II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemmé választása, Budapest 1906.
Kobály, 1990.	Kobály József [Кобаль Йосиф]: Бібліографічний показник праць Тиводара Легоцького (Lehoczky Tivadar műveinek bibliográfiája) 1830–1915. Ужгород 1990.
Kobály, 1998.	Kobály József: Sine ira et studio. Ungvár 1998. 123–124. o.
Kobályné Homoki, 2001.	Ugocsa vármegye a történelemben (Válogatott írások Komáromy Andrástól) Szerk.: Kobályné Homoki Ilona, Ungvár 2001
Komáromy, 1888.	Komáromy András: A Nagy-Idai család leveles ládája. Századok, 1888, 22. 740–749. o.
Komáromy, 1889.	Komáromy András: A Nagy-Idai család leszármazása. Turul. 1889. VII. kötet. 108–114. o.
Komáromy, 1893.	Komáromy András: Ugocsa vármegye levéltárából, Századok, 1893, Első közlemény 27–40. o.; Második és befejező közlemény. 115–122. o.
Komáromy, 1894.	Komáromy András: Nyaláb vár és uradalma, Századok 1894, 492–519. o.
Komáromy, 1895.	Komáromy András: Perényi Imre diáriuma, Történelmi Tár. 1895. 145–156. o.
Komáromy, 1901.	Komáromy András: Kurucz világi emlékek Ugocsa vármegye levéltárában, Történelmi Tár 1901, 397–411. o.
Komáromy, 1903.	Komáromy András: Levéltári kutatások II. közlemény. Az 1717. évi tatárjárás történetéhez. Történelmi Tár, 1903. 414–445. o.
Komáromy, 1915.	Komáromy András: Perényi Miklós egri várparancsnok. Hadtörténelmi Közlemények, 1915. Első közlemény 119–157. o. Második közlemény 496–516. o.
Komáromy, OSzK.	Komáromy András: Ugocsa vármegyei nemes családok története, OSzK Kt-ban található kézirata Péterffy Lajos név alatt. (hiányos): Quart Hung. 3161, 3769
Kosáry, 1965.	Kosáry Domokos: Pest megye a kuruckorban. Pest megye múltjából. Tanulmányok. Budapest, 1965. 9–94. o.
Kosáry, 2000.	Kosáry Domokos: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába. I. kötet. Könyvtárak és bibliográfiák, Budapest 2000.
Kosáry, 2003.	Kosáry Domokos: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába. II. kötet. Országos jellegű levéltárak és forrásközlések. Budapest 2003.

Kovács, 1980.	Kovács Ágnes: Károlyi Sándor. Budapest 1980
Kovács, 1994.	Kovács Ágnes Szerk.: Károlyi Sándor levelei feleségéhez I-II. kötet, 1704–1724. Debrecen 1994
Kovács, 2002.	Kovács Ágnes: Társadalmi célok – társadalmi támogatottság. Az államiság megőrzése. Szerk. Czigány István, Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest, 2002. 29–64. o.
Köpeczi, 1956.	Köpeczi Béla: Hogyan látta Rákóczi 1705 elején a szabadságharc helyzetét? Századok 1956. 211–220. o.
Köpeczi, 1958.	Köpeczi Béla, (Szerk.): II. Rákóczi Ferenc válogatott levelei, Budapest 1958
Köpeczi, 1966.	Köpeczi Béla: A Rákóczi-szabadságharc és Franciaország, Budapest 1966
Köpeczi–Várkonyi, 1973.	Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes (Szerk.): Rákóczi Tükör I-II. kötet Naplók, jelentések, emlékiratok a szabadságharcról. Budapest 1973
Köpeczi–Várkonyi, 1976.	Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc. Budapest, 1976
Köpeczi, 1980.	Köpeczi Béla – Hopp Lajos – R. Várkonyi Ágnes (Szerk.): Rákóczi-tanulmányok. Budapest 1980
Köpeczi, 2003.	Köpeczi Béla: Rákóczi és Károlyi [In] „...kedves hazám boldogulása munkáját kezébe adom...” Történészek a szatmári békéről: „árulás vagy reálpolitikai lépés”. A Szatmárnémetiben 2001. április 27-én megrendezett konferencia anyagai. Nyíregyháza 2003. 7–26. o.
Kristó, 1988.	Kristó Gyula: A vármegyék kialakulása Magyarországon, Budapest 1988
Ladányi, 2005	Ladányi Sándor: A vallási türelem ügye a Rákóczi-szabadságharcban. In: Ráday Pál és a Rákóczi-szabadságharc. Szerk: Ráday-Pesthy Pál Frigyes. Budapest, 2005. 71–83. o.
Lehoczky, XIX.	Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok, XIX rész. Rablók üldöztetése 1701-ben, Vasárnapi Újság, 1862. október 5. /25. sz.
Lehoczky, XXX.	Lehoczky Tivadar: A szatmári vár elrontásáról 1703–1704-ben, Rákóczi iratai Ugocsához. Történelmi kalászatok, XXX. rész Vasárnapi Újság, 1863. augusztus 23. /34. sz.
Lehoczky, XXXI.	Lehoczky Tivadar: A Kurucz hadseregről, Történelmi kalászatok. XXXI. Vasárnapi Újság, 1863. augusztus 30. /35. sz.
Lehoczky, XXXII.	Lehoczky Tivadar: A kuruczhadak költségeiről. Történelmi kalászatok, XXXII. Vasárnapi Újság. 1863. szeptember 6. /36 sz.
Lehoczky, XXXIII.	Lehoczky Tivadar: Történelmi kalászatok, XXXIII. Vasárnapi Újság, 1863. szeptember 13. /37 szám
Lehoczky, XXXIV.	Lehoczky Tivadar: Nyiltlevél a vallás ügyében. Történelmi kalászatok, XXXIV. Vasárnapi Újság, 1863. november 1. /44.sz.
Lehoczky, XXXV.	Lehoczky Tivadar: A szatmári vár bevételéről, Történelmi kalászatok, XXXV. Vasárnapi Újság, 1863. december 6. /49 szám
Lehoczky, XXXVI.	Lehoczky Tivadar: Károlyi Sándor a harcosok feleségeit elüzeti. Történelmi kalászatok, XXXVI. Vasárnapi Újság, 1863. december 6. /49 szám
Lehoczky, 1881.	Lehoczky Tivadar: Beregvármegye monographiája, I–III. kötet Ungvárott 1881–1882.

Lehoczky, 1903.	Lehoczky Tivadar: A Rákóczi-korszak Beregmegyében (1660–1711), BREG, 1903. május 10./ 19 szám.
Lehoczky, 1904	Lehoczky Tivadar: A beregmegyei görögszertartásu katolikus lelkészségek története a XIX. század végéig. Munkács 1904. Reprint, Ungvár 1999.
Lelekacs, 1938.	Lelekacs M. [Лелекач М.]: Як завоювали русіни Ужгородський замок 1704 р. (Hogyan foglalták el a ruszinok Ungvár várát 1704-ben) Календар Товариства „Просвіта” за 1938 р. Ужгород, 60–62. old.
Lukinich, 1925.	Lukinich Imre: A szatmári béke története és okirattára. Budapest 1925
Lukinich, 1935.	Lukinich Imre: II. Rákóczi Ferenc felségárulási perének története, AR. XI. kötet, 1935
Magyari, 1983.	Wesselényi István: Sanyarú világ Napló 1703–1708. I. 1703–1705. Szerk.: Magyari András, Bukarest 1983
Magyari, 1994.	II. Rákóczi Ferenc erdélyi hadserege. Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közlésezi Magyari András, Kriterion–Polis 1994
Maksay, 1980	Maksay Ferenc: A parasztok a termelésben és a hadseregben. In: Európa és a Rákóczi-szabadságharc. II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulója alkalmából Sárospatakon, 1976. május 24–28-án rendezett nemzetközi tudományos konferencia előadásai. Szerk: Benda Kálmán. Budapest, 1980 167–171. o.
Markó, 1935.	Markó Árpád: II. Rákóczi Ferenc háborújának kezdete. (1703. június 16-tól július 15-ig) Hadtörténelmi Közlemények, 1935. III–IV. füzet 214–233. o.
Markó–Tóth, 1954.	Markó Árpád – Tóth Gyula, A Rákóczi–szabadságharc legfontosabb katonai szabályzatai. Hadtörténelmi Közlemények 1954. 142–178. o.
Márki, 1910.	Márki Sándor: II. Rákóczi Ferenc. Budapest 1910
Márki, 1925.	Márki Sándor: Az erdélyi menekültek ügye II. Rákóczi Ferenc korában. Hadtörténelmi Közlemények. 1925. XXVI. kötet. 23–366. o.
Melnik, 1957.	Melnik V. M. [Мельник В.М.]: Посилення класової боротьби на Закарпатті в другій половині XVII і на початку XVIII ст. (Az osztályharc megerősödéséről Kárpátalján a XVII. sz. végén és a XVIII. sz. elején) Наукові Записки УжГУ, Т. XXIX. Ungvár 1957. 39–61. o.
Mezey, 1981.	Mezey Barna: A Rákóczi-szabadságharc országgyűlései. Budapest 1981. Jogtörténeti értekezések. 11. szám
Mészáros, 1996.	Mészáros Kálmán: A nagyidai család II. Rákóczi Ferenc szolgálatában, FONS III. 1996, 2. sz. 235–245. o.
Mészáros, 2001.	Mészáros Kálmán: Tábornoki és törtzstishti kinevezések a Rákóczi-szabadságharcban. Hadtörténelmi Közlemények, 2001. 2-3 sz. 303–360. o.
Mészáros, 2002.	Mészáros Kálmán: A szabadságharc tisztikara. Az államiság megőrzése. Szerk.: Czigány István, Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest 2002. 157–188. o.
Mészáros Kálmán, 2002.	Mészáros Kálmán: A kuruc kor szereplői Pápán. Adatok a város anyakönyvéből. Írott és tárgyi emlékeink kutatója. Emlékkönyv Bánkúti Imre 75. születésnapjára. Budapest 2002, 158–159. o.

Mészáros, 2003.	Mészáros Kálmán: Források Pap Mihály kuruc kapitány életéhez. Elhangzott előadás: A beregszászi zászlóbotás Anno. 1703 című Beregszászon megtartott konferencián, 2003. május 24-én. Kézirat
Micjuk, 1936.	Micjuk O.[Мицюк О.]: Герой чужой истории. (Idegen történelem hőse) Календарь „Земля і Воля” 1936. Ужгород, 117–124. old.
Móricz, 1973.	Móricz Béla: Móricz István – II. Rákóczi Ferenc ezredese 1703–1711, Hadtörténelmi Közlemények 1973. 79–102. o.
Nagy Iván, 1857.	Magyarország nemesi családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. I–XV. Pest, 1857–1865
Nagy, 1980.	Nagy József Zsigmond: A köznemesség politikai állásfoglalásának indítékai, [In] Európa és a Rákóczi-szabadságharc, 1980 Szerk: Benda Kálmán, 173–179. o.
Nagy M, 1994.	Nagy Magdolna: A Rákóczi-szabadságharc árnyoldala (Terhek és sérelmek Borsod vármegyében 1703–1706 körül) Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Évkönyvéből VII. Miskolc, 1994. 63–88. o.
Niklay, 1940.	Niklay Péter: A Rákócziak birodalma. Az Északkeleti Felvidék történetpolitikai jelentősége. Ebben: II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. Ungvár és Ung vármegye, Szerk: Csikvári Antal, Vármegyei szociográfia kiadóhivatala, 1940. 35–37. o.
Pach, 1954.	Pach Zsigmond Pál: A nemzeti összefogás kérdése a Rákóczi-szabadságharcban, Századok 1954. 1–14. old.
Pásztor, 1945.	Pásztor Lajos: Károlyi Sándor önéletrajzának ismeretlen részlete 1698–1703. Magyar Könyvszemle, LXIX. 1945. 99–121. o.
Perjés, 1963.	Perjés Géza: Mezőgazdasági termelés, népesség, hadsereg-élelmelés és stratégia a 17. század második felében (1650–1715). Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 29. Budapest 1963
Perjés, 2002.	Perjés Géza: Taktika és stratégia a Rákóczi-szabadságharcban. Az államiság megőrzése. Szerk.: Czigány István, Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest 2002. 98–124. o.
Petrovay, 1893.	Petrovay György: A Dolhay-család eredete, leszármazása és története. 1366–1708. Turul, 1893.
Petrovay, 1895.	Petrovay György: A komlói Komlós-család története 1344-től, Turul 1895. XIII. kötet. I. közlemény. 31–38. o. II. közlemény 84–90. o.
Petrovay, 1896.	Petrovay György: Az Ilosvay-család története, Turul, 1896. XIV. kötet. 19–27. o. 66–75. o. 97–110. o.
Pók, 1998.	Pók Judit: Ugocsa vármegye katonai leírása, 1783–1785. Nyíregyháza 1998
Pulay, 1865.	Pulay János: Szathmári békeség. Magyar történelmi Emlékek. Kiadja Szalay László. Pest 1865. II. kötet 293–301. o.
Rácz, 1969.	Rácz István: A hajdúk a XVII. században. Debrecen 1969
Rácz, 1975.	Rácz István: II. Rákóczi Ferenc kuruc katonáinak hajdúszabadságáról, Rákóczi-kori tudományos ülészak, 1973. szeptember 20–21., Vaja 1975. 18–23. o.
Rácz, 1980.	Rácz István: A hajdúszabadság kérdése a szabadságharcban, Európa és a Rákóczi-szabadságharc, Szerk.: Benda Kálmán, Budapest 1980. 63–166. o.

Ráday, 1955.	Ráday Pál iratai. 1703–1706. Sajtó alá rendezte: Benda Kálmán, Maksay Ferenc – Esze Tamás – Pap László. Budapest 1955
R – R, 1908.	-R –R, II. Rákóczi Ferenc levelei Máramaros vármegyéhez, Történelmi Tár. 1908. 574–594. o.
RTü, 1973.	Rákóczi Tükör. Szerk.: Köpeczi Béla R. Várkonyi Ágnes: Naplók, jelentések, emlékiratok a szabadságharcról. Budapest 1973. I–II. kötet
Szabó, 1937.	Szabó István: Ugocsa megye (Magyarság és nemzetiség, Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből) Szerk.: Mályusz Elemér, Budapest 1937
Szalay, 1864.	Szalay László: II. Rákóczi Ferenc bujdosása. Pest 1864
Szatmári, 1904.	A szatmári püspöki egyházmegye fennállásának századik esztendejében. (Schematismus Centenarius) 1804–1904. Szatmár 1904.
Szendrey, 1975.	Szendrey István: Hajdúk a Rákóczi-szabadságharcban, Rákóczi-kori tudományos ülésszak, 1973. szeptember 20–21., Szerk.: Molnár Mátyás, Vaja 1975. 24–31. o.
Sinkovics, 1968.	Magyar történeti szöveggyűjtemény II/2. 1526-1790. Szerk: Sinkovics István. Budapest 1968. 813–816. o.
Szirmay, 1805.	Szirmay Antal: Notitia politica, historica, topographika comitatus Ugochiensis. Pest 1805
Sipos, 1981.	Sipos Ferenc, A Rákóczi-szabadságharc előkészítése 1697–1703. Hadtörténelmi Közlemények, 1981. 43–71. o.
Soós, 1910.	Soós Elemér: A munkácsi vár. Hadtörténelmi Közlemények, 1910. 418–445, 513–548. o.
Tabódy, 1860.	Tabódy József: Munkács múltja és jelene, 1860
Takács, 1941.	Dr. Takács János: Közteherviselés II. Rákóczi Ferenc korában. Zalaegerszeg 1941
Tamás, 2000.	A hegyaljai felkelés 1697. Tanulmányok a felkelés 300. Évfordulójára. Szerk.: Dr. Tamás Edit. Sárospatak 2000
Teleky, MTA.	Teleky Mihály naplója. MTA Könyvtár, Kézirattára MS. 10. 210 „Második Teleki Mihálynak életéről való maga írásai ab anno 1703 usque ad annum 1720”, 287–288 folio. A Thaly Kálmán által javított másolat.
Thaly, 1866.	Rákóczi Tár. Történelmi érdekű naplók, emlékiratok, emlékiratok levelezések, pátensek, hadi-szabályok, országgyűlési diariumok és törvény cikkek gyűjteménye II. Rákóczi Ferenc korához. Szerk.: Thaly Kálmán I. kötet. Pest 1866
Thaly, 1868.	Rákóczi Tár. II. kötet. Gróf. Bercsényi Miklós levelei Bárány Károlyi Sándorhoz 1703–1711. Pest 1868
Thaly K, 1870.	Thaly Kálmán: A szécsényi országos szövetséglevel. Századok, 1870. 337–348. o.
Thaly, 1870.	Thaly Kálmán, Jelentés a Rákóczi–Aspremont–Erdődy levéltárról, Századok, 1870. 9. füzet, 581– 604. old.
Thaly, 1873.	Thaly Kálmán: II. Rákóczi Ferenc kora, A gr. Csákyak, Szepesvármegye és a b. Palocsay-család levéltáraiban. Századok, 1873. 9–39. o.
Thaly, 1875.	Thaly Kálmán: Jelentés a Radvánszky és gr. Csáky-levéltárak Rákóczi-kori adatairól. Századok. 1875. 2. füzet. 83–102. o.

Thaly, 1885.	Thaly Kálmán: A székesi gróf Bercsényi család 1470–1835, II–III. kötet Budapest 1885–1892
Thaly, 1893.	Thaly Kálmán: Beregvármegye történelmi szereplése a Rákóczi-korban, (Thaly Kálmán, tudományos akadémiai r. tag szabad előadása Beregszászon 1893. május 22-én) BEREK, 1893. június 4./ 23 szám.
Thaly, 1898.	Thaly Kálmán: Adalékok a zempléni várak kuruc részre hódolása történetéhez, Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez, 1898. 158–159. o.
Thaly, 1901.	Thaly Kálmán: Gróf Eszterházy Antal kuruc generális tábori könyve, 1706–1709. Budapest 1901
Thaly, 1905.	Thaly Kálmán: Ocskay László. II. Rákóczi Ferenc fejedelem brigadérosa és a Felső-Magyarországi hadjáratok 1703–1710, I–II. kötet. (Második, bővített és illusztrált kiadás) Budapest 1905
Thomasivskyj, 1912.	Thomasivskyj István dr.: Adatok II. Rákóczi Ferenc és kora történetéhez. Századok, 1912, 113–127., 192–208., 758–772.
Udvari, 1994	Udvari István: A XVIII. századi ruszin művelődéstörténet kimagasló alakjai. De Camelis József püspök (1841–1690–1706). Ruszinok a XVIII. században. Nyíregyháza 1994 . 175–177. o.
Vallomások, 1979.	II. Rákóczi Ferenc: Vallomások, emlékiratok. Szerk.: Hopp Lajos, Vallomások. Budapest 1979
Várad, 1958.	Várad-Sternberg János: (Társszerző: Balla László) Az ungvári vár ostroma 1703–1704-ben Adatközlés. Kárpátok 1958, Ungvár. 126–133. o.
Várad, 1959.	Várad-Sternberg János, [Штернберг Я.І.]: 3 історії спільної боротьби угорських і українських селян під час визвольної війни 1703–1711 рр. (A magyar és ukrán parasztok közös harcának történetéből az 1703–1711. évi szabadságharc idején). Наукові записки УЖДУ, Т. XXXVIII. Ужгород 1959. 97–120. o.
Várad, 1959.	Várad-Sternberg János: Ukrainev, I. Péter követe Magyarországon 1708-ban. Századok, 1959. 3–4 sz. 233–251. o.
Várad, 1965.	Várad-Sternberg János: Az 1707-es orosz–magyar tárgyalások előzményei. A szegedi tanárképző főiskola tudományos közleményei. Szerk.: Benkő László. Szeged 1965, 281–293. o.
Várad, 1966.	Várad-Sternberg János: A hős jobbágyvezér szellemében (Esze Tamás). Adalékok az ugcocsi mozgalmak történetéhez, Kárpáti Igaz Szó. 1966. szeptember 25.
Várad, 1966.	Várad-Sternberg János: Tallózások a kuruc korra vonatkozó anyagok között. Kárpáti Igaz Szó, 1966. október 2.
Várad, 1981.	Várad-Sternberg János: Az ungvári vár ostroma 1703–1704-ben. Századok öröksége. Tanulmányok az orosz–magyar és ukrán–magyar kapcsolatokról. Budapest–Uzgorod 1981. 129–138. o.
Várad, 1988.	Várad-Sternberg János: Az ugcocsi kurucok, Kárpáti Igaz Szó /Kulturális melléklet–Új Hajtás/ 1988. június 19.
Várad, a)1989.	Várad-Sternberg János: A tiszai átkeléssel kezdődött. Kolhoz a Tiszaháton (a tiszapáterfalvai Határőr Kolhoz hetilapja) 1989. július 16.
Várad, b)1989.	Várad-Sternberg János: Kegyelmes Urunk hadaiban. Tiszaháti településeink hajdani lakói Rákóczi hadseregében. Kolhoz a Tiszaháton, 1989. július 16.

Váradi, c)1989.	Váradi Sternberg János: A Rákóczi-szabadságharc első győzelme a Tiszánál. Kárpáti Igaz Szó, 1989. március 24-
Váradi, 1991.	Váradi-Sternberg János: Salánk a Rákóczi-szabadságharcban, Kárpátalja (Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség hetilapja), 1991. május 11.
Váradi bibliográfia, 1994.	Váradi-Sternberg János professzor: Bibliográfia. Ungvár, 1994 (ukrán–magyar nyelven)
Várkonyi, 1954.	R. Várkonyi Ágnes: A Rákóczi-szabadságharc kibontakozása Erdélyben. (1703–1704. júl.) Századok 1954. 15–73. o.
Várkonyi, 1958.	R. Várkonyi Ágnes, Bercesényi Miklós pátense a fegyverre kelt jobbágyság felszabadításáról 1704 tavaszán. Századok. 1958. 1–4 sz. 222–231. o.
Várkonyi, 1969.	R. Várkonyi Ágnes: A Habsburg-abszolutizmus és a magyarországi jobbágyság a XVII–XVIII. század fordulóján. Századok 1969, 679–719. o.
Várkonyi, 1976.	R. Várkonyi Ágnes: Rákóczi állama és Nógrád vármegye. A Magyar Nemzeti Múzeum évkönyve 1976. 39–62. o.
Várkonyi, 1978.a	R. Várkonyi Ágnes: A „népi kurucság” ideológiája, Magyarország keresztútjain. Tanulmányok a XVII. századból. Budapest 1978. 404–420. o.
Várkonyi, 1978.b	R. Várkonyi Ágnes: Magyarország keresztútjain. Tanulmányok. Budapest 1978.
Várkonyi, 1980.	R. Várkonyi Ágnes, A vetési pátensek. A jobbágyságonak védelme és tehermentessége Rákóczi államában. Rákóczi-tanulmányok, Szerk.: Köpeczi Béla – Hopp Lajos – R. Várkonyi Ágnes. Budapest, 1980. 11–31. o.
Várkonyi, Európa 1980.	R. Várkonyi Ágnes: Társadalmi fejlődés és állami önállóság, Európa és a Rákóczi-szabadságharc. Budapest, 1980. 101–107. o.
Várkonyi, 1984.	R. Várkonyi Ágnes: Jobbágytörvény Rákóczi államában. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, Mályusz Elemér emlékkönyv. Szerk.: H. Balázs Éva – Fügedi Erik – Maksay Ferenc. Budapest, 1984. 415–437. o.
Várkonyi, 1984.	R. Várkonyi Ágnes: Erdélyi változások. Az erdélyi fejedelemség a török kiűzésének korában 1660–1711. Budapest 1984
Várkonyi, 1998.	R. Várkonyi Ágnes: Rákóczi a hatalom felelősségéről. Molnár Mátyás emlékkönyv, Vaja 1998. 25–33. o.
Várkonyi, 2002.	R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc államáról. Az államiság megőrzése. Szerk.: Czigány István, Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest 2002. 229–282. o.
Várkonyi, a) 2003.	R. Várkonyi Ágnes: A nemzetközi garancia és a generális (A szatmári béke történetéhez) „...kedves hazám boldogulása munkáját kezébe adom...” Történészek a szatmári békéről: „árulás vagy reálpolitikai lépés” A Szatmárnémetiben 2001. április 27-én megrendezett konferencia anyagai. Nyíregyháza 2003. 13–15. o.
Várkonyi, b) 2003.	R. Várkonyi Ágnes: „Ad perpetuam rei memoriam” – Rákóczi államáról. Magyar Tudomány, 2003. 6. szám. 699–712. o.

Várkonyi, c) 2003.	Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc 1676–1735, Vaja 2003
Walther, 1874.	Walther Imre: Károlyi emlékiratai a Rákóczi-háború kezdetéről. Századok, 1874, 312–330. o.
Wellmann, 1935.	Wellmann Imre: A Rákóczi-birtokok sorsa, Rákóczi emlékkönyv halálának kétszázéves fordulójára I–II. kötet. Budapest 1935. 93–122. o.
Zachar, 1997.	Zachar József: Magyarok a Habsburg-haderőben 1683–1792, Hadtörténelmi Közlemények, 1997. 1 sz. 3–48. o.
Zachar, 2002.	Zachar József: Kuruc katonák az emigrációban. [In] Az államiság megőrzése. Szerk.: Czigány István, Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról. Budapest 2002. 283–311. o.
Zimmermann, 1909.	Zimmermann Rezső: Adalékok II. Rákóczi Ferenc felkeléséhez Szabolcsvármegye levéltárából, Történelmi Tár 1909. Első közlemény 133–152. o. Második közlemény 269–306. o. Harmadik közlemény 336–358. o.
Zsilinszky, 1887.	Zsilinszky Mihály: A Szécsényi convent történetéhez. Történelmi Tár 1886. Első közlemény 353–368 o. Második közlemény 521–535. o.